ISSN 1302 - 6938 47

GÜNEY

47

ocak • şubat • mart '09
çile • sebat • adar '09
4 ytl • 3 euro

ÜÇ AYLIK KÜLTÜR • SANAT • EDEBİYAT DERGİSİ

60. Frankfurt Kitap Fuarı

Bütün Renk-leriyle mi?

Obama umut mu?

Azınlık Edebiyatı

Din III

Salvador Dali

tan doğan

hrant

- öldürülüşünün 2. yılında hrant dink'e -

hrant: bak: dink dang
duydun mu sesi:
bu çan istanbul'dan

sanma öldün: öldürüldün
"acı ölüm unutulmaz"

aydın olmak zor: aydınlatmak bir halkı
savaşımın haklı
idi kardeşim
çûn kardeşlik idi derdin

kalemin daldı dilin bal -anlayan kim
ne zor 'insan' olmak ne zor 'dünya
vatandaşlığı'
yazdın yürüdün yaşadın sevdin
ne güzel şey sevmek insanlığı

seni vuran bir tetikçi -zavallı
-kabzanın arkasında duran kim-

aksoy üçok mumcu kışlalı...
- yok ki dini-îmânı vahşetin -

hrant: bak: dink dang
duydun mu sesi:
bu can
ve bu can
ve de bu can...
dünyanın dört bir yanından

hrant dink...
doğum tarihi: 15 eylül 1954...
doğum yeri: malatya...
ermeni asıllı türkiye vatandaşı...
agos gazetesi
genel yayın yönetmeni...
19 ocak 2007 tarihinde
saat 15 sıralarında
genel yayın yönetmeni olduğu
agos gazetesinin
şişli halaskârgazi caddesi
üzerindeki binası önünde
uğradığı silahlı saldırı
sonucu öldürüldü...
yaşıyor...

merhaba

Kan, gözyaşı, açlık, yoksulluk, işsizlik…

2009'a girerken dağarcığımıza iyice yerleşen kelimeler bunlar. Tüm bunların karşısında ise büyük harflerle SESSİZLİK… Kan, gözyaşı, açlık, yoksulluk, işsizlik, SESSİZLİK… Elbette çıkan sesler, seslerini yükseltenler var. İşgale, kan ve gözyaşına karşı savaşanlar var. İşsiz bırakılmaya, yoksulluğa itilmeye karşı fabrikalarını işgal ederek, tepkilerini gösteren, büyük çoğunluğun eğlenerek geçirdiği 31 Aralık gecesini fabrikalarında, soğuk ve belirsizlik içerisinde geçirenler var. Ama direnen bu insanlar artık başka çareleri kalmadığı, bıçak kemiğe dayandığı için direnmek, savaşmak zorunda kalanlar. Ya diğerleri… Henüz gelmemiş ama her an sırası gelecek olanlar… Şu anda birilerinin masa başında kaderlerini tartıştığı, gelecekleri bir avuç altına, paraya pazarlananlar… Ortadoğu'nun, Asya'nın, Afrika'nın savaş, katliam, vahşet potansiyeli taşıyan ülkelerinin milyonlar… Henüz patronlarının kar hırsı içerisinde çalışan, üç kuruşta olsa ücret alabilen ama her an kapının önüne koyulabilecek olanlar… Dünyanın milyonlarca işçisi, emekçisi, ezilen halkları… Onları tanımlayan tek kelime SESSİZLİK… Onlar ah, vah içerisinde seyir halindeler.

İnsanların öldürülmesine, elektriksiz, ekmeksiz, her an ölüm korkusu içerisinde bırakılmasına, milyonların en önemli insan hakkı olan yeterli beslenme ve çalışma hakkından yoksun bırakılmasına sessiz kalanlar… İşte bu insanların sessizliği içerisinde, mücadele edenlerin, seslerini yükseltenlerin sesleri kayboluyor.

İsrail Filistinli çocukları katletmeye, yüz binlerce insanı tecrit altında açlığa mahkum etmeye devam ediyor. Her gün onlarca insan bedeni kasaları dolduran, vitrinleri süsleyen altına dönüştürülüyor. Bu işgali durdurmak mümkün. İktidarların timsah gözyaşları içerisinde ağlaşıp sızlanmalarına boş verilmeli. Dünyanın yaratıcıları işçiler ve emekçiler, aydınlar, öğrenciler alanları doldurmalı, hep bir ağızdan haykırarak kendi ülkesinin iktidarını yola getirmelidir. Milyonların baskısı altında devletler İsrail'in saldırılarını durdurması için harekete geçmeye zorlanmalıdır. Bu asgari talebi gerçekleştirebilecek güç var.

Bugün acil olarak Ortadoğu'nun işçi ve emekçileri, ezilen halkları ama esasta tüm halklar bir taraftan emperyalist saldırılara, sömürüye, sermayenin egemenliğine ve diğer taraftan dini gericiliğe, faşizme karşı, savaşsız, sömürüsüz yeni bir dünya için mücadele etmelidir.

Hızla çöküşe giden dünyayı, bizlerle yani tüm insanlıkla birlikte kurtarmanın başka bir yolu yoktur. Dünya vahşetin ve kanın hükümdarlarının elinden alınmalıdır. Kan, gözyaşı, açlık, yoksulluk, işsizlik ve SESSİZLİK içerisinde girdiğimiz 2009 yılı umarız yeni bir dünyanın ışık demetlerini gösterir. Umarız milyonlar "Artık yeter!" der, krize ve işgale karşı yükselen sesler yeni bir dünyanın habercisi olur.

08.01.2009

GÜNEY

GÜNEY Kültür-Sanat-Edebiyat Dergisi

ÇAĞRI Basın Yayın Ltd. Şti. Adına
Sahibi: Aziz Özer
Sorumlu Yazı İşleri Müdürü:
İlyas Emir

Yönetim Yeri ve Adresi:
Hüseyin Ağa Mahallesi
Balo Sokak No: 29/5
Beyoğlu - İstanbul
Tel. / Faks: (0212) 620 67 57

www.guneydergisi.com
e-mail: mail@guneydergisi.com
Yayın Türü: Yaygın Süreli

Dizgi & Grafik: Güney Dergisi

Baskı: Uğur Matbaacılık
Tel.: (212) 501 81 09
Litros Yolu 2. Matbaacılar Sitesi
6. Kat A Blok 4 NA 8-10-11-23
Topkapı - İstanbul

Banka Hesap Numaraları:

TL Hesabı İçin:
Garanti Bankası Adana/İnönü Caddesi Şubesi
Hesap No: 715-6629256
IBAN No: TR74 0006 2000 7150 0006 6292 56
AVRO Hesabı İçin:
Garanti Bankası Adana/İnönü Caddesi Şubesi
Hesap No: 715-9091896
IBAN No: TR63 0006 2000 7150 0009 0918 96

Abonelik ve İlan Koşulları:

Abonelik koşulları: Yurtiçi:
Yıllık (4 sayı): 16.- TL (+ 4.- TL posta ücreti)
Almanya: Yıllık (4 sayı): 12.- EURO
Almanya dışı: 16.- EURO (+ 4.- EURO posta)

Aboneliğin başlatılması için; yıllık abone bedelinin banka hesap numaralarımıza yatırılması, daha sonra da web sitemizde bulunan Talep Formunun doldurulması gerekmektedir.

İlan koşulları:

Ön ve arka kapak içleri (renkli)
Tam sayfa: 2.000.- TL
1/2 sayfa: 1.000.- TL
İç sayfalar: (En fazla yarım sayfa)
1/2 sayfa: 500.- TL
1/4 sayfa: 250.- TL
(Yayınevi ve kitapçılara %30 indirim yapılır.)

Almanya Temsilciliği
Alleestr.32 42853 Remscheid
Tel.: 02191 / 404 01
02191 / 694 64 80
Faks: 02191 / 694 64 49
Cep: 0177 / 522 40 28

Yurtdışı (Almanya)
Banka Hesap Numarası:
Sparkasse Remscheid
Konto Nr: 37325 · BLZ: 340 500 00

GÜNEY dergisinde yayınlanan tüm yazıların sorumluluğu yazarlarına aittir.
Yazılar mailimize Word dosyası ve ataç olarak gönderilmelidir.
Yayına kapanış süresi: Her sayı için, sayı çıkmadan üç hafta öncedir.

İçindekiler

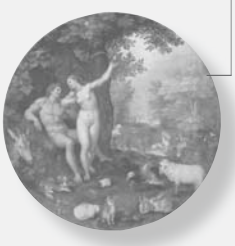

	3	merhaba	GÜNEY
güncel	5	Obama umut mu?	H. Demirciyan
güncel	12	GKM'de Çello Konseri	GÜNEY
güncel	13	"Şiiiiişt, Uyandırmayın"	Osman Genç
araştırma	15	Televizyonun toplumdaki aptallaştırıcı etkisi	adil okay
öykül	17	Öykümüzün öyküsü	Murat Karagül
şiir	18	Yaşar iken F Tipi	Ali Rıza Kars
tanıtım	20	Pedro Valdez Cardoso…	GÜNEY
dosya	21	Çerkez Edebiyatı	Turabi Saltık
dosya	26	Lazcanın yazı diline kavuşma serüveni	Selma Kociva
haber	15	Frankfurt: "Bütün Renkleriyle" mi?	GÜNEY
dosya	37	Dinini... ve kitabını... iyi tanı..! (3)	GÜNEY
güncel	52	'Henüz girmiş 13-14 yaşına edamı işveli köylü güzeli'	Celal Duru
araştırma	54	Dali: "Dahi" mi, Arrivist mi, Faşist mi?	Temel Demirer
araştırma	59	Yannis Ritsos: "Çağın en büyük ozanı"*	Hüseyin YILMAZ
şiir	61	Bizim ev cenaze evi	Güney Yılmaz
gidenlerin ardından	62	Babamın Güney'i	Ercan Y. YILMAZ
öykü	65	Bahoz/Fırtına	Orhan Bakır A.
öykü	66	Sadık Yarim	Doğan Özdemir
araştırma	67	Bulancak Sanat Tiyatrosu	tan doğan
araştırma	70	Tiyatroda kahramana veda ederken…	DKTT
şiir	72	Gençliğin Savaş Şiiri	Övünç Pehlivan
öykü	73	Herhangi Bir Aile	Taha R. Üresin
şiir	75	İçimizdeki Dünya	Üzeyir Lokman ÇAYCI
kitap tanıtımı	76	Bu kitabı okumayın!!!	Güney Yılmaz
kitap tanıtımı	77	„Özgürlük Yolları" üzerine	Başak Demir
kitap tanıtımı	79	Söyleşiler: vir-gül-üne dokunmadan	Kaldıraç Yayınevi
sinema	84	Sinema Notları	Anuş Pazarcıyan
araştırma	88	Enternasyonal türküsü / şiiri / marşı 120 yaşında	M. Şehmuz Güzel
karikatür	98	Karikatür	Meray Ülgen

Obama umut mu?

H. Demirciyan

Köleye sormuşlar :

„Bir gün çok zengin olursan, en çok ne istersin?“

Köle cevap vermiş :

„Çok kölem olsun“ demiş..

ABD'de siyah insana sormuşlar. :

„Birgün ABD Başkanı olursan en çok ne yapmak istersin?“

Siyah insan cevap vermiş :

„Beyazların başka birini aramayacağı politikalar üretmek isterim.“

Evet ABD'de seçimler oldu, „umut“ tacirlerinin pompaladığı gibi teninin rengi siyah-beyaz karışımı olan Obama ABD'ye 44. Başkan seçildi. 8 yıldır Bush yönetimine duyulan tepki oyları Obama'nın başkan seçilmesinde çok büyük rol oynadı..

Yani 1858 yılında ABD'de köleliği kaldırma sloganıyla iktidara gelen 16. Başkanı ve ikinci kuruculararından Abraham Lincoln'un;

„Şunu belirtmek isterim ki, ben şu ya da bu şekilde beyaz ve siyah ırklara toplumsal ve siyasi eşitlik getirecek bir düzeni hiçbir zaman savunmadım, savunmam ; zencilere oy verme, jüri olma, devlet memurluğu ya da beyaz ırklarla evlilik yapabilme hakkı verme taraftarı olmadım, olmam ; ….. bu iki ırk sosyal ve siyasi eşitlikler göz önüne alındığında sonsuza kadar bir arada yaşayamayacaklardır.“ (Richard Dawkings, Tanrı Yanılgısı sf. 250) öngörüsü, 160 yıl sonra ABD'nin en üst kurumu açısından da önemli değişikliğe uğramıştır. Fakat Obama açısından Lincoln, hala saygı duyulan, ABD'nin ikinci kurucusu sıfatıyla ve önemli Başkanı olmaktan da çıkmamıştır. Obama seçim yarışında yer yer Lincoln'a da benzetildi. Obama'nın seçim zaferi konuşmasını Abraham Lincoln'un heykelinin olduğu Grant Park'ta yapması da tesadüf değildir.

Obama'nın ABD başkanı olarak seçilmesi nasıl karşılandı?

Hemen hemen tüm burjuva basının temel sloganı „umut ve değişim“ çerçevesindeydi :

Aşağıda bunlardan bazılarını olduğu gibi aktarıyoruz :

ABD

„Obama makes history!“ („Obama tarih yazıyor!“ Washington Post).

„Racial Barrier Falls In Decisive Victory“ („Irk engeli kesin zaferle yıkıldı“ New York Times).

Wall Street Journal: Obama tarihi zafere açık farkla ulaştı.

USA Today: Demokratlar Amerikan ruhunun yenilenmesini istedi.

Los Angeles Times: Amerikanın gerçek dehası bu: Amerika değişebilir.

Fransa

Liberation gazetesi, "ABD'de değişim zamanı".

Le Monde: Barack Obama Başkan Seçildi: Değişim burada.

İngiltere

BBC: Obama ilk siyah ABD başkanı.

Independent: Barack Obama tarihteki yerini aldı.

Times: Değişim geldi, Obama yeni başkan.

Daily Telegraph: Obama tarihi zaferin ardından yeni bir ufuk vaadediyor.

Almanya

Frankfurter Allgemeine Zeitung: Obama'nın, dönüşümü Amerika'ya da ulaştı.

Süddeutsche Zeitung, "Yes he can, Barak Obama başkan, Bushizmi unutturacak tek kişi."

Bild gazetesi : "Obama'nin zaferi; Amerikalılar her şeyin mümkün olduğunu gösterdi."

Avusturya

Die Presse, "Obama: Dönüşüm geldi. Gergin seçim polisiyesi açık bir zaferle tamamlandı".

Wiener Zeitung, "Amerika'da yeni dönem hem coşku hem de yeni soru işaretleriyle başladı". Amerikan halkı Obama'dan sosyal haklarını arttırmasını bekliyor"

Belçika

La Libre Belgique: Ve İşte Kazanan.

Le Soir gazetesi: Bizim Zamanımız Geldi.

Arap Basını

Suudi Arabistan- Şark-ül Awsat gazetesi: "Rüya gerçekleşti, siyah başkan Beyaz Saray'da".

Okaz gazetesi: "Değişimi seçen Amerikalılar, Beyaz Saraylarına siyah bir efendi getirdiler".

Ne dediler?

Türkiye Cumhurbaşkanı: Değişim ve umut mesajınız günümüzün beklentilerini karşılayan bir mesajdır.

Kenya Devlet Başkanı Mwai Kibaki: „Köklerinin Kenya'da olması büyük mutluluk", „Zaferiniz, dünya genelindeki milyonlarca insana ilham kaynağı olmanın yanı sıra burada, Kenya'da özel bir alaka yaratmıştır."

Bolivya Devlet Başkanı Evo Morales, Barack Obama'nın ABD başkanı seçilmesini ,'tarihi zafer'' olarak nitelendirdi. Küba'ya uygulanan ambargoyu kaldırmasının yanında "bazı ülkelerdeki Amerikan birliklerini çekmesini" umduğunu belirtti. Bolivya benzeri temennileri Brezilya da diledi.

İsrail Başbakanı Ehud Olmert: "Tarihi bir zafer. Amerika bir kez daha dünyanın en muhteşem demokrasisine sahip olduğunu gösterdi. Hiç kuşkum yok ki İsrail-Amerikan ilişkileri aynı şekilde devam edecektir... "

İspanya Başbakanı Zapatero: "Obama, ABD ve dünya için yeni bir umut dönemi açıyor."

İngiltere Başbakanı Gordon Brown: "Enerjik politikaları, vizyonu ve değerleri ile Obama ilham verdi. Tebrik ediyorum... "

Avrupa Komisyonu Başkanı Jose Manuel Barroso: "AB, yeni dünya ABD ile Obama'nın liderliğinde yeni bir anlaşmayla çalışacak..."

Venezuela Devlet Başkanı Hugo Chavez: "ABD halkını ve büyük zaferinden dolayı, seçilmiş Başkan Barak Obama'yı kutluyorum. Bu tarihi seçimin Washington'la yeni ilişkilerin başlangıcını gösterdiğine inanıyorum..".

Fas Kralı 4. Muhammed: "Yüksek insanlık kalitesine sahip Obama'nın benimsediği özgürlük, sosyal adalet, eşitlik, görev bilinci gibi değerlerini paylaşıyor, politikadaki kapasitesine inanıyoruz... "

Nobel Barış ödüllü Güney Afrika eski başkanı Nelson Mandela: "Zaferiniz, herkesin, daha iyi bir dünya için değişim rüyasına cesaret edebileceğini gösterdi. Obama'nın dünya çapında barış hedefini alkışlıyor ve yoksulluğa karşı da mücadele edeceğine güveniyoruz..."

Rusya Devlet Başkanı Dimitri Medvedev: "Her iki ülkenin çıkarlarını hesaba katarak yapıcı bir diyaloğa yöneleceğine inanıyorum. Ancak öncelikle çözülmesi gereken sorunlarımız var. Amerikan füze kalkanını etkisiz hale getirmek için gerekirse İskender füze sistemlerimizi Kaliningrad'a göndereceğiz. Umarım ABD yönetimi bundan sonra bencilce davranmaz.

Fransa Cumhurbaşkanı Nicolas Sarkozy: "Amerikan halkı sizi seçerek, değişimi, dışa açılmayı ve iyimserliği tercih etti..."

Almanya Başbakanı Angela Merkel: "Obama'yı en kısa zamanda Almanya'ya bekliyoruz..."

Filistin Devlet Başkanı Mahmud Abbas: "Obama'dan bölgemizdeki barış girişimlerine aci-

len destek olmasını bekliyoruz..."

İran Dışişleri Bakanı Manouchehr Mottaki: "Obama'nın seçilmesi Amerikan halkının dış politikada gerekli değişim arzusunu gösteriyor..."

Vatikan sözcüsü Federico Lombardini: "Aydınlık Obama için, dünya barışı için dua edin... "

Arap Birliği Başkanı Amr Musa: "Bush başarısız oldu. Obama'nın değişim talebi bölgemiz için gerekli..."

İrlanda Başbakanı Brian Cowen: Obama dünya için umudun feneri..."

Çin lideri Hu mesajında, „Obama ile sağlıklı Çin-Amerikan ilişkileri için uzun süre birlikte çalışmayı umduğunu" belirtti.

Polonya Dışişleri Bakanı Radek Sikorski, Obama yönetimimin, bir bölümü Polonya topraklarında inşa edilecek Avrupa füze savunma kalkanını devam ettirmesini umduklarını belirtti.

Resmi tavırlar arasında bu övgü/beklenti fırtınası dışında kalan tek örnek Sudan Dışişleri oldu:

Sudan Dışişleri Bakanlığı sözcüsü Ali El Sadık: "Demokratlarla daha önceki deneyimimizden herhangi bir değişiklik beklemiyoruz... Dış politikaya gelince Cumhuriyetçilerle Demokratlar arasında bir fark yok."

Elbette yazılanlar ve dilekler aktardıklarımızdan çok çok daha fazla. Burada hepsini aktarmak mümkün değil.

Ülkemizdeki köşe yazarlarının bazı benzetmeleri de çok ilginçti:

Bunlar içinde Obama'yı; „Ev zencisine" benzetenlerden tutun da, Kennedy'den bu yana en entel başkan, bizdeki „Karaoğlana" benzer, çevre dostu vb. olarak lanse edenler de vardı. Kısacası deyim yerindeyse bir „superman" denilmediği kaldı. Belki o da dendi ama bizim gözümüzden kaçtı.

Umut alternatifi olarak sunulan Obama kimdir ?

Obama ve eşi; emperyalist dünyanın en iyi 20 üniversitesi içinde ilk sırayı alan olarak bilenen Harvard Üniversitesi mezunu. Bu okulda okumanın yıllık bedeli 50.000 dolar civarında. Okula girmek için, sadece paraya sahip olmak yetmiyor, aile referansının da güçlü olması gerekli. Bu anlamda Obama'nın babasının da doktoralı Hardvard mezunu olduğunu belirtmek yeterlidir. Okulu bitirip avukat olduğundan 4 yıl sonra 35'inde Illinois eyaletinde senatör seçildiğini de bilmekte yarar var. Yani Başkan seçilmeden önce 12 yıllık siyasi tecrübeye sahip burjuva elit sınıfının temsilcilerinden biridir. Yutturulmaya çalışıldığı gibi „garibanın" biri, „Kunta Kinte" değildir. Yani „köle adam" başkan olmamıştır. Bir zamanlar kölelerin Amerika ve Avrupa'ya taşınmasında Kenya'da sömürgecilere taşeronluk yapanların soyundan gelmedir. Yani kökü köle tüccarlarının yerli kolundan gelmektedir. Bugün babası Kenya'da ekonomiden sorumlu bürokrattır. Obama çıkardığı 3-5 kitaptan elde ettiği bilinen 4-6 milyon doların sahibidir. Bu servetin değeri bugün kaça katlandığını sorgulamaya gerek de yok.

35 yaşında siyasete atıldığında, birçoklarının bizlere yutturmaya çalıştığı gibi sıradan bir „zenci" değildir. Yani O, Tom amcanın kulübesinden gelme biri değildir.

Obama seçilmeden önce, seçim döneminde ABD'de durum nedir?

Cumhuriyetçiler 300 milyonluk ülkeyi öyle bir noktaya getirmişlerdi ki sormayın gitsin!

Bırakın bilmem kaç yüz yılın siyah-beyazında ta-

kılı kalmayı, ardı ardına bankalar batıyordu. Örneğin en büyük yatırım bankalarından biri olan Lehman Brothers çöküşe terkedilmişti.

Konut kredileri ödenemez duruma gelmiş, zorunlu tahliyeye/hacize uğramış evlerin 2008'in son çeyreğindeki sayısı bir yıl öncesine göre %71 artmıştı.

ABD'nin emlak alanında 5 trilyon 400 milyar toplam ipotek hacmine sahip olan Fannie Mae ile Freddie Mac ödemeleri durdurmuştu,

ADB bütçesi dünyanın en borçlu ülkesi durumunu çoktan aşmıştı, bütce açığı 2000 milyar dolardı.

ABD'de bankaları kurtarmak için 850 milyar dolar devlet destek müdahalesi ile krizin reel sektöre yansımasını aza indirme gündemdeydi.

Başta ABD olmak üzere tüm emperyalist dünya

New York Borsası

1929'dan beri yaşamadığı derinlikte bir mali kriz içine sürüklenmişti ve dünya ekonomik krizi yoldaydı. 2007 başlarında patlayan Mortgage (konut kredileri) krizi Kasım 2007 başlarında doruk noktasına ulaşmış, devletin devreye girmesini zorunlu kılmıştı.

ABD ekonomisini tahmini 3000 milyar dolar yükle sarsan Irak ve Afganistan'da sıcak savaşlar sürüyordu; ABD'nin dünyanın çeşitli alanlarındaki jandarmalığı yer yer baş belası dumunundaydı.

Mevcut hükümet/Bush yönetimi sayesinde de ABD'nin arka bahçesi konumundaki Latin Amerika ülkelerindeki etkisi günden güne azalmakta, Venezuela/Chavez misali başkaldırlar çoğalmaktaydı.

Guantanamo/Irak Al Garip hapishanesi misali „insan hakları" çiğneme suçları ABD'nin „demokratik" cilasına zarar vermekteydi.

Sosyal sigortalar alanındaki „eşitsizlik" ve derin problemler karşısında homurtular fazlalaşmakta idi; 47 milyon ABD'linin hastalık sigortası yoktu. (Stern 13.11.08 s. 46) İşsizlik ülke içinde yüksek boyutlara ulaşmış, Örneğin Ekim 2008'de 1 hafta içinde işten çıkarılanların sayısı Meck firmasında 7200, Whirlpool'de 5000, Pepsi Cola'da 3300, General Motors'ta 1600, Yahoo'da 1500 vb. idi. (Sayılar Süd Deutsche Zeitung /Almanya 31.10.08, Amerika waehlt 2008 ilavesinden.)

Yapılan araştırmalara göre; her üç kişiden biri işini kaybetme korkusuyla yaşamakta, her iki kişiden biri sonraki borç taksitini zamanında ödeyememekte, toplumun 2/3'si hastalık korkusuyla yaşamakta ve buna bağlı olarak yüklü doktor faturalarından ürkmekte, 10 kişiden 7'si yaşlılık sigortasını dert edinmekte, 45 yaş altındaki aileler çocuklarının öğrenimini nasıl ödeyeceklerini bilmediklerini söylemekteler. (Bilgiler Süd Deutsche'den).

Amerika seçimlerinin sonuçları açısından önemli yere sahip Ohio eyaletinde yapılan bir araştırmaya göre seçmenlerin %52'si esas dertlerinin işilerini kaybetme korkusu olduğunu söylemiş, ancak %3 gibi küçük bir kesim terör sorununu öne çıkarmıştır.

İran başlı başına problem olarak bir türlü gündemden düşmüyor. Filistin kanayan yara olarak kalıyor. ABD yönetimi bu bağlamda tüm Arap dünyasının tepkisini çekmeye devam ediyor.

Polonya ve Çek Cumhuriyeti'ne konuşlandırılmak istenen „füze kalkan projesinin" yanı sıra, Gürcistan ve Kafkasya'daki Rusya'ya karşı kışkırtmalar, soğuk savaş dönemlerini hatırlatıyordu.

Global ve lokal çevre sorununda Bush yönetimi her türlü olumlu ilerlemenin önünde engel konumu görüntüsündeydi.. vs.vs.

Tüm yukarda saydıklarımıza bir de Obama'nın seçilmesi için seçim kampanyasında yapılanlara bir göz atarsak:

Seçimler öncesi Obama takımı 4,5 milyon dolar, Mc Cain takımı ise 1,7 milyon dolar bağış toplamışlardır.

Örneğin yine Ohio eyaletinde Obama takımının 89 seçim bürosunda 300 yardımcı karşısında Mc Cain takımının 40 seçim bürosunda 60 yardımcı ile çalışmışlardır.

Örneğin Cumhuriyetçilerin 40 yıllık kalesi Virginia eyaletinde Obama takımı Mc Cain takımından belirgin şekilde fazla 42 seçim bürosu kurmuş ve yalnızca bu eyalette 2,1 milyon dolar seçim masrafı yapmıştır. Mc Cain'in bu eyalet için yaptığı se-

çim masrafı 547 bin dolardır.

Obama'nın seçim yardımcıları bu seçime kadar, seçim kütüğüne kayıtlı olmayanlar üzerine, özellikle de genç insanlar ve siyahlara yoğunlaşmışlardır. 6 Ekim'de seçim listeleri kapandığında 9 milyon yeni seçmen kayıt yaptırmıştı, bunların 3,5 milyonu anahtar eyalet olan Florida ve Ohio'da idi.

Obama takımı 700 seçim bürosu, binlerce paralı ve onbinlerce gönüllü seçim kampanyası yardımcılarıyla o güne kadar görülmemiş bir kampanya yürütmüşlerdir ve her şeyden önce bu takım interneti mükemmel şekilde kullanmıştır.

Sözün kısası;

* „Obama gayet başarılı bir seçim kampanyası yürütmüş, seçmen kitlenin (bu arada yalnız ABD'de değil, bütün dünyada bu seçimleri izleyen kitlelerin) „değişiklik" talebine sahip çıkmış, 8 yıldır iktidarda olan Bush yönetiminin siyasetine duyulan tepkisine karşı kendisini umut haline getirmeyi başarmıştır.

* Bu kampanya sırasında on binlerce yüksek okul öğrencisi gönüllü yardımcılar olarak kapı kapı dolaşmış, internetin yoğun bir şekilde kullanımı ile ve kampanyanın son dönemindeki yoğun TV reklamları ile Obama kampanyası hemen herkese ulaşmıştır. Bu kampanya sırasında „değişim", „dönüşüm", „değişiklik" sloganları yanında kullanılan temel slogan "Evet biz yapabiliriz" hem kampanyayı yürüten tabana bir çağrı, hem de seçimlerden bir şey beklemeyen pasif seçmene bir çağrı olarak tutmuş, seçimlere katılmayan bir kesim de oy vermeye gitmiştir." Bu şartlarda gerçekleşen seçimlerde Obama'nın kazanmaması süpriz olurdu ki olmadı.

Seçim sonuçları:

Amerikalılar 2008 seçiminde Bush takımına „defolun gidin" dedi. Yani genel kural olarak burjuva seçiminde 8 yıllık sürenin sonucunda yıpranmış ve başarısız olan Bush takımı yerini Obama takımına devretmek durumunda kaldı.

Bir yanı ile bu sonuçlar görünürde büyük bir değişim olduğunu gösteriyor. ABD'de daha 1950'li yıllarda, güney eyaletlerinde resmi ırkçılık vardı; siyahların giremediği bir çok kamusal alan vardı. Üniversitelere siyahların girmesi 1960'lı yıllarda gerçekleşti. Bunlarla karşılaştırıldığında şimdi bir siyahın ABD'de ilk kez cumhurbaşkanı seçilmiş olması, diyelim ki bundan çok değil 20 yıl önce düşünülemeyecek bir hayalin gerçekleşmiş olması, gerçekten de büyük bir değişimin ifadesidir.

Resmi seçim sonuçları şöyledir: Oyların, %52'sini Obama alırken, Mc Cain ise %46'da kalmış, %2 de kıymeti harbiyesi olmayan adaylara gitmiştir. Uygulanan çoğunluk sistemi sonucu 385 „Seçmen Adamı" Obama kazanırken, Mc Cain'inki 162 olmuştur.

Seçime katılım %60'ı aşarak ABD tarihinin en yüksek katılımına ulaşmıştır.

Seçim sonrası yapılan soruşturmaların gösterdiğine göre:

Beyaz seçmenlerin %55'i Mc Cain lehine oy kullanırken, siyahların %95'i ve Hispanik/Latino oylarının %70'i Obama'ya çıkmıştır.

20 Ocak 2009'da Beyazsaray'da koltuğa oturacak olan Obama'yı bekleyen sorunlar yukarda seçim öncesi durum olarak aktardıklarımızdır.

Elbette „enkaz devir aldık" edebiyatı yapılmaya başlandı bile. Obama'nın kabinesine ve yönetim çevresindekilere bir göz atıldığında ilginç tiplerle karşılaşmaktayız. En ilginç olanı elbetteki kendi partisinde başkanlık için mücadele eden Bayan Clinton'un Dış İşleri Bakanı olarak atanmasıdır. Yine bir ilginçlik, Bush döneminin maliye bakanı Rubin'in kabineye alınmasıdır. Bunlar Obama'nın „tecrübeye" değer verdiği şeklinde yorumlanmaktadır.

Obamadan beklentiler bağlamında; „Yes, we can!" (Evet biz yapabiliriz!) iddialı programda yer alanlara birlikte bir göz atalım ve neleri yapacak veya yapamayacaklarından haberdar olalım.

Ekonomik krizle ilgili olarak zaten seçim öncesi yürüyen 850 milyar dolarlık kapitalistlere sunulmak istenen taze kan emperyalist devlet müdahalesiyle karar altına alınmıştır. Bu taze kanın somut payla-

şımında adam daha masasına oturmadan General Motors ve Chrysler bağlamında sorunlar çıkmıştır. Cumhuriyetçiler Senato oylamasında ilk aşamada bu iki şirkete 14 milyar dolarlık yardım paketini reddetmişlerdir. Gelişmenin nereye varacağını birlikte izleyeceğiz. Herhalde daha yüksek bir meblağ karara bağlanacak bu "devler" kurtarılmaya çalışılacaktır. Bu anlamda Obama tekelci kapitalistlerin bir nevi umudu olduğunu seçilmeden önce de verdiği beyanlarda göstermiştir.

Genel ekonomik krizin reel sektöre yansıması 2009'da daha fazla hissedileceği için "değişimci"mizin genel işsizlik bağlamında epey zor durumda kalacağı şimdiden aşikardır. Her zaman olduğu gibi krizin esas yükünün yine emekçilerin sırtına yıkılacağı, en büyük acıyı, eziyeti ve çileyi yine emekçilerin yaşayacağı açıktır.

Konut krizi ile ilgili olarak; faiz düşürmeyle birlikte kredi süresi uzatma planlarının "kurtarma fonundan" desteklenmesi ne kadar iş görecek şimdiden belli değildir.

Mevcut iş yerlerinin korunmasının ötesinde (General Motors'un batması durumunda 68 bin kişinin işsiz kalacağı anda tartışılan konudur) yeni iş açma için gerekli olan 50 milyar dolarlık fon 7 milyon kişi için yeni iş yeri açmaya yetecek mi? (Stern Dergisi 13.11.08)

2011'e kadar en düşük saat ücreti 9,5 doları gerçekleştirmek bu gidişle mümkün görülmemektedir.

Bush döneminde yıllık 250 bin dolar kazananlara uygulanan %35 vergi, %39,6'ya çıkarılarak düşük gelirlilerin yükü azaltılacakmış, emekçilerin yükünün azaltılacağına daha da fazlalaşacağı kapitalist sistemin özünde yattığı için, bu tedbirin 2. şıkkı palavra olarak kalacaktır.

47 milyon hastalık sigortasına sahip olmayanlar için ödenen sağlık masrafları kontrol altına alınacakmış, %100 olmasa bile en iyimser haliyle %50-60 kontrol edilebilir. Bu noktada ABD iç siyasetinde göstermelik bir "sağlık sigortası reformu" Obama yönetiminin içte yapabileceği "değişiklik" olarak ortaya çıkabilir.

Çevre sorunu bağlamında; 7000 dolarlık Hybrid oto vergi desteği ile 2015'e kadar bu tür arabaların sayısının 1 milyona ulaşması hedefi tutturulsa bile genel iklim felakati bağlamında devede kulaktır. Rüzgar panelleri, güneş ve sudan elde edilen enerjinin ihtiyacın %25'ini karşılaması, ancak ihtiyacın yerinde saymasıyla mümkündür. Öngörülen 2050'de sera gazlarının emisyon hacminin %80 azaltılmasıdır. 2050'ye kadar kim öle kim kala..

Eğitim bağlamında; özellikle siyah ve hispaniklerin büyük eşitsizliğe uğradığı bu alanda, 10 milyar dolar okul öncesi, 8 milyar dolar daha fazla öğretmen için, ayrıca 4000 dolar eğitim masrafı olarak vergiden indirim öngörülmektedir. Fakat başbelası olan paralı eğitim sistemini reforme etmek bile hesaplar içinde yeralmamaktadır. 20 milyon üzerinde okuma-yazma bilmeyenin olduğu, bu sayının büyük bir bölümünü siyah tenli insanların oluşturduğu hiç te onca problem olarak görülmemektedir,

Irak ve Afganistan bağlamında, bir terslik çıkmaz ise, 16 ay içinde askerler Irak'tan Afganistan'a El Kaide ile savaşa kaydırılmanın programları yapılmaktadır. Yalnız dikkat çekelim, Bush'un hesapları Bagdat'tan dönmüştü, Obama'nınkinin nerden döneceğini bilemeyiz. Fakat bu hesabın da tutmayacağını şimdiden söyleyebiliriz. Afganistan'daki emperyalist işgalcilerin durumunun 1-2 yıl öncesinden daha da kötüye gittiği aşikardır.

Teröre karşı mücadele bağlamında; "Amerikayı tehdit eden"lere karşı dünya çapında askeri-komando müdahalesi, teritoriyal egemenlik hakkı dikkate alınmadan sorgusuz sualsiz yine yapılacaktır, yalnızca görüntüyü kurtarmak ve Bush takımının berbat ettiği imajı ve prestiji düzeltmek için, Guantanamo gibi işkence kampları sembolik olarak kapatılabilir.

İran bağlamında, Tahran ile doğrudan görüşmelere geçilebilir. Hatta dışta Bush'tan daha "barışçı" görüntü sergilemek için, Iran ile diplomatik ilişki de kurulabilir. Hatta Iran'ın atom sevdasından vazgeçmesi ve terör gruplarını desteklemekten vazgeçmesi koşuluyla, Dünya Ticaret Birliği'ne alınması sağlanıp ödüllendirilebilir. Iran'daki mollaların geleceği açısından önemli olan bu konuda kumar oynamaya devam edip etmeyecekleri değerlendirme meselesidir.

Rusya ile teröre karşı işbirliği ve atom silahlarının kontrolünün azaltılması vb. yıllardır süren aynı teranenin devamı programda yer alıyor. Fakat dikkat çeken mümkün olduğu kadar Polonya ve Çek Cumuriyeti'ne yerleştirilmesi planlanan „Füze Kalkan Projesi"nden bahsedilmemeye çaba sarfedilmektedir.

Afrika'ya "insani yardım" ve "kalkınma yardım"ını ikiye katlayarak 50 milyar dolara çıkarmak, borç

silme ve AIDS'e karşı mücadele için 4 yıl içinde 50 milyar dolar sunmak, aynı zamanda Afrikalı köylülerin Batı pazarına geçişinin yolunu açmak.. Bu vaadler bizim milletvekillerinin seçim vaadlerini sigara paketine yazmalarından pek de farklı değildir. Bizce bol keseden atmadan öteye gitmeyecektir... Bir kısmı gerçekleşse bile, aç insana sürekli bir parça sadaka vermeyi ve asla balık tutmayı öğretmeyi temel alan yaklaşım değildir. Obama'varilerden bunu beklemek zaten abestir.

Ekonomide özellikle mali alanda patlayan kriz, burjuvaziyi bütün dünyada olduğu gibi en başta ABD'de "devlet elini ekonomiden çeksin" yaklaşımından, "devlet ekonomik çöküşü engellemek için devreye girmeli" yaklaşımına getirdi. Yani önümüzdeki dönemde neo liberal ekonomik siyasetten, neo keynesianist (Yeni Keynes'çi) bir siyasete geçiş söz konusu. Bu değişiklik kaçınılmaz bir değişikliktir. Bunun yeni bir siyasi takımla yapılması ise mantıki olan şeydir. Bunun yanında Bush yönetiminin saldırgan, gerektiğinde batılı müttefiklerini de dıştalayan dış siyaseti, ABD'yi halkların gözünde nefret unsuru haline getirmiş, ABD emperyalizminin çıkarları açısından zarar verici bir duruma gelmişti. Bu alanda da bir değişiklik ABD emperyalizminin çıkarlarının bir gereği idi. Obama, aslında beyazdan beyaz bir siyah olarak bu değişiklik isteğini ve gereğini en iyi temsil eden bir adaydı. Obama ile sonuçta kazanan ABD emperyalizmi olacaktır.

Türkiye/ABD ilişkileri açısından, Obama'nın başkanlığa seçilmesi ilişkilerin bozulmasını beraberinde getirebilir. Obama ve onun takımından bir çok siyasetçi, Ermeni soykırımı bağlamında, ABD yönetiminin soykırımı tanıyacak/kınayacak bir karar almasından yana olduklarını belirten açıklamalar yaptılar. Obama'nın başkan yardımcısı Biden bu bağlamda geçen dönemde de senatoda karar alınması yönünde en çok çaba sarfeden senatörlerden biri idi. Seçimler yalnızca Obama'nın başkanlığı sonucunu vermedi. Demokratlar aynı zamanda hem Temsilciler Meclisi'nde, hem Senato'da da oldukça rahat bir çoğunluğa sahipler. Bu durumda bu bağlamda verilen sözlerin tutulmasının önünde bunu engelleyecek bir bahane filan da yok. ABD'nin soykırımı tanıması ise bugünkü Türk devlet siyaseti açısından "düşmanca bir edim" olarak nitelendirilecektir. Bu bağlamda ilişkilerde bozulmalar mümkündür.

Obama seçilmesiyle değişikliklerin ve beklentilerin emekçiler çıkarına olacağını düşünenler ve bu hesabı yapanlar yanılacaktır. Çünki Obama da Bush gibi emperyalist sistemin bir parçası ve siyasi uygulayıcısıdır. Obama için tekelci burjuvazinin çıkarları önceliklidir ve tüm iktidarı boyunca öyle kalacaktır. Obama ile yeni bir dünya kurulmayacaktır. Obama'nın demokrasisi de Bush'un demokrasisininden özde hiçbir farkı yoktur olamaz da, çünkü her ikisindeki devlet te burjuvazinin emekçiler üzerinde diktatörlük düzenidir. Dün Bush emekçilerin haklarını ayaklar altına alıyordu, bundan böyle kaç dönem seçilirse, o zaman süresince Obama ve takımı ayaklar altına alacaktır. Paranın egemenliği devam edecektir.

Emperyalist sistemde, paranın egemen olduğu yerde tenin rengi gibi, kişinin inancı da fazla önem taşımaz. Egemenlik kayıtsız şartsız sermayenin olduğu sürece, teninin rengi siyah-beyaz karışımı olan Obama ABD de başkan olmuş ne yazar.. Emek köleği ten rengini hiç te dikkate almadan devam etmektedir. Emperyalist sistem varoldukca bu durum değişmeyecektir.

Hedef Obama vb. de parçası olduğu emperyalist sistemi parçalamak, yerine gerçekten insan insanı sömürmesine fırsat tanımayan, tüm köleliği tarihin çöplüğüne atan sosyalizmi kurmaktır.

Bu tür demokrasi oyunlarına aldanmamak ve bizleri aldatmaya çalışanların ipliğini pazara çıkarmak için sosyalizm bilincini yükseltmek gereklidir.

Ekmek resmi yaparak karnımızı doyurmaya çalışanlara kanmayalım!

Semerine bakarak at hakkında karar vermeyelim!

18.12.2008

kısa... kısa...

GKM'de Çello Konseri

Güney Kültür Merkezi yeni dönem çalışmalarına çeşitli kültürel etkinliklerle devam ediyor.

Kültür Merkezi bünyesinde yeni çalışma döneminde verilen tiyatro, saz, gitar, ney, folklor vb. kursların yanısıra belli aralıklarla bu kursları veren hocalar ve öğrencileri ile etkinlikler düzenlenmesi planlanıyor.

Bu etkinliklerden bir tanesi de 9 Kasım Pazar günü gitar eşliğinde çello konseri idi. Konsere geçmeden önce Güney Kültür Merkezi Sanat Yönetmeni Osman Genç bir konuşma yaptı. Konuşmasında Güney Kültür Merkezi'nin adına yakışır bir yer olabilmesi için bu tür etkinliklerin gerekliliğini vurgulayarak tüm sanat ve Güney Kültür Merkezi dostlarını. Kültür Merkezindeki çalışmalara katılmaya ve hem maddi hem de manevi destek sunmaya çağırdı. Yaklaşık 45 dakikalık konser özellikle gençlerin ağırlıkta olduğu etkinlikte katılanların çok hoşuna gitti. Etkinliğe katılan arkadaşların büyük bir çoğunluğu ilk defa canlı olarak bir çello konseri dinlemiş oldu. Konser tüm katılanlar tarafından ilgiyle ve zevkle dinlendi. Çello ile birlikte gitar çalan diğer arkadaş ise söylediği şarkılarla etkinliği daha da zenginleştirdi.

Konserin ardından çello çalan Gökhan Faruk Ünal, Kültür Merkezindeki atmosferi, insanların sıcaklığını çok beğendiğini ve buradaki kitleye kendisinin de büyük bir zevkle çaldığını söyledi. Kısa da olsa çello çalgısının nasıl bir çalgı olduğunu anlatarak isteyen arkadaşlara ders verebileceğini fakat bunun için çok disiplinli bir çalışmaya ihtiyaç olduğunu belirtti.

Çello ve gitar eşliğinde söylenen parçaların ardından etkinliğe katılan izleyicilerden de isteyen şiirler okudu, türküler söyledi.

Yaklaşık iki buçuk saat süren etkinliğin ardından etkinliğe katılan herkes Kültür Merkezinin bu tür etkinlikleri devam ettirmesi dileğiyle ayrıldı.

Kasım 2008

Değerli Güney Aboneleri

Yeni yıla girerken eski aboneliklerin tazelenmesi gerektiğini hatırlatmak isteriz. Abonelik ücretlerini yatırmayan okurlarımıza dergi göndermeyeceğimizi duyuruyoruz. Yurtdışı abonelikleri ile ilgili bilgi almak isteyenler lütfen yurtdışı sorumlumuz ile ilişkiye geçsinler:

Tel.: 02191 / 404 01
02191 / 694 64 80
Faks: 02191 / 694 64 49
Cep: 0177 / 522 40 28

“Şiiiiişt, Uyandırmayın”

Osman Genç

Valla ne desem, nasıl başlasam şu tanışma yazısına? Hani müsamerelerde ya da bildik yarışmalarda isim, soy isim ve katıldığınız yeri aktarır ve konunun göbeğinden devam edersiniz … Aslında sizle konuşurken, sizlere çiçeklerden böceklerden bahsedip, yanında da çeşni olsun diye bir gezi yazısı ilave edebilirdim. Bakıyorum ki siz de şaşırdınız bu dediklerime, hem de referanduma gitmeden, işaret parmağınız mürekkebi yalamadan.

Düşünün şöyle bir eğitim düzeyimiz dünya normlarında 4. sınıf olmasına rağmen işaret parmağımız Oxford Üniversitesi mezunu kıvamında. Gerçi bundan sonraki edebi hayatımız ne olur bilemiyorum.

Artık ülkemizde iki gerçek var. ‘Evet’ ve ‘Hayır’. Bunların dışındaki gerçekler sadece hayal ürünü diye değerlendiriliyor. Bir yandan konuya daha da dem vurmadan, ket vurmadan devam etmeye kalktığımızda bu konuya ‘Sanat sanat için mi, yoksa sanat insan için mi?’ye kadar gideriz.

Evet mi, hayır mı? Bakın eğer ‘evet’ olarak değerlendirirseniz, konumuzun akışı ona göre, yok ‘hayır’ derseniz konunun gidişatı hangi fayı tetikleyeceğinize kadar gidebilir.

Popüler kültürün zorunlu takipçilerinden biri olduğumuz muhakkak şu sıralar. Gün geçmeye görsün ki bir yarışma programı olmasın TV’lerde. Danstan tutun, kutuyu bırakmayın yarışmalarına kadar hepsi var. Aradığın, aramadığın, kaybettiğin, kim kaybetmiş ki sen bulasın yarışmalarına kadar, hepsi tekmili birden mevcut. Olsun bu ülke insanı neler görmedi ki! Şancısından şantörüne, dansçısından dansözüne, kim sanatçı, kim değiline, Dallas çiftliğinden, kim kimin kollarından çıktı, kimin kollarına sarıldıya… Siyasi arenada bile ne oyunlara denk gelmedik ki! Yakartoptan körebeye, kim kimi tutarsadan kaçan kurtulura, Kurtlar Vadisi’nden Makro Terör’e hep gördük göreceğiz and içtik yerine getireceğize kadar. Yani kısacanın az uzunundan yola çıkarsak, nerede durup örnekleri sonlamak gerekire kadar.

Bir sabah uyandığınızı düşünün (kısmet olursa). Ülkede yukarda saydıklarımın tam tersine dünya. Şaşırır hatta şoka girersiniz. Daha da ötesi Allah göstermesin kabus olduğunu bile düşünürsünüz. Hatta ülke liderleri bir araya gelmiş (kavga da et-

miyorlar, rüya bu ya), zam konusunda karara bağlanıyorlar. Ama bildik zamlardan değil. İşçiye, memura zam, sanatçıya güvence, yoksula ev, iş, aş (ritmik tekerleme gibi) . Uyanayım mı, yoksa bırak nerede koparsam kopayım mı noktasındasınız. Hatta hala darbe olmamış ve Metin Milli radyolardan Çanakkale Geçilmez'i okumuyor. AB ardına kadar kapılarını açmış, dizlerinin üstüne oturmuş, yalvarıyor 'ne olur girin içeri, lütfen.' (yalvaran sesle) Allah Allah (savaş naraları değil, şaşırma anlamında) diyorsunuz. Taksim, AKM ve Muhsin Ertuğrul sahneleri yıkılma kararı durdurulmuş (şu sıralar yıkılıyor), yerlerine yenileri pıt pıt patlıyor tomurcuklar gibi. Her yere, her mahalleye bir tiyatro, üniversitelerde eğitim inanılmaz başarılı, ilköğretimde müfredat düzeye uygun SBS'siz, OKS'siz yani her şey yolunda. Hatta SSK'da kuyruk yok. Polis donjuan kibarlığında, cezaevleri F tipini unutmuş yerini okullara, müzelere bırakmış. Yavru Vatan'dan yavru diye bahsetmiyoruz artık. Çünkü yavru vatan artık yavrulamış ve ondan bir torun sahibi olmuşsunuz. (Bir adını koymamışsınız o kadar.) Hatta bu bir rüya olabilir (bir ihtimal daha var) diye elleriniz havada ve yumrukta sıkmamışsınız, dua ediyorsunuz. Anne virgül, baba virgül, çoluk çocuk son virgül, hanım dürtme! Uyandırma ne olur (eşeği sağlam kazığa oturtmak - pardon bağlamak - niyetindesiniz) diyorsunuz. İş bu ya her şey iyi ve TRT bile bozulmadı, sahip çıkmaya gerek yok. İşçi bayramını dilediğin yerde kutluyorsun, (tabii yerse!) Medyada Türk, Kürt, Çerkez, Laz gibi aktüelleşmiş konular da yok. Hatta ve hatta (hadi ya! demeyin) Amerika Irak'tan çekilmiş. 'Elini versen kolunu kaptırırsın!' deyimi devlet arşivlerine kaldırılmış ve siz hala aynı yerde otluyorsunuz - pardon 'du-ru-yor-su-nuz'. Hangi durum demeyin, roller çoktan dağıtılmıştı (Allah Allah durumu). Şimdi sıkı durun. Eyvah bitti galiba geçici süreyle cennet kapıları açıldı diyorsunuz. Yok yok siz rahatınıza bakın. Şunu demek istedim. Viyagra kaldırıldı, artık kimse kimseyi düzemeyecek. Yani bunun için ona gerek yok demek istedim. Neden mi? Biz yıllardır çoktan hapı yutmuş bir milletiz. Tabiî ki emperyalizme dünya üstünde verilen ilk savaş, yani Kurtuluş Savaşı'ndan sonra az partiden çok partiye çok demokrasiden az demokrasiye döndüğümüzden, köy enstitülerinin, halk evlerinin, öğretmen okullarının kapatılmasından beri, yani öğretmen yok öğrencinin cirit atıp olimpiyatlara dopingle katıldığından beri, yani işlerin arap saçını bile arattığından beri, yaniii beri beri gel beri dediğimizden BE- Rİİİİ. Berime geldi bir Can Yücel'in şiirinin bir dizesi. "Bu düzeni düzeni düzeyim." (Yorumsuz…)

Rahatına bak vatandaşım. "Şiiiişt, uyandırmayın kerizi bulandırır denizi!" diyenlerin hep olacak…

Dilek ve temennim; ışığınız alnınızdan hiç eksik olmasın.

Çocukluğum

Can Erdem

Elma kokusu korkunç
Yeşilimsi kabukların sızısı
çocukluğumun uçurumu
biraz
Kırtkoy
yitik
Elma kokusu
taş evler
rüzgarı yaylaların
ölüm çiçekleri kan kırmızı
çocuk tarlaları
elma kokusu derin
Kabuğunda ayrılık bölünmüşlük
Biraz parçalanmışlık
Sabahlar karlar taş evler
Sonra kargalar gaklar
Ahlar ki ahlar
Elma kokusu
Çocukluğum
Üç dilim
biri ince
En incesi
onun
sonra karlar
kanlar ölüm
di-lim-ler
çocukluğum

Televizyonun toplumdaki aptallaştırıcı etkisi

adil okay
adilokay@hotmail.fr

Şimdi hakkında o kadar çok yazılan, eleştirilen bu konu, yani TV üzerine yeni ne söylenecek diyebilirsiniz. Elbette birkaç sayfayla hem konuyu açıklayıp hem alternatif modeller ortaya koyamayız. Ancak meselenin özüne değinmeye çalışıp yeniden sorgulama yapabiliriz.

Ben söze klasik sayılan bir sloganla başlayıp son söyleyeceğimi başta söyleyeyim: Evet televizyon günümüzde kapitalizmin göz boyayan büyücüsüdür. Diziler de televizyonun en önemli silahıdır. Ve bu büyücüden kapitalizm yani egemenler, burjuva medyası, büyük tekeller tahminimizden fazla yararlanmaktadır. İnsanları edilgen kılmakta, 4 yılda bir oy vermekten başka bir siyasal eylemi olmayan diziler arasındaki reklamların etkisiyle mutluluğu tüketmekten ibaret gören zavallılar haline getirmektedir.

Nasıl oluyor da televizyon bunu başarmıştır. Bu sonuç tesadüf müdür yoksa egemenlerin hizmetindeki toplum mühendislerinin ve bilim insanlarının bu konuda yol göstericiliği olmuş mudur? Sonucu biliyoruz, okumayan, beyni tembelleşen, kitaptan uzak, sorgulamadan yaşayan, kitle kültürüyle tek tipleşen insanlar yığınının adı halk oldu. Biz aydınlar, yarı aydınlar, muhalifler açısından da durum ne yazık ki çok farklı değildir. O dizilere eleştirel yaklaşan birçok eğitimcinin evinde de televizyon hep açıktır. Zira büyü çok etkilidir. Kitlesel kültür-küresel kültür en kapalı yaşayan cemaatleri bile bozguna uğratmıştır.

"Bugün televizyon yöneticileri için tüm insanlar, yürüyen, hareket eden, yakalanması gereken banknotlardır. Uzmanlar bunun için özellikle sosyoloji ve psikolojinin sonuçlarından ustalıkla yararlanır. İzleyiciler hem bir ürün-mal hem de tüketendir."

Televizyon ve TRT

Televizyon TRT'nin kepenklerini açtığı 1968'den beri hayatımızın başköşesinde. Bu 37 yılın 22 yılı tek kanal hakimiyetinde geçti. Televizyon akademik alandaki ilgi dışında 90'lı yıllara kadar toplumsal bir mesele olarak algılanmıyordu. TRT yayıncılığı tatsız-tuzsuzdu belki ama insanların yakınmaları ve tezat bir biçimde ekrana hapis olmaları bu denli ayyuka çıkmamıştı. Televizyon radyoya göre bir üstünlüğe sahipti, radyonun sırf ses kanalıyla sınırlı olmasına karşılık, televizyon sesin yanına görüntüyü de ekliyordu. Yani Türkiye'de büyük bölümü zaten okumaz-yazmaz olan bir nüfusun eğitilme ve aydınlanma sürecindeki problemlerinin bir kısmı daha sözüm ona giderilmiş olacaktı. Nihayetinde göstere göstere öğretmek, yazıyla ya da sözle öğretmekten daha etkili bir yoldu. Televizyon Türkiye'de böylelikle göstere göstere kalkındırma aracı olarak işlev görecekti. Türkiye'de o dönem aydın kesiminin savunduğu görüş buydu. Oysa Türkiye'de bu zihniyetin hakim olduğu dönemden çok önceleri dünyada televizyonun bırakın eğiticiliği, öğreticiliği veya aydınlatılıcılığını, tam da bir aptal kutusu olduğuna dair iddialar epeyi yaygındı.

Televizyon diziler aracılığıyla dünyayla algısal iliş-

kiden çok düş ve fantazya sunmak suretiyle gerçeklik duygusunu alıp bir yana fırlatmıştır. Bu şüphesiz insanın analiz ve sentez kabiliyetinin körelmesi, dumura uğraması, sonunda aptallaşması anlamına gelmektedir. Ben televizyon izliyorum ama toplumsal görevlerimi yerine getiriyorum, aptallaşmadım diyenler mutlaka kapasitelerinin gerisinde yaşamaktadır ve farkında değildir.

Postman'ın deyimiyle 'Televizyon bizi içimizden fetheden, kendimizi gönül rızasıyla eline bıraktığımız, bunun karşılığında ise beynimizi güle oynaya, eğlendire keyiflendire oyan, yiyip bitiren bir canavardır.' O'na göre televizyon kitabın anti-tezi, hatta kitabı ortadan kaldıracak bir tehdit unsurudur.

Modern dünyada sığınak arama ve Marks

Marks kapitalizmin ilk döneminde yerleşik kalıpları yıktığı ve teologun din adamının başındaki haleyi yerle bir ettiği, akıl çağını, modernizmi başlattığı için alkışlamıştı. Ama Marks'ın öngördüğü gibi kapitalizm çürüdü ve şimdi insanlar o haleyi arıyor. Bulamayınca onlara çürüyen kapitalizm dizilerde zengin, sıra dışı hayatlar sunarak hayal aleminde tatmin olmalarını sağlıyor.

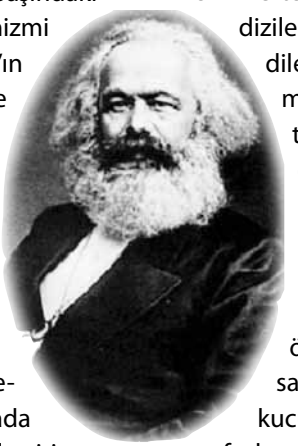

Modern dünyada belli inançlara olan bağlılığın giderek azalması, dinsel ve siyasal kurumların inanç üretme kapasitelerinin zayıflaması sonucu insanlar medyada sığınak arayıp bulmaya başlamışlardır. Eleştirilerimize rağmen televizyon izlememizin bir nedeni: Modern dünyanın bizleri mahkum ettiği köksüzleşmeye karşı sanal bir sığınağa duyduğumuz gereksinimdir ve televizyon da bu gereksinimin karşılanmasıdır. Özellikle 12 Eylül darbesinden sonra bu durum yaygınlaşmıştır. Batı dünyasında da durum farklı değildir. Batıda da televizyon gündelik yaşam rutinleriyle iyice tümleşik hale gelmiştir.

Postmodern zamanlarda nasıl diziler sayesinde insanlar tek tipleşiyorsa, kitle kültürü- küresel kültür bir zamanlar eleştirdiğimiz popüler kültürü bize aratır hale gelmişse, senaristler ve dizi yapımcıları de tek tipleşmişlerdir. Bir taşla iki kuş vurmaktalar. Birincisi sistemin aklanmasına, muhalif insan bırakmayarak hizmet etmektedirler ikincisi para kazanmaktadırlar. Ve tek tipleşen bu insanların da tek kirli bir sloganı vardır: para en yüce değerdir. Oysa tüm insanlık tarihi emeğin en yüce değer olduğunu kanıtlamıştır. Bu kanıtlanan doğru bugün unutturulmaya çalışılmaktadır.

Sonsöz:

Sonuç itibariyle televizyon, diziler ve şovlar aracıyla insanların boş zamanlarını çalmaktadır. İnsanlarda öyle bir bağımlılık yaratmıştır ki, dizi izlememek imkansız bir hal almıştır. Akşam saatlerinde milyonlarca insan televizyon ekranının karşısında oturup ayine katılırlar. Bebekler artık anne-babalarının ninnileriyle değil reklamlar ve televizyon şarkılarıyla uyutuluyorlar. Dolayısıyla devletin en küçük birimi olarak aile ile televizyon arasında tarihsel, sosyolojik bağ kurulmuştur. İktidar artık günümüzde kitleleri daha rahat gözetlemekte, denetlemekte ve yönetmektedir. Röntgencilik ve teşhircilik kanıksanmıştır. Yığınlar artık dizilerin teşvikiyle pornografik olarak kendilerini ortaya koymaktan ve gözetlemekten rahatsızlık duymamakta, tam tersine şiddetten bile haz duymaktadırlar. Böylesi bir insan türüne hükmedip sömürmek yönetici sınıf açısından son derece kolaylaşmıştır. Televizyon dizilerinin günümüzde yarattığı insan ruhsal ve düşünsel olarak özürlüdür. Televizyonun yarattığı insan paylaşımcı değildir; bencildir, kuşkucudur. Özellikle genç kuşak arasında fazlaca görülen özdeşleşme dizilerin etkisiyle ölümsüzlük isteği, davranış ve giyim tarzlarının taklidi ve bunun tüketimi koşullaması; yani özdeşleşilen starla hayatını değiştirme arzusu gerçek hayatla asla çakışmayan bir yanılsamadır. Saniyelerle değişen görüntü bombardımanı altında olan TV insanı görüntüyü düşünebilme, sorgulama, değerlendirme, analiz etme yetisini kaybetmiştir.

TV insanının geçmişe ilişkin belleği ve geleceğe yönelik öngörüsü zayıftır. Sadece şimdiki zaman içerisinde anlık bellek ile yaşayan bir insandır. Bugün ivedi olarak buna karşı durmak bu itirazı örgütlemek alternatifler üzerinde konuşmak gerekmektedir. Bu da başka bir yazı konusudur.

Not: Sibel Özbudun, O. Özgür ve Temel Demirer'in 'İmparatorun soytarısı. Egemen medya.' ile Erol Mutlu'nun 'Globalleşme, popüler kültür ve medya' adlı Ütopya Yayınevinden çıkan kitaplarından yararlanılmıştır

Öykümüzün öyküsü

Murat Karagül

Öğleye doğru şiddetli bir baş ağrısıyla uyandı. Akşamdan kalmaydı. Yataktan güçlükle kalkarken, yüzünü buruşturup, "Bir daha bu kadar içmeyeceğim" diye söylendi.

Elini, yüzünü yıkayıp, mutfağa girdi. Çayını hazırlayıp, salona geçti. Günün ilk sigarasını yakıp, bir sürü yalan-yanlış bilgiler veren gazeteleri rastgele karıştırırken; bir haber dikkatini çekti. Güya dünya genelinde yapılan bir ankete göre "Bush ve Amerika'dan en çok Türkler nefret ediyormuş." Al sana uydurma bir haber daha (!). Kesin yanlıştı. Uyduruyorlardı. Bu anket Filistin'de, Irak'ta, Afganistan'da yapılmış olsa hak verilebilirdi belki(!). Bize ne kötülük yapmıştı ki Amerika? Para diyorduk yağdırıyordu. Silah diyorduk yağdırıyordu. Daha ne diyorduk? Ne yapmıştı garibim Bush bu nefreti hak edecek(?). Bu medyada bir nalına, bir mıhına vuruyor, biz "sade vatandaş"ların kafası karışıyordu. Daha birkaç gün önce, aynı gazeteye göre Bush, normal her insan gibi sık sık potlar kıran, gayet neşeli, sempatik, güleryüzlü bir adamdı. Üstelik insan soyunun maymundan gelme olduğunun en güzel örneğiydi(!). Birkaç gün içerisinde ne değişmişti de, yazılanlar değişiyordu?

Gazeteyi hırsla buruşturup, yere doğru fırlattı. Çayı da bitmiş, yine sinirlenmişti. Tekrar mutfağa yollandı. Çayını tazeleyip, geri döndü. Buruşuk gazeteyi yerden alıp, haberi tekrar okurken çok eskilere, Amerika'nın adını ilk kez duyduğu 1969 yılına gitti.

İlkokula başladığımız yıldı. Apollo 11 uzaya gönderiliyordu. Heyecanlı idik. İnsanoğlu ilk kez Ay'a ayak basacaktı. Tarihe tanıklık etmek için, dört küçük kafadar harçlıklarımızı biriktirip, yeni bir radyo almıştık. Cızırtılı da olsa; insanlık adına olan bu dev adımı canlı olarak dinlemiştik.

Akıllı, uslu, meraklı çocuklardık. Bilgiye açtık. Çamurun içerisinde gazete görsek, çıkarıp okurduk.

Aşk başvurularını bile mektupla yaptığımız, masumiyetin henüz müzeye kaldırılmadığı, sözlerimiz kadar gözlerimizle de anlaştığımız, rüya gibi geçen yıllardı. Yediğimiz domatesler hormonsuz, kavunlar kokulu, çilekler küçük ama bal gibiydi.

Hayat acıklı bir güldürü gibi devam ederken, bizler de ilkokulu yarılamıştık. Cızırtılı radyodan Amerika'nın adını ikinci kez duyduğumuzda, üniversiteli ağabeylerimiz sokaklara dökülmüştü. "Amerika defol" diye bağırıyorlardı. Ülke olarak gergindik, çocuk aklımızla bunu hissedebiliyorduk. Ortada bir şeyler oluyordu ama anlayamıyorduk. Yoksa çok mu saftık?...

Bizler, bu koca dünyanın eşit paylaşıldığında, herkeslere yeteceğini öğrenmeye çalışırken, güzel ülkem karışmış, umutlarımız "darbe"ye uğramıştı. Ortalık toz-dumana bürünmüştü. Sonrasında acı bir sessizlik tüm yurda yayıldı.

Amerika'nın adını ilk kez duyduğumuz gün aldığımız cızırtılı radyomuz, darağacında üç fidanın solduğu gün susmuş, paramparça olmuştu…

Acıkmıştı. Mutfağa geçip, dünden kalma kuru fasulyeyi ısıttı. Masayı donatıp yemeğini bol ekmekle, iştahla yedi. Bu arada, çayın yerini boğma rakı almış, on dakika içerisinde şişe yarıya inmişti. Çocukluk günlerine gitmek efkarını arttırırken, içkisini tazeleyip sisli hatıralara tekrar daldı.

Yaşamın nabzını "Gırgır"da tuttuğumuz gün-

lerdi. Güzel ülkem mizahçılar için cennet olmuştu. Malzeme boldu. Adını ilk kez duyduğumuz terimler, günlük hayatımızın bir parçası olmuştu. Örneğin; adına enflasyon denilen ve bizleri çok sevdiği için hiç bırakmayan şeyin hızını, derginin fiyat bölümündeki "Demirel" kafalarından anlıyorduk. Ülke olarak belki 70 sente muhtaçtık ama mutlu ve umutluyduk. Hayallerimiz vardı mutluluktan yana. Kimimiz doktor olacaktık, kimimizse gazeteci.

Hep birbirine benzeyen, çileli ama bir o kadar da renkli günlerde; kendimizi futbol, müzik ve sinema ile avutuyorduk. Saatlerce top oynar, ağabeylerimizin maçını izlerdik. Futbol sahalarında slogan "Haydi bastır" idi. Hayatımıza "damar"dan ani bir giriş yapan "Arabesk"e karşın "Sezen"imiz vardı. Akşamları genellikle evimizin yakınındaki yazlık sinemaya gider, yaz çiçeklerinin ferah kokusunda, çekirdek çinterek film izlerdik. Filmin sonunda Yılmaz Güney, tüm kötüleri yere serer, biz de onu çılgınca alkışlardık. Ya da Sadri Alışık ile gülerdik ağlanacak halimize.

Hababam Sınıflı, Minik Serçeli, Müjdeli, Münir Özkul, Adile Naşit, Şener Şen'li neşeli günlerdi.

Aklımızın bir karış havada olduğu o günlerin sonrasında, bir daha çıkmamak üzere "televizyon" girdi hayatımıza. Amerikan yapımı "Dallas"ı izlerken, "Entrika" denilen şeyle tanıştık. "Bıldırcın" gibi kızlar aklımızı başımızdan almıştı. Kimimiz Lucy'e aşıktık, kimimiz de Suelin'e. Biz kırk kişiydik, birbirimizi bilirdik. Bu arada bizleri leyleklerin getirmediğini geç te olsa öğrenmiştik.

Hüzünlü yüzler, nemli gözlerle okuduğumuz Kemalettin Tuğcu romanları yerini, gülümseyerek okuduğumuz Aziz Nesin öykülerine bırakmıştı. Okuyor, öğreniyorduk gerçekleri.

Yıllar yılları kovaladı. Serpilmiş, gelişmiştik. "Az farklı" şerefli yenilgilere sevindiğimiz, futbolla yatıp, futbollar kalktığımız o asi ve kırılgan günlerde, aklımız pek çok şeye erer olmuştu. Ama güzel günler çabuk geçti. Sonrasında ortalık toz-dumana büründü. Paylaşmasını bilmeyen "Sam Amca"nın oyunlarına alet oluyorduk. Emperyalizm bizleri kukla gibi parmağında oynatırken, ülkemiz kan gölüne dönmüştü.

Din dediler, mezhep dediler, kardeşi kardeşe düşürdüler. Yürekler yandı. Ocaklar söndü. Şartlar değişti. Doktor olmak isteyenimiz kasap, gazeteci olmak isteyenimiz kabzımal olmuştu.

Liseyi başarıyla bitirip, üniversite hayalleri kurarken, hayallerimiz suya düştü.

12 Eylül 1980 faşist darbesinde anamız ağladı. Özgürlük düşmanı cuntayla iç içe geçen zor günlerdi. Bizler gözaltı ve işkencelerle sindirilirken, "özgüven"imiz yerlerde sürünüyordu. Şaşkın ördeğe dönmüştük. Ailelerimiz en uygun şeyin, askere gitmemiz olduğuna karar verince, apar-topar silah altına alındık. Yeni arkadaşlar edindiğimiz, 20 aylık maceralı günlerden sonra yeniden döndüğümüz sivil hayatta; pek çok şey değişmişti ama acı hayat kaldığı yerden devam ediyordu.

Yaşar iken F Tipi

Ali Rıza Kars

Karakalem boyanıyor gözlerim
Azalıyor git gide mavi
Siyahı çoğaltıyor mask, çalıyor renklerimi

Katran kuyuları sanki duvarlar
Belki de ölüm kuyusu, kim bilir
Mektup gibi atıyorum sesimi,
Dinliyorum,
Betonda kaldı yüzüm,
Duyulmadan yutuyor seslerimi.

Bir şeyler arıyorum yaşayan,
Bir böcek, örümcek,
Bir sinek sesi.

Kibritler yakıyorum, ışısın dünya,
Büyütüyor gölgem, üç metrelik zemini
Duvarlardan taşıyor, tavanda başım
Sığmıyor buraya başım, düş müsün
dünya

Nereden geliyorsa geliyor işte
Gülüyorum
Şimdi diyorum benimle
Olmuş olsa burada, hani o işkenceci
Bozar mıydı biçimini
Hani belki de diyorum, yaşar iken F tipi

Bizlere danışılmadan düzenlenen yeni hayatlarımıza ayak uydurmaya çalışırken, bu kez de Amerika güdümlü "Serbest Piyasa Ekonomisi"yle serseme dönmüştük. Para her şeyin önüne geçmiş, değer yargıları değişmiş, onur, fazilet, vefa gibi kavramlar önemsenmemeye başlamıştı. Ülke olarak ahlak çöküntüsü içerisindeydik.

Balık baştan kokarmış. Doğruymuş. Her şeyi başımızdaki büyüklerimizden öğreniyorduk. "Memuru işini bilirmiş", "Demokrasi bir kez delinmeyle hamile kalmazmış" falan filan.

Gözlerimizle görmüş, kulaklarımızla işitmiştik. Dönemin Başbakanı ilçemizde yaptığı konuşmada "Oyunuzu bize verirseniz, sizlere namus sözü veriyorum, ilçenizi il yapacağım" demişti. Ama yapmamıştı. Bizlerse bu aldatmacanın üstüne, o kişiyi ödüllendirip, daha üst makamlara taşımıştık milletçe. Demek ki "Halklar, layık olduğu şekilde yönetilir" diyen filozofun sözleri de sapına kadar doğruymuş.

"Adalet" ile "Güven"in evliliği bitmiş, ayrılmışlardı. "Adaletin olmadığı yerde mafya olurmuş" o da doğruymuş. En güçlü mafyayı bulanın, en güçlü olduğu o yıllarda, adaletsizlik kol geziyor, kör tuttuğunu öpüyordu. Bir yanda "Has bahçeler" kurulurken, diğer yanda çayla-simit bir araya gelemiyordu. Her tarafı pis kokular sarmıştı. Yoksa toplum mu kokuşuyordu? Fakir, cahil ve balık hafızalı insanlarla dolu olan ülkem, "Küçük Amerika" olmaya doğru hızla ilerliyordu.

Yitip giden değerler için, ağıtlar yaktığımız 90'lı yıllarda, kantarın topu tamamen kaçmış, dengeler bozulmuştu. Bizler, belimizi büken ekonomik krizlerle cebelleşirken, ülkemizi banka soyguncuları yönetmeye başlamıştı. Halkını uyandırmaya çalışan güzelim insanlar öldürülüyor, katiller –nedense- bir türlü bulunamıyordu.

Sevgisiz, saygısız, asık suratlı insanlar topluluğu olmuştuk. Kötü gidişata, ölüm oruçlarında kan kusup, kendilerini feda eden, gül yüzlü kardeşlerimiz de çare olamamıştı. Ateş sadece düştüğü yeri yakıyordu. Maalesef artık futbolla uyuşturulan, bir kısrak başına benzeyen ülkemizde halk, sadece futbol maçlarından sonra sokaklara dökülüyordu. Sloganımız "Vur, kır, parçala bu maçı kazan" olmuştu.

Yaşlı gözler, nasır tutmuş kalplerimizle bir başımıza ve biçare girdiğimiz, cep telefonlu ve internetli 21. yüzyılda, her şey ışık hızı ile değişirken, bizlerin kara yazısı bir türlü değişmiyordu.

İnsanlarımız kitap okumuyor, okumadığı için bilmiyor, bilmediği içinse yanlışlara düşüyordu. Geleceğin umudu olan gençlerimiz "En çok şeye sahip olmak değil, en az şeye ihtiyaç duymayı" öğrenmek yerine, incir çekirdeğini doldurmayacak meselelerle uğraşıyordu. Ne olacaktı "Fenerbahçe'nin bu hali". O da bilmiyordu.

Alkolle anıların buluşması, kafasının güzel olmasına yetmişti. Gözleri kaymaya başlamıştı. Puslu gözlerle, dibi görünen koca şişeye bakarken, kollarını birleştirip masaya dayadı. Başını ellerinin üzerine koyup, gözlerini kapadı. Az sonra uyuyakalmıştı.

Tarsus, Kasım/2008 ❦

Kavgam

Asmen Doğan

Kavgam:

Zorlusun,

Hırçınsın,

Dirençsin,

Sevdasın,

Yüreğimdesin,

Akıttığım terde,

Verdiğim emektesin,

Umudumsun,

Bilincimsin,

Seni bana yasaklamışlar,

Beni sana yasaklayamamışlar!

Kasım 2008

Pedro Valdez Cardoso…

Bu yıl Portekiz'de Lizbon yakınındaki sahil kenti Cascais ve Estoril arasındaki sahil yolunda ilginç bir sergi vardı. Sergi yalnızca yayalara açık sahil yolunda değişik sanatçıların denizle ilgili plastiklerinden oluşuyordu. "Arte Mar" … Deniz Sanatı…

Eserlerden biri çok ilgimi çekti. Güney okurları ile paylaşmak istiyorum.

Plastik "Zaman her şeyi değiştirir" başlığını taşıyor. 1974 Lizbon doğumlu Pedro Valdez Cardoso tarafından gerçekleştirilmiş.

Deniz kıyısında gezerken birden denizin insan tarafından nasıl çöplük haline getirildiğini görüp çarpılıyor, sonra yüzünüzü denize döndüğünüzde denizin insanlara rağmen güzelliğini nasıl koruduğunu görüyorsunuz. Böylece mekan da eserle birleşiyor.

Deniz dibinde çöplük: Bir taş üzerinde büyük bir plastik çöp kutusu. Üzerinde tüketim toplumunun tipik çöpleri. Plastik çizme, araba lastiği vs… Belli ki uzun süre kalmışlar denizin dibinde. Her tarafı doğa, yosun, midye, istiridye kaplamış. Ve bir de ahtapot yerleşmiş üzerine. Belli ki yüzyıllar sonra bu çöp dönüşecek, deniz dibi doğasının içinde eriyip gidecek. Ama süreç engellenmiş. Bir başka modern çöp çökmüş hepsinin üzerine. Petrol! Onun deniz içinde erimesi kaç yüzyıl alır kendine bırakılırsa?

Pedro Valdez Cardoso'nun eserini gördüğümde bunları düşündüm.

Ekim başı 2008 ❧

AZINLIK EDEBİYATI

Türk ve Kürt halklarının yanı sıra, Arap, Ermeni, Çerkez, Laz ve diğer halkların yaşadığı bir coğrafyada bulunuyoruz. Ve tüm baskılara, yasaklamalara rağmen bu halkların dilleri, edebiyatları, dergileri, yazılı-görsel medya araçları var. Biz bu sayımızdan itibaren Türk halkı dışında olan ve ortak tarihsel bir geçmişi paylaştığımız diğer halkların edebiyatları hakkındaki yazıları "Azınlık Edebiyatı" başlığı altında yayınlayarak, bu halkların edebiyatlarına, gelişme süreçlerine ışık tutmaya çalışacağız. Siz okurlarımızı da bu yazılarımıza katkı, eleştiri ve öneri sunmaya çağırıyoruz. Ayrıca yazı göndererek "Azınlık Edebiyatını" incelememize yardımcı olan dostlarımıza teşekkür ediyoruz. Konu ile ilgili yazılarımız gelecek sayılarda da sürecektir.

GÜNEY

Çerkes Edebiyatı

Turabi Saltık

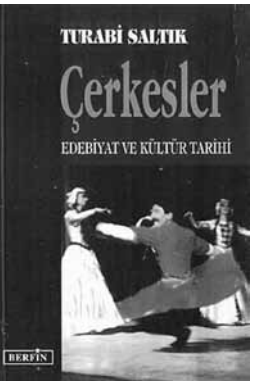

Kuzey Kafkas edebiyatının söze ait tarihi Çerkes insanının yaşamıdır. Çerkes edebiyatı Çerkes insanının düşünce alış verişi, entelektüel birikiminin ve Çerkes kültürünün yazınsal bütünüdür.

Kafkas-Rus savaşlarında, istila ve işgallerden sonra Çerkesler sürgünlerle diaspora edildiler. Sürgün sonucu Türkiye'ye yerleşen Çerkesler'de edebiyat sözlü söylencelerle beslenen halk anlatıları içerisinde roman, öykü ve şiirde ifade alanı buldu.

Azınlık bir milliyet olarak Türkiye'de yaşayan Çerkesler arasında, Çerkes yaşamını anlatan pek çok yazar, şair, ressam, müzisyen çeşitli eserler üretmişler. Bugün Çerkes kültürü ve sanatının geniş bir alana yayılması, çeşitli kültürlerle buluşması sorunu vardır.

Çerkes edebiyatçılar Kafkas uygarlığının sosyo-ekonomik, kültürel, sanatsal yanlarını anlatan pek çok edebi eserler üretmişlerdir. Çerkes uygarlığının getirdiği birikimler ile dünyaya ve insana bakış açısını ele almış öykü ve romanlara yansıtmışlar. Bunlar Türkiye'de yeterince tanınmamaktadırlar. Ama yazılanlar Çerkes uygarlık tarihi ve edebiyat tarihi açısından Çerkeslere ait edebiyatın, Çerkes insanının ve toplumunun felsefesidir.

Çerkes tarihinde yaşanmış savaş, sürgün ve acının canlandırılması edebiyatla açığa çıkartılmıştır. Ve Çerkes edebiyatı Çerkes sözlü anlatıları olan Nart söylencelerini kaynak almıştır. Unutmamak gerekir ki; eski Mısır, Yunan, Roma, Anadolu felsefesinin canlandırılması da edebiyatla ortaya çıkmıştır. Edebiyat uygarlıktır. Öyleyse, Çerkes edebiyatı, Çerkes uygarlığıdır.

Tarihsel olarak Çerkes halk geleneğinin milattan öncesine kadar uzanan bir kültürel geçmişi vardır. Bu tarihsel süreç içerisinde kültürel öğelerin ve değerlerin saklanıp korunması önemli bir olgudur. Çerkes kültürü içerisinde bu değerleri günümüze taşıyanlar birer usta şair, ozan ve sanatçı olan "Geguakue"ler olmuştur. Söylence, efsane, masal ve öykülerin çağımıza ulaştırılması bu usta sanatçı ve oyuncular tarafından olmuştur.

Sözlü söylencelerle başlayan, daha sonra yazılı edebiyata konu olan Nart Mitolojisinden kaynaklanan gelenekler 18. yüzyılın başlarında ilk kez aydınlar tarafından edebiyatlaştırıldı. Bu halk kültür ürünleri ilk kez yazılı hale dönüştürülmüş roman ve öykülere yansıtılmıştır. Tarihlerinde acı, yoksulluk,

baskı ve sürgünler yaşayan Çerkes halkı Çarlık tarafından 1864'de kitleler halinde Osmanlı İmparatorluğunun topraklarına sürgün edildiler. Yerleştikleri topraklara kültürlerini de taşıdılar. Yurt, gurbet özlemlerini canlı, anılarını taze tutup yabancılaşıp asimile olup yok olmamanın mücadelesini yürütürlerken bir yandan da yaşamı, roman ve öykülere yansıtan pek çok yazar çıktı.

Osmanlı İstanbul'una yerleşen Çerkeslerden Ahmet Mithat Efendi (Hağur) 1884'de "Çerkes Özdenleri" adıyla dram şeklinde gelişen üç perdelik bir tiyatro yazdı. Oyunda, Çerkeslerin soyluluk, yiğitlik, onur gibi değerlerini konu etmiştir. Çerkes yaşamında korkaklık kesin biçimde her zaman yadırganıp ayıplanmıştır. Bunun nedeni, Çerkes insanının yıllarca acı çekmesi ve çetin bir yaşam içinde bilenmiş olmasından doğan cesur karakteridir. Savaşların ve acının dayatması Çerkes insanını sertleştirmiştir. Sonucunda bu psikolojik durum karşısında korkmak ayıplanmış, yadırganmıştır.

Ahmet Mithat Efendi'nin yazdığı bu romantik ve dramatik oyunda güzel bir kızla genç bir delikanlının birbirlerine aşık olmaları ve sevgisi işlenmiştir. Yiğitlik ve cesareti anlatır. Güzel kıza aşık olan Samurkaş adında ki delikanlıya bir iftira atılarak, delikanlı korkaklıkla suçlanır. Aslangöz adında ki güzel kız bu durumda korkak bir gençle evlenmek istemez. Aşkına rağmen güzel kız kendisinin, köle ticareti yapan bir tüccara satılmasına razı olur. Dramatik türden bir tiyatro olan bu oyun zamanın İstanbul Gedik Paşa Tiyatro binasında oynatılır. Oyun sahnelenirken Osmanlı Sultanı Abdülhamit'e "Çerkesler istiklal kazanmaları için çalışıyorlar " biçiminde jurnallenerek, Osmanlı yönetimince, "umumi ahlaka" aykırılıktan suçlanarak, Gedik Paşa Tiyatro binası bir gecede İstanbul Belediyesi'nin beyaz kayışlı çavuşlarıyla yerle bir edilerek yıkılır. Olayın arkasından ise bazı Osmanlı yöneticileri, "ah orasını yakan hayırsız eller bilmiyorlar ki burası Türk Tiyatrosunun mescididir" biçiminde hayıflanmalarda(!) bulunurlar.

Sonraki yıllardan günümüze Çerkesler amatör gruplarla tiyatro çalışmalarını sürdürdüler. 1990'da İzmir Kuzey Kafkas Kültür Derneği'nin oynadığı "Kaynana İstemeyen Mahalle" adında ki tiyatro oyunu, Çerkes Nart Mitolojisini konu alan "Yaşlıların uçurumdan atılarak öldürülmesi" olayının yorumlanarak oyunlaştırılmasından meydana gelmiştir. Bu söylence, kısaca şöyle gelişir: Nart halkının yaşadığı çağlarda Nart halkının bireyleri uzun ömürlü olurlarmış. O zamanlar Nartlar yaşlılarını uçurumlardan atarak öldürürlermiş. Günün birinde bir oğul babasını sepet içine koyup uçurumdan aşağı atmış. Sepetteki baba uçurumdaki ağaca takılı kalmış. Acıyan oğul babasını kurtarıp Nart halkından gizleyerek bir mağarada yaşatmış. Her gün gizlice dağa ekmeğini götürüp beslermiş. Bu dönemlerde bir gün Nart ülkesi kuraklık ve kıtlık geçirir, Nart halkının tohumu tükenir. Halk ne yapacağını bilmez. Oğul son parça ekmeği babasına götürür ve durumu anlatır. Tecrübeli yaşlı baba oğluna "değirmenin etrafını çapala" der. Oğul, babasının dediğini yapar. Etrafa dökülen tohumlar baharda başak verir. Nart halkı yeniden tohuma kavuşur... Delikanlıya bu fikrin kimden geldiği sorulduğunda artık olayı gizleyemez, babasını öldürmediğini anlatır. Nart halkı kurultay toplar ve karar alır. "Artık yaşlılar uçurumdan atılmayacaktır." Bu bir Nart efsanesidir ve edebiyatlaşmıştır. Çerkesler yazılı ürünleri daha çok tarihsel uzak geçmiş kültürünün şimdileşmesi için uğraşı vermiş öykü ve romanlar ortaya çıkarmışlar.

Çerkes edebiyatı içerisinde şiirin önemi ve yeri büyüktür. Ozanları her zaman ciddiye alınmışlar. Çerkes halk Ozanları (Geuakue'ler), Çerkeslerin ilk aydınlarıdır. Onlar ürettikleri ürünlerle halkın yanında yer almışlardı. Halkın yaşantısını anlatan şiirlere haksızlık katmamışlardı.

Halk ozanları şiirlerini gerçeğe dayandırırlardı. Yaşadıkları toplumun yalın gerçekçiliğini şiir, türkü ve yapıtlarında dile getirirlerdi. Halk ozanları ve sanatçıları halkın yaşamını en soylu biçimde seslendirirlerdi. Geleneksel olarak ozanlar daha çok yoksul halkın yaşamlarıyla ilintili ürünler üretirlerdi.

1864'te büyük bir sürgün yaşayan halk kitlesel ölümleri yaşadı. Acıların sayısız ortaklığını çekti.

Dilleriyle, gelenekleriyle, kültürleriyle, azınlık milliyetler olarak bu topraklar üzerinde yaşayan Çerkes halkının şiiri ve edebiyatı yeterince tanınmamaktadır.

Çerkes şiirinin biçim konusunda hiç saplantısı olmamıştır. Pek çok şair dizelerde ana yapıyı ve biçimi şiirlerin doğal akışına terk etmiştir. Kuzey

Kafkasya'nın zirvelerinde karı eksik olmayan Elbruz gibi en yüksek dağlar, tepeler, Kuban, Terek gibi ırmaklar, Maykop, Soçi, Pitsunda, Nalçik gibi kentler, Şkepişine, Akordeon gibi müzik araçları, Kama, Yamçı, At gibi pek çok öğe Çerkes şiirine yansıtılmıştır. Duygusallık, hasret, özlem ve vatanla buluşma, kavuşma, geriye dönüş gibi konular Çerkes şiirinin dizelerini süslemiştir.

Türkiye'de çağdaş Çerkes şiirinin önemli isimlerinden Yenemiko Mevlüt; "Yüzyıllardır köşeye çivilenmiş/ Penceremden sızan ışık", dizelerini "Bu seste" anlatırken, "Sevgi Ağacı" ile de; "İzliyorum yapılan tüm maskaralıkları,/ Tutsak mı alınmış yüreğim/ Ödünç mü ne?" diye yüreklere sorarken "Sevgi"sini dizelerde şöyle sunmaktadır; "Uçup gelir kırlangıç/ Baharlara./ Devinir, göz bebeklerimin sıcaklığında", diyerek bu güzelim dizelerde dile getirmektedir.

Yismeyil Özdemir ise, diaspora olan Çerkes halkının başına gelenleri, dilin ve kültürün sesi olan 'umudun filizlerini' anlatırken; "Halkımdan uzakta,/ Yoksul, öksüz bıraktın./ Kavurdun/ Yeni açmış sevgi çiçeklerimi" diye sevgiyi kasıp kavuran sürgün ve diasporanın yerine anavatan Kafkasya'da; "Pitsunda, Soçi kıyılarında/ Teberde yaylalarında, hayat bulmasını" sevgi çiçeklerinin açmasın istemektedir.

At, önemli bir öğe olarak yer almış Çerkes şiirinde. At Çerkesin yoldaşıdır. Ona büyük değer verir, sever onu. Kafkasya'nın ırmaklarında, Elbruz dağlarının eteklerinde, Anadolu bozkırında, kızgın Arap çöllerinde, geniş ovalarda, Çerkeslerin gönlünde düşmemiştir. Onlar doğada en çok atlara sevdalıdır.

Çetin Öner ata olan sevdasını; "ben/ yorgun bir atım/ Taa Hititlerden kalma/ bu pathetic suratım", dizeleriyle seslendirmektedir.

Thatsı Tamer Adıgüzel, ana vatandan uzak kendisinin olmayan gösterişli büyük kentlerde yaşayanların o cıvcıvlı yaşamın içerisinde olsalar bile ana vatandan uzak kalmalarının: 'yalnız'lığını izlek olarak dizelerine; "tutuktu/ mecburen/ ve hep bir yanı ağır/ kilitlidir/ umutludur/ usunda durur" diye yansıtmıştır.

Zafer Süren ise; "İnsan olduğunu/ Hissedince bedeninde/ Bir gün/ Acımazsızlığın çelik kollarını/ Seyredip susanlar" dizeleriyle diasporanın, acımazsızlığının asimilasyonun yok edişinin ifadesi olarak ele almıştır.

Dipşov Rahmi Uğur, umudunu hiçte kaybetmeden topraklarında sürülenlerin; buluşmasını, kavuşmasını dizelerine: "Gün olur filiz filiz/ Ayni yerde yükseliriz/ Sürgün olduk, göçmen olduk/ Bir gün olur döneriz" biçiminde işlemiştir.

Necdet Hatam, vatanla buluşmayı izlek alıyor ve bunun bir 'Uzun Yürüyüş' olsa bile sonunda kavuşmanın, buluşmanın, gerçekleşmesini şu dizeleriyle isterken; "Biliyorsun güzelim/ Yolun engin/ Alabildiğine uzun" diyerek sanki geleceğin uzun sürdüğünü, çünkü geçmişin de bir uzun yürüyüş olduğunu dillendirmektedir.

Çerkes şiirinde asıl örgü kimlik değerlerin korunup yaşatılmasından kaynaklanmaktadır. Ömer B. Büyüka, halkın köklerini etnik olarak derinlerle buluşturuyor ve bir etno şiir örgüsü sunuyor; "Asar, Azar, Ağar, ve Awar, Abar, Heber de/ Ağrı, Abir ve İber/ O Asır'dan gelme/ Asır, sonra Sar olmuş/ Sar, Zal, Syr, Tyr ve Dor'da/ Gal, Wal, Wali, Hari, Kari/ Huri, Hurri, Sura, Saru'da" diyerek bu örgüyü dizelere yansıtmıştır.

Yine Çetin Öner, Adığe adlı şiirinde; "Bir yanım Hatti benim/ Bir yanım Hitit/ Hattuşulu,/ Midas./ Neferitit" diyerek aynı izlekten etno şiiri dillendirmektedir.

Etno şiir tarzı Çerkes şiirinde önemli bir olgu olarak yer etmiştir.

Denis Çaçhaliya, Cigetler adlı şiirinde şu dizelerle etno örgüyü gözler önüne sermektedir; "Cigetler, Soçi, Şabe suyunu içtik/ Bu topraklar büyüttü bizi / Dar günde canımızdan geçtik/ Vatan adına kaldı izi."

Açıyba E. "Geleceğin Altın Başlı Çocuğu" adlı şiirinde aitlik duygusunu bu bilinçle ve etno kimlikle açıklamıştır. Dizelerinde; "kolay değil/ öyle/ Çerkesyalı olmak/ Çerkesyalı/ dediğin/ Çerkes gibi/ davranacak/ Çerkes gibi/ duyacak/ Çerkes gibi/ hatırlayacak/ ve dönecek/ vatanına" diyerek aynı zamanda geriye dönüşü bir strateji olarak tartışmış olan halkın taleplerinin sürgün sonrasını vatanla buluşturmayı dizelere dönüştürmüştür. Çerkesliğin bir etnik kimlik olarak vatanda, ülke topraklarında yaşanabilirliğini ifade etmiştir.

Çerkes edebiyatında insan yaşamına dair pek çok roman yazılmıştır. Hemen tüm yazılanlar Çer-

kes sürgünü, kültürü,, gelenekleri üzerine işlenmiş edebi çalışmalardır. Çetin Öner Dağlara Yazılıdır adlı romanında Anadolu da Çerkes kültürünü en iyi şekilde romanına konu etmiştir. Çerkesler'in yaşamını, sanatını, yerleştirildikleri topraklarda komşuluk ilişkilerini, misafirperverliklerini işlemiştir. Yine Hayri Ersoy Sürdüler Sürgün Olduk adlı romanında Çerkes sürgününü ve sürgünden sonra Anadolu da Çerkes yaşamını ele almıştır. Türkiye de diasporik bir halk olarak yaşayan Çerkesler üzerine pek çok Çerkes öyküleri de yazılmıştır. Yismeyil Özdemir Özbay, Anadolu da Kafdağı Öyküleri adlı çalışması ile Çerkes sürgünüyle Anadolu'ya gelen insanların yaşam kesitlerini ele almış, kültürel geleneklerini öyküleştirmiştir. Kadın erkek ilişkilerini, büyük küçük ilişkilerini gelenek ve görenekler içerisindeki Çerkes yaşamını, insanının hayata dair sorunlarını öyküleştirmiştir. Musa Uysal ise, Kalemim Kaydı çalışmasında yine ağırlık olarak yoksul Çerkes köylülerinin yaşadıkları sürgün acılarını dillendirmiştir. Kalemim Kaydı adlı çalışmasında Suzan adlı öykü ilginç bir Çerkes kadının yaşamındaki bir kesiti okuyucuya sunmuştur.

İnsanı acıları ağlatır, mutlulukları güldürür. Çerkesler de yurdundan kalanlarda, yurdunu terk edenlerde güzel günler görüp güzel öykülerle büyümüşlerdi. Ama hep güzel günler görmemiş çoğu defalarda savaşın ve yoksulluğun türlü hallerini görmüş acı öyküler dinlemişlerdi. Niceleri torunlarına acı, ölüm, gözyaşı öyküleri anlatmışlardı. Bu anlatılanların pek çoğu Çerkes edebiyatında roman ve öykülere dönüştürebilmiş değil henüz. Acı dolu günler yaşamış, özlem ve ayrılıklar, talihsizlikler görmüş bir halkın yaşamı henüz yeterince edebiyatlaştırılamamıştır. Yokluğun kültür farklılığının insana dair olan sevincin, acının, mutluluğun öykü ve romanları Çerkesler de yeterince yazıya dönüştürülememiştir.

Acı ve özlem dolu Kalemim kaydı adlı çalışmasında Musa Uysal Suzan ve Abrek'in öyküsünü özet olarak şöyle dillendirmektedir:

Abrek büyük sürgünden önce Kafkasya'da herkesin gördüğü, herkesin sevdiği yiğit ve onurlu bir kişi. Gözü pek bir genç. Hep zayıfların yanı başında. Yoksulların yardımına koşar, darda kalanın imdadına yetişirdi. Ne var ki gün görmeden kötü gitmişti yaşamı. Kafdağı'nın başına kara bulutlar çökmüştü. Yiğitliği yetmemişti binlerce Çarın askerlerini ülkesinden sürmeye. Çarın askerleri gün vermişler:

"On beş gün içinde buraları terk edeceksiniz" demişlerdi.

Çok acıydı işgal edilmiş topraklarından sürülmeyi istemeleri.

Abrek'in uykuları kaçmıştı. Gece gündüz düşünmüş, beyaz atıyla kırlarda dolaşmış. Sonun da bir sabah halkını başına toplamış. Eşikteki beşikteki çocukları düşünmüş:

"Bunlar ölmesin" demiş.

Yeni yetme kızlara, delikanlılara bakmış:

"Bunlar kılıçtan geçirilmesin, bunlar sevda şarkıları söylesinler, gönüllerince dans etsinler meydanlarda " demişti.

Sonra buğulu gözlerini halkın üstünde gezdirdi:

"Ben gelene dek hazırlanın" dedi.

Başka söz söylemedi, atına atladı, çekip gitti.

Gitti gitmesine de gönlü razı değildi, ülkesini terk etmeye. İçine sindiremiyordu. Ama çaresiz mi çaresizdi. Halkı o ne ders olur diye gözünün içine bakıyordu.

Gidelim derse çekip gidecekler, kalalım derse kalacaklardı.. Ölelim derse öleceklerdi. En sonunda:

"Düşman merhametine terk etmeyelim çocuklarımızı" demiş, hep birlikte gitmeye karar vermişlerdi.

O savaş yıllarında yoksulların yardımına koşan, kıtlıkta halkını aç bırakmayan Abrek, iki köy ötedeki nişanlısının köyüne gitti.

"Birlikte gidelim yad ellerde kıyılsın nikahımız" diyecekti nişanlısına.

Ne zamanki köyün kıyısına vardı, evinin önündeki erik ağacında asılı beyaz mendili gördü. İşte o zaman anladı nişanlısının köylüleriyle birlikte sürgün edildiklerini. Nişanlısı ne kimseyi görebilmiş, nede Abrek'e haber salabilmişti. Sürgün yolunda rastlamıştı değirmenci Viktor'a:

"Selam söyle Abrek'e Osmanlı'da buluşmazsak öbür dünyada kıyılır nikahımız."

Abrek atının gemini çekti bir adım daha atamadı. İçinde Suzan'ın bulunmadığı köye dönüp bir daha bakamadı. Düşündü taşındı:

"Atım beni rüzgar gibi uçur, Suzan'ıma yetiştir! Ama bana ümit bağlamış bunca insan ne olacak?"

O sıra derinden bir nefes, arkasından oh çekti.

"Buluşuruz Anadolu'da"

Sonra sağa sola baktı, bir adım atmadan çakılmış

gibi duran atının başını köyünden yana çevirdi, köyün yolunu tuttu. Çift taşlı su değirmenin yanında geçerken, değirmenci Viktor çıkmıştı önüne. Abrek atladı indi attan. Kendi yaşlılarına gösterdiği saygıyla selamladı onu. Değirmenci Viktor bir Ermeniydi, ama onu kendi halkından hiç ayırmaz, sever ve sayardı. Güzel duygulu bir insandı Viktor. Suzan'ın haberini Abrek'e iletirken dudakları titredi, gözleri doldu. Abrek onu dinledikten sonra köyüne döndü ve herkesi gitmeye hazırlanırken buldu. Ayrılık ezgilerinin söylendiğini duydu evlerden. Ee kolay mı yerinden, yurdundan kopmak, ülkesinden, vatanından ayrılmak! Kadınlar ezgilerine gözyaşlarını katmışlardı, bu ayrılığa erkekler bile dayanamıyorlardı.

Artık Abrek'in köyünde bacalar tütmüyor, damlarında horozlar ötmüyordu. Köy ıssız, köy sessiz. O sabahın alaca karanlığından ayrılmışlardı köylerinden ayrılmasına da koca Ayup yoktu meydanda. Sağa sola haber saldılar ölü mü, sağ mı? Bir haber alamadılar. Karısı günlerce gözyaşı dökmüştü sürgün yollarında. Karısı da, çocukları da artık onun öldürüldüğünü sanmış, Ayup'tan umutlarını kesmişlerdi. Oysaki Ayup ne ölmüş, ne de öldürülmüştü. Kendini dağlarına vurmuş, yurdunda savaşacak yiğitleri aramıştı yanı başında. Bir gün dağlarda gezerken içine bir kurt düşmüştü. Sızlanmaya başlamıştı yüreği. İşte ilk o zaman tutmuştu köyün yolunu. Köyüne vardığında gördüğü manzara onu etkilemiş, bir daha çevirmemişti başını köyünden yana. Meleyen koyunları, kuzuları görmek istememişti bir daha. Aylar sonra bulmuştu Anadolu'da köylülerini, çocuklarını. Köylüleri başına toplanmış merak etmişler:

"Neredeydin, nerelerde kaldın?"

"Dağlardaydım, sonra köylere indim. Çarın askerleriyle dövüşecek er aradım er meydanında. Meğer herkes sürgün yollarında, herkes kendi derdindeymiş" derken gözünden boşalan yaşları silmek için başından kalpağını aldı ve de şöyle yününden dolandırdı. Çakmak çakmak olmuştu mavi gözlerinden akan yaşlar. Köylüleri Ayup'ın atını sordu:

"Ne yaptın atını, ayakları sekili olan o doru?"

"Onu da götürdüm köye. Sırtında eğeri, başında gemi aldım salıverdim öteki gariplerin yanına. Hepsi dolaşır durur oralarda. Beni görünce başlarını kaldırdılar bir kez baktılar bir daha bakmadılar benden yana. 'Bizi terk ettiniz, bırakıp gittiniz' diyorlardı gibi geldi bana. Belki de kırgındılar bize ne bileyim... Ala paça peşime düştü, tutturdu bende geleceğim diye. Taş attım kovdum, senin yurdun bura diye, bari siz terk etmeyin köyü" dedim.

Bütün gözler boşaldı.

Abrek o gün değirmenci Viktor'dan ayrıldıktan sonra köye dönünce başını yukarı kaldırdı

"Bu mu senin adaletin" diye tanrıya ilendi.

Sonunda Kafkasya'nın her yerinde olduğu gibi kalanları da Osmanlıya sürdüler. O yıllarda Osmanlı kıtlık içinde kırılıyordu. Kafkasya'dan sürülen Çerkes sürgünleri beşer, onar hane köylere dağıtılıyorlardı.

Kafkasya'nın yiğit delikanlısı Abrek kendini sorumlu sayıyordu halkından, onların aç kalmasından. Kafkasya da öyle büyümüş, öyle yetişmiş, öyle alışmıştı. Abrek bir gün düşündü taşındı:

"Şu aç insanlarımın bir kaçının karnını doyuracak bir çare bulmalıyım" dedi.

Kalık değiştirdi, çevreden uzaklaştı.

"Nasıl olsa buralarda beni tanıyan olmaz."

Gittiği yerde ilk kapıyı çaldı.

"Kendim için istemiyorum, ama bizim insanlarımız aç, çaremiz yok, tanrı rızası için un-ekmek ne olursa" dedi ve yüreği cız etti. Ondan ötesini söyleyemedi. Yerin dibine battı.

"Tanıdın mı beni Suzan?" dedi.

Suzan uzun kirpiklerini kaldırınca yeşil gözlerinden yaşlar boşandı.

"Benim senden farkım ne? Babam beni bir dilim ekmeğe hem de kuma üstüne yaşlı bir Türk'e verdi."

Abrek kapıdan döndü bir daha geri bakmadı. Ondan sonra ne halkını gördü ne de Suzan'ı arayıp sordu, gidiş o gidiş. O günden sonra ne ölüsünden ne de dirisinden haber alan olmuştu.

Ya Suzan?

Kafkasya'da nasıl erik ağacına mendilini asmışsa, Anadolu'da da o kapının önündeki armut ağacının dalında kendini asılı bulmuşlar beyaz mendil gibi...

Eylül 2008 ❦

Yazı dili olmayan bir dilde, yazma sevdaları

Lazcanın yazı diline kavuşma serüveni

Selma Kociva
kocivasel@web.de
www.kociva.com

Hiç bir yerde geçerli değil,
Dediler.
Geçerli tek yerin,
Yüreğimiz olduğunu, bilemediler!

dizelerini defterime not düştüğümde, bir hayli yol kat etmiştik. Hala Doğu Karadeniz'de konuşulan dilimiz Lazca, bir anadil olarak yasal statüden çok uzakta. Memlekette gereken koruyucu önlemlerin alınabileceği bir yerel diller uygulaması mümkün değil. TRT'de hala iki saatlik "bir göstermelik" Lazca yayını bile; bildik gerekçelerle engelleniyor. Bildik gerekçeleri açacak olursak, vatanin bütünlüğüne verilecek muhtemel zarar, bunun da ötesinde " Pontus hayalinin " dirilmesine yol açabileceği.

Oysa Lazca birçok Karadeniz yerel dili gibi, "Pontus fobisi" ile anti demokratik uygulamalar ile silindirden geçiriliyor.

Yüreğimde yasaklı bir dilin sevdası ile otuz yılı aşkın yazma serüvenim, inatla sürüyor. Belki de pek kimseyi çekmeyen ender bir eylem bicimidir. Yazı dili olmamış bir dilde yazmak.

Yasaklı bir dilde, dizelere yüklemek tüm "hırçınlıkları", öykülere sığdırmak, satır aralarında, yarına dair umudu. O 1978 den beri içimde "emanet çeyiz" gibi koruduğum yarınki güne dair iyimserlikler.

Sanki sistemin karanlıklarına direnen ateş böcekleri idi, ilk mısralar. Küçük kıvılcımlar gibi geleceğe dair kaygıları yürekte hissetmek, ateşin düştüğü yerde halkımızın kuşaktan kuşağa aktardığı mesajları kağıda dökmek. İnanılmaz heyecanlar.

Sanki Lazca şarkılarda, destanlarda gizlenmişti tüm gerçek tarih.

Bu içsel yangınlardan yarına akacak, bir onurlu duruş sergilemek, iste sistemin; üstümüzü örten "şiddet kültürüne" direnmek geriye dönük her şeyi sorgulamak, Lazca yazmakla , bunda ısrar etmekle derinleşir.

Muhalif bir yasam bicimi idi artik bizi Lazca yazmada somut bir eyleme götüren.

Liseyi bitirmiş her Laz genci gibi bende de Lazca yazma merakı vardı. 1978'lerde gençlik hareketinin yükseldiği fırtına yıllarında duygularımı Lazca ifade ederken, acılarımı Lazca destanlara dökerken hatırlarım. Türkçe alfabeyle daha sonrada Almanca alfabe ile tam yazamadığım Lazca sesler, beni uzun suren bir arayışa, bir yazma arayışına sürükler.

1980'lerin başında Almanya'daki öğrenci yaşamımda, kısa sürede, "Lazcayı yazmasam, tümü ile unutacağım" korkusunu yasadığım yıllar. Ve kendim gibi gurbette, memlekete dair motiflerin özlemini çeken, bu korkuları yaşayan Lazca bilen gençleri ararım.

Kısa sürede bir cevre oluşur ve Laz Dili Kültürüne dair kaynak toplama, arşivleme dönemi başlar. Bir yerde bir pırıltı, bir kıvılcım çakarsa, zamanla fark edilir ve bir ışığa dönüşür. Lazca-yazma-meramı benim kuşağımın yaşamında belirgin bir hayat ışığı oldu.

Lazcayı kaybetme korkusundan, Lazcaya dair kültürel uğraşlara dönüşmesi ile metropollerde Türkiye'de fark edilir. İstanbul'da Laz aydını-entelektüeli çevreler bu ışığı kendince yorumlar ve 1993/94 yıllarında Türkiye kamuoyuna "Lazların bilinç sıçraması" olarak yansır. OGNI Dergisi dönemi yaşanır. Sadece 6 sayı çıkarılan bu dergi, Lazlara çok önemli bir "kimlik sorgulaması" yaşatır. Ancak Lazların, Laz halkının en ileri, devrimci kesimi bu eylemin boyutunun bilincinde olmadı. OGNI aktivistleri ise; bu eylemi sistemin doğru yorumlanışı ve demokratik mücadele ile bağlantılı verilecek bir direnç olarak kavramaktan çok uzak, olayı bir nostalji boyutunda görür ve yaşar!.. Maalesef çok önemli bir tarihi fırsat yeterince değerlendirilemez.

Laz kimliği meselesinin, sınıfsal olarak kavranmaması, Türkiye genelindeki demokratik mücadeleden uzak anlaşılması ve deneyimsiz bir genç ekibe yol açacak bir çekirdeğin oluşmaması ile OGNI sü-

reci kısa sürede tıkanır.

Devam edilse, doğal sonuçlarını taşıyamayacak, sistemin saldırılarını göğüsleyemeyecek, genç aktivistler, aydın olmayı henüz içselleştirememiş entellektueller, çevresi oluşur. Daha sonraki süreç de bu nostalji boyutunda yaşanan bilinç uyanışının değişik toplumsal katmanlarda yansimalari… Hemşeri derneklerinde yöre kültürlerine ilgi, sistem yanlısı olup yöre kültürüne acık yapılanmalar, Laz dili ve kültürüne ilginin artmasını gözlemleyebileceğimiz bir ortam.

Kültürel motifleri kaybetme korkusu ile yola çıkılsa da, insanca yasama dair özleme endeksli bir Laz Kültürü Hareketinin ilk nüveleri zamanla ciddi oluşumlara dönüşür;

1990'larin ortasında Lazca rock müziği ile tanınan Zugasi Berepe ile başlayan, Lazcanın duyarlı insanların farkında olması, daha sonra Kazım Koyuncu'nun ezgileri ve yorumu ile İstanbul ve bölgemiz dışındakilere ulaşır.

Kazım'ın ezgileri ve yorumuna, onun ilkeden, taviz vermeden, herkesi kucaklayan düzgün –demokratik durusu; sözünü ettiğim Laz Kültür Hareketinin doruk noktasıdır. Kazım'la birlikte Lazca, Türkiye genelinde; erozyona uğramış, hızla yok oluşa kayan, bir halk zenginliği olarak fark edilir. Didou Nana dillere düşer. Değişik kökenlerde gençlerin dilindedir.

Bir masum korkunun, Lazcayı unutma korkusunun, pozitif bir enerjiye dönüşmesi, toplumsal bir yansıması olması belki on yıllarımızı alır. Ancak Anadolu ve Kafkas halkları arasındaki hoşgörü, tolerans ve etkileşime dair çok mesafe kat edilir. Bu serüven ağır aksak da olsa hala devam ediyor.

2005'de sevgili Kazım'ı kaybettiğimizde, Kültür Hareketimiz asla şiddete bulaşmayan, asla kaba bir şiddete meyilli olmayan, diğer kültürlerin duyarlı insanlarına açık bir direniş biçimi olarak tanımlanabilir.

Anadilde yazma eylemi, kitleselleşmeye eğilimli bir sivil direniş biçimi idi.

Tam da bu noktada Türkiye'deki demokrasi güçleri ile iletişimin güçlenmesi gerekirken, küçük çevrelerden oluşan Laz kültürü aktivistleri kendi aralarında bir iletişim ağı oluşturamadı. Bir Netzwerk yani. Devrimci ruhu taşıyan Laz aktivistleri, olayı nostalji boyutunda kavrayanlarca ciddiye alınmadı, birikimlerinden faydalanılamadı.

Lazlar örgütlenme konusunda çok bireyci bir toplum. Laz aktivistleri de gönül verdikleri Kültür Hareketi için doğru organize olmadılar. Bunun da ötesinde sistem verimli toplumsal hareketleri bazen, "içten denetler" hatta içten kemirir.

Kazım'dan sonra onun bıraktığı yerden devam ederken hepimiz zorlandık, Devrimci ruhu taşıyan kesimden en liberaline kadar. Kazımdan etkilenen değişik kültürlerden gençlerin beklentilerine ve Laz gençlerine cevap verecek bir yapılanma oluşmadı. Laz aktivistleri, küçük ve "ben merkezli" çevre ve bir kaç yasal dernekte; ayrıntıya dair, zaman harcar.

Bu "oyalanma ve zaman kaybetme süreci" hala sürmektedir.

Türkiye'deki "şiddet kültürüne" dayalı sistemin kavranması, dünya sisteminin vahşi yapısının, yerel kültürleri silindir gibi üstünden geçmesi bilince çıkartılıp kavranmaz ise; atılan her adım, her gündelik eylem, günü kurtarmadan öte gidemez. Ve sadece koşulların dayatmasına tepkisel bir içgüdü – yanıtı.

Asla bilinçli bir eylem, dönüşümleri hedefleyen bir yaşam biçimi olamaz.

Tarihsel süreçleri kavrayarak, sınıfsal mücadeleye dayalı bir insan hakları mücadelesi olarak anadil mücadelesi, bir Kültürel Haklar Mücadelesine dönüşebilir. Yoksa anlamsız gündeme getirilen, bir kimlik sorunu olarak kafalarda soru işareti olmaktan öte gidemez.

Her Laz aktivistinin kendi başına bir kurum, hatta bir dernek olduğu, bu organize olamayan çevreler, topluluk olarak kendi kültürel yok olusuna bir kader gibi razı Laz halkının geleceğe dair ne umuduna ne de demokratik taleplerine sahip olabilir.

Bizim uğraşlarımızın ürünleri, 2000'li yıllarda benim kuşağımdan sonraki Laz aktivistleri tarafından internet ortamına tasındı. Bu teknik imkanların kullanılması ile kısa zamanda bir hayli mesafe kat

edildi. Bir anda organize olamayanlar arasında iletişim, yürekten yüreğe bir halka oluştu. Sınırlar ötesi bir internet ağı gerçek kılındı. Bu tekniğin kullanılması sayesinde bizden sonraki kuşak inanılmaz bir mesafe kat edilmesine imza attı.

İste bu kuşağın Laz aktivistlerine, ne kadar minnetimi belirtsem azdır.

Artik Türkiye de Doğu Karadeniz'de erozyona uğrayan Lazca'dan Türkiye kamuoyu ve yüzü geleceğe dönük insanlar haberdardır.

Kazım Koyuncu'yu yetiştiren toplum, onun dilinde şiir kitaplarına, masal derlemelerine, iddialı sözlüklere, ilginç araştırma kitaplarına, sayısız şarkı sözüne ve destana, otantik Laz müziğinde ender albümlere sahip artık.

Halkımızın, bildik Laz fıkralarından öte, kültürel derinliğini diğer bölgelere, Türkiye geneline ve dünyanın diğer kültürlerine sunacak bir "çeyiz sandığı" oluşmuştur.

Laz siteleri, Karadeniz siteleri, sahil kasabalarının siteleri hatta köylerin siteleri, Laz kültürüne dair yazılarla doludur. Google'e "Laz" kodunu verdiğinizde tümüne ulaşmanız mümkün. Gerek kimlik sorununa dair gerekse toplumsal ve çevre sorunları her zaman sağlıklı ifade edilmese de bir bilgi birikimine yol açtı.

Herkes denizin doldurulmasından, derelerin satılmasından haberdar. Toprağı yoksullaştıran mono–kültür kaybolan kültürel değerler…

Yüreklerde derin izler bırakır. "Karadeniz'i yazmak ve konuşmak". En doğal tepkiler bir kültürel direnişe evrilir. İste bir narin çiçeğe yok olmanın eşiğinde su taşıma, Lazca yazma eylemi, memleketin her alanındaki kültürel dokulara götürür bizleri.

Gençlerimiz daha demokratikleşir, daha duyarlı ve sevgi dolu olmaya, oymaya aday.

Memleketin kültürel dokusundan uzak gecen, sürgün ve isçi-göçü yaşamlardan yeşeren bir filiz iken; köklü bir çınar olmaya aday.

Lazca yazma tutkusu!

Ve Güney Kafkasya ile Anadolu arasında bölgesel savaşların gölgesinde; yasaklı bir dilde yazmak; bir rağbet görmez eylem biçimi olabilir.

Ancak, yürekler ile kalem arasında yatan destanları kağıda aktarmak,

Bazen, derelerle Karadeniz'e akan o bitmez umudun, yarına dair güne umudun, bir not defterinde dize, öykü, masal olarak yakalanmasıdır.

İnsan sevdiği kişilerin, toplumların dillerini sever. Lazları her daim, özenle sevmiş Anadolu halklarının duyarlı insanları, Lazcayı da sevdi.

Anlamasa da Lazca şarkıları dinledi, söyledi. Bir kaç sevgi dolu sözcüğü öğrendi.

Bu geleceğe dair umudu besleyen, bir eğilim,
Sevdiğimiz insanların şarkılarını sevmek!
Ortak paydaların farkında olmak.
Şarkıların kardeşliği ve
İçimizdeki o bitmez umut;
Geleceği kurtarmaya aday.

25.09.2008, Dortmund / Almanya

Önemli Laz ve Karadeniz siteleri:
www.lazebura.com
www.lazuri.com
www.kolkhida.org
www.karalahana.com

60. Frankfurt Kitap Fuarı'ndan notlar

"Bütün Renkleriyle" mi?

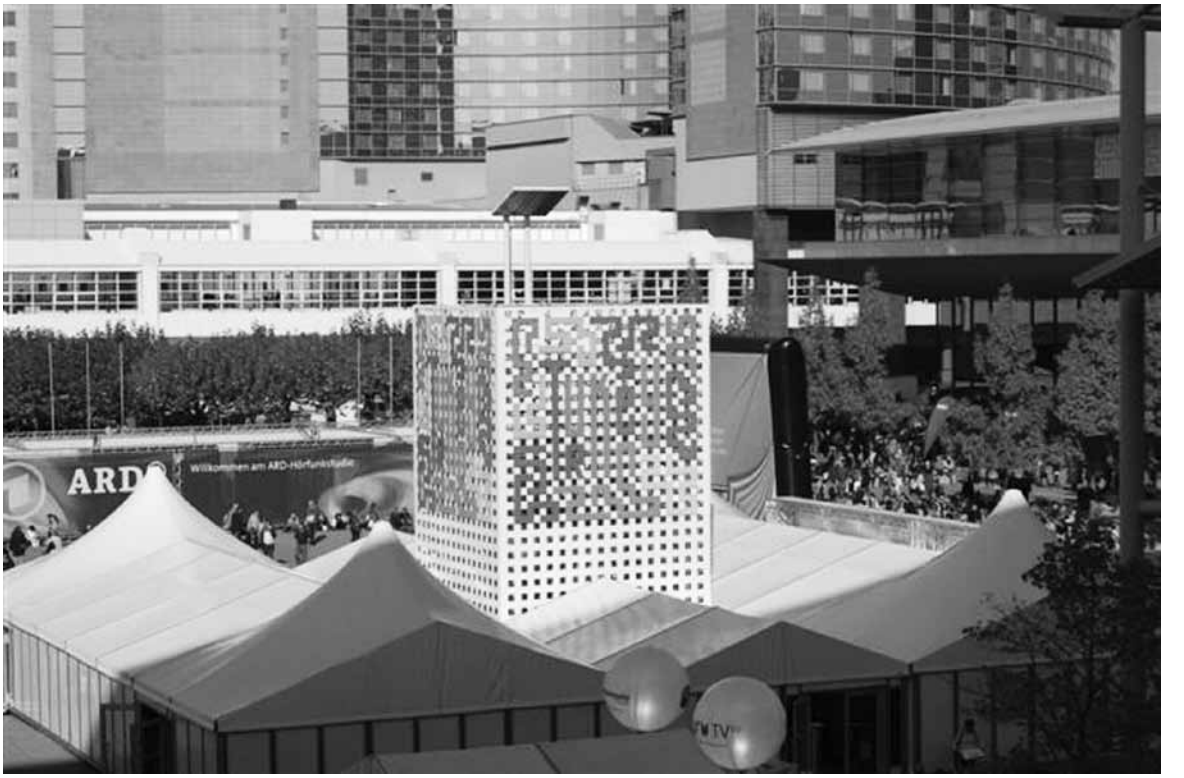

1949'dan bu yana Almanya'nın Frankfurt/Main kentinde her yıl düzenlenen "Frankfurt Kitap Fuarı" son on yıldır dünyanın en büyük uluslararası kitap fuarı olma onurunu taşıyor. Bu yıl 60.'sı düzenlenen fuar 14 Ekim'de önce bir basın toplantısı ile basına tanıtıldı. Ardından 14 Ekim akşamı bu yılki fuarın onur konuğu olan Türkiye'den gelen Cumhurbaşkanı Abdullah Gül ve Nobel ödüllü Orhan Pamuk'un da birer konuşma yaptığı tören ile resmen açıldı.

15-16-17 Ekim günleri yalnızca "uzman katılımcı-izleyici"ler (yayın alanında çalışanlar- yazar-çizerler, yayınevleri çalışanları, kitapçılar, gazeteciler vb.) için açık olan fuar, 17 ve 18 Ekim günlerinde kapılarını tüm kitapseverlere açtı.

Bazı Veriler:

60. Frankfurt Kitap Fuarı'na toplam 100 ülkeden 7.373 yayıncı katıldı. En büyük katılımcı 3.337 katılımcı ile Almanya idi. Almanya dışındaki toplam 99 ülkeden katılan, ürünlerini sergileyen toplam 4.036 yayıncı standı vardı. 78 ülke ulusal stantlar da açmıştı. Fuarda sergilenen kitap/ürün başlık sayısı toplam 402.512 idi. Bunların 278.888'i daha önce piyasada olan ürünlerdi. 123.496 kitap/ürün başlığı yeni, 2008 içinde yayınlanmış olan yayınlardı.

Kitap fuarını 290.000'i aşkın insan ziyaret etti. Yalnızca 18 Ekim günü 80.000'in üzerinde ziyaretçiyle şimdiye kadarki bütün ziyaretçi rekorları kırıldı.

Bu yıl kitap fuarında yalnızca onur konuğu olan Türkiye ile ilgili olarak 400'ün üzerinde etkinlik (okuma, tartışma, forum, kitap tanıtımı, film gösterisi vb) vardı.

Fuarın ana konularından biri dijitalleşmenin basılı kitap açısından, basılı yayıncılık ve yazarlar açısından hangi sonuçları doğurduğu, gelişmenin yö-

nünün ne olduğu konusu idi. Toplam 400 "uzman etkinliği"nin yarısından fazlası bu konuya ayrılmıştı.

Toplam 170.790 m^2'lik sergi alanı vardı. 6 katlı 6 büyük bina ve bu binaların geniş avlusunda kurulan çadır/stantlardan düzenlenen binlerce yeni kitap tanıtımı etkinlikleri, okumalar, tartışmalar, film gösterileri vb.nden oluşan muazzam zenginlikteki programın tümüne yetişmenin imkanı yoktu. Seçme yaptığınızda ve bütün günler, gün boyu fuarda olduğunuzda bile programın ancak çok küçük bir bölümünü izleme, yaşama imkânına sahiptiniz.

Bütün büyük -ve kimi orta ve küçük yayınevleri de- yayınevleri, sürekli okuma/tanıtma toplantıları düzenlemişlerdi. Almanya'nın kamusal TV kanalları ARD-ZDF de kültür programlarını bütün fuar boyunca fuardan canlı yayın biçiminde yaparken, kendi stantlarında yaptıkları bir dizi yazar sohbet toplantısını da kayda aldılar.

Açılış Basın toplantısı

Açılış Basın Toplantısında Frankfurt Kitap Fuarı yöneticisi Jürgen Boos, dünyanın çeşitli ülkelerinden gelen yüzlerce gazeteciye Kitap Fuarı hakkında bilgiler verdi veriler sundu. Daha sonra konuşan Alman Yayıncılar ve Kitapçılar Birliği başkanı Prof. Dr. Gottfried Honnefelder, dijitalleşmenin boyutlarına ve tehlikelerine, bu gelişmenin siyasetten talepleri üzerinde durdu. İlk kez 10 yıl önce yayın sektörüne giren dijitalleşmenin hızla geliştiğini, bu yılki kitap fuarında sergilenen ürünlerin % 30'unun dijital ürünler olduğunu, artık kendini yalnızca kitap basımı/yayımı ile sınırlayan tek büyük yayınevi kalmadığını, bu yıl ilk kez Avrupa'da henüz tanınmayan e-kitap okuyucularının (bir dosya kağıdı büyüklüğünde, elektronik kayıtlı kitap okuma aracı, bilgisayarı) tanıtıldığını, bu hızlı gelişme karşısında bir çoklarının "basılı kitap ölüyor mu" diye sorduğunu ve fakat basılı kitap yayıncılığındaki –ekonomik krize rağmen- büyümenin bu gibi kötümser sorulara en iyi cevabı verdiğini belirtti. Yapılması gerekli olanlar konusunda ise şu görüşleri savundu:

İnternet ve fikri mülkiyet

"Yeni medya organları ve özellikle internet, iletişim ve bilgi alışkanlıklarımızı büyük oranda etkiliyor. Bilgi ve kitap dünyası giderek daha da açılacak, genişleyecek ve zenginleşecek. Kültürün doğrudan dile bağlı olması nedeniyle, kitap kültürü de dijital devrimden kalıcı bir şekilde etkilenecektir. Yakın gelecekte, yerleşmiş olan pazar yapılarında köklü değişimlere hazır olmalıyız: Hızlı adımlarla ilerleyen dijitalleşmeye ayak uydurmakla yayıncılık sektörü en doğru kararı almış olacaktır. Bu dönüşümün beraberinde getireceği zorlu görevleri düşman olarak değil fırsat olarak görmeli; ancak bu görevlere beraberce oluşturacağımız ortak çözümler bulmalıyız.

Bunu yaparken burada söz konusu olan metanın kültürel değerinin ne olduğunu kavramalı, bütün dikkatimizi fikri mülkiyet hakkı üzerine yoğunlaştırmalıyız. Bu sorunun düzenlenmesinde diğer yaratıcı sektörler geçmişte belirleyici önemde hatalar yaptılar. Yeni teknolojilere ve bilgi yapılarına ne yerleşmiş telif hakkı uygulamaları ile ne de bu haklardan tamamen vaz geçerek cevap verilebilir. Hukuki yaptırımlarla da bunların durdurulmaları veya geriletilmeleri mümkün değildir. Bu bağlamda (Almanya'da ÇN) izlenen politika, sonuçlarını düşünmeden, korkunç boyutlara ulaşan dijital kitap korsanlığına serbestlik tanıyan rezil bir politika olmasına rağmen bu böyledir. (…) Dijital Nativler, yani İnternet Dünyasının yerlileri kuşağı kendi kendilerini gayet doğalmış gibi kolayca kendi öz örgütlerini yaratıyorlar. Bu bizi ve yeni ve çok değişik meydan okumalarla karşı karşıya bırakıyor. Bu bir yandan her birey için yeni olanaklar anlamına geliyor: Bireysel yaratıcılık, yaratılanın diğer bireylerle paylaşılması, diğer bireysel yaratıcılıklarla karşılıklı etkileşim için internet büyük olanaklar sunuyor. Bireysel yaratıcılık ve paylaşım internet ağında başarının anahtarı oluyor.

Paylaşım ve etkileşimin başlangıçta küçümsenerek bakılan başarılı bir örneği olan Wikipedia'nın bugün geldiği yer ortada. Diğer yandan fakat web 2.0'da (internet ağında ÇN) öz fikri mülkiyet ile, başkasının fikri mülkiyeti arasındaki sınırlar da iyice belirsizleşiyor. Bilginin, içeriklerin karşılığında hiçbir ödeme yapılmaksızın tüketilmesi giderek gayet tabii bir şey haline geliyor. Bu yeni ihtiyaçlara cevap verebilecek ve fakat aynı zamanda fikri mülkiyete de saygı gösterecek öneriler, çözümler gerekiyor. Bu kitap fuarında bunlar üzerine de konuşulmalıdır."

Açılış basın toplantısında Honnefelder'in ardından sözü Brezilyalı yazar Paulo Coelho aldı. Simyacı adlı romanının satışı bütün dünyada 100 milyona ulaşan Coelho, bu başarısı nedeniyle fuarda ödül almak üzere Frankfurt'ta idi. Birkaç ay önce gördüğü "Giordano Bruno" filminin bir sahnesine atıfta bulunarak başladı konuşmasına. Sözünü ettiği sahnede 1.600 yılında Vatikan tarafından aforoz edilip, yakılarak öldürülme cezası verilen Giordano Bruno, yayıncısı ile görüşmek için Frankfurt Kitap fuarına gittiğini söylüyordu. Coelho "400 yıl sonra biz Frankfurt kitap fuarındayız. Yalnızca yayıncılarımızla buluşup görüşmek için değil, yeni eğilimler, gelişmeler üzerine konuşmak üzere de buradayız." diyerek sürdürdüğü konuşmasında Honnefelder'in biraz kaygıyla sözünü ettiği dijitalleşmenin etkileri üzerine yoğunlaştı.

Paulo Coelho, konuşmasında Honnefelder'in konuşmasında kaygıyla sözünü ettiği dijitalleşmenin basılı yayıncılık konusunda –en azından önümüzdeki birkaç yüzyıl !- olumsuz bir etki yapacağını düşünmediğini açıkladı.

O internetin aslında kitapların temel işlevi olan "düşüncelerin yaygınlaştırılması" büyük bir fırsat olduğunu belirttikten sonra şöyle sürdürdü konuşmasını:

Paulo Coelho:

"15. yüzyıl boyunca basılı kitap formatı egemenliğini sürdürdü. Şimdi yavaş yavaş e-kitaplar gelişiyor. Basılı kağıdın yerini günün birinde dijital medyanın alması muhtemel gelişmedir. Fakat bunun biraz süreceğini – birkaç yüzyıl filan - düşünüyorum. Elektroniğin kağıdı bütünüyle söküp atacağı bu döneme kadar biz yayıncılar, yazarlar ve kitapçıların önünde değerli bir zaman dilimi bulunuyor.

Ben bir yazar olarak fakat aynı zamanda şunu da söylemek zorundayım: Bizim branşımız internet karşısında belirli bir şaşkınlık ve belirli bir anlayış eksikliği içinde bulunuyor. Bu yeni medyayı branşımızı tanıtmak için bir araç olarak en iyi biçimde kullanacak yerde, kimi yayınevleri adeta iş olsun diye kurulan, kimsenin girip bakmadığı, dikkat çekmeyen siteler kurmakla yetiniyor, diğer başkaları ise internetin diğer kültür alanlarına getirdiği felaket üzerine ah-ü vah ediyor. İnterneti "düşman" olarak görüp, ilan ediyor. 16. yüzyılda el yazması kopyacılık ile uğraşan papazlar da herhalde kitap baskısına bunlar gibi bakıyorlardı.

Basılı kitaplar bugün çok yaygın olmasına rağmen, bunların dijitalleştirilmiş tüm içeriğine ücretsiz erişimin neden mümkün kılınmadığı sorusu sorulmak zorundadır. Aslında ne kadar çok verirseniz, o kadar çok kazanırsınız. Her ne kadar insan sağduyusu bunun tersini söylüyorsa da, sağduyu gerçekte iyi bir danışman değildir. Öyle olsaydı zaten yayıncılar, kitapçılar ve yazarlar daha karlı işlere yönelirlerdi.

1999'da ben bunu Rusya'da kitaplarımın somutunda yaşayarak görme şansına sahip oldum. Başlangıçta kitapların dağıtımı ve satışında büyük zorluklar vardı. Çok büyük mesafeler nedeni ile kitaplarımın dağıtımı çok kötü gidiyordu, satışlar da gayet azdı. Fakat "Simyacı"nın ilk korsan kopyası internet ortamına girdikten sonra, ki bunu daha sonra benim resmi siteme de koyduk, birdenbire satış yükselmeye başladı. Birinci yıl satışlar 1.000'den 10.000'e yükseldi. İkinci yıl 100.000'e. Ondan bir yıl sonra ise Rusya'da Simyacı'nın satışı 1 milyona ulaştı. Şimdiye kadar Rusya'da toplam satış 10 milyonu aştı.

Benim Rusya'daki bu deneyimim sonucu ben "The Pirate Coelho" (Korsan Coelho) isimli bir site açarak buraya kitapları tam metin yerleştirdim. …

"The Pirate Coelho" sitesi tam üç yıl yayıncıların şikayetine maruz kalmadan açık kaldı. Şikayet edecek bir şey de yoktu. Çünkü satışlar gayet iyiydi. Ne zamanki bir teknoloji konferansında bu site üzerine konuştum, şikayetler başladı. Fakat benim Amerikan yayıncım Collins Harper sonuçta kitapların internet ortamında elektronik tam metin dolaşmasının satış konusunda bir sakıncası değil, satışı körükleyen rolünü pratikte gördü. …

Bu bizim branşımızdaki değişimin elle tutulur bir örneğidir: İnternet satışı teşvik için kullanıldığında bunun olumlu sonuçları gerçek dünyada alınmaktadır. Benim "The Pirate Coelho" sitemin de temel düşüncesi budur. Ben bu sitede benim kitaplarımın çeşitli dillerdeki internet ortamındaki e-kopyalarının linklerini ve-

riyorum. Okuyucu kitabı basılı olarak da alıp almayacağına kendi karar veriyor. Sitelerim aynı zamanda okuyucularla doğrudan iletişim sağlamanın da bir aracı. Öyle ki, örneğin "The experimental Witch" adlı projem okuyucuların doğrudan katılımıyla gelişiyor. …

İnternet bana düşünce alışverişinden ve başkalarını da düşüncelerini açıklamaya teşvik etmekten korkmamak gerektiğini öğretti. İnternet bana aynı zamanda kimin yaratıcı olup olmadığı konusunda önyargılı olmamak gerektiğini öğretti. Çünkü hepimiz yaratıcıyız.

Şimdi söylediğime bir örnek olarak: Bu konuşmam tam metin olarak bu konuşmayı yapmamdan hemen sonra benim blogumda yayınlanacak. Web sayfa yöneticim benden yeşil ışık alır almaz yerleştirecek konuşma metnini internete. Yerleşik basın burada konuşulanların tümünü belgeleme, yayınlama imkanına sahip olmadığına göre, eğer buradaki konuşmalarımızın daha geniş bir kitleye ulaşmasını istiyorsak, yapacağımız şey internetin bize sunduğu imkanları kullanmaktır. İnternet bize düşüncelerimizi zaman planlarından ve programlardan bağımsız olarak paylaşma imkanı sunuyor.

Aslında ironik bir gelişme bu: Giordano Bruno düşüncelerini açıkladığı için cezalandırıldı. Bugünkü dünya düşüncesini kendine saklayanı cezalandırıyor."

Açılış Töreni ve…

14 Ekim akşamı yapılan açılış töreninde, Jürgen Boos, Gottfried Honnefelder dışında Alman Dışişleri Bakanı Frank-Walter Steinmeier, TC. Cumhurbaşkanı Abdullah Gül ve yazar Orhan Pamuk konuştular.

Steinmeier'in konuşması genelde Avrupa Birliği'nin "özgürlük, eşitlik, kardeşlik" değerlerinin birliği olduğu iddiası üzerine kurulu bir propaganda konuşması idi.

Gül'ün konuşması da geçerken Türkiye'de demokratikleşme konusunda belli sorunlar olduğunu da söylemesine rağmen, Türkiye'nin bu konuda aldığı mesafeyi abartılı bir biçimde ortaya koyan bir propaganda konuşması idi.

Yeni olan ilk kez Türkiye'nin bu yılki kitap fuarının onur konuğu olması nedeniyle fuarın açılışında ilk kez bir T.C. cumhurbaşkanının konuşması idi. Cumhurbaşkanlığı düzeyinde bir katılım, bugünkü yöneticilerin bu onur konukluğunun getireceği propaganda artısına ne kadar önem verdiklerinin bir işareti idi.

Gül'ün konuşması…

Gül konuşmasında Türkiye'deki durumu anlatırken, *"Yazarlar ve kitaplar üzerinde uygulanan baskı ve sınırlamalar zaman içinde azalmış veya ortadan kalkmıştır. … Ancak, bugün memnuniyetle söyleyebilirim ki, Türkiye tedricen gerçekleştirdiği özellikle son yıllarda hızlanan ekonomik ve siyasi reformlar sayesinde, fikir ve ifade özgürlüğü ve kültürel çeşitliliğe saygı alanlarında Avrupa Birliği Kriterlerini büyük ölçüde gerçekleştiren bir ülke haline gelmiştir."* gerçek durumu olduğundan çok daha iyi gösteriyor, yazarlar ve kitaplar üzerinde hala büyük baskılar olduğunu gözlerden gizliyor, "Avrupa Birliği Kriterleri" dediği kriterlere uyma konusunda kimi yasal düzenlemeler ile bunların uygulaması arasında uçurumlar olduğunun da üzerini örtüyordu.

Çizilen Türkiye resmi, çok kültürlü, çok kültürlülüğü zenginlik olarak kavrayan; hoşgörünün egemen olduğu bir Türkiye idi. Zaten onur konuğu

Türkiye'nin genel sloganı da, Bülent Erkmen tarafından hazırlanan logoda gerçekten güzel bir grafik tasarımla sunulan "Bütün Renkleri ile Türkiye" idi.

Abdullah Gül konuşmasında Türkiye'nin çok kültürlülüğe tavrı konusunda şunları söylüyordu:

"Dünyanın giderek küçüldüğü, milletlerin birbirine daha da yakınlaştığı günümüzde çok kültürlülük en büyük kazanımımızdır. Farklı kültürlere saygı ve hoşgörü, bu imkandan gereğince yararlanmanın anahtarı, öz kültürümüze katkıda bulunmanın en geçerli yöntemidir.

Bu noktada Türk Kültürü'nün tarihsel evrimine değinmek istiyorum.

Ülkem, antik çağın şehir devletlerinden Hitit, Bizans ve Roma, Selçuklu ve Osmanlı'ya kadar tarihi uygarlıkların mirası olan kültür hazinelerini bünyesinde barındırmaktadır.

Türk Kültürü, Çin'den İspanya'ya bir çok kültürle ilişki halinde çoğulculuğa, diyaloga, etkileşime ve hoşgörüye açık olagelmiştir. …Mustafa Kemal Atatürk'ün öncülüğünü yaptığı çağdaş Türkiye Cumhuriyeti, zamanın imbiğinden süzülüp gelen bütün bu zengin kültürler tortusunu çağdaşlıkla harmanlamayı başarmıştır.

Demokrasi, insan hakları ve temel özgürlükler konusundaki giderek artan duyarlılığımızla, kültür hayatımızı hoşgörü temelinde yoğurarak bugünkü içeriğine kavuşturmuş bulunmaktayız. … Kültürler arası diyalog çalışmalarının önem ve hız kazanmanın ötesinde bir gereksinime dönüştüğü günümüzde, Türkiye'nin farklı inanç ve kültürlerin barış içinde bir arada yaşayabildiğini göstermek açısından somut bir örnek oluşturmasından gurur duyuyorum."

Cumhurbaşkanı'nın çizdiği resim bu. Bu resim için seçilen sözcüklerde bile çok kültürlülükten anlaşılanın, fetih ile ele geçirilen Anadolu coğrafyasında var olan kültürler mirasının tortusunu çağdaşlıkla harmanlamayı başardığı iddia edilen "Türk Kültürü", yani tek kültür olduğunu gözlerden gizleyememektedir. "Bütün Renkler"den anlaşılan gerçekte değişik kültürlerin kendine özgü renklerinin yan yana gelmesinden oluşan bir çok renklilik değil, Türkiye'de tek olduğu iddia edilen milletin, Türk milletinin milli kültürünün kendi içinde değişik kültürlerden izler taşıması anlamında bir çok renkliliktir. Hal böyle olduğu içindir ki, "Türkiye'nin farklı inanç ve kültürlerin barış içinde bir arada yaşayabildiğini göstermek açısından somut bir örnek oluşturduğu" savı gerçek durumun ifadesi değildir. Türkiye'de bugün de tek millet addedilen Türk Milleti'nin bir parçası olduğunu kabul etmeyen, kendilerini kendi milliyetlerinin ulusal kimliği ile tanımlayanların, kendi kültürlerine sahip çıkmaya çalışanların yolunu gözleyen "ulusal hain", "bölücü", "terörist" vb. ilan edilmek, baskıya, takibata uğramaktır. Kürdü, Ermenisi, Lazı, Arabı, Çerkezi, Pomağı, Romanı vb. için Türkiye'de ancak "Ne mutlu Türk'üm" dedikleri zaman, "barış içinde yaşamak" mümkündür. Gerçek durum budur.

Abdullah Gül

Kuşkusuz bugün bu alanda düne göre, öncelikle Kürtlerin can bedeli ulusal mücadeleleri sonucu bir ilerleme, egemenlerin en azından bir bölümü açısından, Türk kimliği yerine Türkiyeli'lik üst kimliği altında buluşma yönünde adımlar atma gereğini dillendirme söz konusudur. Fakat bu kerhen ve zoraki kabullenmeye bile ilkesel olarak karşı çıkan kesimler de hala aktif ve belirleyici konumdadır. Abdullah Gül'ün konuşması bu gerçeklerin üzerini örten bir konuşmaydı.

Orhan Pamuk…

Frankfurt Kitap Fuarı'nın açılış töreninde yaptığı konuşmada, Frankfurt Kitap Fuarı'na 18 yıl önce ilk gelişinin öyküsünden yola çıkarak yazarların gerçek kimliklerinin "yazar" olmak olduğunu ve fakat onlara mutlaka bir "milli kimlik" de giydirildiğini, bu bağlamda geçmişte Türk yazarlarının batıda tanınmama-okunmama durumu karşısında genelde anlaşılmamaktan şikayetlenmeyi "adeta ulusal kimliğin bir parçası" yaparak tepki verdiğini anlattıktan sonra şöyle sürdürdü konuşmasını:

Orhan Pamuk

"Başkalarınca tanınmaması, çoğumuz için kültürümüzün, edebiyatımızın özgünlüğünün ve kuvvetinin adıdır. Tıpkı bazı zor ve deneysel yazarların okurlarca tanınmamala-

rıyla belki de haklı olarak övünmeleri gibi, Türk edebiyatının tanınmamasını, onun tuhaf ve değişik ruhunun bir kanıtı olarak görenler de vardır. Belki! Ama yeterince tanınmamak ve okunmamayı kültürün anlaşılmazlığının ve özel esrarının belirtisi olarak görmek, yavaş yavaş kuvvetlenen başka tehlikeli bir düşünceye de güç veriyor: Batı'nın geliştirdiği eşitlik, kadın hakları, demokrasi ve düşünce özgürlüğü gibi idealleri "yabancı" bulmak, bunların milli kimliğe uymayacağına, hatta onu bozacağına inanmak… Bunu yalnızca Türkiye'yi düşünerek söylemiyorum."

Orhan Pamuk konuşmasında sahip çıktığı kimi ideallerin bugünün "Batı"sında da bir çok halde ayaklar altına alındığı gerçeğine değinmese de, Abdullah Gül'den değişik olarak, Türkiye'de var olan "eşitlik, kadın hakları, demokrasi, düşünce özgürlüğü" gibi idealleri "yabancı" bulan düşüncenin varlığına dikkat çekiyor, Gül'ün çizdiği pembe Türkiye tablosuna siyah, gri renkler sokuyordu. O bunun yalnızca Türkiye'ye özgü olmadığını da vurgulayarak da, uluslar arası alanda yürüyen kültür relativizmi tartışmasında belirli değerlerin, ideallerin kaynağı neresi olursa olsun insanlığın ortak değerleri olduğu konusunda açık tavır takınıyordu.

Orhan Pamuk konuşmasında son dönemde Türk edebiyatının dışarıda da geçmişe oranla daha tanınır hale gelmesi olgusuna da değinerek şöyle dedi:

"Son yirmi yıldır dünyadaki siyasi ve kültürel gelişmeler. Türkiye'nin kendi içinde iki yüzyıldır yaşadığı modernlik ile gelenek arasındaki çatışmaların hikayesini bütün dünya için ilgi çekici hale getirdi. Kimsenin Türkiye'nin haritadaki yerini bilmediği yolundaki şikayeti artık çok az işitiyorum. Türkiye'den yüzlerce yazar ve yayıncı buraya, Frankfurt'a, bütün dünyaya seslerini duyurmak için geldiğine göre, kimselerin bizi anlamayacağı yolundaki karamsarlığımızdan da biraz da olsun kurtulmuşuz demektir. O halde, son yüzyıldaki tecrübelerimizden de açıkça söz edebiliriz.

Son yüzyıldaki kitapları yasaklamak, yakmak, yazarları öldürmek, onları hapse atmak, onları vatan haini ilan edip sürgüne yollamak, basında hep bir ağızdan yazarları aşağılamak Türk kültürünü zenginleştirmedi, tam tersi fakirleştirdi. Devletin yazar ve kitap cezalandırma alışkanlığı hala devam ediyor: Benim gibi pek çok yazarı susturmak, sindirmek için kullanılan Türk Ceza Kanunu'nun 301 numaralı maddesi yüzünden, yüzlerce yazar ve gazeteci şu anda mahkemelerde yargılanıyor, mahkum oluyor. Bu yıl yayınladığım bir roman için çalışırken, eski Türk filmlerini seyretmem, eski şarkıları dinlemem gerekti. Bu işi kolayca Youtube ile yapmıştım, ama aynı şeyi şimdi yapamam. Çünkü Youtube ile birlikte yüzlerce yerli ve uluslar arası web sitesine girmek, siyasi nedenlerle Türkiye'de yaşayanlara yasak. Siyasi iktidar sahipleri bu baskılardan memnun olabilirler; ama biz yazarlar, yayıncılar, sanatçılar, Türkiye'nin kültürünü yaratan ve onu izleyen herkes, kültürümüzün, edebiyatımızın dünyaca tanınmasından bu baskıları anlamıyoruz."

Orhan Pamuk'un konuşmasının Türkiye'de kültür gerçekliğinin bir bölümünü anlatan baskılarla ilgili bölümü, görüldüğü gibi adeta Gül'ün çizdiği pembe tablonun tekzibi gibiydi. Geçmişten farklı olan şimdi bu farklı gerçeklik algılama ve anlatımlarının aynı forumda yan yana, arka arkaya yer alabilmesi idi.

…Türkiye Bütün renkleriyle mi?

Frankfurt Kitap Fuarı'nda her yıl bir ülke "onur konuğu" olarak yer alıyor. Onur konukluğu, söz konusu ülke edebiyat ve yayıncılığına geniş yer ayrılması, etkinliklerde ağırlığın bu ülke yayıncılığına verilmesi anlamına geliyor. Ülke edebiyat ve sanatının uluslar arası alanda tanıtılması açısından "onur konukluğu" büyük fırsatlar sunuyor. Bu yılki fuarın onur konuğu yukarıda da belirttiğim gibi Tür-

kiye idi.

Türkiye'ye fuar alanında ayrılan sergi alanının büyüklüğü 4.000 metrekare idi.

Kültür Bakanlığı tarafından hazırlanan "Türkiye Ulusal Standı"nda toplam 100 yayınevi kitaplarını tanıttı. Bu yayınevlerinin değişik siyasi yönelimlere sahip olması, devletin resmi kültür siyasetinde bu konuda artık belirleyici önemde bir ayrım olmadığı, görüş farklılıklarının bir olgu olarak kabul edilip, fuarda Türkiye yayıncılığının çeşitliliğinin sergilenmek istendiği izlenimini bırakıyordu. "Bütün renkleriyle Türkiye" sloganı, ilk bakışta en azından "Türkiye Ulusal Standı"nda gerçekleştirilmiş gibi görünüyordu. Fakat yalnızca ilk bakışta ve yalnızca görünüyordu. Çok uluslu Türkiye'nin Kürtçe, Ermenice, Rumca, Arapça eserleri ya hiç yoktu, ya da parmakla sayılacak kadar azdı. Bu bağlamda tabii "vardı da getirip sergilemedik mi?" denebilir. Bir ölçüde haklı bir sorudur da bu. Fakat bu sorunun cevabı bir başka soruya verilecek cevapta gizlidir. Neden Türkiye'de gelişmiş bir Kürtçe yayıncılık, Rumca, Ermenice, Arapça vb. yayıncılık yok? Neden "Bütün Renkleriyle Türkiye"yi tanıtma iddiasındaki bir kitap sergisinde İngilizce kitap, Almanca kitap, Fransızca kitap örneğin Kürtçe kitaptan çok? Batı dilleri çünkü kabul gören, Türk ana babaların da çocuklarını öğrenmesi için teşvik ettikleri diller. Ermenice, Rumca, Kürtçe vb. ise istenmeyen diller. Konuşulduğunda bir dönem "vatandaş Türkçe konuş" kampanyaları ile karşılanan diller. Ermenice ve Rumca yok denecek kadar az, çünkü bugünkü Türkiye topraklarının bu kadim milliyetlerine mensup insanların büyük çoğunluğu yok edilmiş veya topraklarından sürüp atılmış. Türkiye'de bugün yaşayan Ermeni ve Rumlar küçücük azınlıklar haline getirilmiş. Kürtler nüfus olarak Türkiye nüfusunun

önemli bir bölümünü oluşturmasına rağmen, dilleri uzun süre yasaklanmış, Kürt dili ve kültürünün varlığı inkar edilmiş, Kürt ulusu zorla asimile edilmeye çalışılmış, Kürt dili ve kültürünün gelişmesi her türlü yol ve yöntemle, zorbalıkla bastırılmış.

Kültür Bakanlığı tarafından kurulan "Türkiye Ulusal Standı" dışında bir dizi özel yayınevi de kendi imkanları ile kendi stantlarını kurmuşlardı. Bunlar içinde en göze batanlar büyük medya tekellerinin stantları idi. Fettulahçılar da TV'leri ile, yayınevleri ile kendi özel stantları ile oldukça etkindiler.

Fuar'a Türkiye'den 1000'e yakın yazar-çizer-yayıncı, çoğu Kültür Bakanlığı kontenjanından olmak üzere katıldı. Katılımcıların bir bölümü de fuara İstanbul'un Kültür Kenti 2010 projesinin tanıtımı için katılan İstanbul Büyük Şehir Belediyesi ve İstanbul Ticaret Odası'nın davetlisi olarak gelmişti.

Fuar alanında gerçekleştirilen onur konuğu sunumunun merkezini "Türkiye Forumu" denen alanda gerçekleştirilen "palimsest claim" (Kazanılmış Katmanlar) sergisi oluşturuyordu. "Türkiye'deki farklı kültürlerin yazınsal geleneklerini tarihsel perspektif içinde sunma" iddiasındaki bu sergide Osmanlı'nın son döneminden, günümüze "Modern Türk Edebiyatı" diye adlandırabilecek edebiyatın öne çıkan yazarları 8 ana küme/başlık altında toplanarak resimleri altındaki kısa –yalnızca İngilizce- alt yazılarla tanıtılıyordu. Almanya'da açıklamaların neden Almanca değil de İngilizce yapılmasının, neden Türkçe hiçbir açıklama olmamasının mantığını anlamış değilim. Herhalde bu sergiyi gezenlerin hepsinin İngilizce bildiğinden yola çıkılıyor olması gerekir. Ne kadar globalleştiğimizi göstermek için yapılmıştır herhalde?! Kuşkusuz artık gelinen yerde komünist-sosyalist yazarların da "Türk edebiyatı"nın önemli bir bölümünü oluşturduğunun kabulü, devletin bu yazarlara da resmen de sahip çıkar görünmek zorunda kalması olumlu bir gelişmedir. Kümelerden birinin girişinde kocaman bir Nazım resmi vardı. Ve bu kümede devletin zindanlarında yatmış, işkencelerden geçmiş, sürgün edilmiş onlarca yazarın, aydının resmi vardı. İlginç olan hiçbirinin tanıtıldığı İngilizce yazılarda bunların devletin takibatına uğradıkları konusunda tek sözcüğün olmaması idi. Burada da "bütün renkler" tek renge, TC devletinin rengine bürünürüyordu.

Aynı salonda bir dizi okuma, tartışma toplantıları da yapıldı.

Yine aynı salonda Almanca dilinde yayınlanmış

Türkiye üzerine kitaplar ve Almanca'ya çevrilmiş Türk yazarlarının kitaplarının sergisi vardı. Toplam 2000 civarında kitap ve derleme bu konuda şimdiye kadar ne kadar az çaba sarfedildiğinin de göstergesi idi. Yalnızca Frankfurt Kitap Fuarında "onur konuğu" olunduğu kararı çıktıktan sonra bu çerçevede bilinçli bir çaba ile gerçekleştirilen 200 yeni

çeviri, Türkiye edebiyatının dışarıda tanıtımı için bilinçli çabayla nelerin mümkün olduğunu da gösteriyordu.

Fuarın Film ve Televizyon Forumunda "Bütün Renkleri ile Türk Sineması" adı altında edebiyattan uyarlama filmler ve güncel sinema filmlerinden örnekler sunuldu.

Fuar'daki oldukça geniş "çizgi roman merkezi"nde Türkiye'den gelen genç çizerler eserlerini tanıttılar.

Türkiye'den gelen kimi çocuk ve gençlik yazarları da "Çocuk ve Gençlik Kitapları Forumu"na konuk oldular.

Fuar alanının binalar arasındaki büyük avlusunda Agora denen alanda "Bütün Renkleriyle Türkiye" logosunu taşıyan 10 metrelik bir kule etrafında oluşturulan çadırlarda bir dizi sergi ve kitap ve baskı ile ilgili el sanatı gösterileri etkinlikleri gerçekleştirildi.

Fuar süresince yalnızca Fuar alanında değil, Frankfurt kentinde çeşitli mekanlarda da Türk edebiyatının, müzik ve sahne sanatlarının tanıtıldığı çeşitli etkinlikler vardı. Örneğin Frankfurt garında kurulan "Edebiyat" durağında ve "Die Kaes" kabaresinde Feridun Zaimoğlu, Renan Demirkan, Elif Şafak, Mehmet Somer, Alper Canigüz gibi değişik yazarlar okuma yaptılar. 14 Ekim akşamı açılış programının bir parçası olarak "Alte Oper"de Yunus Emre oratoryosu sunuldu. 17 Ekim'de Mousonturm salonunda Almanların Fatih Akın'ın İstanbul Müziği filminden tanıdığı Aynur'un konseri vardı. Ayrıca Türkiye'li bir dizi sanatçının eserlerinin tanıtıldığı bir dizi fotoğraf ve resim sergisi de Frankfurt kentinde, fuar öncesi ve sonrasında Türkiye'nin kültür alanının tanıtılmasına hizmet etti.

Sonuç olarak Türkiye kendisi açısından bu yılki "onur konukluğu" fırsatını, Türkiye edebiyat-sanat-kültürünün tanıtılması açısından oldukça iyi bir hazırlıkla oldukça iyi değerlendirmiş oldu. Fakat bu konuk ülkenin temel sloganı olan "Bütün Renkleri ile Türkiye"nin tanıtıldığı anlamına gelmiyor. Ne yazık ki bugün Türkiye hala tek renk.

2009 yılında Frankfurt Kitap Fuarı'nın onur konuğu **Çin** olacak.

Tanıtım için yapılan basın toplantısında Çin Kültür Bakanının yaptığı konuşmada söyledikleri geçmişi nasıl unutmak ve unutturmak istediklerini gösteriyordu. İddiasına göre 1978'de başlayan ve gelişen reform siyaseti sayesinde Çin yayıncılığı ilk kez dünyada tanınmaya başlamış, dünyaya açılmıştı ve bu açılma gün geçtikçe büyüyordu, gelecek yılki Frankfurt Kitap Fuarı da bu açılmada bir aşama olacaktı…vs. Çin HC ***"Yabancı Dillerde Yayın evi/Pekin"***in 1960'lı yılların ikinci yarısından "reform" dedikleri dönemin başına kadar dünyanın en büyük yayınevlerinden biri olduğunu unutmuşlardı!

7 Kasım 2008

Dinini... ve kitabını... iyi tanı…...!

DİN ÜZERİNE - BÖLÜM III

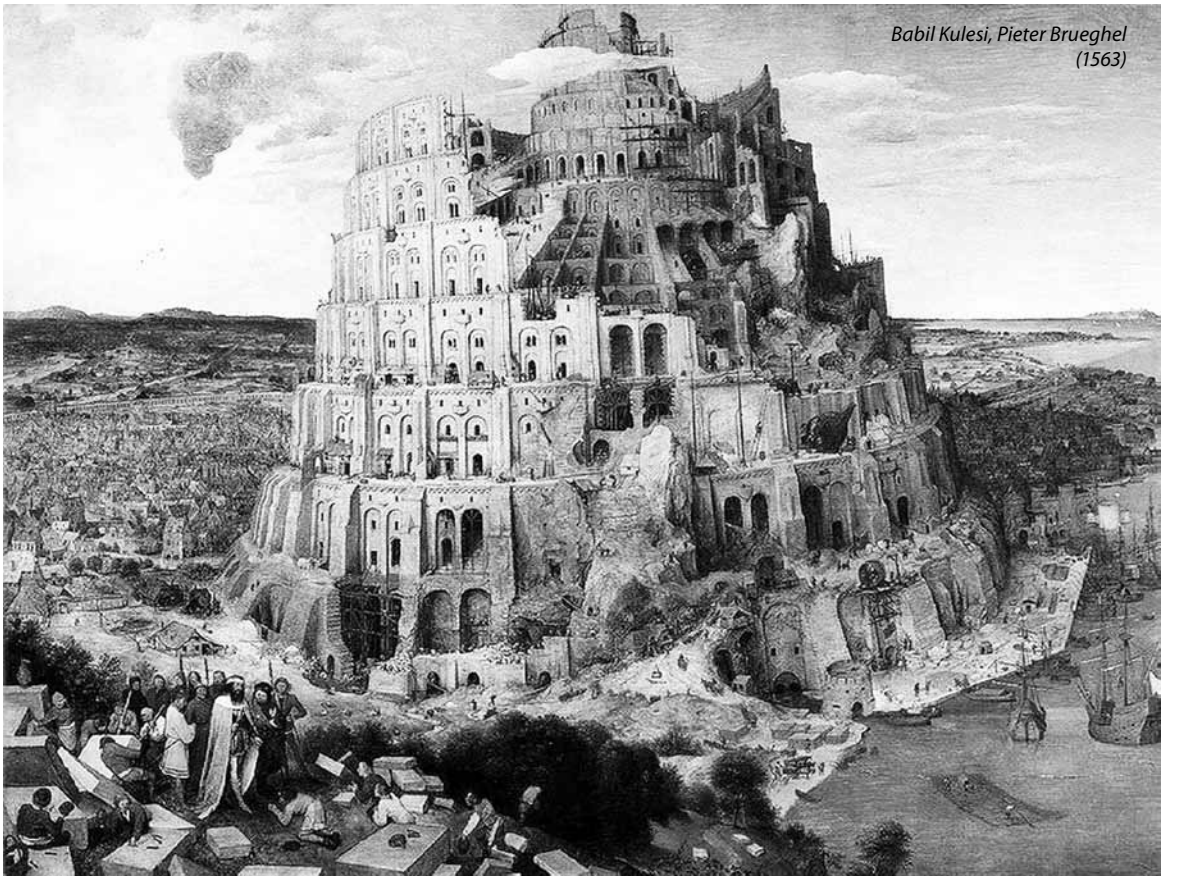

Babil Kulesi, Pieter Brueghel (1563)

Tek tanrılı din MUSEVİLİK-YAHUDİLİK'le başlar

Yahudilik, her şeye kadir tek Tanrıya (Rab'bine) inanan ve onu yücelten dünyanın yazılı kayıtlara geçmiş en eski tek tanrılı dinidir. Katı kurallar sistemi bir bütün olarak kutsal kitap TEVRAT'ta belirtilmiştir. Kutsal kitap Tevrat'ta, 10 Emir'den Sabbat-Tatiline (Cumartesi tatili), sünnetten, helal kesim hayvan ve yemek hazırlanışına kadar, her türlü ruhsal ve pratik yaşam kuralları saptanmıştır. Tanrı (Rab'bin) Yahudilere göre, İsrail halkı ile O'nu tüm diğer halklardan farklı kılan bir anlaşma yapmıştır. Zaten Tevrat (Tora), "Rab ile anlaşma" anlamına gelmektedir. Diğer anlamda "Eski Ahid"tir (Eski Anlaşma).

Şimdi bu ilk tek tanrılı dinin, bütün diğer tek tanrılı din kitaplarına temel olan kitabı Tevrat'a bir göz atalım. Tevrat'tan bir alıntı:

"Bir kente saldırmadan önce, kent halkına barış önerin. Barış önerinizi benimser, kapılarını size açarlarsa, kentte yaşayanların tümü sizin için angaryasına çalışacak, size hizmet edecekler. Ama barış önerinizi geri çevirir, sizinle savaşmak isterlerse, kenti kuşatın. Tanrınız RAB kenti elinize teslim edince, orada yaşayan bütün erkekleri kılıçtan geçirin. Kadınları, çocukları, hayvanları ve kentteki her şeyi yağmalayabilirsiniz. Tanrınız RAB'bin size verdiği düşman malını kullanabilirsiniz. Yakınınızdaki uluslara ait olmayan sizden çok uzak kentlerin tümüne böyle davranacaksınız. Ancak Tanrınız RAB'bin miras olarak size vereceği bu halkların kentlerinde soluk alan hiçbir canlıyı yaşatmayacaksınız."

(Tevrat, Tesniye Kitabı, Bap 20: 10-16)

Hemen şaşırmamak gerekli. Karşılaştığımız bu düşünce, Tevrat'ın bütününe hakim olan temel düşüncedir. Bu alıntı Tevrat'ın yazıldığı dönemde, bölgedeki genel durumu çok açık bir şekilde analiz etmektedir. Aradan 3500 yıla yakın zaman geçmiş olması bile, bölgede yukarda alıntıladığımız temel düşüncenin değişmediğini pekala göstermektedir.. Dün olduğu gibi, bugün de gücü gücüne yetene misali, kimi Rab'bin desteğinde, kimi Allahın büyük gücü temelinde, halkların birbirini kırması, talan- yağma „kılıçtan geçirme" tüm iğrençliği ve gaddarlığı ile sürmektedir. İşte Filistin-İsrail çatışması ve diğerleri…

Tevrat, Rab'tan gelen dört tek tanrılı dinin kitaplarının ilkidir. Tevrat, yani „tanrı ile anlaşma" yani eski ahid'e (müslümanlarda 'Kitab-ı Mukaddes') göre Rab (Tanrı) Museviler-Yahudilerle bir anlaşma yapmış, emirlerini Tevrat aracılığıyla iletmiştir.

Tevrat "Kanun, şeriat, emir, ders, önder" vb. manalara gelir. Bir bakıma "Şeriat" diye de nitelendirilen Tevrat'ı meydana getiren kitapların sayısı, Yahudilere göre 24, Hıristiyanlara göre ise 39'dur.

Tevrat'ın Rab'tan İsrail halkına ulaşmasının elçiliğini yapan ise Musa peygamberdir. **Musa** peygamberin yaşadığı dönemde ve ölümünden birkaç yüzyıl sonra kaleme alındığı sanılan Tevrat İbranice dilinde yazılmıştır. Bundan çıkarak ta İbranice'nin „Laşon Ha Kodeş" (kutsal dil) olduğu da ileri sürülür.

Tevrat temel olarak 5 kitaptan oluşur, bu yüzden de bazen Yunanca ismiyle Pentateuch (Penta-beş, teuch-tamamlanmış kitap) da denir. İbranice'de ise yine beş sayısının karşılığı Hameş'den türeme Humaş kelimesi kullanılır. Din tarihçilerine göre Tevrat üç bölümden oluşur. Tevrat'ı oluşturan kitapların isimleri aşağıdaki gibidir.

I. Bölüm
1- Yaradılış (Tekvin),
2- Mısır'dan Çıkış,
3- Levililer,
4- Çölde Sayım (Sayılar),
5- Yasa Kitabı (Tesniye)

II. Bölüm
6- Yeşu,
7- Hâkimler,
8- Put, (Rut)
9- I. Samuel,
10- II. Samuel,
11- I. Krallar,
12- II. Krallar,
13- I. Tarihler,
14- II.Tarihler,
15- Ezra,
16- Nehemya,
17- Ester,
18- Eyub,
19- Zebur I,
20- Zebur II,
21- Özdeyişler (Süleyman'ın Meselleri),
22- Vaiz,
23- Neşidelerin Neşidesi, (Ezgilerin Ezgisi)

David Yıldızı

III. Bölüm
24- İwaya, (Yewaya)
25- Yeremyanın Mersiyeleri, (Ağıtlar)
26- Hezekiel,
27- Daniel,
28- Howea,
29- Yoel,
30- Amos,

Tevrat

Kudüs

31-Obadya,
32- Yunus,
33- Mika,
34-Nahum,
35- Habakkuk,
36- Tsefenya, (Safenya)
37- Haqgay,
38- Zekarya,
39- Maliki

Kendinden sonraki tüm din kitaplarında da rastlanan ve üç bölümden oluşan temel yaklaşım bölümlere göre şöyledir: I. Bölümde: Rab'ın Şeriat yasaları, e mirleri; II. Bölümde: tarihler ve III. Bölümde ise efsane ve hikayeler yer almaktadır. 1630 sayfayı bulan 39 kitaptan önem açısından ilk beş kitap, Yahudi-Museviliğin temel taşlarını, Şeriatını içermektedir. Bu ilk beş kitaba aynı zamanda Musa'nın kitapları da denir. Bu beş kitapta yer alanlar Yahudiler ve teologlar tarafından "kelimesi kelimesine" Musa'ya bildirilmiş Rab'ın kelamları olarak kabul görür. Yahudi dinine göre tanrı buyruğu, Rab'bin emirleridir.

Yahudi inancına göre, bu 'Kitab-ı Mukaddes' okunurken nerede olursa olsun başın mutlaka örtülmesi şartı vardır. Bu örtünme, öncelikle kadınlar için düşünülmüş ve fakat erkekler için de geçerli bir kuraldır.

Yahudi, İbrani ve İsrail dini olarak da adlandırılan Musevilik Musa peygamberin isminden kaynaklanır. Aynı zamanda Rab'bin ile yapılan anlaşmadan dolayı Ahit (Anlaşma) dini olarak ta bilinir. Günümüzde dünyanın çeşitli alanlarına yayılmış 14 milyon Yahudi bu sayıyla dünyanın 11. büyük dinini temsil etmektedir. 14 milyon Yahudi'nin dağılımı:

1995'de 13,9 Milyon Yahudi'nin
- 6,1 Milyonu ABD ve Kanada'da;
- 2,5 Milyonu Avrupa'da (0,3 Milyon İngiltere'de, 0,6 Milyon Fransa'da);
- 1,25 Milyon eski Sovyetler Birliği alanında;
- 4,4 Milyonu İsrail'de;
- 0,45 Milyonu Latin Amerika'da;
- 0,2 Milyonu Afrika'da,

gerisi tüm dünyaya yayılmış biçimde yaşıyordu.

Yahudi dininin etkisi sayısal yaygınlığının çok ötesindedir. Kendilerini Rab tarafından "seçilmiş halk" olarak görmelerine rağmen, doğuşundan günümüze kadar belki de dinsel grup olarak en fazla zulüm-baskı gören ve **soykırıma** uğrayan bir dinsel topluluktur. Aynı zamanda diğer tek Tanrılı dinler olan Hıristiyanlığın ve İslamın da temelidir.

Musevilere göre ilk İbrani **İbrahim** peygamberdir. Nuh Nebi'den sonra putlara tapmayı reddeden ve tek tanrıyı savunan peygamber olarak ka-

Torah (Tevrat)

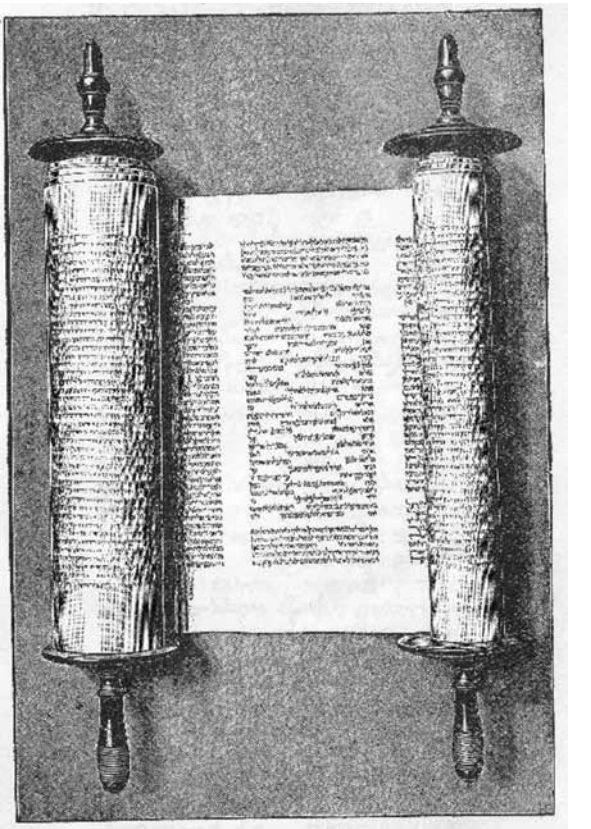

bul edilir. İbrahim peygamberin Tevrat'ta uzunca bir hikayesi vardır. Soyağacı konusunda kimin nesi olduğu Tevrat'ta geniş bir şekilde anlatılmaktadır. Tevrat'ta öne çıkan ve bizim de üzerinde duracağımız İbrahim peygamber, oğulları **İsmail**, **İshak**; İshak'ın oğlu **Yakup**, kral ve peygamber **Davut** ve oğlu **Süleyman'**dır. Elbette **İsrailoğullarını** Mısır'dan kaçıran, Sina dağında peygamberliğini ilan eden Musa peygamberi de anlatacağız. Tüm bu isimlerin hepsinin Eski Mısır ile ilişkisi vardır. İnsanlığın Eski Mısır'da geliştirdiği kültürden haberdardırlar. Aynı zamanda çeşitli anlatımlardan çıkan bir sonuçta, İbrahim peygamber ve diğerlerinin ticaret vb. ilişkilerle Mezopotamya ve Anadolu medeniyetlerinden haberdar olduğudur.

Tarih araştırmacılarına göre Musa'nın peygamberlik ilanı Mısır Firavunu II. Ramses dönemine tekabül eder. Bu da MÖ 1300-1250 yılları anlamına gelmektedir. Bu dönem Eski Mısır'da insanlığın yüksek bir kültüre, yüksek bir sosyo-ekonomik düzeye ulaştığı bir dönemdir.

Detaylara girmeden önce Yahudiliğin tarihsel kronolojik gelişmesine göz atmakta yarar var. Buna göre;

- Takriben MÖ 1250'lerde Yahudiler Musa önderliğinde Mısır'dan çıkarlar,

- MÖ 1000-928 arasında Yahudiler en muhteşem dönemlerini yaşarlar. Bu dönem kral ve peygamber Davud ve ondan sonra gelen oğlu Süleyman peygamber dönemidir. İsrail ve Juda krallıkları birleştirilmiştir, Kudüs başkenttir. Süleyman'ın yaptırdığı muhteşem tapınak bu dönemdendir.

- MÖ 587 yıllarında tapınak yıkıma uğrar ve 50 yıllık Babil sürgünü başlar,

- MÖ 515 yıllarında Babil sürgününden ve esaretinden geri dönüş, Kudüs'teki 2. tapınağın açılış töreni bu döneme rastlar,

- MÖ 63 yılları Filistin artık Roma İmparatorluğu'nun bir ilidir.

- MS 70'li yıllar, Roma'ya karşı Yahudi isyanı Roma kralı Titus tarafından kanla bastırılır ve 2. tapınak ta yıkıma uğrar. Yahudi'ler kitleler halinde Filistin'i terk etmek zorunda kalırlar. Yahudilik artık Diaspora dini olmuştur. Yahudiler artık çeşitli ülkelerde "azınlık" olarak yaşamaya başlar.

- MS 638'de Araplar Filistin'i ele geçirir.

- 1066'da İspanya'da ilk Yahudi kitlesel katliamı (Judenpogrom) geçekleşir ve takibatlar başlar. 1492'de Yahudiler İspanya'dan temizlenir, önemli bölümü Osmanlıya sığınır.

- 1870'lerden itibaren, modern anti-semitizmin sahne aldığına rastlarız,

- 1933-1945 yıllarında Hitler faşizminin Yahudi soykırımına tanık oluruz. Alman Nazileri 6 milyon üzerinde Yahudi'yi katleder. Bu o dönemde Avrupa'da yaşamakta olan Yahudilerin 2/3'üdür.

- 1948: İsrail devletinin ilanı.

(Burada aktardığımız kronolojik bilgiler, Almanca Stern Dergisinin "Die Sechs Weltreligionen" adlı araştırma kitabının 81. sayfasından alınmıştır.)

Musa peygamber

Musa'nın peygamberliğini ilanı sırasında Rab'ın kelamı olarak açıkladığı 10 Emir-Buyruk Yahudilikte önemli vere sahiptir.

On Emir

1. Seni Mısır'dan, köle olduğun ülkeden çıkaran Tanrın RAB benim. Benden başka tanrın olmayacak.

2. Kendine yukarıda gökyüzünde, aşağıda yeryüzünde ya da yer altındaki sularda yaşayan herhangi bir canlıya benzer put yapmayacaksın. Putların önünde eğilmeyecek, onlara tapmayacaksın. Çünkü ben, Tanrın RAB, kıskanç bir Tanrı'yım. Benden nefret edenin babasının işlediği suçun hesabını çocuklarından, üçüncü, dördüncü kuşaklardan sorarım.

3. Tanrın RAB'bin adını boş yere ağzına almayacaksın. Çünkü RAB, adını boş yere ağzına alanları cezasız bırakmayacaktır.

4. Şabat Günü'nü* kut-

sal sayarak anımsa. Altı gün çalışacak, bütün işlerini yapacaksın. Ama yedinci gün bana, Tanrın RAB'be Şabat Günü olarak adanmıştır. O gün sen, oğlun, kızın, erkek ve kadın kölen, hayvanların, aranızdaki yabancılar dahil, hiçbir iş yapmayacaksınız. Çünkü ben, RAB yeri göğü, denizi ve bütün canlıları altı günde yarattım, yedinci gün dinlendim. Bu yüzden Şabat Günü'nü kutsadım ve kutsal bir gün olarak belirledim.

5. Annene babana saygı göster. Öyle ki, Tanrın RAB'bin sana vereceği ülkede ömrün uzun olsun.

6. Adam öldürmeyeceksin.

7. Zina etmeyeceksin.

8. Çalmayacaksın.

9. Komşuna karşı yalan yere tanıklık etmeyeceksin.

10. Komşunun evine, karısına, erkek ve kadın kölesine, öküzüne, eşeğine, hiçbir şeyine göz dikmeyeceksin." (Tevrat Çıkış 20:1-17) (Aynı şekilde Yasalar 5:6-21 tekrarlanır) (*) Şabat günü olarak kastedilen Cumartesi günüdür.)

1. ve 2. Emir: Tek Tanrıya kul ol ve Puta tapma

Bu buyruklar dikkatle okunduğunda; bir bütünlük arz ediyormuş görünse de zıtlıklar içermektedir. "Yeri, göğü, denizi ve bütün canlıları yaratan" Rab, sanki "ödül" beklercesine "seni Mısır'dan köle olduğun ülkeden çıkar"dığım için "benden başkasına" kul olma diyor. Böylece "kölelik" durumunun bir başka şekilde sürmesi gerekliliği dile getiriliyor. Bu köleliğe itiraz eder, karşı gelirsen, "gazabım" yalnızca sana olmaz, senden türeyenlerden de hesap sorarım. Bu Rab'bin "büyüklüğü" ile kıyaslanmayacak kadar korkunç bir adaletsizliktir. Burada öç alma mantığı birkaç nesli içine alacak şekilde geniş tutulmaktadır..

Öte taraftan ise, aynı Tevrat'ta;

"Öç almayacaksın. Halkından birine kin beslemeyeceksin. Komşunu kendin gibi seveceksin. RAB benim." (Lev. 19: 18) şeklinde yer alan bu yaklaşım, acaba "incir yaprağı" mı, çifte standart mı, ya da Kitab-ı Mukaddesin içinde yer alan reforme edilmemiş bir çelişki midir sorularını şimdilik sormakla yetinelim.

Eğer, "yaratan" Rab "köle"lerinin put yapmasına engel olmayı tehditlerle sağlama yolunu seçiyorsa, O'nun gücü "sınırlı" mı sorusu akla gelir! Toleranslı yaklaşmak mümkün değil mi? Acaba insanların dinsel inanç temeli üzerinden birbirlerini kırmasının temel düşüncesi buralarda mı yatmaktadır? Nasıl Rab'bin, Tanrı kıskanç olabilir. Neyi neden kıskanıyor? Bir taraftan "Bütün imanımızla inanırız ki adı kutsal olan Yaradanımız bir beden değildir ve bedene benzerliği yoktur hiçbir şekilde tasvir edilemez." (Yahudiliğin Amentüsü 3. Madde) diye yazacaksın, diğer taraftan ise, insani bir zaaf olan "kıskançlığı" kendine bir sıfat olarak göreceksin. Bu kabullenilemez bir durumdur.

3. Emir: Rab'bin adının kutsallığı

"Rab'bin adını boş yere ağıza almayacaksın"dan kastedilen açık olmamakla birlikte, anladığımız kadarı ile burada Rab'bin isminin mübarek kılınmasının yanı sıra bu isimle lanet okumayacaksın, demek isteniyor. Dua etmekle bir isim mübarek kılınıyorsa, bunu yoksul insanlar hep yapmaktadırlar. Fakat onlar açısından asırlardır, değişen fazla birşey olmamıştır. Sorun "lanet okuma"ma ise; Kitab-ı Mukaddeste öyle yerler var ki, "lanetin" de ötesinde bizzat Rab'bin gazabı anlatılmaktadır.

En büyük laneti Rab'ın kendisi okur, okumakla yetinmez "suçsuz" yere, peygamberinin "itirazına" rağmen "Korah, Datan ve Aviram kavimlerini başkaldırıyor diye "öfkelenen" Rab onları bir anda çocukları-karılarıyla birlikte yerin dibine yollar. Başkaldırı olarak ileri sürülen neden ise;

"Bizi çölde öldürtmek için süt ve bal akan ülkeden çıkardın. Bu yetmiyormuş gibi başımıza geçmek istiyorsun. Bizi süt ve bal akan ülkeye götürmediğin gibi mülk olarak bize tarlalar, bağlar da vermedin. Bu adamları kör mü sanıyorsun? Hayır, gelmeyeceğiz."

Ama RAB yepyeni bir olay yaratırsa, yer yarılıp onları ve onlara ait olan her şeyi yutarsa, ölüler diyarına diri diri inerlerse, bu adamların RAB'be saygısızlık ettiklerini anlayacaksınız."

Musa konuşmasını bitirir bitirmez Korah, Datan ve Aviram'ın altındaki yer yarıldı. Sahip oldukları her şeyle birlikte diri diri ölüler diyarına indiler. Yer onların üzerine kapandı. Topluluğun arasından yok oldular. Çığlıklarını duyan çevredeki İsrailliler, "Yer bizi de yutmasın!" diyerek kaçıştılar. RAB'bin gönderdiği ateş buhur sunan iki yüz elli adamı yakıp yok etti. (Tevrat Sayılar.16: 12-33)

Yukarda aktardıklarımızda ve benzeri yüzlerce ayette rastladığımız şudur: Rab'bin herkesi cezayla yola getirmektedir. Öyle cezalar ki, birkaç nesil unutulamayacak katliam cinsinden cezalar..

"Cinayet işlememek"i, "adam öldürmeme"yi buyruk olarak koyacaksın, fakat kendi kuralların yer aldığı Kitab-ı Mukaddeste işlenen "cinayetleri" ölümleri savunacaksın. Savunulan bu cezalı "ölümler"in gerekçeleri bazen öyle basit ki, insanı hayretler içinde bırakmaktadır. İşte kimi örnekler:

"RAB Sina Dağı'nın üzerine indi, Musa'yı dağın tepesine çağırdı. Musa tepeye çıktı.

RAB, "Aşağı inip halkı uyar" dedi, "Sakın beni görmek için sınırı geçmesinler, yoksa birçoğu ölür.

Bana yaklaşan kâhinler de kendilerini kutsasınlar, yoksa onları şiddetle cezalandırırım."

Musa, "Halk Sina Dağı'na çıkamaz" diye karşılık verdi, "Çünkü sen, 'Dağın çevresine sınır çiz, onu kutsal kıl' diyerek bizi uyardın."

RAB, "Aşağı inip Harun'u getir" dedi, "Ama kâhinlerle halk huzuruma gelmek için sınırı geçmesinler. Yoksa onları şiddetle cezalandırırım." (Çık.19: 20-24)

Otoritenin aşırı derecede ceza korkusuyla sağlanmaya çalışıldığı gayet açık ve nettir. Burada bu aktarmaları yapmamızın bir nedeni de, ilerde göreceğimiz gibi İslam'da da aynı sorun vardır. Rab ile inanması gerekli olanlar arasında hep sınırlar söz konusudur. Sınırları zorlayanlar "derin" inananlar olsalar dahi ("kahinler"), onlara da müsaade yoktur. Burada bir başka bir sorun daha dikkat çekmektedir, acaba; Musa vb. "elçilerin" kendi kerametleri sıfırlanmasın diye mi böyle "sınırlamalara" ihtiyaç duyuyorlar.

4. Emir: Şabat Günü (Hafta Tatili)

"Şabat" günü ile ilgili söylenenler, çalışan emekçiler açısından hiç te yabana atılacak şeyler değildir. Tüm hafta çalışıp, haftanın bir günü dinlenmek fena bir öneri değil. Yalnız bu serbest zamanı-dinlenme zamanını Rab'bin için sınırlamak doğru değildir. Burada Rab'bin "yorgunluğu" yine insani bir meziyet olarak karşımızda durmaktadır. Her şeye kadir olanın "bedeni" yorulması nasıl açıklanır diye sorulduğunda, Tevrat'ın 'insani' bir çelişmesi deyip geçelim.

5. Emir:Anne-babaya saygı

Anne, babaya saygıya gelince, evet güzel bir öneri, herkeste olması gereken bir erdem olmalı. Elbette ki bu erdemde, asla genelleştirme yapılmamalı, anne-baba yanlışlar üzerine kurulu önerilerle yaşama müdahale ettiklerinde çocukların aklı-fikri yetiyorsa, bu yanlışlarla uzlaşmama hakkını kendinde görmelidir. Bahsi geçen saygıyı herhangi bir karşılık beklemeden yapmak en doğru olanıdır. Burada Rab'bin vaad ettiği "uzun yaşam" ödülü hiç te gerekli değildir. Öte yandan yine bizzat Tevrat'ta, eğer anne-baba ya karşı, onlara duyulan "saygının" yerine hileye başvuranların yine peygamberler olduğuna rastlarız. Örneğin Yakup peygamber bunlardan biridir:

"Esav babasının anlattıklarını duyunca, acı acı haykırdı.

"Beni de kutsa, baba, beni de!" dedi.

İshak, "Kardeşin gelip beni kandırdı" diye karşılık verdi,

"Senin yerine o kutsandı."

Esav, "Ona boşuna mı Yakup diyorlar?" dedi, "İki kezdir beni aldatıyor. Önce ilk oğulluk hakkımı aldı. Şimdi de benim yerime o kutsandı." Sonra, "Kutsamak için bana bir hak ayırmadın mı?" diye sordu.

İshak, "Onu sana egemen kıldım" diye yanıtladı, "Bütün kardeşlerini onun hizmetine verdim. Onu buğday ve yeni şarapla besledim. Senin için ne yapabilirim ki, oğlum?" (Yar.27: 34-36)

Bir oğlunu diğer oğlundan ayıran babaya nasıl bir saygı duyulmalı. Hele de bunu Rab'bin buyruklarını insanlara taşıyan peygamberler yapıyorsa, baba da olsa saygı duyulabilir mi?

6. Emir: Adam öldürmeyeceksin

On buyruktan altıncısı "Adam öldürmeyeceksin" olmasına rağmen, bırakalım "adam öldürmeyi" daha korkuncu "emzikte" olanların bile kılıçtan geçirilmesi salık verilmektedir. Bu bağlamda katliam emri düzeyine varan yüzlerce sure aktarılabilir.

"Her şeye egemen RAB diyor ki, 'İsrailliler'e yaptıkları kötülükten ötürü Amalekliler'i cezalandıracağım. Çünkü Mısır'dan çıkan İsrailliler'e karşı koydular.

Şimdi git, Amalekliler'e saldır. Onlara ait her şeyi tümüyle yok et, hiçbir şeyi esirgeme. Kadın erkek, çoluk çocuk, emziktekine varana kadar, öküz, koyun, deve, eşek hepsini öldür." (1.Sa.15: 2-3)

Kadın erkek, genç yaşlı, küçük ve büyük baş hayvanlardan eşeklere dek, kentte ne kadar canlı varsa, hepsini kılıçtan geçirip yok ettiler. (Yeşu.6: 21)

Görüldüğü gibi sebepler de basit, genelde egemenlik çatışmaları, kralların zenginliğe sahip olma savaşlarıdır. Ne oluyorsa yine fakir-fukaraya oluyor, bu cezalandırmalarda malından-mülkünden çoluk çocuğundan olan, katledilen-sürülen yine onlar oluyor. Bugün de aynı değil mi, cephelerde birbirlerinin kanını içenler fakir-fukara emekçiler değil mi? Yağan bombalardan evleri başlarına yıkılan

yine onlar. Irak savaşında işgalcilerin "kılıçtan geçirme" yerine, havadan attıkları bombalarla köylerde "ne kadar canlı varsa" yok edilmiyorlar mı? Zaten Tevrat'taki temel felsefelerden biri de ne kadar "öldürürsen" o kadar makbul sayılırsın. Bunun için;

"Davut'un Filistli Golyat'ı öldürmesinden sonra, askerler

geri dönerken, İsrail'in bütün kentlerinden gelen kadınlar, tef

ve çeşitli çalgılar çalarak, sevinçli ezgiler söyleyip oynayarak

Kral Saul'u karşılamaya çıktılar.

Bir yandan oynuyor, bir yandan da şu ezgiyi söylüyorlardı:

"Saul binlercesini öldürdü, Davut'sa on binlercesini."

Bu sözlere gücenen Saul çok öfkelendi. "Davut'a on binlercesini, banaysa ancak binlercesini verdiler. Artık kral olmaktan başka onun ne eksiği kaldı ki?" diye düşündü.

Böylece o günden sonra Saul Davut'u kıskanmaya başladı. (1.Sa.18: 6-9)

Anlaşılıyor ki, insan öldürmede sayının fazlalığı övgü, azlığı kıskançlık sebebidir. Emzikteki bebelerin ne günahı var diye sormayacaksın, insan inanç temelinde hayvanlaşırsa, gözü kararır ve yapar. Dün yapanlara cahil denilebilir, ama aynı "inanç temelinde" bugün Rab'bin adına katledilen çocuklara ne demeli?

7. Emir: Zina etmeyeceksin

On buyruktan yedincisi; "Zina etmeyeceksin"dir. Burada "zina" kavramı esas olarak, toplumca yasak kabul edilen cinsel ilişki anlamında kullanılmaktadır. Tevrat'ta bu konudaki bir kaç örneğe bakalım;

"Hiçbiriniz cinsel ilişkide bulunmak için yakın akrabasına yaklaşmayacak. .. Kardeşinin karısıyla cinsel ilişki kurmayacaksın. Çünkü o kardeşinin namusudur.... Karın yaşadığı sürece onun kızkardeşini kuma olarak almayacak ve onunla cinsel ilişki kurmayacaksın..... Komşunun karısıyla cinsel ilişki kurarak kendini kirletmeyeceksin. Gelininle cinsel ilişki kurmayacaksın. Çünkü oğlunun karısıdır. Onunla ilişki kurmayacaksın". (Lev.18: 6-20)

Yukarda aktardıklarımız, insan uygarlaşmaya başladıktan ve aile yapısı belirginleştikten sonra genel ahlak içinde kabul gören kurallardır. Burada aktardıklarımız dışında "Yasak İlişkiler" bölümünde daha detaylı bir dizi kural sayılmaktadır. Bu kuralların bir kısmı bugün için de geçerlidir. Bizi ilgilendiren belirlenen kurallarla, uygulama arasındaki birliktir. Tutarlılıktır. Bu birliğin ve tutarlılığın olmadığına birkaç önemli örnek vermek istiyoruz. Bu örneklerde bahsi geçen isimler bugün peygamber olarak kabul görmektedir.

Yakup peygamber örneği:

Lavan'ın iki kızı vardı. Büyüğünün adı Lea, küçüğünün adı Rahel'di. Yakup Rahel'e aşıktı. Lavan'a, "Küçük kızın Rahel için sana yedi yıl hizmet ederim" dedi.. Lavan, gece kızı Lea'yı Yakup'a götürdü. Yakup onunla yattı. Sabah olunca Yakup bir de baktı ki, yanındaki Lea! Lavan'a, "Nedir bana bu yaptığın?" dedi, "Ben Rahel için yanında çalışmadım mı? Niçin beni aldattın?" Lavan, "Bizim buralarda adettir. Büyük kız dururken küçük kız evlendirilmez" dedi, …"Bu bir haftayı tamamla, Rahel'i de sana veririz. Yalnız ona karşılık yedi yıl daha yanımda çalışacaksın." Yakup kabul etti. Lea'yla bir hafta geçirdi. Sonra Lavan kızı Rahel'i de ona verdi. Yakup Rahel'le de yattı. Onu Lea'dan çok sevdi. Lavan'a yedi yıl daha hizmet etti. (Yar.29: 16-30)

Bu örnekteki ilişki Tevrat'ın şeriatına uymamaktadır. Hadi bunu, İshak'ın oğlu Yakup zaten abisini aldatarak, babasına kendisini kutsatan değil midir(!) deyip geçelim.

Bir de kral ve peygamber olan Davut örneğine bakalım:

Bir akşamüstü Davut yatağından kalktı, sarayın damına çıkıp

gezinmeye başladı. Damdan yıkanan bir kadın gördü. Kadın çok güzeldi. (2.Sa.11: 4) Davut kadını getirmeleri için ulaklar gönderdi. Kadın

Davut'un yanına geldi. Davut aybaşı kirliliğinden yeni arınmış

olan kadınla yattı. Sonra kadın evine döndü. Gebe kalan kadın Davut'a, "Gebe kaldım" diye haber gönderdi.

Sabahleyin Davut Yoav'a bir mektup yazıp Uriya aracılığıyla gönderdi. Mektupta şöyle yazdı:

"Uriya'yı savaşın en şiddetli olduğu cepheye yerleştir ve yanından çekil ki, vurulup ölsün." Uriya'nın karısı, kocasının öldüğünü duyunca, onun için yas tuttu. Yas süresi geçince, Davut onu sarayına getirtti. Kadın Davut'un karısı oldu ve ona bir oğul doğurdu. Ancak, Davut'un bu yaptığı RAB'bin hoşuna gitmedi. " (2.Sa.2-27)

Resmen komşusunun karısını ayartırken, kadının asker olan kocası cephede "Rab'bin" için savaş-

maktadır. Sonuçta kadın Davut'ta kalır, hoşuna gitmeyen bu duruma karşı Rab'bin kestiği ceza yine Davut'a değil, Davut'tan türeyen çocuğunadır. Ama Davut'tan olma Süleyman'a da krallık verilir.. Yine Davut'un oğullarından Amnon'un kendi kızkardeşi Tamar'a aşık olduğu Tevrat 2.Sam. 13:5-39 yeralmaktadır. Yine Davud'un diğer bir oğlu olan Avşolom, şeriat yasasına göre yasak olduğu, babası Davut'tun karılarıyla yatar. Bu hikayeler geniş bir şekilde Tevrat'ta yeralmakatdır. (Bakmak isteyen Tevrat 2. Sam. Bap 14-19 bakabilir) Yahudiler en ihtişamlı dönemini Davut oğlu Süleyman döneminde yaşamışlardı. (1.Kral,. Bap 10: 1-29). Süleyman peygamber de babası Davut gibi, Armut dibine düşer misali, krallığın verdiği güçle, "Süleyman'ın kral kızlarından yedi yüz karısı ve üç yüz cariyesi vardı. Karıları onu yolundan saptırdılar" (1.Kr.11: 3). Tevrat'ta Süleyman'ın bozulduğu açıklanırken, esas etmen, Süleyman'ın Yahudiler dışında da karı almasıdır. Yoksa fazla kadına sahip olması değil. Savaş ganimeti olarak kadınların ikram edildiği yine Tevrat'ta yer almaktadır. Bu anlamda kral/peygamber Süleyman'ın belki verilen sayılar abartılı olsa da çok karısı ve cariyesi olması pekala mümkündür.

Yakup'un oğullarından Yahuda örneğine gelince;

Yahuda ilk oğlu Er için bir kadın aldı. Kadının adı Tamar'dı…Yahuda onu görünce fahişe sandı. Çünkü yüzü örtülüydü… Yahuda, "Ne vereyim?" diye sordu. Tamar, "Mührünü, kaytanını ve elindeki değneği" diye yanıtladı. Yahuda bunları verip onunla yattı. Tamar hamile kaldı. (Yar.38: 6-18)

Bu örnekte dikkat çeken bir başka nokta ise, o dönemde fahişelerin yüzlerinin kapalı olmasıdır. Sümerlerde de bu gelenek söz konusudur. Bu ilişkide "Tamar" yattığı kişinin kayınpederi olduğunu bilmektedir, Yahuda'nın bilmemiş olması bahane sayılamaz, çünkü bahsi geçen tüm kişilikler bir anlamda Rab'bin sevdiği-saydığı ve koruduğu kullar-elçilerdir. Herşeye kadir olan Rab'bin bu tür "zina"lara engel olmaması ilginçtir.

Rahatsız edici olanı şudur; bir taraftan ahlak dersi verilir ve katı kurallar açıklanırken, diğer taraftan ise, bu şeriat yasalarının krallar-hükümdarlar-yönetenler, Rab'bin kutsadıkları için geçerli olmadığını görmekteyiz. Musa'nın Habeşli kadınla "zina" yaptığı tarih notları içinde bilindiğinde, yaygın olan bu duruma karşı tedbir olsun diye mi on emir-buyrukta yer aldığı düşünülebilir. Bu emirde dikkat çeken başka bir nokta da, komşunun karısı bağlamında söylenende „Komşunun karısıyla cinsel ilişki kurarak kendini kirletmeyeceksin" derken karşı cinsi-kadını- kirlilikle suçluyor. Zinayı yapan erkek olmasına rağmen. Bu adaletsizlik değil mi? Kadının aşağılanması değil mi? Kutsal kitapların erkek kitapları olmasının bir görüntüsüdür bu yalnızca.

8. Emir: Çalmayacaksın!

On buyruğun sekizincisi ise, "çalmayacaksın"dır. Bu buyruğun o günkü koşullarda ancak yoksulların, zenginlerin malına göz dikmemeleri için konulduğu düşüncesini güçlendirecek birçok gerekçemiz var. Öncelikle köleliğin egemen olduğu bir toplumda "çalmama" ancak kölenin durumuna rıza göstermesi anlamını içerir. Tevrat'ta, mülki zenginliğin nasıl kontrol altında tutulduğuna, kralların-egemenlerin zenginliğinin nasıl göklere çıkarıldığına dair bir sürü ayet vardır. Örneğin;

"Sakın RAB'be adanan herhangi bir şeye el sürmeyin. Adadığınız şeyleri alırsanız İsrail'in ordugahını felakete ve yıkıma sürüklersiniz. Bütün altınla gümüş, tunç ve demir eşya RAB'be ayrılmıştır. Bunlar RAB'bin hazinesine girecek." (Yeşu.6: 18 -19)

Burada "el sürmeyin"den kasıt, "çalmayın"dır. Elbette Rab'bin "hazineye" (altına, gümüşe vb. değerli eşyalara) neden ihtiyacı olduğu Tevrat'ın veya Musa'nın "SIR"rıdır.

"Avram çok zengindi. Sürüleri, altınları, gümüşleri vardı. Avram'la birlikte göçen Lut'un da davarları, sığırları, çadırları vardı. Malları öyle çoktu ki, toprak birlikte yaşamalarına elvermedi; yan yana yaşayamadılar." (Yar.13: 2-6)

Burada bahsi geçen "Avram" İbrahim peygamberdir. Hem O'na hem de Lut'a ilerde tekrar döneceğiz.

Süleyman, Fırat Irmağı'ndan Filist'e, oradan Mısır sınırına

kadar bütün ülkelere egemendi. Bu ülkeler Süleyman'ın yaşamı boyunca ona haraç ödeyip hizmet ettiler. (1.Kr.4: 21)

Kral Süleyman angaryasına çalıştırmak üzere bütün İsrail'den otuz bin adam topladı.

Süleyman'ın yük taşıyan 70 000, dağlarda taş kesen 80 000 adamı vardı.

Ayrıca, işin yürümesini sağlayan ve işçileri yöneten 3 300 görevlisi vardı. (1.Kr.5: 13-16)

Bu sayılar belki abartılıdır, ama gerçek olan, insanların angarya çalıştırıldığı, emeklerinin "çalındığı" bu çalma işlemiyle krallar-elçiler (peygamber-

ler) yani Rab'bin sevdiği kullarının birinci derecede meşgul olmalarıdır. Bu Tanrı elçileri ve kralların sahip oldukları kullarını nasıl kullanacakları onların bileceği bir durumdur. Ana rahminde bile kimin kime kul olacağını Rab'bin belirlemiştir. "RAB onu şöyle yanıtladı:

"Rahminde iki ulus var, senden iki ayrı halk doğacak, biri öbüründen güçlü olacak, büyüğü küçüğüne hizmet edecek." (Yar.25: 23)

Yani Rab'bin kimin kime hizmet edeceğini, kimin daha fazla "çalan" olacağını bile belirlemiştir. Bunun için de On Emir'deki "çalmayacaksın" ancak kulun-kölenin köle sahibinden "alma eylemi"ni men için kullanılmaktadır.

On Emir'in 9. ve 10. Maddeleri

Komşularla ilgili söylenen "olumlu" iyi şeylerdir. Fakat kötü olan, komşunun malına "ırzına" göz koymalar ve bir dizi fenalıkların bizzat Tevrat'ın Şeriatını yayanlar tarafından yapılmış olmasıdır. Günümüzde "komşunu sev" fikri yerini "komşunla rekabet et"e dönüşmüştür. Sınıflı toplumların karakteristik bu özelliği yeryüzünü dün olduğu gibi, bugün de yağmalayan talan edenlerin yalanından öte bir şey değildir. Olan değişiklik rollerdedir.

Yukarda aktardıklarımız göstermektedir ki, anlatılanların doğru olup olmamasından bağımsız olarak, Rab'bin veya Rab'bin elçileri tarafından konulan kuralların-buyrukların o dönemde insanları etkilemede fazla zorluğu yoktu. Elbette bu gerekliliğe mülk vaatleri ve zorbalıkla kabullenmeler eklenince dönemin elçilerinin işlerinin kolaylaştığını anlamak zor olmuyor. İşin ilginç yanı ise, takriben bundan 3500 yıl önceki bu söylemlerin bugün de taraftar bulmasıdır. Mart 2000'de Uganda'nın Rukingeri bölgesinin Kanungu kasabasında bir kilisede toplanan "On Emir" tarikatı'nın 650 üyesi kendini yakarak toplu intihar etmiştir. Bu ve benzeri kör inancın temelinde yatan cehalettir. Sömürü sistemini ayakta tutan asalakların özel çabalarıdır. Buna ileride özel olarak değineceğiz.

On Emir konusunu kaparken bilinmesinde yarar gördüğümüz bir nokta da bunların Nuh'un evrensel yasaları olarak anlatılanlarla neredeyse tıpa tıp aynı olduğudur.

Aynı zamanda On Emir Musa'nın yaşadığı iddia edilen MÖ 12.yy'dan 600 yıl sonra, Babil sürgünü sırasında lanetlenenler veya Kudüs'ten sürülmemiş orda kalan kahinler tarafından yazılı olarak kayda geçilmiştir. (Bilgi: Spiegel Dergisi, 2006/16. sayısı, sayfa 154)

Genel kural yağmalayanların zenginleştiği, yağmalananların fakirleştiğidir. On Emir vb. "buyruklar" saldırganın elinde her zaman önemli bir bayrak olmuştur. Bu genel kural, köleci sistemden kapitalizmin en yüksek aşaması olan emperyalizme kadar değişmemiştir. Emperyalizm tarih sahnesinden silinene kadar da değişmeyecektir.

Yahudiliğin temeli

Yahudilere göre ilk İbrani **İbrahim** peygamberdir. İddiaya göre Nuh peygamberden sonra putperestliği reddeden ve tek tanrıcılığı savunandır. İbrahim'in İsmail ve İshak isimli oğullarından İshak misyonu devam ettirendir. Tevrat'ta 'Kenan Ülkesi' diye adlandırılan İsrail Rab'bin İshak'a vaat ettiği ülkedir. İshak'ın oğullarından Yakup peygamber Mısır'a göçer, zaman içinde Yakup'un soyundan gelenler Firavun'un kölesi olurlar. Yakup'un 12 oğlundan Levi'nin soyundan gelen Musa İsrailoğullarını Mısır'dan çıkararak Sina Dağına getirir, 10 Emir'le ilk Beş Kitabı burada açıkladığı ileri sürülür. Musa'nın kardeşi (ağabeyi) Harun ve onun soyundan gelen erkekler, tanrı tarafından "yüksek din adamları sınıfı" olarak atanırlar. Sonuçta Musa peygamber Yahudileri kutsal topraklar denilen Kenan ülkesine, bugünkü Filistin'e getirir. Bölgede zamanla güçlenen Yahudiler birçok krallıklar kurarlar. Davut ve Süleyman dönemi Yahudiliğin tüm tarihlerin içinde en güçlü oldukları dönemdir. Bugün Kudüs'teki Ağlama Duvarı olarak bilinen, Beth Hamikdaş denilen mabedin Süleyman peygamber tarafından yaptırıldığı iddia edilen sarayın kalıntıları olduğu sanılır.

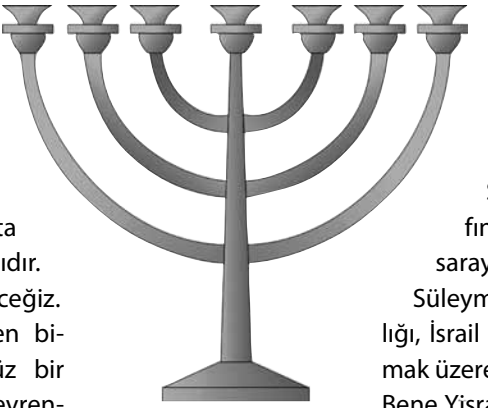

7 kollu şamdan

Süleyman'ın ölmesi ile Musevi Krallığı, İsrail Krallığı ve Yehuda krallığı olmak üzere ikiye ayrılır. İsrail Oğulları'nın Bene Yisrael 12 kabilesinden 10'u İsrael Krallığını ve Yehuda oğulları ve Bünya-

min kabilesinin yarısı da Başkenti (Kudüs) olan Yehuda Krallığı'nı kurarlar.

İsrail Krallığı'nın Asurlular tarafından işgal edilmesi sonucu Yahudi kelimesi her iki krallığın insanları için kullanılmaya başlanmıştır. Tevrat'a dayanarak kendilerini dünya milletleri arasından seçilmiş halk olarak gören Yahudiler, tanrının (Yehova) (bu ismi söylemek Musevilik'te yasaktır) Sina'da bu kavmi kendine seçtiğini, Tevrat'ı Musa'nın şahsında onlara gönderdiğine inanırlar.

Yıkılmadan önce Ahit Sandığı'nın da içinde bulunduğu Kudüs'teki Mabed, (Beth Hamikdaş) Yahudiliğin 'kabesi'dir. Yedi Kollu Şamdan (Menora) ile Altı Köşeli Yıldız, (Davud Yıldızı) Yahudiliğin en önemli sembolleridir.

Şimdi doğrudan Tevrat'ta önemli gördüğümüz kimi sorunları irdelemeye geçebiliriz.

Başlangıç-Yaradılış Teorisi

Yukarda aktardığımız gibi, Tevrat Tekvin –Başlangıç- ile başlar, Maliki ile son bulur. Tevrat tahmini olarak M.Ö. 1200-1100 yılları arasında tamamlanmıştır.

Tevrat şöyle başlar:

"Başlangıçta Tanrı göğü ve yeri yarattı. Yer boştu, yeryüzü şekilleri yoktu; engin karanlıklarla kaplıydı. Tanrı'nın Ruhu suların üzerinde dalgalanıyordu. Tanrı, "Işık olsun" diye buyurdu ve ışık oldu.. Işığa "Gündüz", karanlığa "Gece" adını verdi. Akşam oldu, sabah oldu ve ilk gün oluştu. Tanrı, "Göğün altındaki sular bir yere toplansın, kuru toprak görünsün" diye buyurdu ve öyle oldu... Kuru alana "Kara", toplanan sulara "Deniz" adını verdi. Tanrı bunun iyi olduğunu gördü. Tanrı, "Yeryüzü bitkiler, tohum veren otlar, türüne göre tohumu meyvesinde bulunan meyve ağaçları üretsin" diye buyurdu ve öyle oldu. Akşam oldu, sabah oldu ve üçüncü gün oluştu... Yeryüzünü aydınlatmak, gündüze ve geceye egemen olmak, ışığı karanlıktan ayırmak için onları gökkubbeye yerleştirdi. Tanrı bunun iyi olduğunu gördü. Akşam oldu, sabah oldu ve dördüncü gün oluştu. Tanrı, "Sular canlı yaratıklarla dolup taşsın, yeryüzünün üzerinde, gökte kuşlar uçuşsun" diye buyurdu. Tanrı büyük deniz canavarlarını, sularda kaynaşan canlıları ve uçan çeşitli varlıkları yarattı. Bunun iyi olduğunu gördü. .....Tanrı, "Verimli olun, çoğalın, denizleri doldurun, yeryüzünde kuşlar çoğalsın" diyerek onları kutsadı. Akşam oldu, sabah oldu ve beşinci gün oluştu..... Tanrı çeşit çeşit yabanıl hayvan, evcil hayvan, sürüngen yarattı. Bunun iyi olduğunu gördü.....Tanrı, "İnsanı kendi suretimizde, kendimize benzer yaratalım" dedi, "Denizdeki balıklara, gökteki kuşlara, evcil hayvanlara, sürüngenlere, yeryüzünün tümüne egemen olsun." Tanrı insanı kendi suretinde yarattı. Böylece insan Tanrı suretinde yaratılmış oldu. İnsanları erkek ve dişi olarak yarattı..... Onları kutsayarak, "Verimli olun, çoğalın" dedi, "Yeryüzünü doldurun ve denetiminize alın; denizdeki balıklara, gökteki kuşlara, yeryüzünde yaşayan bütün canlılara egemen olun. İşte yeryüzünde tohum veren her otu, tohumu meyvesinde bulunan her meyve ağacını size veriyorum. Bunlar size yiyecek olacak. Yabanıl hayvanlara, gökteki kuşlara, sürüngenlere -soluk alıp veren bütün hayvanlara- yiyecek olarak yeşil otları veriyorum." Ve öyle oldu.

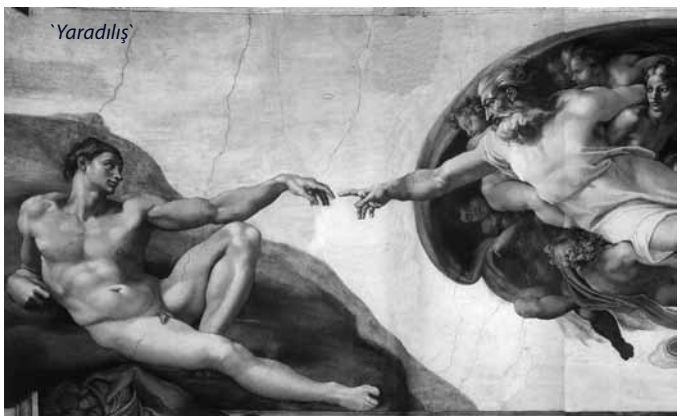
`Yaradılış`

Tanrı yarattıklarına baktı ve her şeyin çok iyi olduğunu gördü. Akşam oldu, sabah oldu ve altıncı gün oluştu." (Yar.1:1-31)

"Yedinci günü kutsadı. Onu kutsal bir gün olarak belirledi. Çünkü Tanrı o gün yaptığı, yarattığı bütün işi bitirip dinlendi." (Yar.2:3)

Alıntıyı bilinçli olarak uzun tutuk ki, anlatımda kopukluk olmasın, olay bütünlük içinde kavransın.

Rab'bin'in 1. gün ile 4. gün aynı işle uğraştığını bir kenara bırakırsak, hemen hemen kelimesi kelimesine hem Hıristiyanlık hem de İslam'da da aynı olan yukarıdaki düşünceler ve formülasyonlar dönemi için çok ileri denilebilir. O dönemde insanları etkilemiş olması kadar doğal bir şey olamaz. Burada hem Sümerlerden aşırılmış düşünceler, hem de eski Mısır'dan etkilenmiş düşüncelerin olduğunu bilmek gerekir. Elbette bugün 21. yüzyıl bilim-teknik

verileriyle milyonlarca yıl süren dünyanın oluşumunu 6 güne sığdırmak ancak ilahi bir gücün eseri olabilir. İşte yukarıdaki birinci elden yaptığımız aktarmalar böyle bir "ilahi" gücü bize sunmaktadır. İhtiyacın olduğu bir ortamda oraya çıkan bu ilahi güç Musa'nın Rab'bin'idir. Bu düşüncelerin o koşullarda taraftar bulmasında, Eski-Mısır'daki kölelik koşullarının rolü de eklenince onca zorluk çekilmemiş olsa gerek. Dikkat edilmesi gerekli olan en önemli nokta şudur: söylenenlerin hiç biri insanların o günkü yaşamlarından kopuk, uzak şeyler değildir. İzlenebilen doğa olaylarıdır. Kuşların uçmasından, denizlerin varlığına, gece ve gündüze kadar her şey hayatın, günlük yaşamın bölgede insana sunduklarıdır.

Tanrı "Başlangıçta" efsanelerdeki "canavar"ları da, denizlerde yaşayan diğer canlıları da "iyi" şeyler sınıflamasında değerlendirir. Bu anlamda iyi ile kötüyü birlikte "yarattı" denilir. Bunun neden böyle olduğunu ilerde Tufan açıklanırken gerekçe olarak görürüz. Gayet hesaplı kitaplı kaleme alınmış bir yaradılış teorisi. Tabii bu "Yaradılış" teorisinde bir takım çelişmelerin olması da doğaldır. Örneğin "İnsanı kendi suretinden" yaratmış olması. Yukarda aktardığımız, "tanrının bedene" bezmediği düşüncesiyle tezat içermesi de gayet normaldir. Çünkü başka türlüsü de mümkün değildi. Mülkiyet hırsı, zenginlik, kulluk, kıskançlık, öç alma vb. insana ait olumlu olumsuz özellikler-meziyetler Rab'bin'e de yakıştırılan sıfatlardır. Bu sıfatlara Tevrat'ta bolca rastlanır. Yani bir anlamda Tanrı insan ve insan Tanrı'dır. Zaten birkaç örnek yukarıda aktarmıştık. Dinlenme meselesinde çıkarabildiğimiz tek sonuç ise, yine Firavunların İsrailoğullarını, büyük saraylar-hanlar-mabetler yapmaları için haftanın yedi günü çalıştırıyor olmasına tepkidir.

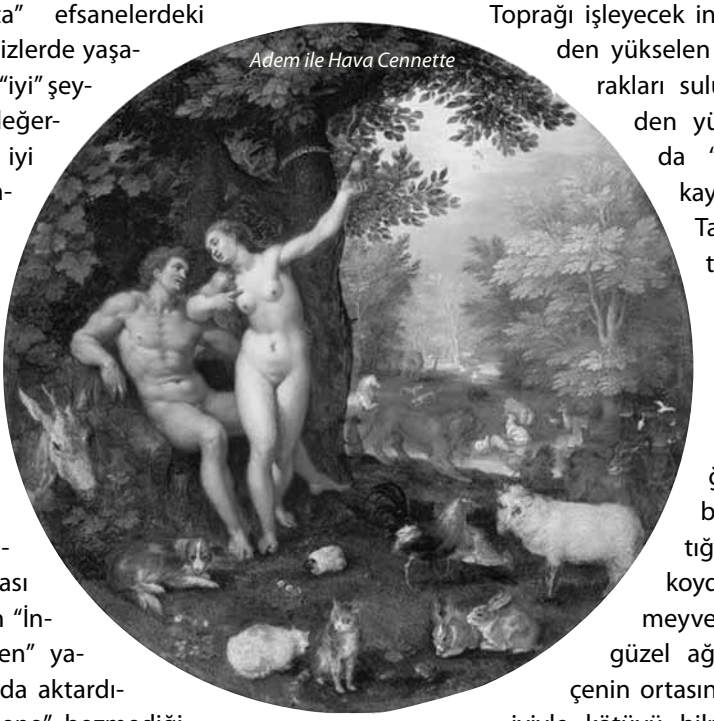
Adem ile Hava Cennette

O dönemde hangi sivri akıllı çıkıp ta, bu kadar şeye "muktedir" olan tanrı yorulur mu sorusunu soracaktı? Burada aktardıklarımızdan, tanrının mükemmel bir "dünya" yarattığı düşüncesine kapılmamak gereklidir. Çünkü kendi suretinde yarattığı insan hep başına bela olmuştur. Olmaya devam etmektedir. Ayrıca hayvanların hepsine beslenmek için "yeşil ot" sunulmaktadır. Acaba o dönemde et obur hiç hayvan yok muydu? Vardı elbette. Neden yer almadı bilemeyiz..

Adem ile Havva'nın Öyküsü

Önce birinci elden nelerin anlatıldığına bir göz atalım:

"RAB Tanrı göğü ve yeri yarattığında, yeryüzünde yabanıl bir fidan, bir ot bile bitmemişti. Çünkü RAB Tanrı henüz yeryüzüne yağmur göndermemişti. Toprağı işleyecek insan da yoktu. Yerden yükselen buhar bütün toprakları suluyordu. (Not "Yerden yükselen buhar" ya da "Yerden çıkan su kaynakları)". ...RAB Tanrı Adem'i topraktan Yarattı ve burnuna yaşam soluğunu üfledi. Böylece Adem yaşayan varlık oldu. .. RAB Tanrı doğuda, Eden'de bir bahçe dikti. Yarattığı Adem'i oraya koydu…. Bahçede iyi meyve veren türlü türlü güzel ağaç yetiştirdi. Bahçenin ortasında yaşam ağacıyla iyiyle kötüyü bilme ağacı vardı…..

Aden'den bir ırmak doğuyor, bahçeyi sulayıp orada dört kola ayrılıyordu. ...İlk ırmağın adı Pişon'dur. Altın kaynakları olan Havila sınırları boyunca akar. ...Orada iyi altın, reçine ve oniks* bulunur. .. İkinci ırmağın adı Gihon'dur, Kûş* sınırları boyunca akar. ...Üçüncü ırmağın adı Dicle'dir, Asur'un doğusundan akar. Dördüncü ırmak ise Fırat'tır. ... RAB Tanrı Aden bahçesine bakması, onu işlemesi için Adem'i oraya koydu. ... Ona, "Bahçede istediğin ağacın meyvesini yiyebilirsin" diye buyurdu, ... "Ama iyiyle kötüyü bilme ağacından yeme. Çünkü ondan yediğin gün kesinlikle ölürsün." (Not: Bu ağacın elma ağacı olduğu söylenir).. "Adem'in yalnız kalması iyi değil" dedi, "Ona uygun bir yar-

dımcı yaratacağım." .. RAB Tanrı yerdeki hayvanların, gökteki kuşların tümünü topraktan yaratmıştı. Onlara ne ad vereceğini görmek için hepsini Adem'e getirdi. Adem her birine ne ad verdiyse, o canlı o adla anıldı. ...Adem bütün evcil ve yabanıl hayvanlara, gökte uçan kuşlara ad koydu. Ama kendisi için uygun bir yardımcı bulunmadı... RAB Tanrı Adem'e derin bir uyku verdi. Adem uyurken, RAB Tanrı onun kaburga kemiklerinden birini alıp yerini etle kapadı... Adem'den aldığı kaburga kemiğinden bir kadın yaratarak onu Adem'e getirdi.... Adem, "İşte, bu benim kemiklerimden alınmış kemik, etimden alınmış ettir" dedi, "Ona 'kadın' denilecek, çünkü o adamdan alındı." (Not 2:23 İbranice kadın (İşşa) sözcüğü adam (İş) sözcüğünden türemiştir.) Bu nedenle adam annesini babasını bırakıp karısına bağlanacak, ikisi tek beden olacak... Adem de karısı da çıplaktılar, henüz utanç nedir bilmiyorlardı. (Yar. 2:4-27)

Burada aktardığımız ile Yar.1 bap'taki temel düşünce "yağmur" sular bağlamında birbiriyle çelişmektedir. Yer ve gök yaratıldığında su zaten vardı, ama burada "yağmur" sonradan geldiğine göre, su nasıl vardı sorusu Tanrının birinci günkü işini yokuşa sürmek olacaktır. En iyisi çelişmeyi tespit edip geçelim.

Burada görüyoruz ki, önceden Yar.1:1-31'de yukarda aktardık, altıncı günde zaten "erkek ve dişi" birlikte insan olarak yaratılmış idi, kadın (dişi) burada ikinci kez Adem'in "kaburga kemiğinden" tekrar yaratılmaktadır. Bu da Tevrat'ın çelişmesidir. Fakat öyle yenilir, yutulur cinsten bir çelişme değil deyip geçelim.

Burada anlatılanların bilimle uzaktan yakından ilgisinin olmadığını burada uzun uzun anlatmaya gerek yok. Çünkü YAŞAM öyle anlık "yaratmalarla" ortaya çıkan bir durum değildir. Dünya'da canlılar için koşulların el verişli hale gelmesi milyonlarca yıl almıştır.. Önce bolca yağmurların yağdığı, suların çekilmesi sonucu kara parçalarının oluştuğu, ilk canlıların denizlerde türediği bilimsel olanıdır. Adem'in topraktan yaratılıp, burnuna soluk üflenmesi açıklaması karşısında Darwin'in bilimsel açıklaması geçerliliğini korumaktadır. Arkeolojik araştırmalar ve bilimsel hücre araştırmaları-sonuçları reddedilemeyecek açıklıktadır. İnsanın 4 ayaktan iki ayağa evriminde 4 milyon yıllık bir sürecin yaşandığı artık sır değildir. Alet kullanan iki ayaklıların günümüzden 2,3 milyon yıl önce Güney Afrika'nın ormanlık bölgelerinde-Victorya gölü yakınlarında izlerine rastlandığı arkeolojik kazıların sonucudur. Bilimin geldiği nokta molekül biyologlarının yaptığı araştırma ve sonuca göre, modern insanın tarihinin 200.000 yıl öncesine dayandığıdır. (Bilgiler: Modern İnsanın Kökeni 1997-Aktaran Murat Maga). Bugünkü insan Anatomisi öyle karmaşıktır ki, her hastalandığımızda çok iyi anlarız. Bu anlamanın bize öğrettiği, "balçıktan-topraktan" yapılana, burundan "yaşam soluğu" üflenmesiyle hiç benzeşmediğidir. İnsanlık, sıtma-veba-verem vb. hastalıklara karşı çareler bulana kadar her cinsten milyonlar telef olmuştur. Algılanamaz bir varlıktan hareket ettiğimizde ve O'nu varsayıp merkeze koyduğumuzda problem bu andan itibaren büyüyerek gelişir. Algılanabilir dünyayı tanımaya ve ondan bize gelen zararı engellemeye yönelik çabalar dumura uğrar.

Burada bahsi geçen Eden ile anlatılmak istenen yer "cennet" dedikleri yerdir. Bu yer Mezopotamya'da olsa gerektir. Çünkü Dicle ve Fırat'ın arasında kalan bölge burasıdır. Anlatımdan çıkan "Eden Bahçesi" (Garden Eden) Rab'bin bahçesidir, Adem onu işlemekle görevli. Bahçıvan olsa gerek. Bahçe meyve ağaçları dışında her türlü hayvanla da dolu. Bunları adlandırma görevi de Adem'in. Ama hayvanların insanlardan önce türeyen canlılar olduğu gerçeğinden bağımsız olarak neden bu görevin Adem'e verildiği SIR. "İyiyi, kötüyü bilme" ağacının burada ne işi var sorusunun cevabı, ya Rab insanların "bozulacağını" önceden bildiği için hazırlık yapmıştır. Ya da Adem tek düze bir hayat yaşamasın, sıkılır diye ona iş çıkarmıştır. Zaten Adem'in sıkıntısını hemen anladığı için "Ona yardımcı" olsun diye, Adem'den alınmış kaburga kemiğinden "yardımcı"yı kadın olarak yaratır. Neden kaburga kemiği, Tevrat'ın sırrı gibi görünse de temel Sümerler'dedir. İlerde karşılaştırma yaparken anlatacağız. (Din bir Masaldır'a bak sf.17) Hayat cinsin devamı için erkek ve dişiyi gerekli gördüğünden olsa gerek böyle bir tedbire başvurulmuş sonucu da çıkmaktadır. Neden kadın "Adem"in-erkeğin yardımcısı-kölesi olarak tarih sahnesine çıkarılmaktadır, çünkü insanlık tarihinde anaerkil, ananın-kadının egemen olduğu dönem bahsi geçen bölgede çoktan kapanmış, babaerkil döneme geçilmiştir. Artık borusu her alanda öten erkektir. Tevrat'taki anlatım da buna uygundur. Yalnız buradaki anlatımda "günah" ile "ölüm" bir bütünün parçalarıymış gibidir. Günah işlersen "ölürsün".

Onun için de Rab'in belirlediği yasalara uymalısın ki "günah" suç işlemeyesin.

Anlatılanlarda dikkat çeken bir terslik te, Adem'in "annesini babasını bırakıp, karısına bağlanacak" olması düşüncesidir. Adem'in annesi kadın değil mi, öyle ise, o zaman, ilk kadının Adem'in karısı olduğu düşüncesi, bizzat Tevrat'ın bu bapında kendisi tarafından reddediliyor. Adem ve karısının çıplak olmalarının utançlıkla alakası anlaşılır değil, çünkü zaten onlardan başka "utanılacak" aynı cins yok, "ikisinin tek beden" olmasının utanılacak ne yanı olabilir. Öykü Gılgamış Destanından esinlendiği için fazla ince düşünülmemiş. Dönemin düşünme kapasitesine de uyum sağlamakta zorlanmamıştır. Dert bu düşüncelerin o dönemde taraftar bulması değildir. Yalnız öyle olsaydı arkeolojik bir vaka olarak kalır, bugün halkın afyonu olmazdı.

Adem'in karısıyla birlikte "Eden Garden" yani Cennetten kovulmasının Tevrat'taki öyküsü:

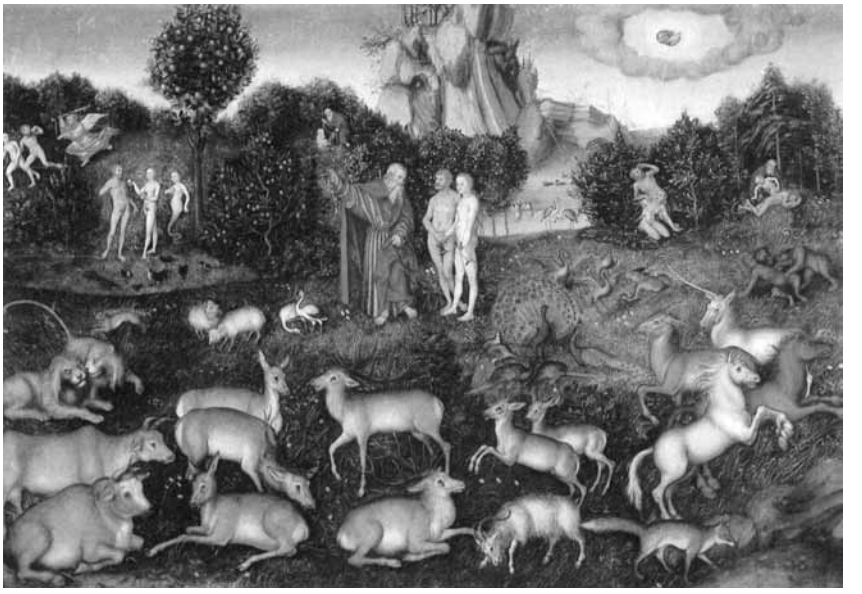

"RAB Tanrı'nın yarattığı yabanıl hayvanların en kurnazı yılandı. Yılan kadına, "Tanrı gerçekten, 'Bahçedeki ağaçların hiçbirinin meyvesini yemeyin' dedi mi?" diye sordu... Kadın, "Bahçedeki ağaçların meyvelerinden yiyebiliriz" diye yanıtladı, "Ama Tanrı, 'Bahçenin ortasındaki ağacın meyvesini yemeyin, ona dokunmayın; yoksa ölürsünüz' dedi." .... Yılan, "Kesinlikle ölmezsiniz" dedi, ..."Çünkü Tanrı biliyor ki, o ağacın meyvesini yediğinizde gözleriniz açılacak, iyiyle kötüyü bilerek Tanrı gibi olacaksınız." ....Kadın ağacın güzel, meyvesinin yemek için uygun ve bilgelik kazanmak için çekici olduğunu gördü. Meyveyi koparıp yedi. Yanındaki kocasına verdi, o da yedi.... İkisinin de gözleri açıldı. Çıplak olduklarını anladılar. Bu yüzden incir yaprakları dikip kendilerine önlük yaptılar.... Derken, günün serinliğinde bahçede yürüyen RAB Tanrı'nın sesini duydular. O'ndan kaçıp ağaçların arasına gizlendiler.... RAB Tanrı Adem'e, "Neredesin?" diye seslendi.... Adem, "Bahçede sesini duyunca korktum. Çünkü çıplaktım, bu yüzden gizlendim" dedi. ...RAB Tanrı, "Çıplak olduğunu sana kim söyledi?" diye sordu, "Sana meyvesini yeme dediğim ağaçtan mı yedin?" ... Adem, "Yanıma koyduğun kadın ağacın meyvesini bana verdi, ben de yedim" diye yanıtladı. ....RAB Tanrı kadına, "Nedir bu yaptığın?" diye sordu. Kadın, "Yılan beni aldattı, o yüzden yedim" diye karşılık verdi. .....Bunun üzerine RAB Tanrı yılana, ..."Bu yaptığından ötürü bütün evcil ve yabanıl hayvanların en lanetlisi sen olacaksın" dedi, "Karnının üzerinde sürünecek, yaşamın boyunca toprak yiyeceksin. Seninle kadını, onun soyuyla senin soyunu birbirinize düşman edeceğim. Onun soyu senin başını ezecek, sen onun topuğuna saldıracaksın." .....RAB Tanrı kadına, "Çocuk doğururken sana çok acı çektireceğim" dedi, "Ağrı çekerek doğum yapacaksın. Kocana istek duyacaksın, seni o yönetecek." ...RAB Tanrı Adem'e, "Karının sözünü dinlediğin ve sana, meyvesini yeme dediğim ağaçtan yediğin için

toprak senin yüzünden lanetlendi" dedi, "Yaşam boyu emek vermeden yiyecek bulamayacaksın..... Toprak sana diken ve çalı verecek, yaban otu yiyeceksin. .....Toprağa dönünceye dek .....Ekmeğini alınteri dökerek kazanacaksın. Çünkü topraksın, topraktan yaratıldın ve yine toprağa döneceksin." .....Adem karısına Havva adını verdi. Çünkü o bütün insanların annesiydi. ....RAB Tanrı Adem'le karısı için deriden giysiler yaptı, onları giydirdi. Sonra, "Adem iyiyle kötüyü bilmekle bizlerden biri gibi oldu"

dedi, "Artık yaşam ağacına uzanıp meyve almasına, yiyip ölümsüz olmasına izin verilmemeli." ..Böylece RAB Tanrı, yaratılmış olduğu toprağı işlemek üzere Adem'i Eden bahçesinden çıkardı. Onu kovdu. Yaşam ağacının yolunu denetlemek için de Eden bahçesinin doğusuna Keruvlar ve her yana dönen alevli bir kılıç yerleştirdi. (Yar.3: 1-24)

Aktarmayı uzun tutmadaki amaç,1. öykünün gelişimini bütünlük içinde sunmak 2. diğer iki tek tanrılı dinde de aynı mesele yer aldığı için bir defada üçünü birlikte değerlendirmektir. İnsan dışındaki tüm hayvanların hareketinde içgüdü belirleyicidir."Yılan'ın hayvanların en "kurnazı" olarak açıklanması doğru değildir. Buradaki kurnazlık kavramı aldatma ile bağıntılıdır, aldatma-kurnazlık vb. meziyetler insani meziyetlerdir. Olsa olsa yılanın sessizliğinin yarattığı "sinsilik" yakıştırması yılana yakıştırılabilir. Yılanın "başının ezilmesi" ve ezenin "topuğuna" saldırması yılanın sürüngenliğindendir. İnsan ile yılan arasındaki "baş ezme ve topuk saldırısı" o güne kadar o bölgede Musa öncesinde hep rastlanan olaylardandır. Böyle tespitler için özel bir çabaya gerek olmamıştır. Ötesi işin öykü gelişimi.

İnsanoğlunun insan olmaya başladığı andan günümüze kadarki, merak-öğrenme ve araştırma yaklaşımı bilindiğinde, kendilerine yasaklanan ağacın meyvesinin vereceği "ölümsüzlük" iksiri, Rab'bin bir tuzağından öte bir şey değildir. İnsanın özlemini duyduğuna olan merakının sonucudur, o meyveden yeme eylemi. İlk "Günahın işlenmesi eylemi". Burada aldatıcı rolü verilen "Yılanın"-Şeytan'ın suçlu gösterilmesi, Rab'bin veya öyküyü kaleme alanların kendi eksiklikleridir. Daha sonra göreceğiz, insanların yeniden özlemini duymalarını istedikleri hayali kurulan bu "Cennet" sadece yaşanan dünyada vardı, vardır, insanlık korumasını bilirse var olacaktır.

Bu ilk "günahta" bile eşitlik söz konusu değildir. Tanrı önemli bir haksızlık yapmaktadır. Tanrı-Rab Bap.2'de "bu ağaçtan yeme" uyarısını Adem'e yaptığında henüz "kadın" yaratılmamıştı. Kadın bahsi geçen ağaçla ilgili "yenilmemesi" bilgisine ilk defa tanrı ile girdiği sohbette ulaşır. Bu çıkışta, yılanın yanı sıra, esas suçlunun "kadın" olarak gösterilmesi, günümüze kadar ulaşan, kadına "şeytan ruhlu" denmesinin-suçlamasının haksızlığı gayet açıktır. Bu adaletsizliğe ön ayak olan Musa'nın Rab'idir.

Adem'in kadını uyarması gerekirken, kendisinin de yemesi, suçlu aranacaksa ve birileri lanetlenecekse, o da Adem olmalıydı. Ama Tanrı-Rab taraf tutmaktadır. Bu eşitsizlik bütün tek tanrılı dinlerin en önemli felsefi temeli olarak günümüze kadar varmıştır. Hala bu temel korunmaktadır. Suç ve Ceza kavramında kadın, nasıl "yaratıldıysa" o şekilde 2. sınıf insan kategorisindedir. İlk günahın ötesinde Tevrat'ta "kadın" aynı zamanda erkeğin "kirlenme" nedenidir. Erkek komşunun karısı ile yattığında kirlenmiş sayılır. O bu yazgıyı kendisi değiştirmeye yeltenmedikçe, varlığı boyu yaşayacaktır ve yaşamaktadır. Kadına verilen cezaya dikkat edilirse, bir hayvana verilen cezadan da ağırdır. Yılanın mevcut durumundan daha fazlasının söz konusu olamayacağı açıktır. Rab'bin-Tanrının yılan ile ilgili ceza olarak söylediklerinden onbinlerce yıl önce yılan denilen hayvanın durumu neyse Tevrat'ın yazıldığı dönemde ve bugün de hemen hemen aynıdır. İnsanlar tarafından sürünme alanları daraltılmış, yer yer nesillerinden tükenenler olmuştur. Hayvanat bahçelerinin süsü, falcıların sembolüdür. Ama Tevrat'ta yer aldığı gibi, öyle yararsız bir hayvan da değildir. Zehiri birçok hastalığın panzehiri olduğu için Eski Mısır'dan bugüne TIP biliminin sembolüdür.

Hiçbir yılanın şu erkek insan topuğu, bu kadın insan topuğu ayrımını yapacak kapasitesi olduğu düşünülemez, yumurtlayanlar türünden hayvan olduğu için de, memelilere olan akrabalığı soy ağacına bakıldığında, on milyonlarca yıl öncesine dayanır. Burada hem yılan soyuna hem de kadın soyuna hakaret söz konusudur. Tuzağı kuran Rab'bin olmasına rağmen, gücü "yettiği" düşünüldüğü halde duruma müdahale etmeyen Rab'bin, suçlu aramaktadır.

İncir yaprağının ayıpların üstünü örtme eylemi olarak tarih sahnesine çıkışı da yukarıda aktardığımız gibidir. Bahçede yalnız olan karı kocanın birbirinden utanması biraz abes olsa da, bu eylem kutsal kitaplardaki insanın ilk örtünme eylemidir. Giyim kuşam-örtünmenin ve takıların tarihinin insanlık tarihi kadar eski olduğunu belirtip devam edelim. Bu "ayıbın" örtünmesinin ilerde kadınların başına neler ördüğünü sonra göreceğiz.

Adem'in işlediği suça; "karı sözü dinlemenin" cezası olarak, "emek vermeden, yiyecek bulamama" , "ekmeğini alınteri dökerek" kazanma. Önce suç hafifletilerek "karı sözüne" uymaya indirgenmiştir. Buradaki cezanın ilginçliği, çalışan Adem açısından

pek önemsenecek bir durum söz konusu değildir. Zaten çalışan Adem ekmeğini alınteri dökerek kazanan Adem'dir. Bu ceza ise, çalışan Adem'lerle birlikte, çalışan Havva'ların yandaşları olarak bunu selamlarız. Fakat anlaşılıyor ki, bahsi geçen "Cennet", ilk günahın işlendiği yer, asalakların, çalışmayanların, tembellerin, çalışanların sırtından geçinenlerin yeriymiş. Tevrat çalışmayı aşağılık bir eylem, tanrının insana verdiği bir ceza olarak görmektedir. Elbette başka türlü, krallara-hükümdarlara, onların yağmalama-saldırma savaşlarına, yaşamlarına bunca sayfa ayrılmazdı. Tevrat'ın yarısından fazlası bunların hikayeleri-destanlarıyla dolu. O halde emek karşıtı olan Tevrat'ta o "cennetten" çıkarılan mirasyediler, cennet dünyamızdan kovulana kadar çalışan Adem ve Havva'lara büyük görevler düşmektedir. Bu bölümde Tevrat'tan aktardıklarımızın Sümerler ve Kuran ilişkisine sonra değineceğiz..

Kayin ve Abel (Kabil ve Habil)

Tevrat'taki Adem'in Oğulları Kayin (Kabil) ve Abel'in (Habil) öyküsü;

Adem karısı Havva ile yattı. Havva hamile kaldı ve Kayin'i (Kabil'i) doğurdu. "RAB'bin yardımıyla bir oğul dünyaya getirdim" dedi. Daha sonra Kayin'in kardeşi Habil'i doğurdu. Habil çoban oldu, Kayin ise çiftçi. Günler geçti. Bir gün Kayin toprağın ürünlerinden RAB'be sunu getirdi. Habil de sürüsünde ilk doğan hayvanlardan bazılarını, özellikle de yağlılarını getirdi. RAB Habil'i ve sunusunu kabul etti. Kayin'le sunusunu ise reddetti. Kayin çok öfkelendi, suratını astı. RAB Kayin'e, "Niçin öfkelendin?" diye sordu, "Niçin surat astın?" Kayin kardeşi Habil'e, "Haydi, tarlaya gidelim dedi. Tarlada birlikteyken kardeşine saldırıp onu öldürdü. … Artık döktüğün kardeş kanını içmek için ağzını açan toprağın laneti altındasın. …İşlediğin toprak bundan böyle sana ürün vermeyecek. Yeryüzünde aylak aylak dolaşacaksın." "Cezam kaldıramayacağım kadar ağır" diye karşılık verdi, …"Bugün beni bu topraklardan kovdun. Artık huzurundan uzak kalacak, yeryüzünde aylak aylak dolaşacağım. Kim bulsa öldürecek beni." Bunun üzerine RAB, "Seni kim öldürürse, ondan yedi kez öç alınacak" dedi. Kimse bulup öldürmesin diye Kayin'in üzerine bir nişan koydu. (Yar.4:1- 17)

Kabil'in Habil'i ölüme götürüşü

Bu öykü içinde Rab'in iki kardeşin sunusundan birini kabul edip diğerini reddetmesinin adaletsizliği ortadadır. Elbette gerekçesi açıklanmayınca, Kayin'in "kıskanması" insani bir duygu olarak normal görülebilir. Neden herşeye kadir Rab'bin böyle bir oyuna başvuruyor. Sonra da kardeş kanı dökülmesini ister gibi, duruma müdahale etmiyor. Rab'bin kendisine sunulan adaklardan anlaşılmaktadır ki, çobanı çiftçiden üstün görmektedir. Bunda peygamber olurken Musa'nın çoban olmasının etkisi Tevrat'ın SIR'rıdır. Tanrı bir taraftan Kayin'e "aylaklık" cezası verirken, diğer taraftan O'na zarar vereceklerden "yedi kez" öç alacağı sözünü vererek sanki Kayin'i ödüllendirmiş oluyor. Olayın Sumerde'ki ilk şekline ve Kuran'daki son şekline ilerde değineceğiz.

Ayrıca burada çoğalma meselesine hiç değinilmiyor. Ensest ilişki, bu dönem için günah ve yasak değil midir? Adem ve Hava ilk insanlarsa gelişmenin mantığı gereği ensest ilişki insanın neslini sürdürmesinin üremesinin temeli olmalı. Ya Adem ve Havva'nın çocukları ensest ilişki ile çoğalmış olmalı.. Ya da, dünya belli bir nüfusa ulaşıncaya kadar ana ve babalar Allah'ın verdiği bir özel formülle seks yapmadan çocuklarını çamurdan yapıp burunlarına "yaşam soluğunu" üflemeye devam mı ettiler?

Bundan sonraki bölümde Adem'den Nuh'a varan gelişmeyi inceleyeceğiz. ❦

‘Henüz girmiş 13-14 yaşına edamı işveli köylü güzeli’

Celal Duru

Son aylarda bütün medya Hüseyin Üzmez adlı Müslüman yazarın 13 yaşında bir kıza cinsel tacizde bulunmasını ve kısa sürede tutuksuz yargılanmak üzere serbest bırakılmasını tartıştı. Hüseyin Üzmez serbest kaldıktan sonra kendisinin Müslüman bir kişilik olduğunu ve inanışına göre regl olan bir kız çocuğunun artık kadın olduğunu dolayısıyla onunla evlenebilineceğini TV’lerde beyan etti.

Bu acayip düşüncenin nereden geldiğini araştıracağız. Araştırırken Kur-an’ı ve İslam âlemi tarafından kabul edilmiş hadislerde yazılanları inceleyeceğiz. Bu olay çıkınca bazı din adamları hadislerin hurafe olduğunu söylemeye başladılar. Alıntı yapacağımız bütün hadisler, T.C. devletinin bir organı olan Diyanet İşleri Başkanlığı’nca yayınlanıp, birçok baskıları yapılmıştır.

Kız çocuklarının küçük yaşta evlendirilmeleri âdeti İslam ülkelerinin ortak özelliğidir. Çok kötü sonuçlar doğurmasına rağmen, bu gelenek günümüze kadar gelmiştir. Bu geleneğin İslam’da bu kadar köklü yerleşmesinin nedeni peygamberin kendi hayatından verdiği örneklerdir.

Muhammed, Ebu Bekir’in kızı Ayşe ile nikâhlandığında kendisi 50 yaşında, Ayşe ise henüz 6 yaşında idi. Bu kadar küçük yaşta bir kız çocukla cinsi münasebet elverişli olmadığı için Ayşe 3 sene babasının evinde kalmış. 3 sene sonra yani 9 yaşında Muhammed’in evine gitmiş ve gerdeğe girmiştir. Aynı zamanda da artık 9 yaşında olan Ayşe regl olmaktadır. (Sıcak iklimli ülkelerde kız çocukları erken regl olmaya başlarlar.) Muhammed’le evlenme olayını Ayşe’den dinleyelim:

“Ben 6 yaşında bir kız iken Neb… beni akd ve nikâh eylemişti. (Üç sene sonra) Medine’ye hareket ettik… Bu kere ben, arkadaşlarımla beraber salıncakta oynarken annem Ümmü Ruman, bana doğru geldi ve beni çağırdı. Ben de annemin yanına geldim. Beni ne edeceğini bilmiyordum. Annem elimi tuttu. Ta evin kapısı önünde durdurdu. Ben de yorgunluktan kaba kaba soluyordum. Nihayet soluğum biraz yatıştı. Sonra annem biraz su aldı, onunla yüzümü, başımı sıvazladı. Sonra beni eve koydu. Evde Ensar’dan bir takım kadınlar bulunuyordu. Bunlar bana- ‘Hayır ve bereket üzerine geldin…’- Annem beni bu kadınlara teslim etti…. Bunlar da benim kılığımı, kıyafetimi düzlediler ve beni Resül’lah’a teslim ettiler….Ensar kadınları beni… (teslim) ettiklerinde ben 9 yaşında bir kızdım.”
(Sahih-i Buhari Muhtasarı…X.Sh. 78 Hadis No. 1553, Aktaran: İlhan Arsel, Şeriat ve Kadın)

50 yaşında bir adamın 9 yaşında bir kız çocuğu ile cinsi münasebete girmesi normal karşılanacak bir şey değildi. Muhammed buna da bir neden bularak kendini aklamaya çalışmıştır. Evlenmesinin nedeni, Tanrı’nın kendisinden dileğidir. İki kez rüyasında Cibril’i gördüğünü ve Cibril’in kendisine ‘(Ayşe) senin müstakbel zevcendir’ diye konuştuğunu, bunun üzerine ‘Eğer şu rüyam Allah tarafından gösterilmiş ise Allah’ın takdiri infaz buyrulur’ der ve Ayşe

ile evlenir. (Sahih-i Buhari Muhtasarı VII sh.105)

Ayşe o kadar ufaktır ki Muhammed çoğu zaman Ayşe'nin oyuncakları ile oynar, onu eğlendirir. Ayşe bu durumu şöyle anlatır.

"Resül-i Ekrem'in yanında iken oyuncak bebeklerle oynardım. Emsallerim (ve arkadaşlarım) oynamak için bana geldiklerinde Resül-i Ekrem'den çekinirlerdi, fakat Resül-i Ekrem bana geldikleri için sevinirdi…" (Gazali İhyau'u…1975, II 693)

İslam dininin lideri, onun Peygamberi olan Muhammed'in bu yaşamı bütün İslam dünyasına örnek olmuştur. Halife Ömer yaşını aldığı dönemde Ali'nin kızı Ümmi Gülsüm'le evlenmiştir. Gülsüm evlendiğinde çocuk yaşta idi. Mezhep kurucusu Hanbel bu geleneği hükme bağlamış, Müslümanların, 9 yaşına basmış kız çocukları ile evlenmelerini emir etmiştir.

Türkler Müslüman olduktan sonra bu gelenek Türkler arasında devam etmiştir. Osmanlı Sultanlarından Ahmed'in vezirlerinden Nasuhi Paşa'nın, Padişah'ın 3 yaşındaki kızıyla nikâhlanması akıl alacak şey değildir. Yazının başlığından da anlaşılacağı gibi bu anlayış birçok türkümüze girmiştir.

Çocuk denecek kız çocuklarla cinsel ilişkide bulunmak bu dünyada olduğu gibi öteki dünyada cennette de devam etmektedir.

"Şüphe yok ki çekinenlere (Müslüman kişilere) bir kurtuluş, bir kutluluk ve murada eriş yeri var; bahçeler, üzümler ve memeleri yeni sertleşmiş yaşıt kızlar." (Al Nebe suresi, ayet 31-36)

Muhammed bu güzel kızoğlan kızları erkek kulları ile seviştirmek ister.

"Biz onları, iri (güzel) gözlü hurilerle evlendireceğiz. (cennette)" (Tur suresi, ayet 19-20)

Muhammed'in Tanrısı, Cennet'teki erkek kullarına sadece güzel ve bakire kızlar tedarik etmez bir de onların hizmetine 'Gilmalar', 'Vildan'lar' yani genç/taze oğlanlar verir.

"…Ve onlara, gilman (oğlanlar) hizmet sunacak; (bu oğlanlar) sedeflerinde saklı inci gibidirler." (Tur Suresi ayet 24)

Hüseyin Üzmez çıktığı TV kanallarında çok kadınlı evliliği de savunmuş, bunun Müslümanlığın bir gereği olduğunu söylemiştir. Üzmez bu konuda da haklıdır.

Bu konuda Kur-an'dan örnekler verelim:

"Hoşunuza giden kadınlarla iki, üç ve dörde kadar evlenebilirsiniz." (Nisa suresi ayet 3)

Kur-an'da dörde kadar kadınla evlenmeye izin verilip, bunun dışında dilediği sayıda cariye almasına da izin verilmiştir.

"Sizden, hür mü'min kadınlarla evlenmeye güç yetirmeyen kimse, ellerinizdeki mu'min cariyelerden alsın." (Nisa suresi 25. ayet)

Araplarda bir uygulama da oğlan çocuklarını evlat edinme idi. Evlat edindikten sonra artık aralarında baba-oğul hukuku geçerli idi. Birbirlerine karı ve çocuklarını nikâhlamaları yasaktı. Muhammed bu uygulamayı yıktı. Oğulluğu ve azadlı kölesi Zeyd'in karısı Zeynep'le evlendi. Zeynep aynı zamanda Muhammed'in halasının kızı idi. Muhammed bir gün Zeyd'i görmeye gitti. Evde Zeyd yoktu. Zeynep evde çamaşır yıkıyordu. Duygular coştu ve olan oldu. Zeyd eve dönünce Zeynep olanları kocasına anlattı. Zeyd Peygamber'e koşar ve Zeyneb'i boşayıp, onu kendisinin almasını ister. Muhammed 'O nasıl söz der' ama içinden aynı sözleri söylememektedir. Bunun üzerine Tanrı her zamanki gibi yardımına gelir ve Zeynep'le evlenmesine izin verir.

"Hani sen Allah'ın nimetlendirdiği, senin de lütufta bulunduğun kişiye 'eşinin yanında tut, Allah'tan kork!' diyordun ama Allah'ın açıklayacağı bir şeyi de içinde saklıyordun; insanlardan çekiniyordun. Oysaki kendisinden korkmana Allah daha layıktır. Zeyd o kadından ilişiğini kesince onu sana nikâhladık ki, evlatlıkları eşleriyle ilişkilerini kestiklerinde, müminler için o kadınlarla evlenmede bir güçlük olmasın. Zaten Allah'ın emri yerine getirilmiştir." (Kur-an Kerim Meali Prof. Dr. Yaşar Nuri Öztürk, Syf. 384, Ahzab suresi 37. ayet)

Bu düşüncenin ne vahim sonuçlar doğurduğunu her gün artarak görüyoruz. Akraba evliliklerden doğan sakat çocukların haddi hesabı yok. Ayrıca son zamanlarda ensest ilişkilerin çoğalmasını gazetelerde okuyoruz. Bir din liderinin evlatlığının karısıyla (aynı zamanda da halasının kızı) evlenmesi nasıl anlatılabilinir. Bu konuda da Muhammed yandaşlarına örnek olmuş ve çok vahim sonuçlara sebep olmuştur.

Bütün bu anlattıklarımızdan sonra Hüseyin Üzmez'i nasıl bir kişilik olarak tanımlamalıyız. Üzmez tam bir Müslüman'dır. Müslüman dinin söylediklerini yerine getiren bir şahsiyettir.

Türkiye'de insanlar birçok şeyi araştırmadan, okumadan körü körüne inanmaktadır. Birçoğunun hayatına rehber olan Kur-an'ı okuyup, araştırıp ondan sonra bir karara varmaları gerekmektedir.

Biz de bu konuda onlara yardımcı olmak için zaman zaman Kur-an'daki konulara değineceğiz.

Dali: "Dahi" mi, Arrivist mi, Faşist mi?

Temel Demirer

"In the country of the blind, the one-eyed man is king." [1]

Dali Türkiye'de, Dali, 60 yaşına giren Akbank için İstanbul'a, Türkiye'ye getirildi…

Akbank'ın sponsorluğunda ve Gala-Salvador Dali Vakfı işbirliğiyle hazırlanan sergide konuşan Akbank yöneticisi Zafer Kurtul, bankanın 60. yılını böyle büyük bir sanat etkinliğiyle kutlamaktan gurur duyduklarını söyledi…

Akbank'a "gurur" duyduran Dali kimdi?

Bunu yanıtlamak kolay değil! Ama yine de deneyelim…

* * * * *

Salvador Dali, 11 Mayıs 1904'te Akdeniz kıyısındaki küçük İspanyol kasabası Figueras'ta doğdu. Babası noter, annesi ise Barcelonalı seçkin bir burjuva ailesinin kızıydı. İlk büyük travmasını belki de doğar doğmaz yaşayan Dali'ye 21 aylıkken ölen erkek kardeşinin ismi verildi ve ailesi onu 'kardeşin artık sende yaşıyor' diyerek büyüttü.

Ortaokul yıllarında resim dersleri alan Dali, ilk sergisini 1918'de belediye tiyatrosunda açtı. Sergiyi gören bir eleştirmen "Herkes bu sanatçıdan söz edecek" demiş ve 14 yaşındaki bu gencin büyük bir yetenek olduğunu söylemişti.

Liseden sonra Madrid'de Kraliyet Sanat Akademisi'ne giren Dali, burada Luis Bunuel, Federico Garcia Lorca gibi öğrencilerle tanıştı ve özellikle Lorca'yla yakın dost oldu.

Franco'yu ve merkezi hükümeti savundu. Ayrıca, diktatör Franco'yu savunmakla kalmadı, Hitler'e de hayranlık duyduğunu sık sık dile getirdi.

Madrid Güzel Sanatlar Okulu'nda metafizik resme ilgi duyan Salvador Dali, 1929'da Luis Bunuel'le senaryosunu yazdı. Sonra sürrealistler grubuna dahil oldu. İşte 1929'dan başlayarak İkinci Dünya Savaşı'na kadar geçen bu sürrealist yıllar Dali'nin en verimli dönemi oldu....

Şair Paul Eluard'ın karısı Gala ile tanışması Dali için bir başka dönüm noktası. Gala'ya hemen aşık olan Dali, böylece hayatının aşkını bulmuştur. Gala'yla Dali'nin ilişkisi ömür boyu sürer.

Rus kökenli Gala, keskin sanat anlayışıyla sürrealistler arasında etkin bir isimdi. Bu sayede Dali'nin sürrealizmle bütünleşmesinde önemli bir rolü oldu. Yazılarında da sık sık vurguladığı gibi Dali için Gala, yalnızca çoktandır özlediği mükemmel aşkın temsilcisi değil, aynı zamanda yaşamında önemli bir rol oynayan bir terapistti.

1930'larda sürrealistlerin sol siyasal görüşlerinden uzaklaşmaya başlayan Dali, 1933'te tartışma yaratan bir Lenin portresi yaptı ve sonunda bir resminde yer alan Nazi işareti gamalı haçla siyasal görüşlerini açığa vurdu. Gerçeküstücülüğün fikir babası Andre Breton, Dali'nin gruptan atılmasını istedi. Sürrealist yargılamada Dali, Lenin ve Hitler resimlerinde düşlerinden esinlendiğini, Hitler'e olan ilgisinin ise siyasal değil sanatsal olduğunu söylediyse de bu derin anlaşmazlık bir süre sonra grup-

Salvador Dali, Premonition-Of-Civil-War

tan uzaklaşmasına yol açacaktı. Sürrealizme yaptığı en büyük katkı, gerçekliğin sistemli bir şekilde yanlış yorumlanması anlamına gelen 'eleştirel paranoya' kavramı olan Dali, Gerçeküstücülerin geliştirdiği sanatsal serbest çağrışım tekniği 'otomatik yazı'yı geliştirerek düşlerindeki, bilinçdışı imgeleri resme aktarır.

Dali, yaşamının ve bilinçaltının imgelerini Gerçeküstücülerin "otomatizm"iyle ve eleştirel paranoya olarak adlandırdığı yöntemiyle tuvaline yerleştirdi. Figureas kenti resimlerinde başroldeydi; çocukluğu ve gençliği de. Psikanaliz'den, Freud'un çalışmalarından esinlenerek düşsel mekânlarda düşlerin yorumunu yaptı. Salvador Dali'nin resimlerinde sık sık karşımıza çıkan dolaplar ve çekmeceler Freud'un psikanaliz kuramının görsel bir dille aktarımıydı. Freud ile ilk kez 1938 yılında karşılaşan Dali, onun kuramlarını çekmece imgeleri kullanarak anlatmaya çalışıyordu.

Londra'da Gerçeküstücülerin açtığı bir sergiye dalgıç kıyafetiyle gelip boğulma tehlikesi geçiren Dali, Time'a da kapak oluyordu aynı yıllarda. Ve tabii önlenemez yükselişi ve popülaritesi çoktan başlamıştı. Dali'nin kurumlarla olduğu kadar otorite figürleri ile de hiç bir zaman arası iyi olmadı. Akademiden atılması gibi, Gerçeküstücülerin babası sayılan Andre Breton ile de Hitler üzerine yaptığı açıklamalardan çok önce ilişkileri bozulmaya başlamıştı. Hatta günlüklerinde "Beni dünyaya getiren babaya karşı vicdani kaygılarım yokken yeni babam

Breton'a neden olsun ki?" diyordu.

Yeteneği kadar günümüzün moda tabiriyle "hikâyesi" olan ve "sansasyon" yaratmayı en az sanatı kadar başarıyla gerçekleştiren bir sanatçıydı Dali. Kendine hem deli, hem de dahi sıfatını yapıştıracak kadar açıkyürekliydi; aynı zamanda da narsist. Dali'ye göre kendisine Salvador (İspanyolca el Salvador kurtarıcı anlamına geliyor) adının verilmesi bile bir rastlantı değildi; resim sanatını; soyut resim, akademik gerçeküstücülük, Dadacılık ve bütün öteki karmaşacılıkların yarattığı ölüm tehlikesinden kurtarması alnında yazılıydı...

Dali, İkinci Dünya Savaşı nedeniyle 1940'ta birçok Avrupalı sanatçı gibi ABD'ye gitti. 1941'de New York MoMA'da bir retrospektif sergi açan Dali, ABD'de hayli ilgi gördü. Bu dönemde mücevher tasarımı ve zengin ünlülerin portresini yapmak gibi pek çok ticari işe imza attı. Dali, ABD'de Avrupalı Gerçeküstücülerin öncü ismi görülüyordu ama kendi reklamını yaptığı ve ticari etkinlikler içinde olduğu için Parisli sanatçılar tarafından dışlanıyordu.

Bilime ve özellikle atom kuramına ilgi duyan Dali'nin resimleri yavaş yavaş gerçeküstücülükten uzaklaşıp "nükleer gizemcilik"e doğru kaydı. 1948'de Amerika'dan Avrupa'ya döndüğünde resimlerinde iki izlek göze çarpıyordu; birincisi atomik resimler, ikincisi 'Port Lliget Madonnası' gibi klasik ve dinsel konuları ele alan resimler. Papa XII. Pius tarafından kabul edilen Dali, bundan sonra Katolik anlayışta resimler yaptı.

Yaşlandıkça yapıtlarındaki anlatım olanaklarının sınırlandığını gören Dali, 1960 sonrasında yeni teknikler bulmaya çalıştı ve bilimle metafizik arasındaki ilişkiyi tarihsel konular aracılığıyla betimlemeye çalışan anıtsal resimler yapmaya başladı.

1982'de Gala öldü. Salvador Dali, hastalıklarla geçen, yatağa bağlandığı yıllar geçirdi, tam sağlığına kavuştuğu sırada, 23 Ocak 1989'da kalp krizi geçirip öldü.

* * * * *

Roll Dergisi'nde Komet'in, "Pentür olarak kötü bir ressam; boyası iyi değil, piktüral olarak zayıf. Bir illüstratör aslında, yaptıklarını karikatür ya da tasarım eskizi olarak gösterse kâfi…"

Ya da Argun Okumuşoğlu'nun da, "Muazzam bir bilek olduğunu yadsıyamam, ama teknik anlamda beni içine alan bir konu yok," diye nitelediği Dali; yine Komet'in deyişiyle "büyük provokatör". Kendi deyişiyle "büyük mastürbatör".

Breton'un Dali'nin adından bozarak deyişiyle "Avida Dollars" ("Dolar düşkünü" gibi bir şey), skandallar prensi, kendini beğenmiş bir teşhirci, işbilir bir reklamcı...

Dali, ikinci kuşak Gerçeküstücülerden. Manifestonun yazılışından beş yıl sonra gruba dahil oluyor, Eluard'ın eşi Gala'yla tanıştığının ertesi günü sevgili oluyor ve hayatını ona vakfediyor, Gala da onda herhâlde bir dâhi yaratmayı kuruyor. Otobiyografisinde yazdığına göre, Gala'ya "Sana ne yapmamı istediğini söyle, olabilecek en kaba, en erotik kelimelerle, öyle ki ikimiz de büyük bir utançla kavrulalım" demiş, Gala da cevap vermiş: "Öldür beni!"

Gala Pencerede, 1933

Dali muhafazakâr bir ailenin oğlu sayılır, annesine de düşkün. Ama yıllar sonra bir resminin üstüne 'Bazen annemin portresine zevkle tükürüyorum' yazınca babasıyla arasındaki ipler iyice kopacaktır. Normalde böyle yapmıyordu herhâlde, ama şok yaratmaya eğilimi daha çocukluğundan barizdir, babasından başlar. "Küçükken aşçı olmak isterdim" diyor, "Bir sene sonra Napolyon olmak istedim, böyle böyle artarak devam etti olmak istediklerim."

Madrid'deki akademisinin eğitimi onu kesmeyince gözünde Paris'i büyütüyor. Babasıyla gittikleri bir sefer Picasso'ya uğruyor, "Louvre'dan önce

size geldim" diyor, Picasso da "İyi etmişsin" diyor şaşırmadan. Ustası böyle olanın istikbali malum...

Paris'e postu serince elinden memleketlisi Miro tutuyor. Çok geçmeden anlaşılıyor ki, Birinci Dünya Savaşı'nın bıraktığı beyhudelik duygusunu o saçmanın üzerine giderek, aklın ve bilincin hâkim olunamayan alanlarında dolaşarak atmaya çalışılan Gerçeküstücüler arasında en delisi hakikâten o. Sergi açılışında dalgıç kıyafetiyle konuşmalar, abartılı davranışlar, orada burada soyunup durmalar, yerinde durmayan kaşlar gözler, sürekli el altında tutulan bir baston, yüzüne baktığınız anda müşerref olunan özenle kesilmiş ve havaya dikilmiş bıyıklar, sansasyon, skandal, sükse... Giderek bir "life-style" olarak işinin önüne geçen bir Dali...

O hayat tarzı ki, deli dolu olacak, kudretli, muktedir, hem sefih hem aristokrat olacak, Marki Sade baharatlı bir 'hür faşizm'e varacak, Lorca'yla, Aragon'la, Eluard'la dostluğuna rağmen Franco'ya açık destek verecek ve Breton tarafından Gerçeküstücüler arasından şutlanacak... Hâlbuki vaktiyle anarşist gösterilere katılmışlığı, yandan da olsa İspanya İç Savaşı'nda cumhuriyetçileri desteklemişliği de var, ama Hitler'in, Franco'nun iktidarına, monarşinin göz boyayışına da bigâne kalamıyor. Kendi deyişiyle, "anüsü temiz olan sivil muhafızları anüsü kirli olan Çingenelere tercih ediyor"du...

Ve Amerika! Vaktiyle Bunuel'le sinemada açtığı çığırı dozunu azaltarak Hitchcock gibilerle sürdürdü, Walt Disney'le çalıştı, satılabildiğini görünce mücevher tasarımına yöneldi, ününe ün, kârına kâr kattı, cüzdanını tutup "Benim tanrım bu" dedi… Bir çikolata reklamında boy gösterecek kertede fütursuzca pazarlamacı ve ticariydi. Tamı tamına modern zamanların insanı oldu; bu da Amerika'nın müstakbel sanatçı tipiydi...

Sonraları kendini Katolikliğe verdi, monarşinin erdemlerini sıraladı, teknoloji sayesinde ölümsüzlüğünün mümkün olabileceğine inandı, Beatnik'lere, hippilere sevgiyle yaklaştı, kibirli bir kral ve haylaz, haşarı bir çocuk gibi dolaşıp durdu...

"...bir ince dala asılı telefon ahizesinin damladığı Hitlerli tabak..."

* * * * *

Bunlar, "Dali kimdi"nin yanıtı olabilir mi?

"Olsa da" altını bir kez daha çizelim: Dali bir faşisttir![2]

Merve Erol'un, "İpince, upuzun, çıta gibi bacaklarıyla bir fil... Eriyen, akan, bir sürü resimde sürekli eriyip akan duvar saatleri... Orada burada uçuşan kelebekler, kelebek değirmenleri... Bomboş bir arazide öylece duran bir ağaçla bakışan kocaman bir bulut-kafa... Tarifi gayrıkabil bir plastik etin kendini yedirişi... Vücuttan fırlayan çekmeceler, çürük eti saran karıncalar... Büyük bir piyanonun üstünde, gözleri çıkmış, dişleri fırlamış, ölü eşekler... Bir şemsiyenin yanıbaşında, bir ince dala asılı telefon ahizesinin damladığı Hitlerli tabak... Bir narı yırtan balığın ağzından fırlayan kaplanların saldırdığı çıplak kadın: Narın etrafında uçan bir arının yol açtığı düş... pek çok resmi, fakat 'Vay anasını' dedirtiyor…"

Ya da Esra Aliçavuşoğlu'nun, "Resimden şiire, çizgi filmden dekora kadar sanatın pek çok alanında yapıtlarının içeriği ile tam da döneminin insanı olduğunu kanıtlıyor aslında. Onun resimlerinde çağdaş insanın korkuları, hayal gücü ve istekleri somutlaşıyor…"

Veya Zeynep Oral'ın, "Dikkat! Dali'nin yaşam öyküsüne ya da 'çılgınlıklarına' saplanıp, 'deliliğinin' daha doğrusu 'ilginçliğinin', eserlerinin, yaratıcılığının önüne geçmesine izin vermeyin!.. Tüm önyargılardan sıyrılıp, sanki ilk kez karşılaşıyormuşsunuz gibi bakmaya çalışın sanatçının eserlerine de, yaşamına da. Yarım kalmış bir mektup, Lorca'nın bir tümcesi, 'Endülüs Köpeği'nin bir imgesi size yeni ufuklar açabilir..." demesine aldırmayın!

Onun bir faşist olduğunu, sakın ola sakın unutmayın ve unutturmayın!

Luis Bunuel, 'Son Nefesim' isimli biyografik kitabında (önceleri dost, sonra gerek siyasal, gerek sanatsal ayrılıklardan ötürü yolları ayrılır), zamanın diktatörü Franco'ya sempati duyan Dali'ye olan dostluğunun bitmesine işaret eder ve ayrıca da ünlü şair Federico Lorca konusunda ekler: Sadece güzel şiirler yazdığı için kurşuna dizilen Lorca'nın dramatik ölümü sonrasında Dali'nin açıklamalarına Bunuel şu yanıtı verir kitapta; "-Dali- alçakça, onun bir eşcinsel cinayete kurban gittiğini söylemiştir. Bu

tamamen saçmadır. Şurası açıktır ki, Federico Lorca ozan olduğu için öldü…"

Evet, "…'Dahi' ressamın tarihe geçen bir başka yönü de; İspanya iç savaşında cumhuriyetçi, komünist, ilerici binlerce insanın ölümüne yol açan General Francisco'yu desteklemesi oldu. Ayrıca Franco'nun beş anti-faşist genci idam ettirmesinden sonra kamuoyu önünde faşist diktatörün yanında yer aldığını belirtti..."[3]

Dali… deyince; sakın ola sakın unutmayın ve unutturmayın o bir "dahi" değil; olsa olsa, "dahi kılığındaki paradüşkünü bir ikbal avcısı (arrivist) ve siyaseten de faşisttir!

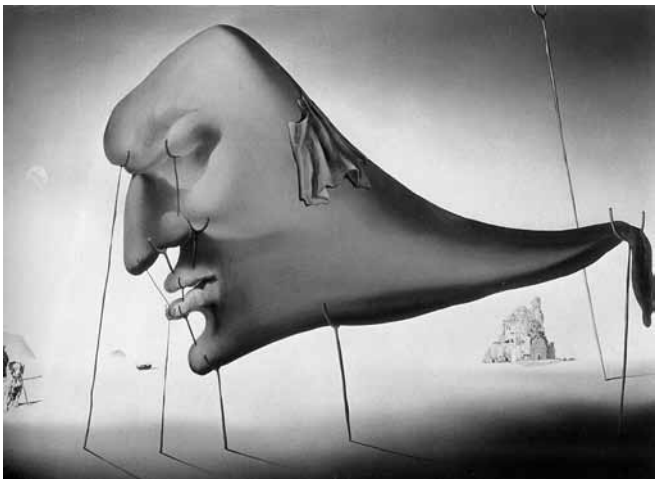

Salvador Dali, Sleep

* * * * *

Biliyorum…

Gustave Flaubert gibi, "Sanatçının kendini değil insanı, kendi benini ve içindeki geldi geçti duyguları değil, dünyayı anlatması gerekir," diyenlerden birisi olarak bu ele alış tarzım kimilerinin hoşuna gitmeyecektir!

Eğer Oscar Wilde'ın, "Kamuoyu son derece hoşgörülüdür. Dahiler dışında her şeyi unutur," sözlerindeki üzere Dali'nin "dahi"liğini, unutan/unutturan bir "hoşgörü"yle öne çıkartanlardansanız; Boileau'nun, "Her aptal onu beğenen başka bir aptal bulur," ve Stanislaw Jerzy Lec'in, "Sanatta gerçekçilerden çok, yalan söyleyenler boldur," saptamalarının bir muhatabı da -kuşkusuz- "sizsiniz"!

Çünkü resimden diğer disiplinlerine dek "Sanatın tek bir muhalif olma hâli varsa, o da meta ortamının içinden alternatif bir gerçeklik, yani pratik dışı bir gerçeklik kurabilme gücüdür"![4]

24 Ekim 2008 11:47:27, Ankara.

N O T L A R

[1] "Körler ülkesinde tek gözlü adam kraldır." (İngiliz Atasözü.)

[2] İspanya tarihiyle yüzleşiyor: Ünlü şair Lorca'nın yakınlarının itirazlarını kaldırmasıyla 1936 yılında kurşuna dizilen 3 bin civarında kişinin gömüldüğü toplu mezarın açılması gündeme geldi. Yargıç Garzon, onlarca toplu mezarın açılması ve faşizm kurbanlarının tam listesinin belirlenmesi için kiliselerin, yerel yönetimlerin ve diğer devlet kurumlarının kayıtlarını bekliyor. İspanya, 1936-1939 İç Savaşı ve 1975'e kadar süren General Francisco Franco diktatörlüğü döneminde katledilen on binlerce sosyalist militanın ve Cumhuriyet hükümeti taraftarının anılarıyla yüzleşmeye hazırlanıyor.

Söz konusu dönemde öldürülen Cumhuriyetçilerin sayısı konusundaki tahminler, 55 bin ile 180 bin arasında farklılık gösteriyor. İç savaşta ölen toplam kişi sayısının 500 bine yaklaştığı tahmin edilirken seçilmiş hükümeti darbeyle deviren Franco elinde hayatını kaybedenler anıt mezarlıklarda yatıyor. ("Yargıç Garzon'a İç Savaş ve Faşizm Döneminde Katledilen 130 Bin Kişinin Listesi Verildi", Cumhuriyet, 24 Eylül 2008, s.11.)

[3] Deniz Ezgi Sürek, "Dahi Gibi Davran, Öyle Sansınlar", Evrensel Genç Hayat, No:65, 8 Ekim-21 Ekim 2008, s.13.

[4] Şenol Yorozlu, "Özgürlüğün Hakkını Arayan Sanat", Başka, No:4, Ekim 2008, s.51.

Figueres'teki Dalí-Müzesi'nin panoraması

Yannis Ritsos
"Çağın en büyük ozanı"*

Hüseyin YILMAZ

Hitler, Mussolini, Metaksas ve Franko gibi korkunç diktatörlere şahitlik eden 20. yüzyıl Nazım, Aragon, Neruda ve Ritsos gibi devrimci ozanları da yaratmayı başarabilmiştir.

İnsan ile toplum arasındaki ilişkileri, tarihin içinden süregelen değerleri, analitik bir yöntem izleyerek çözmeye çalışan toplumcu-gerçekçi şair ve yazarlar; temelde rekabete dayalı piyasa ekonomisinin üzerine kurulu, hukuk, etik, politik ve kültürel yoz-anamalcı düzenin yurttaşlar arasında yarattığı eşitsizlikleri-sömürüyü ona ayna tutmak, yansıtmak amacıyla değil, ancak buna neden olan düşünce sistematiğini ve onun savunma mekanizmalarını; yüzyıllardır devam eden ezilen halkların yazgısını değiştirmeyi amaçlayan ürünler vermişlerdir.

Önceki yüzyılda Hegel'in baş aşağı duran idealist soyut diyalektiğini somut nesnelliğe dönüştüren Marx'ın maddeci görüşü bütün dünyada yeni bir toplum düzeni kurulabileceği umudunu yeşertmiştir.

"Sanatın kaynağı özgür, organik bir toplumsal yaşamdadır. Baskı ve korku, kölelik ve zorbalık sanata düşmandır. Romantizmi keşfeden burjuvazi gerçeği ülküselleştirerek çarpıtmaktadır." diyen Marx bu sanat akımını salıklamıştır.

İnsan hayatının tarihsel değişiminin ve dönüşümünün başlamasıyla, o ana kadar birikmiş olan aktörenin çatışması kaçınılmazdır. Kişisel çıkarlarını bir yana bırakarak toplumsal kaygılar gütmeye başlayan insanı ruhsal ve fiziksel olarak tüketen koşullara karşı başkaldırmayı, direnmeyi örgütleyen akımda gerçekliğin algılanışı ve ürünlerde yansıtılışı da çağa, uluslara ve toplumsal gelişmelere paralel olarak değişkenlik göstermiştir.

Aragon'un *"şiirlerini ilk kez okuduğumda gözlerim doldu"* ve o *"yaşadığımız çağın en büyük ozanıdır."** dediği ünlü Yunan şairi Yannis RITSOS'tur, kahramanımız.

Kendini toplumcu savaşıma adamış, kuşkuyu, düşmanlığı ve mutsuzluğu inatçı bir reddedişle iktidar odağına yönlendiren bir sanatçı, John BERGER'e göre Mayakovski gibi temelde siyasal bir şair.

Kitapları Atina'nın Zeus Tapınağı sütunları arasından Marx ve Gorki'ninkilerle birlikte yakılmıştır.

İlk şiirlerindeki didaktizm ve güzel söz söyleme özentisinden kurtularak halk dilinden saf bir lirizm yaratmıştır. Tarihsel ve mitsel konuları irdeleyen, eğretilemelerle örülü şiirlerinde yaşadığı coğrafyanın tarihini yurtseverlik duyguları içinde işlemiştir. Hem de *"Yunanistan'ı hümanizmanın vatanı olduğu için severim. Kendi dilimle konuşmadığım zaman duygu ve düşüncelerim yoksullaşır. Her ozan bu tedirginliği duyar. Nazım da öyleydi. Yazabilecek kadar Fransızca ve Rusça bilmesine rağmen Türkçe'den başka dil kullanmadı."* diyebilecek kadar.

Sonraki dönem şiirlerinde ise ana tema olarak "hayatı ve ölümü" işleyen ozana göre *"yaşamın bir sonu vardır, bundan kaçınılmaz, ama aslında bu bir son değil tersine yeni bir başlangıçtır: diyalektik ve tarihsel materyalizme göre her varlığın kendi özünde kendi karşıtını taşıması gibi, ölümle-hayat arasında eytişimsel bir bağlantı vardır."* Son İstek şiirindeki di-

zelerde ne güzel de dile getirir bu durumu.

Şiire, aşka ve ölüme inanıyorum,
işte bu yüzden ölümsüzlüğe de inanıyorum.
Bir dize yazıyorum, dünyayı yazıyorum, ben varım;
dünya var.
Bir ırmak akıyor serçe parmağımın ucundan,
İlk gerçek oluyor bu arılık, bu benim son dileğim.

Kadınlar, onun şiirinin temel taşlarından biridir. Her şeyden önce annedir kadın, üreten, yaratan. Toprağa benzetir dişiliğini. Kadınlar ki; kardeşimiz, yârimiz.

Siyasal çalkantılar içindeki ülkede işkenceyi, tutuklamaları ve idamları görmezden gelemeyecektir. Onurlu, kardeşçe eşit ve barışçıl bir dünyanın yaratılması üzerine düşünürken bir aydın hastalığı olarak ta bilinen veremden sanatoryumda yatıyordur.

Sanatçı kişiliğinin oluştuğu iki dünya savaşı arasındaki yıllarda gerek şiirdeki gerekse düz yazıdaki eğilimin içe dönük olduğu söylenebilir. O dönemin baskın yönelimlerinden biri de dışavurumculuktur. Peter SELTZ'in *"Görünen şeylerin ardındaki derin duygusal gerçekliği bulmak için kapsamlı bir araştırma, sanatçının kendi öznel tepkilerini gözleyerek bulduğu ve daha sonra izleyende benzeri bir tepkiyi uyandırmak için uygun ve eşdeğer biçimsel bir araç oluşturduğu bir gerçeklik"* biçiminde tanımladığı dışavurumculuk. Yalnız dışavurumcu değildir RITSOS, çeşitli üsluplar deneyerek ilerlemesini sürdürmüştür. Onun şiirleri ideal olanı gerçek, gerçek olanı da ideal hale getiren şiirlerdir.

Ailesi adeta lanetlenmiş gibidir. Maruz kaldığı acılara dayanamayıp kendini öldürmeyi düşünmüş, şiire ve devrimci ülküye tutunarak bunu aşabilmiştir. Alman işgalini, İngiliz müdahalesini, İç Savaşı ve Albaylar Cuntasını görmüş, siyasal düşünceleri yüzünden 1948/1952 yılları arasında Ege'deki adalarda tutuklu kalmıştır. Doğru dürüst bir tahsili ve işi olmamıştır.

1967 yılında yönetime el koyan Albaylar Cuntası tarafından tutuklanıp Yaros adasına gönderilen şairin bütün eserleri tekrar yasaklanmıştır.

Bir süre sonra Leros adasındaki Siyasal Sürgünler Kampına gönderilmiştir. Birçok ülkenin aydınlarının, yazar, sanatçı ve politikacılarının imzaladığı bildirilere dayanamayan cunta Karlovassi'deki evinde kimseyle görüşmemek ve yazışmamak şartıyla gözaltında yaşamasına izin vermiştir.

Dünyanın ozana gösterdiği ilgi yüzünden cuntanın başkan yardımcısı Stelios Pattakos onu Atina'ya getirterek görüşmek istediğinde aralarındaki diyalog bir soru ve cevaptan ibaret olmuştur:

—Pattakos: Siz bir ozansınız. Niçin politikaya karışıyorsunuz?

—Ritsos: Bir ozan ülkesinin en büyük yurttaşıdır, işte bu yüzden de politikayla ilgilenmek onun görevidir.

Cunta artan ününe ve yurtdışından gelen davetlere dayanamayarak ona pasaport vermiş ama o yurtiçinde kısıtlanan özgürlüğünü protesto etmek amacıyla bunu kullanmamıştır.

Şiirlerinde umutsuzluğa yer yoktur. Ona göre ozan karanlıkta görebilen insandır. Şiir ise ozanın serüvenidir, yakalanamayanı, dile gelmeyeni ele geçirmektir. Şiire erişmek için çok, çok çalışmalıyız diye öğütler söyleşilerinde. *"Ancak bu şekilde kendimizi keşfederiz, kendimizi keşfettikçe evreni de keşfederiz."* der.

Şiirlerindeki teatral kurgu gücü bize çevremizdeki her şeyi görsel olarak resmetmemize olanak tanır.

"Ozan duygu ve düşüncelerini şiir üzerine konuşarak değil, şiir yoluyla dile getirmek zorundadır" diyen Ritsos, şiirlerinde gündelik hayatın sıradan akışındaki ayrıntıları ve insanla eşya arasındaki nesnel ilişkiyi dile getirir. Aşağıdaki ikinci dünya savaşından sonra yazdığı Yalınlığın Anlamı şiirinin ilk dörtlüğü bunun en güzel örneğidir.

Yalın şeylerin arkasına gizleniyorum beni bulasın diye;
beni bulamazsan, eşyayı bulacaksın,
elimin dokunduğu şeylere dokunacaksın,
parmak izlerimiz karışacak birbirine.

Şiirlerindeki dizelerin yapısı incelendiğinde kullandığı noktalama işaretlerinin okuyanı belli bir ses tonuna şartlandırdığını Birden şiirinde görebiliriz:

Sessiz gece. Sessiz. Ve sen vazgeçtin
beklemekten. Neredeyse dingindi her yer.
Birden, orada olmayan kişinin o canlı
Dokunuşunu duydun yüzünde. Gelecek.
Sonra kendi kendine çarpan panjurların sesi.
İşte rüzgârda çıktı. Ve biraz ötede,
kendi sesinde boğuluyordu deniz.

Onun şiirinin büyüklüğünü ortaya koymak için Yunan halkının yarım asırlık özgürlük savaşımının, umutlarının ve hayal kırıklıklarının sesini gü-

nümüze kadar taşımasındaki başarıda bulabiliriz. Bütün yeryüzü insanına adadığı 1953 yılında lirik tarzda yazdığı Barış şiiri yakın tarihe ışık tutan ve insan eliyle yaratılan felaketlerin nasıl ortadan kaldırılabileceğini anlatan/betimleyen bir şiirdir.

Bir çocuğun gördüğü düştür barış
****
Arabanın yolda durmasının korkutmadığı
Kapı çalınmasının dost demek olduğu
****
İnsanların sıkışan elleridir barış
Dünyanın masasındaki ekmektir.
****
Kardeşlerim!
Barış içinde derin derin soluk alıyor
Tüm dünya düşleriyle
Verin ellerinizi
İşte budur barış.

Şiirin yalnızca entelektüeller tarafından değil, tersane işçileri, balıkçılar ve taksi şoförleri tarafından da bilinmesi gerektiğinin özlemini duymuş ve bu memleketinde gerçekleşmiştir.

Militan bir devrimci olan ozana dünyanın en prestijli ödülleri layık görülmüştür. Ömrünün sonuna kadar resim yaparak ve şiir yazarak yaşamıştır. Çünkü bu onun varoluş biçimidir. ❦

Kaynak:
Erdoğan ALKAN, Gerçekçilik - Varlık Yayınları
Özdemir İNCE, Herkül MILLAS, İoanna KUÇURADI - Şiirler - Varlık Yayınları
Cevat ÇAPAN, Bütün Şiirlerinden Seçmeler - Kavram Yayınları
Emin ÖZDEMİR, Türk Dili Dergisi - Ocak/1981, Sayı:349

Bizim ev cenaze evi

Güney Yılmaz

mutluluk
kahkaha
ağız dolusu gülmek ölü bizim evde
tebessüm ara sıra.

koltuk
tencere
masa
şekerlik ölü
çöpte yaşayanlar vardır elbet
ama çöp kovası ölü

ben körüm bizim evde
ev ölü
ev ortağım ölü

kimi suçlamalı bilmiyorum
ölüler dilsiz, küskün
cesetlerde intihar süsü

iki şey var yaşayan
dışarıda bir hayat
ve hayata çağıran ırmak

ben içeride
katili olmayan cinayetlere bekçiyim
ücretim kederle ödendi

29.12.2008

Babamın Güney'i

Ercan Y. YILMAZ
ercan_yilmaz72@hotmail.com

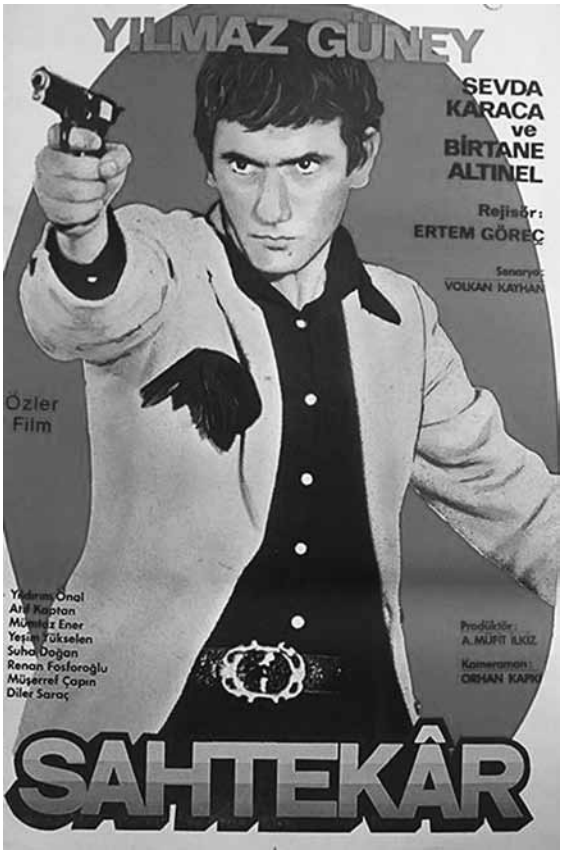

Dolduramaz boşluğunu
Ne ana ne kardaş
Bu en güzel bu en sıcak
Duygudur arkadaş

(Yılmaz Güney'in, "Arkadaş" adlı şiirinden.)

Bir kafe değildi, burası; sinema. Bir sinema salonuna en çok yakışacak ismi taşıyordu: Yılmaz Güney Sinema Salonu. Türkiye'de bu ismi taşıyan tek sinema salonu olması üzücü bir durumdu (ki burası da 2005 yılında açıldı). Duvardaki Yılmaz Güney resimleri ve film afişlerine bakıyordum. Arkadaş, Ağıt, Sürü… Cannes Film Festivali'nde ödül alırken yumruğunu sıktığı resim… Dalıp gidiyorum, çocukluğuma. Kendimle beraber herkesi ve her şeyi çocukluk yıllarına götürüyorum. Cansız varlıkların da çocukluk yılları olur. Bedenim yıl be yıl geçmişe giderken, üzerimdeki elbiseler şimdiki zamanda kalamazdı. Üzerimdeki siyah tişört annemin ördüğü bir kazağa dönüşüyor, altında bir kazak daha beliriyor. Sonra blucinim siyah ve birden çok yaması olan bir pantolon oluyor. Yaşımı kimse tahmin edemez. Akıp giderken zaman dilimlerinin arasında, hangi yaşta olduğuma karar veremiyorum. Kenetlenmiş bir şekilde gözlerimi ayıramadığım duvardaki Yılmaz Güney afişleri hareketlenmeye başlamıştı. Dönüş yok. Çocuktum.

Bir kış günü olduğunu hatırlatacak çok şey vardı. Tezek sobası, sobanın üzerinde çatlayan palamutlar, ayaz… Babam pardösüsünü giyip şevbêrk için köyün karanlık sokaklarında kaybolmuştu. (Şevbêrk: Kürtçe'de akşam toplanmaları anlamına gelir. Köylerde özellikle televizyonun yaygınlaşmadığı dönemlerde sık sık yapılan, bu toplanmalarda tartışmalar, dengbej kelamları, şiirler, anılar eksik olmazdı.) Babam henüz kapıdayken anneme, her zamanki hatırlatmasını yaptı "Nevzatlarda olacağım, Yılmaz çıktığı zaman hemen beni çağırın." Annem bu hatırlatmayı bekliyordu ki, daha son iki kelime babamın dudaklarından süzülmeden, "Tamam" demişti. Babamın, Yılmaz diye kastettiği Yılmaz Güney'di. Ekranda Yılmaz görüldüğünde annemi bir telaş alırdı. "Koş, koş acele babana haber ver, Yılmaz çıktı de!" öyle acele ettirilirdi ki, kışın ortasında yalın ayak dışarıya fırladığım olurdu. Şansımız varsa film bitmeden babam eve ulaşırdı. Yoksa fena kızardı. Sonra gece boyunca söylenirdi: "Bu akşam gitmemeliydim. Biliyordum bu akşam

Yılmaz çıkacak. Tahmin etmiştim." Hızını alamadığında televizyona da kızardı "Ulan sanki bu akşam şevbêrk'e gideceğimi biliyordunuz da öyle oynattınız bu filmi." Filmin jenerik kısmına dahi yetişse çok sevinirdi ve sevindirirdi. Piknik tüpünü mutfaktan alır salonda halka tatlı yapardı. Bir kutlama merasimi gibi devam ederdi, gece.

Köyde tek tük televizyon vardı. Bunlardan biri de bizim evdeydi. Siyah beyaz, çerçevesi suntadan bir televizyondu. En son İstanbul'a taşınmadan önce misafir odasında o televizyonla karşılaştık. Onu misafir odasına aldığımız ilk günü hatırlıyorum. Bugünmüş gibi hatırlamamın nedeni; günlüklerim. Orta ikideyken tuttuğum günlüklerde yazmıştım. Bu günlükleri en son lise yıllarımda baştan sona okudum. Ondan sonra bir daha günlüklerimi göremedim. Büyük bir ihtimalle annem kullanılmış diğer defterlerle birlikte sobaya atmıştı. İyi hatırlıyorum, günlükte o günü şöyle anlatmıştım: "Bugün iki oda bir salondan oluşan evimize yeni birisi katıldı: Renkli bir televizyon. Onun yeri zaten hazırdı. Uzun bir süredir hep arıza veren siyah beyaz ekran televizyonumuzu misafir odasına kaldırmıştık. Evin merkez noktasını da yeni renkli televizyonumuza ayırmıştık. Gün boyunca komşular bizdeydi. Ekranda renk görmek hepimizi büyülemişti." Eski televizyonumuzu misafir odasında yıllar boyunca ağırladık. Onun yeri ayrıydı yaşamımızda. Artık Yılmaz Güney'i renkli olarak görecektik. En çok da bu düşünce bizi mutlu ediyordu.

Yılmaz Erdoğan'ın Vizontele Tuuba filminde Lale Sinemasını işleten Latif (Cezmi Baskın) telefonla film isterken şöyle diyordu "Yılmaz Güney'in dayak yediği filmleri göndermeyin. Yoksa seyirciler koltukları perdeye fırlatıyor".

İlk başta biraz abartılı bir diyalog gibi gelse de, doğudaki Yılmaz Güney aşkını hesaba kattığımızda bu diyalogun doğru olduğuna hiç kuşku duymayız. Bir örnek de ben vereyim. Batman sinema kültürü bakımından zengin bir yerdi. Seksenli yıllardan önce beşin üzerinde sinema salonuna sahip olan Batman'da, halk kadınlı erkekli sinema salonlarını doldururmuş. Kendi bisikletleriyle sinemaya gelen genç kızlar, İspanyol paçalı pantolonlarıyla delikanlılar, çocuklu aileler… Evet, bahsettiğim yer Batman'dı. İşte bu sinema salonlarının birinde Yılmaz Güney filmi oynatılıyormuş. Yılmaz Güney'in dayak yediği sahnede, izleyenlerden biri hışımla ayaklanıyor. Belindeki silahı çıkarıp, Yılmaz Güney'i dövenlere kurşun yağdırıyor. "Ulan bu Yılmaz Abiye yapılır mı be" diye nara da atmış. Batman'da bu olay hâlâ anlatılır. Babam silah taşımazdı daha doğrusu silahı da yoktu. Yoksa sinema perdesine ateş edenin babam olduğunu düşünebilirdim. Neyse ki seneler sonra sinema perdesine ateş edenle tesadüfen karşılaştık. Yaşını tahmin edemediğim yaşlıca bir adam, karşısına aldığı gençlere bir kıraathanede anılarını anlatıyordu. Ben de yan masada onu dinliyordum. Abartılı ama kendisini inandırmış bir biçimde anlattığı anılarında Yılmaz Güney'in adı geçince, daha da bir dikkatlice dinledim onu. "30–35 sene önceydi. Baktım. Birkaç kişi kavga ediyor. Halk toplanmış onları seyrediyordu. Dört kişi bir olmuş, doğulu olduğu anlaşılan birini dövüyorlardı. Ama o doğulu yalnız olmasına rağmen dördünü de idare ediyordu. Kalabalık gittikçe artıyordu. Kimse müdahale etmiyordu. Bu yağız delikanlının dövüşünü seyretmek keyifliydi.

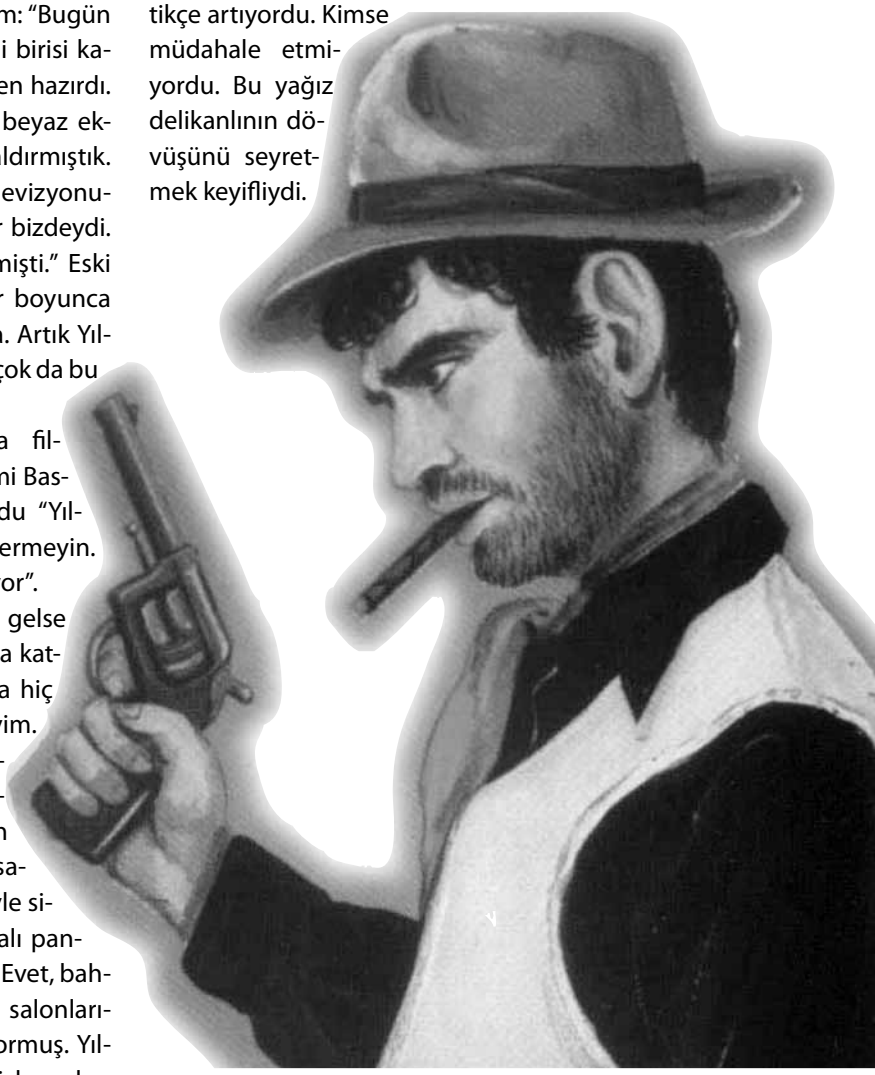

Destanlardaki kahramanlar gibiydi. Yüzü bana döndü. Bu doğulu dediğim, destanlardaki kahramanlara benzettiğim, Yılmaz Güney'di. Başımdan kaynar sular döküldü. Çok kızgındım. Deminden beri seyrettiğimiz bu kavgada Yılmaz Güney tek başına dört kişiyle dövüşüyordu. Yiğitliğe sığmaz. Yılmaz Abiye yapılır mı lan? Valla çektim, on dörtlüğü… İki kişiyi beyninden vurdum, iki kişiyi de göğsünden. Tak. Tak. Tak. Tak. Her birine bir kurşun. İsraf etmemek gerekir. Toplananlar dağıldı. Nasıl bu kadar çabuk dağılmışlardı anlamadım. Korktular tabi. Vurduklarımın leşlerini bile alıp götürmüşlerdi. Ben de silahı tekrar belime yerleştirip kayboldum. Yılmaz'ın bana bir bakışı vardı görmeniz gerekirdi. O gün ben olmasaydım, Yılmaz Güney'in işi fenaydı. Başta dediğim gibi dördünü de idare ediyordu, Yılmaz. Ama ben olmasaydım Yılmaz'ın işi fenaydı…" Sonradan anladım ki meğer bu yaşlı adam sinema perdesine ateş eden o meşhur kahramandı.

Yaşça bizden büyük amcaoğlumun elinde Yılmaz Güney'in imzalı bir siyah beyaz fotoğrafı vardı. Sadece uzaktan bakmamıza izin verirdi. En çok da imzasına bakardık; el yazısına… O fotoğrafa bakmak için evlerine gidenlerin sayısı çoktu. Şimdiymiş gibi hatırlıyorum, o fotoğrafa sahip olmak için çok uğraşmıştım. Babama hediye edecektim onu. Ama ne yaptıysak, ne önerdiysek nafile… Fotoğrafı vermeye yanaşmadı. Çocuktuk vereceğimiz pek bir şey de yoktu, hani. Gazoz kapağı, sporcu resimleri, yüzlerce bilye, kibrit kutusu üst resmi, artist resimleri ancak bunlarla amcaoğlumu ikna etmeye kalkışıyordum. O resmi alamamıştım. Ama babamı sevindirecek bir yol bulmuştum. Köyden şehir merkezine yoğurt satmaya giderdim. Önünden geçtiğim bir kırtasiyedeki kartpostallar içinde Yılmaz Güney'in resimleri hemen dikkatimi çekti. Bu resimlerden bir tanesi amcaoğlumun yanındaki fotoğrafın aynısıydı. Sattığımız her bakraç yoğurtta benim kazancım, bir kilogram yoğurt fiyatıydı. O günlük kazancımla o kartpostallardan birkaç tane aldım. Sonra da arkasını imzaladım. Bunları Yılmaz Güney imzaladı diye hava atacaktım. Amcaoğlumun tahtını sarsacaktım. Ama el yazım o kadar kötüydü ki buna cesaret edemedim. Sonra fark ettim; amcaoğlumdaki fotoğraf da bir kartpostaldı. Arkasındaki imza da kendisine aitti.

Yılmaz Güney hayranlığını anlatan öykülerin tümünü anlatmaya gücüm yetmez. Ama şunu rahatlıkla söyleyebilirim ki, herkesin bir Yılmaz Güney'i vardır. Bakraç bakraç yoğurt satan bir çocuktan, bir inşaat iskelesindeki duvarcı ustasına; bir boyacı çocuğun boya sandığındaki emeğinden, simitçinin susamları kuşlarca kapışılan gevreklerine kadar her şeyin ve herkesin bir Yılmaz Güney'i vardı. İzinli olarak çıktığı Isparta Cezaevine bir daha dönmedi. Kaçmak sayılmazdı; bir daha dönmemek. Cezaevinden devam ettiği sinemaya yeni kavram kazandırmıştı; Cezaevi sineması… Mücadele ile geçen yaşamı boyunca O hep Yılmaz'dı. Bu noktada sözü şiire devrederek bitirmek istiyorum. Yılmaz Güney'in "Bir Gün" adlı şiirinden bir bölümle… ❦

Hangi zorluğu
yenmemiş insanoğlu.
Hele taşıyorsa içinde
bu insanca sevgiyi.
Güzel günler
zorlu duraklardan
geçer sevdiğim.
Damla damla
birikiyor insan.
Damla damla sevgili…

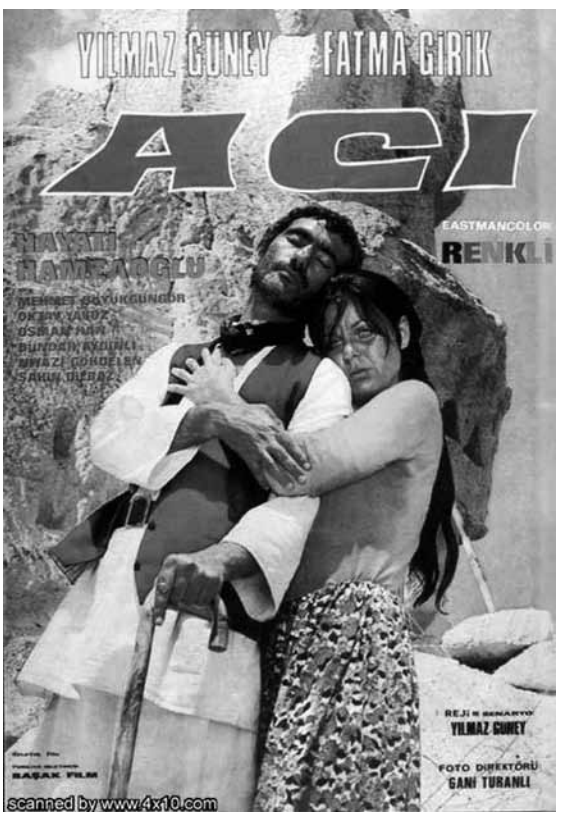

Bir film değerlendirme denemesi

Bahoz/Fırtına

Orhan Bakır A.

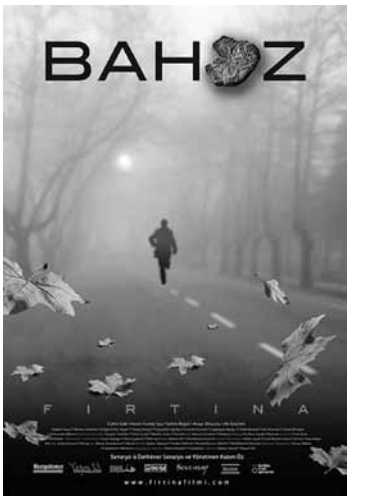

Senaryo ve Yönetmenliğini Kazım Öz'ün yaptığı filmin "HAYAT" Televizyonu üzerinden defalarca reklamını izledikten sonra ailece izleme kararı aldık.

Hani şu sinemaya "bayramdan bayrama" gidenlerden sayılırız. Daha çok DVD ve CD üzerinden filmleri izleme olanağı bulanlardanız.

Filmi eleştiri gözüyle izledim. Beraber filmi izlemeye gittiklerimizden çocuk olanlar "çok güzel" buldular. Biz yetişkinler daha eleştirel baktık.

80'li yılların sonu 90'lı yılların başında üniversitenin birisinde yaşandığı düşünülen bir gençlik çalışmasını konu edinmişti bu film.

Bir taraftan kendilerini "Yurtsever Gençlik" olarak tanımlayan gençlikle reformist ve "radikal" gençlik gruplarının yer yer ortak iş yapma bağlamındaki tartışmalarını da içeren film, esas olarak Kürt kimliğini kaybetmiş, bu anlamda asimilasyona uğrayan bir gencin üniversitede kimliğini yeniden bulma, daha doğrusu "Yurtsever Gençlik" tarafından tokatlanarak da olsa kendisine getirilen ve kimliğini yeniden keşfeden bir gencin "Alevi"likten ulusal kurtuluş mücadelesine aktif katılım noktasına doğru gelişmesini anlatıyordu.

Aslında evet Kürt reformistlerinin üniversitedeki gençler üzerindeki çalışmasını konu alan bu film, inkarcılığa, asimilasyoncu devlet politikasına karşı bir tavrı içeren ve bunu anlatmaya çalışan yanı ile olumlu bir film.

Fakat genel olarak gençlik hareketinin zayıf noktası olan, gençlik hareketini işçi hareketi ile bütünleştirme, gençliğin devrimci ilerici kesiminin işçileri fabrikalarda örgütlemeye çalışması perspektifsizliğinin yeniden sahneden gösterildiği oranda da olumsuz bir filmdi.

Çünkü bugün, güçlü bir işçi sınıfı hareketinin yaratılamadığı koşullarda, toplumsal değişimin olamayacağını anlamak ve ona uygun bir siyaset geliştirmek gerekiyor.

Bugünkü gerçeklik te zaten bu değil mi?

Hapishanelerde "halk için" devrim yapmaya azimli gençler tecrit ediliyor, dövülüyor ve öldürülüyorlar ama işçi sınıfında hemen hiçbir kıpırdama yok.

Aynı şey Kürt Ulusal Kurtuluş Hareketi için de söz konusu. Yıllarca bölgenin dağları bombalanıyor ve onbinlerce genç bu mücadele içerisinde hayatını kaybediyor.

İşçi hareketi, bırakalım savaşa karşı aktif tavır alıp "halkların kardeşliği"ni sağlama yönünde üretimi durdurmayı, sokaklara dökülmeyi, tersine milliyetçi-faşist sloganlarla "şehit"lerin defnedilmesi eylemlerine katılıyor, Türkiye'nin bazı şehirlerinde siyasi linçlere girişiyor ya da bu siyasi linçlere karşı tavırsız kalıyor.

İşte film, bu gerçekliği görmezden gelen ve fakat andaki öğrenci hareketinin bir bölümünü, Kürt gençlerinin etkin olduğu bir üniversitedeki eylem ve etkinliği konu edinen, bu anlamda da geleceğe dönük sınıf bakış açısından doğru mesajlar veremeyen bir filmdir.

Bugün Kürt Ulusal Hareketinin kendi bulunduğu noktada "Kürt kimliği"ni kazandırmak doğrultusunda mücadele etmesi kendi doğal hakları ve fakat işçi hareketinin sermayeye karşı ayakları üzerine dikilmesi, bu sistemi sorgulayarak HALKLARIN KARDEŞLİĞİ'nin de gerçek temellerinin yaratılacağı sömürüsüz bir sistem kurması mücadelesinin zaferi olmazsa olmazlardan gördüğümden, filmin çok eksik kaldığını düşünüyorum.

14.12.2008

Sadık Yarim

Doğan Özdemir
da.dogan@mynet.com

Merhaba sevgili,

hatırlıyor musun, sana yazdığım ilk mektubum da böyle başlıyordu.

Bu sana son mektubum.

Merhaba sevgilim diye başlayan bir mektup bile yazamadan gidiyorum.

Elveda.

Gönlüm isterdi ki bu son mektubum olmasın.

Gönlüm isterdi ki ilk yazdığım mektubumdaki tüm arzular gerçek olsun.

Gönül isterdi ki ayrılığımız böyle olmasın.

Biliyor musun ikimiz için aklımdan geçen son şeydi ayrılık, hatta aklımdan hiç geçmedi bile, buna hiç izin vermedim.

Benim için yutkunamadığım en tatlı sevgili olarak hep boğazımda kalacaksın.

Artık gidiyorum..

Gidiyorum çünkü bir akşam üstü aynı yolun sağ şeridini işgal edip yürüyemeyeceğiz seninle, ellerini tutamayacağım, gözlerine bir kez daha derin derin bakamayacağım.

Bir kez daha göğsünde uyuyamayacağım.

Aynı kaşıktan pilav yiyemeyeceğiz, aynı bardaktan aynı çayı içemeyeceğiz, sevinçlerimizi paylaşamayacağız, sevinçlerine ortak olamayacağım, kollarımdaki sana ait olan diş izleri de yok artık,acı veriyor olsalar da alışmıştım, onlar da iyileşti, senden kalan son şey onlardı. Artık sana ait hiçbir şey yok üzerimde.

Artık küçük not kağıtlarından kelime oyunları oynamak ta yok.

Şunu bil ki sevgili, yaptığım hiçbir şey seni kaybetmek için değildi, hiçbir şeyin seni bu denli uzaklaştıracak olmasına müsaade etmezdim.

Ben nereden bilebilirdim ki sevgili, o geceden sonra her şeyin son bulacağını, bilsem öpmez miydim son kez seni. Bilseydim eğer ince yağmur damlaları tenimizin her zerresini ıslattığı vakit gök kuşağının altından geçme hayalimiz yok olacak, bırakır mıydım ellerini.

Artık küçücük not kağıdına bir birine değdirmeden ve kalemi kaldırmadan üst üste beş kez seni seviyorum yazmak ta yok, onlar da tarih oldu yaşanmışlıkların arasında.

Ve benim dile getiremediğim senin de hatıralarında var olan, daha bir çoğu da yaşanacak olan onca duyguyu da geride bırakıyorum.

Gözün aydın gidiyorum..

Gidiyorum çünkü ben seni tercih ettim, sen ise bir başkasını, tercih etmek her ne kadar güzel olsa da, tercih edilmemekte bir o kadar acı ve hüzün veriyor.

Senin yokluğunda sırtımı verebildiğim tek dayanak dost sandıklarımdı, onlar da sahte çıktı ve yine senin zifiri boşluğuna düştüm.

Lakin güçlü olmak zor gönül işlerinde..

Yarim dediğin yarim derken telefonun öbür ucundakine kolay değil bulunmak aynı yerde, kolay değil katlanmak bunca eziyete.

Sen yaşanılan her şeyin masumiyetine inat, inadına gittin uzaklara. Bense şimdi gidiyorum gecikmeli de olsa senin gittiğinden çok daha uzaklara.

Üzerime düşen her şeyi hallettin senin gibi bırakmadım arkamdakileri, tüm borçlarımı ödedim tanıyıp ta görüşebildiğim her insanla görüştüm, yarım kalan uzun vadeli bütün işler için özür dilemekle yükümlü olduğum tüm insanlardan özür diledim. Ölümü denemek kadar ayrılmak ta zor geldi her birinden. Eski dostum olsalar da.

Bir tek sana uğramadan gidiyorum, kusura bakma, sen artık bana çok uzaksın.

Gün olur da eğer gittiğim yeri merak eder, aklında bir soru takılı kalırsa, için rahat olsun sevgili,

sensiz gidebileceğim son yere gidiyorum.

Nereye mi ??

Ozan Veysel'in dediği gibi "nice güzellere bağlandım kaldım / ne bir vefa gördüm ne faydalandım / her türlü isteğim topraktan aldım / benim sadık yarim kara topraktır." ❧

"İki Kalas Bir Heves" ya da "orda bir köy var uzakta": Bulancak Sanat Tiyatrosu

tan doğan

Ahmet MAĞDALA'ya

Tarihsel Süreç Bağlamında Tiyatro

Yüzyılların imbiğinden süzülerek günümüze ulaşan, Yunanca'da **"seyirlik yeri"** anlamına gelen ve ***(tea: sahne)*** **theatron**'dan türetilmiş olup, Türkçe'ye, İtalyanca'daki ***teatro*** sözcüğünden geçerek, ***"bir öyküyü, sahne olarak ayrılmış bir yerde, oyuncuların söz ve hareketleriyle canlandırma sanatı"; "bir edebiyat türü olarak, oyuncular tarafından, seyircilerin önünde temsil edilmek amacıyla yazılmış veya tasarlanmış eserlere verilen ad"*** ya da ***"dram, komedi, vodvil vb. edebiyat türlerinin oynandığı yer"*** diye tanımları yapılan **"tiyatro"**nun ilk izlerine, ***-Üst Paleolitik Çağda, İ.Ö. 40-10 bin yıl önce-*** Avrupa'da, maske ve köstüm kullanarak, ellerine ve yüzlerine hayvan postları geçirmiş insanların ritmik hareketler yaptığı gösteren ve mağara resimlerinde denk gelinmektedir. Gösteriler, İ.Ö. 4. yüzyıla kadar açık havada, önceleri taş, sonraları ***"ahşap/tahta"*** oturma sıraları ve zamanla da sahne binalarında gerçekleştirilmeye dönüşür. Özce, en az ***"iki kalas"*** eklemlenir ***"bir heves"***e...

Çağdaş Nasreddin Hoca

Şimdilerde bir kitap yayınlardı bizde, ***"kalas"***ı ***"heves"***e harmanlayan: **"İki Kalas Bir Heves."**

"50 yıl"ı aşkın bir zamandır **"tiyatronun tozunu**

yutan bir koca yürek" yazdı bu kitabı: **Erol Günaydın.**

"O" ki, yıllar yılı kurduğu ***"çocuk tiyatrosu"***yla Anadolu'da gidilmedik yer bırakmadı; televizyondan evlere uzanarak ***"yüzlerde bir gülücük"*** bırakmanın emeğinden kaçmadı; unutulmaya yüz tutan **"meddah"**lığı Ramazan aylarında bizlerle buluşturmayı yok saymadı; Akşehir'de **Nasreddin Hoca** olup, ***"ya tutarsa"*** umuduyla, ***"göle yoğur çalmayı"*** hiçbir zaman unutmadı… **"O"** ki, rûhuna işleyen ahşap kokusuyla, kulaklarında çınlayan **"kalas**" sesleriyle, **"tiyatro denen heves"**ini hiç kırmadı. **"O"** ki, ***"Tiyatroda beni en çok etkileyen, ahşaptır. Öyle güzel ahşaptır ki mis gibi kokar. Tiyatroya ilk girdiğimde o kokuyu aldım. Dedim ki, tevekkeli değil, ustalar, 'iki kalas bir heves' derlerdi. İşte o kalasların kokusu sinmiş tiyatroya, benim hevesimle birleşmiş. O koku, hiçbir yerde olmayan bir kokudur. Vazgeçemediğim budur." (…) "İnsanlar hayatımın en büyük serveti. Bütün gezdiğim yerdeki insanlara hep sevgiyle baktım, onlardan da sevgi gördüm. Kimseye kızamadım, herkese hak verdim. Belki bu sevgi dağıtımı beni çok mutlu ediyor. Bu sevgiyle belki bana hayat verdiler, nefes aldırdılar. Her zaman gülüyorum, gülümsüyorum. N'apayım…"*** (Erol Günaydın, *İki Kalas Bir Heves*, İş Bankası Yayınları, Haziran 2007, İstanbul.) sözleriyle ve yüreğimize işleyen **"hüzünlü gülüş"**üyle, ekin yaşamımızın **"en büyük servetlerinden biri"** oldu…

Tiyatro Nedir?

Yunanistan'dan Türkiye'ye uzanan yolculuğumuzu sürdürürken, bir soru sormak olası: **"Tiyatro Nedir?"**

Bu soruyu pekiştiren bir ikinci soruya da yer verilebilir: Mağara resimlerinden masklara, masklardan maskelere, maskelerden kostümlere… Eşdeyişle, **"taştan kalasa dönüşen serüvenli bir heves"**in **"insan"** için anlamı, önemi ve değeri ne?

Ayrımsız, her insanda yer alan gülmek, ağlamak, sevinmek, üzülmek benzeri yüreğe yönelik duyguları devindiren; hem insanın hem de yaşamın gizini çözebilmek ereğiyle yaşama ayna, **"insanca yaşamak"**la **"yaşamın anlamı"**na ışık tutan; ***"sahne tozu"***unu ciğerlerimize çektikçe, bir başka soluğun **"güzel"**liğiyle yaşam yolculuğumuzu sürdürmemizde kolumuza giren **"bir gerçek dost"**tur **"Tiyatro"** ya da **"bir tiyatro emekçisi"** olan **Haldun Taner**'in dilinden yüreğimize uzanan sözden öte bir değerdir **"İki Kalas Bir Heves…"**

BST

Yolculuğumuz geldi dayandı, böylesi bir **"heves"**i "**30 yıl"**dır aksatmadan sürdüren, tarihi İ.Ö. 1200'lere uzanan; **Kerasus**'tan **Kebsil**'e, **Kebsil**'den **Akköy**'e, sonradan da, derelerin denize dökülüp mavinin yeşile-yeşilin maviye karıldığı, sarmalandığı, bulandığı yer olan **Giresun**'un **"Bulancak"** ilçesine ve bu ilçenin soluğu, yüreği olan, kısaca **BST** diye dillenen **"Bulancak Sanat Tiyatrosu"**na…

Halktan İnsanların Soluğu ya da "Tiyatro Sevdalıları"ndan Sevgilerle…

BST, (Bulancak'taki çeşitli tiyatro etkinliklerinden sonra) **1987**'de, **Mürsel Gülmez, Sezai Yeşiltepe** ve **Ömer Mustafa Yılmaz**. girişimiyle kurulmuş olup, şimdilerde **60 bin** nüfusu olan ilçede, **60 "tiyatro sevdalısı"**yla kentin soluğunu tutup yaşam sevincini çoğaltmayı sürdürüyor **"İki Kalas Bir Heves"**le…

"Tiyatro da domates kadar önemlidir…"

Terzi, alüminyum ve plastik doğramacı, teknisyen, balıkçı, öğretmen ve voleybol hakemi, motor tamircisi, mimar, pazarcı, fındıkçı, sebzeci… Gündüzleri geçim derdinde, akşamları tiyatro sevdasında 60 can insan… Değer verdikleri ve yaşama geçirdikleri tiyatro ürünlerini önemseyen **"Bulancaklı Sanatçılar…"** Tiyatroyu ne denli önemsediklerinin bir göstergesi olarak, tiyatrolarının ilk genel sanat yönetmenliğini yapan sebzeci **Mürsel Gülmez'**in bir ***özlü söz*** niteliğindeki tanımlaması yüreklere çivileniyor: ***"Tiyatro da domates kadar önemlidir…"***

5 000 Kişilik İzleyici…

BST, Bulancak halkı için öylesine değerli ve önemli ki, izleyici sayısı **5 000**'e bile çıkabiliyor. Tiyatroda doğup büyüyen, tanışıp evlenen, çoluk çocuğa karışan nice tiyatrocuya sahne olan **BST**, **Turgut Özakman**'ın ***"Güneşte On Kişi"***, (ressam ve sahne dekoratörü olarak yıllar yılı opera ve tiyatroya emek veren; emeğinin uzantısı olarak **"ÜÇ KALAS İKİ İNSAN BİR HEVES"** adlı kitabı ***-Metaksan Yayınları, 1994, İstanbul-*** yayımlanan **Acar Başkut**'un babası) **Cevat Fehmi Başkut**'un ***"Buzlar Çözülmeden"***, **Oktay Arayıcı**'nın ***"Rumuz Goncagül"***, **Bilgesu Erenus**'un ***"Misafir",*** **Ferdi Merter**'in ***"Mahkûm"***, **Emmenuel Robles**'in ***"Özgürlüğün Bedeli (Montserrat)"***, derken **Orhan Kemal**'in **"72. Koğuş"** oyunlarını yıllar içinde sergilerken, **"Halktan Halka"** veriş alışını yaşam biçimine dönüştürmenin haklı/halklı sevincini yaşıyor. Şimdilerdeyse gözlerini, yüreklerini bir ünlü festivale dikmiş durumdalar: **"Shakespeare Festivali."**

"Merhaba Sahakespeare!"

Ünlü İngiliz ve **"Yeryuvar Şairi" William Shakespeare**'in, yine bir şairin/şairimizin, **Can Yücel**'in *(**"Can Baba"**nın)*, tiyatro yolculuğumuza güzelim **Türkçe** çevirisiyle kazandırdığı ***"Bahar Yorgunu"*** eserini, **Shakespeare**'nin doğum yeri olan **Stranford**'da **"Stanford Tiyatro Günlerinde",** hem de **"İngilizce"** olarak sahnelemek ve büyük şaire bir **"merhaba"** göndermek ereğinde **BST…**

Şimdi Şenlik Zamanı !…

Bulancaklı güzelim insanlar, **1992**'den bu yana, **"Bulancak Belediyesi Kültür Sanat Şenliği"**ni sürdürürken, **1996**'da **"Karadeniz Tiyatrolar Birliği"**ni kurmakla yetinmeyip, **"Ordu Belediyesi Karadeniz Tiyatrosu", "Giresun Belediyesi Şehir Tiyatrosu"** ve **"Karadeniz Teknik Üniversitesi Tiyatrosu"**yla el ele/yürek yüreğe verip, **"Karadeniz Tiyatrolar Derneği"**nin kurucu üyesi olup, ***"Varolmanın Dayanılmaz Mutluluğu"***na ulaştılar…

"Yaşasın Tiyatro! Yaşasın BST!"

"Eskiden tiyatro, Osmanlıca'ya ibret sözü ile çevrilmiştir" diyen **Falih Rıfkı Atay***'ın sözü,* ***"orda bir köy var uzakta"*** *diye süren bir okul şarkısının yazgısını, köylüsüyle, kasabasıyla, kentlisiyle değiştirip, dirençle, umutla, sevgiyle "sanatsal bir utku"ya dönüştüren Bulancaklılar, "İki Kalas Bir Heves"le, tiyatro sahnelerindeki tozlu* ***"kalas"****ların kokusunu içimize sindirerek, uğraşlarının yalnızca bir* ***"heves"*** *olmadıklarının imzasını yüreğimize kazıdılar.*

…ve, **Shakespeare**'e yolcu olan **BST**'liler, şairin **"Zevkli İşte Zahmet Olmaz"** sözünü ilke olarak alırcasına, **"Alnında Işığı İlk Görenler"**den olurken, ***"Tiyatro da domates kadar önemlidir…"*** diye diye, tiyatroyu yaşam bildiler/bilmekteler…

"Yaşam kısa, sanat uzun": Çok yaşasınlar… ❦

Onu çizmek

H.Tuğrul Atasoy

Çizgileri seni tatmin etmese de
Her zaman resmini çizmenin sonsuz
Sayıda yolu vardır mutluluğun
Bir cam ve üzerinde rastgele damlacıklar
Uzanmış bir adam bir de kedi çiz göğsüne
Yağmurun sesi ile mırıltıları dinlerim ben
Ve sen de görürsün mutluluğumu

Tiyatroda kahramana veda ederken…

Duvara Karşı Tiyatro Topluluğu

Yazımızı bu üst başlıktan tartışmaya başlayıp, bunun ispatı üzeriden yapılandırmak yerine önce başlık -kuram- haline dönüşmüş olan iddiamızın gündelik hayatlarımızda tezahürünü tespit etmekte fayda var. Keza her üst başlık -kuram- kaynağını toplumsal deneyimlerin içinden alır. Aksi halde ayakları yere basacağı söylenemeyeceğinden inandırıcılığı ve samimiyeti de olmaz. Tiyatroda kahramanı tartışacakken kendi yaşamlarımızın "kahramanı" olan bizlerin içinde bulunduğumuz durumu tespit etmemiz kaçınılmaz. Çünkü bizler ne kadar kahramansak, teatral üretimlerimizde kahramanlarımızın durumu bizden farksız olacaktır.

"Kahramanlar, insanüstü güçlere sahip, iradeli ve görünümleriyle görkemli karakterlerdir."

"Kahraman, sözünü, kulağını, aklını doğrunun emrine verdiğini ilan etmekten çekinmeyen, malından, gençliğinden, hayallerinden, beklentilerinden, ulaştıklarından, ulaşma ihtimali bulunanlardan vazgeçerek canını 'doğru kabul edilen ' yolda ortaya koyan insan…"

İnsanın gelişim evrelerinde kendisini koşulsuz-şartsız koruyacağını düşündüğü bilgi-birikim ve deneyimlerine değer verdiği kişiler vardır. Elbet toplumsalın tamamen dışında insanın fiziksel olarak doğadan korunmaya ihtiyacı olan durumlar da mevcut. Fakat bu durumlara karşı korunma konusunda eğitildiğinde artık bu ihtiyaç ortadan kalkar. Biz şu an toplumsal ilişkiler çerçevesinden bahsedeceğiz sadece. Ortalama ergenlik dönemine kadar kişinin güven perspektifi ile baktığı en ciddi kurum aile kurumudur. Anne-baba tüm bilgilerin sahibidir ve olası bir aksilik halinde atik bir şekilde sorun çözümlenebilir. Sonraları bu ilişki öğretmen, arkadaş vb. toplumsal ilişkilerimiz genişledikçe devam eder. Kişinin diğerlerine karşı tutumunu belirleyen, örnekleri daha da arttırılabilecek (televizyon-gazete-okul-din vb.) toplumsal ilişkileridir. Şimdi konuyu biraz daha kapitalist üretim ilişkileri ve bunun sonucunda oluşan yasalar ekseninde düşünürsek; yukarıda bahsettiğimiz, kişinin toplumda kendini güvende ve buna paralel olarak güçlü hissettiği ilişkilerin tümünün bireyden bir takım beklentileri vardır. Aile, kendi ayakları üzerinde durabildiği ana kadar vardır ve bunun da zamansal olarak sınırı belirlenmiştir. Toplum bireyden yirmili yaşlarında kendini çekip çevirmesini bekler. Bu çekip çevirmenin yaşamda karşılığı ekonomik-siyasi olarak o ana kadar babanın yüklenmiş olduğu tüketim ve topluma uyum eğitiminin sonlanması ve bunun devamcılığını bireyin üstlenmesidir. Medya o ana kadar aile kurumuna yüklenen rolün bayrağını "yetişkin" olarak nitelediği bireyin almasını bekler. Kişinin o ana kadar bir başkasının iradesi vasıtasıyla hissettiği güven duygusunu –güvende olma hali– ve iradeyi kendi dinamiklerinden beslemesi gerekir. Ailenin gücü, yetkisi buraya kadardır. Toplumsal kurallara uymama hali ailenin kudretini aşar. Kişi ilk kez belki de en güvendiği kanalın güçsüzlüğü ile yüz yüze gelir. Tıpkı anne ve babanın da yaşamlarının benzer evresinde içine düştükleri durum gibi. Arkadaş, öğretmen vb. diğer ilişkilerin de benzer içsel mücadeleleri olduğundan bu kanallar ile de bir yardım alış verişine girme söz konusu olamaz. Çünkü sistem, yardımlaşma, dayanışma, kişinin kendine özgü yetenekler geliştirmesi ve özgün yaratımlarda bulunması üzerine değil, kıyasıya bir rekabet ve yaşam savaşı üzerine kurulmuştur.

Bu aşamada kişi yaşamının devamı için tercih-

lerini sistemin ona sunduğu seçenekler arasından kullanmak zorunda kalır. Bu tercih her ne kadar öznel bir tercihmiş gibi görünse de, seçeneklerle sınırlı olmasından dolayı belirlenmiştir. Bu tercih silsilesi içinde kişi yetişkin olma - irade olma- konusunda adım attığı yanılsamasına kapılır. Hangi fabrikada çalışacağını tercih edebilir, hangi üniversite-bölüm de okuyacağını tercih edebilir. Kendisinin tekrarı bir aile kurumu oluşturabileceği eşini tercih edebilir, evini, arabasını, kıyafetlerini, tüketeceklerini vs… Tüm bu tercihler aslında ekonomik-toplumsal işleyişçe belirlenmiştir. Varlıklı bir ailenin ferdinin bir fabrikada işçi olması beklenemez, bu yüzden seçimler arasında fabrika tercih etme söz konusu değildir. Keza tersi içinde geçerli ki bir işçi çocuğu tercih ettiği üniversite eğitimi alma şansına sahip değildir. Bu ihtimal bile baştan yok sayıldığından feragat ettiği bir seçim olarak ta algılanmaz çoğu zaman. Eş olarak seçeceği insan kendi sınıfsal konumu çerçevesindedir. Tüketim endüstrisi de bizlere sınırsız seçme şansı tanır. Her renk, her beden, her kalite, her fiyat, kıyafetler, ayakkabılar, her dereceye göre ayarlı çamaşır makineleri, buzdolapları, kadınlar için rengarenk makyaj malzemeleri, erkekler için her kokudan traş kremleri, jöleler, parfümler… tümü piyasaya sürülmüştür. Seçim sınırsız mı gibi görünür fakat dönemin belirlenmiş modası ve piyasa arzı ile sınırlıdır aslında. Mesela bugün kimse 1970'lerin İspanyol paça pantolonlarını, sivri yakalı-dar gömleklerini giymeyi tercih etmiyorsa bunun nedeni sevmemek ile açıklanamaz. Bugün moda piyasası bize başka tüketim nesneleri sunmuştur. Beğeni değişmiştir, daha doğrusu yeni bir beğeni oluşturulmuştur. Tıpkı 1970'lerde sunulan gibi. Bu tarz kıyafetler moda endüstrisinin yaratıcılığının tıkanıp tekrara başlayacağı evrede yeniden önümüze sunulmak üzere tarihin raflarında beklemektedir halen.

İşte tüm bu belirleyenlerin kuşatmış olduğu bizim zavallı yetişkinimiz, yetişkin olmanın ona toplum tarafından yüklediği tüm vazifeleri yerine getirir. Eş olur, anne olur, baba olur, çalışan olur, tüketici olur vs. Ama irade! Kişinin iradesi sistemin iradesinin başladığı yerde çoktan bitmiştir. Yetişkin güçsüzdür, korkuları vardır artık. Yaşamını belirleyen şey korkularıdır. Ya iş bulamazsam, ya bulur da atılırsam, ya çocuk okumazsa, ya çocuk iş bulamazsa, ya evim olmazsa, ya evim olurda yanarsa, ya hırsız girerse, ya saldırıya uğrarsam… Bu korkulara akli bir çözüm bulunamadığı noktada artık birey korkularına teslim ve onlarla hiç yüzleşmemenin yolunu aramaya başlar. Evine hırsız girmemesi için kilitler vurarak aynı zamanda kendini kendi evine hapseder. İşten atılmamak için diline kilit vurur, yaratıcı iş gücünü bir pazarlama nesnesi haline getirir. Çocuklarının "geleceği" için onları düzen dışı yönelimlerden korumaya çalışır, korkularının esir ettiği kendini, çocuklarında yeniden yaratıyordur aslında. Ama kapitalist sistem durmuyor, tüm bunlara rağmen pervasızca kendini yeniden yaratıyor. İrade olamayan bireyin korkuları yeni bir endüstri bile yaratıyor. Korku endüstrisi! Özel Güvenlik birimleri, özel güvenlik kameraları, çelik kapılar, açılır kilitler, açılamaz kilitler, alarmlar, silahlar, savaşlar, para kasaları, bayıltıcı spreyler, ev sigortaları, hayat sigortaları… Kişi sorunlarının, korkularının çözümü olarak, sorunu verili ve olgusal kabul ederek, ona dair çözümler üretmeye çalışıyor. Neden hırsızlık var? Neden saldırıya uğruyor insanlar? Neden savaşlar çıkıyor? Neden bazı çocuklar bilgiye ulaşamıyor? Neden…? gibi sorunu köktenci kavrayan sorular sorulamıyor. Kapitalist hegemonya kişileri kapitalist ilişkilere öylesine angaje ediyor ki burada iradeden bahsedilemiyor. **Tam da bu noktada, irade sistem dışı düşüncelerde hayat bulabilir diyebiliriz.** Modern dünyada kişinin davranışını belirleyen topluma karşı kişinin kendini özgürleştirmesinin zorunluluğunu salık veren avangart tiyatro akımları ve kuramcıları olmuştur. Kimi tiyatro kuramcıları, oyuncuyu modern dünyanın algısından sıyırma, arketiplerden arındırma üzerine yoğun çalışmalar yapmıştır. İlk olana, özsel belirlenmemiş olana ulaşmaya çalışma zamanla yerini tiyatro ilişkisinin yerine ritüellere bırakır. Elbette bu bir arayış fakat toplumun tamamen dışında bir insan özü tanımlayarak bir tür mistik cemaat örgütlenmesiyle, modern toplumun yasalarını çözümlemeden reddederek huzura ulaşmanın ne derece mümkün ve gerçekçi olduğu bir başka yazının konusu olacağından bu çerçeve içinde bu tartışmaya girmiyoruz. Fakat artık yeni bir tespit ile ilerleyebiliriz; **kapitalizmin yasalarını, örgütlenme şeklini anlamadan kişiden sistem karşıtı düşünceler üretmesini bekleyemeyiz.** Yeni bir şey fikri, ancak eldeki şeyden mutsuz olma, mutsuzluğun nedenini anlayabilme ve bunlardan sonra ne istediğini şekillendirme projesi üzerine kurulabilir. B.Brecht'in sözleri tartışmamızı karşılıyor:

"İnsanlar birbirlerine nasıl davranıyorlar? Birbirleriyle nasıl dost ve düşman oluyorlar? Nasıl soğan satıyorlar? Savaş planları hazırlıyorlar, evlilik ilişkileri kuruyorlar, yün giysiler dikiyorlar, birbirlerini eğitiyorlar… Her zaman öğrenmeyi arzuladım. Benim için önemli olan bunların arasında bazı yasalar elde etmek ve bu yasalardan yola çıkarak şimdiden ilersini görebilmek. Olası en mutlu yaşamı sürdürmek için nasıl davranmam gerektiğini soruyorum kendi kendime; bu tabi ki başkalarının davranışlarına bağlı. Dolayısıyla başkalarının davranışları ve özellikle onlar üzerinde bir etki yapabilme olasılığı da beni son derece ilgilendiriyor…"

Tüm bu tartışmalardan ve çıkarsamalardan sonra yeniden bizim irade olamayan karakterimize dönersek; yola, sistemi ve yasalarını anlayarak çıkması gerekir diyebiliriz artık. Yazımızın başından beri değindiğimiz sıkışmışlık-sıkıştırılmışlık durumu, kapitalizmin kurallarınca ilerlemesinin bir ispatıdır aslında. **Kapitalizmde hayatlarımızın kahramanı olamıyoruz.** Gerçek böyleyken tiyatroda aksini söylemek bugünkü toplumsal-siyasi ortamda karşılığını bulamayacaktır. İzleyici tiyatroda kendisini, oyun kahramanının coşkusuyla, artan devinimi ile devindirebilir. Fakat salondan çıktığında kendi yaşamı akışında sürecek sanal bir kurtuluş en fazla izleyiciye bir rahatlama veya bir sihirli kahramanın ortaya çıkması umudunu verecektir. Yaşamlarımızda bizi koruyup, kollayıp, kurtaracak bir kahramanımız yok. Bugün izleyicinin tiyatro ile kurduğu ilişkiyi kendi yaşamını *gözlemleyebileceği* bir noktaya taşımak gereği kaçınılmaz. İzleyiciden oyunda geçen olaylarla devinmesini, onların bir parçası olmasını beklemek yerine, olayları değerlendiren bir dış göz olmasını sağlamak anlamına geliyor gözlem. Kapitalizm tarafından nesneleştirilen izleyici, kendi hayatına yön veremeyen, nesne durumundaki oyun karakterlerini gözlediği ölçüde kendi durumunu sorgulayacaktır. Bu durumda tiyatro oyunu ile kurduğu ilişki oyundan sonra evine gittiğinde kendini sınırlayan bu hayata karşı, özgür olacağı, iradi olacağı, mutlu olacağı bir dünya fikrinin tohumlarını atacaktır. İşte bu özne-irade olma tam olarak ta bu noktada kendini gösterebilir. Kendimize ve hayata karşı söyleyecek sözümüz ve eyleyeceklerimiz olduğundan, tekrar yaşamlarımızın öznesi olana kadar, tiyatroda kahramana veda ediyoruz.

18 Aralık 2008

Gençliğin Savaş Şiiri

Övünç Pehlivan

Ege Derinliklerinden Duyulandır:

Kızıl testilerde şarap tortusunu
kahkahalarını içtim atalarınız
deli dalgalar gibi şaşkındılar
acınası ve suskundular
kadınların kanlı kemiklerinden
ve kendi derilerinden dokundu
Halı dokundu sefil toprakta
dökülen duvarları
göğün berrak rengine dikti terzi
yere düşerken ilk tohum

ilk tohum
benim oğlumdur
ilk oğlum
yere düşen bir tohum
Duyun!
sır, savaş, ateş…
Katı kaslarla kaplı bir kutu
aç o kutuyu Genç!
AÇ!
"dün çok erkendi" diyorum sana
"yarın çok geç"!

Sindagma Meydanı'nın Sloganı:

O genç on beş yaşında
on beş yaşında doğurur Doğu'da kadın
on beş yaşında doğuran bir kadın
O'nu doğurmak isteyecek
on beş defa!
On beş kız doğacak o kadından
doğmuş olan on beş kız da
on beş defa doğuracak o kadını da

Kaslarla kaplı katı bir kutu
sır değil kulaklarına
rüzgarın uğultusunu taşıyan
sesimiz saklı o kutunun içinde

Aç kutuyu genç!
Açççç!
"dün çok erkendi" diyorum sana
"yarın çok geç"!

Herhangi Bir Aile

Taha R. Üresin
tahauresin@mynet.com

—Sana bir sürprizim var hanım, diye seslendi Mahmut karısına.

—Hayırdır yine ne var? dedi mutfaktan yüksek ve bıkkın bir sesle.

—Hatice de gelsin yemekte toplanalım hele; o da duysun? Onu da kurtaracağım çalışmaktan. Bir çay getir bakim hele.

Yarın zengin olmanın keyfini çay içerek çıkarmayı düşündü.

Oğlan:

—Baba iş mi buldun yoksa? Bu iş olacak mı gerçekten?

—Oğlum bu seferki hiçbirine benzemiyor, adam söz verdi garanti bu iş. Hele o gün gelsin sen de şaşıracaksın.

Ayakkabısının tabanı çıkmıştı; arkadaşları fark etmese babasına hiç söylemeyecekti. Tam konuyu açacaktı ki, babasının iş planlarından bahsetmeye başlaması durdurdu onu. Paralarının olmasını bekleyecekti.

—Üzüm işi ne oldu? dedi karısı.

—Sorma hanım, adam üç kağıtçı çıktı, para vermeden kaçtı gitti pezevenk.

—Peki, inşaat işi?

—Arkadaştan haber bekliyorum.

—Haber vermedi mi? Altı ay oldu.

—Yok, vermedi namussuz.

Oğlanın merakı iyice artmıştı ki Hatice işten geldi.

—Kızım bak baban ne anlatacak; yeni bir iş bulmuş.

—Tamam anne, üstümü değişip geliyorum.

Oğlan heyecanla getirdi siniyi ortaya; "Hadi çabuk ol oyalanma." diye seslendi ablasına.

Anne, oğlan, sevinçle oturdular yemeğe. Bu, yemeğin sevincinden çok duyacakları yeni bir iş planının heyecanıydı.

—Eee baba anlat hadi, dedi Hatice, sofraya otururken.

—Bugün Recai'nin dükkanında oturmuş tavla oynuyorduk. Bir adam içeri girdi, selam verdi. Recai'yle sarıldılar, öpüştüler. Adam bana da tanıdık geldi ama hemen çıkaramadım. O beni tanıdı. Sonra kendini anlatınca eski mahalleden Şevki olduğunu hatırladım. Yaşıtımız, ama çok değişmişti. Neredeyse yirmi yıl oluyor o mahalleden taşınalı.

Hatice:

—Konuya gel baba.

Neyse işadamı olmuş, çok zenginleşmiş, iş kovalıyor habire. Bu yaz da pansiyon alıp turizm işine girecekmiş. Orayı işletecek güvenecek bir adam bulamadığını söyledi. Recai durumumu bildiği için hemen beni söyledi. O da eski arkadaş olduğu için "Senden iyisini mi bulacağız?" deyip kabul etti.

—Baba sen pansiyondan ne anlarsın? dedi Hatice.

—Yaparız kızım yapanlardan ne eksiğimiz var, ça-

lışanlar yapıyor. Temizlikçiye temizle dersin ortalığı temizler. Makine de çarşafları yıkar. Pansiyonculuk dediğin bu. Bu yaz parayı vuracağız, kafanı yorma sen.

Hatice tekstil atölyesinde çalışıyor. Evin geçimini çoğu zaman o sağlıyordu. Babası beş yıl önce fabrikadan atıldığı günden beri uzun süren bir işi olmamıştı. Girdiği işlerde en fazla üç ay çalışan babasının ya sigortasını yapmıyorlar ya da parasını tam ödemiyorlar, 'Sıkışık durumdayız' diye geçiştiriyorlardı. Hatice'nin de durumu bundan farklı değildi. Yaklaşık iki yıl önce başladığı işe 'Sigorta yapacağız.' vaadiyle girmiş ama hala sigortası yapılmamıştı. Otuz beş işçinin çalıştığı işyerinde tek ustabaşının sigortası olduğunu işitmişti. Kendisinin de bir gün sigortalı olacağına emindi. Bu yüzden işini mükemmel yapmaya çalışır, işi savsaklayanlara da kızardı.

…

Yataklarında döne döne
Gece yatmadan önce
Hayallere dalmıştı hepsi.

Oğlan denize balıklama dalıyor, yüzüyor, yüzüyor, yüzüyordu. Kız kendine sevgili bulmuş sahilde el ele yürüyor. Anne ise kocasının bu işinden gurur duyan bir tavırla arkadaşlarına işlerin nasıl gittiğini anlatıyordu. Çok mutluydular.

…

Sabah olduğunda oğlan annesine koştu.

—Anne rüyamda ne gördüm biliyor musun?

—Ne gördün canım kuzum?

—Babam işe girmiş, biz de pansiyonun odalarına yerleşmiş tatil yapıyoruz. Denize giriyoruz çıkıyoruz.

—Hayırlısı olsun, bu sefer olacak herhalde. Hadi hazırlan, okula geç kalacaksın.

…

Dün Mahmut'un ailesine anlattığı pansiyon işi tamamiyle hayal ürünüydü. Ailede herkesin gözü ondaydı. Ama olmuyordu işte, doğru dürüst iş yoktu. Yeni bir kurtulma fırsatı çıkmıştı artık. Fabrikadan atıldığı günden beri aklı atlardaydı. Artık çalışmaya değil atlara inanıyordu. Mahmut da oğlu gibi dün gece rüya görmüştü fakat rüyanın konusu biraz farklıydı. Bugün yarışta hangi atın kazanacağını görmüştü. Bu çok önemli bir yarıştı. Gazi koşusu vardı. Kazanacak atın adı Speed Jony idi. Artık zenginiz diyordu kendi kendine. Bunun için arkadaşından yüklü bir miktar borç para almıştı. Birkaç saatliğine aldığını, akşama geri vereceğini söyleyip kolayca ikna etmişti adamı. Tabi planlarından bahsetmemişti. O da arkadaşını bu kadar kararlı görünce kıramamıştı. Gazi koşusunda büyük oynamak iki ay önce aklına gelmişti. O gün bugündür geceleri bile doğru düzgün uyuyamıyor, ara sıra gazete alıp bu atın ve diğer atların antrenmanlarını takip ediyordu. Bu at antrenmanlarında da dereceleri pek iyi değil gibiydi. Tabi bilerek gizliyorlardı atın başarılarını diye düşünüyordu sürekli olarak. Açık açık yazsalar herkes o ata oynardı. Zaten sürpriz yapacaktı. Çok iyi ganyanı vardı. Yarış mafyası akıllarınca enayilerin paralarını toplayacaktı. Bu atın daha önce kazandığı bir yarış yoktu; ama o, bugün için hazırlanmış bir attı. Bu önemini daha da artırıyordu. Ödül büyüktü.

Yarış bittikten sonra doğru parasını alacak. Arkadaşına parasını ödeyecek, hatta ona değerli bir saat alacaktı. Arkadaşının hanımını da unutmayacak ona da tek taş yüzük alacak, oradan doğru eve gidecek. Hanımına eşyaları toplamalarını söyleyecek. Ve yaşamının bunca senesini yoksulluk içinde geçirdiği şehirden ve onun kötü anılarından uzaklaşacaktı. Başka bir şehirde bambaşka bir insan olarak başlayacaktı hayatın yeni sayfasına. Dört katlı bir ev alacak, evin bahçesinde de Mercedes duracaktı. Simsiyah rengiyle gündüzleri güneşin ışıklarını yansıtacaktı...

…

—Yok, anne yok, dedi bağırarak annesine sedirin altından. "Yok yok yok be."

—Oğlum canım iyi bak belki düşmüştür birşeyler. Ben elbise dolabına bir daha bakacağım belki gözden kaçmıştır.

—Olur mu anne ya, gözden kaçar mı? Ben bir saatte en az üç defa baktım, bütün elbiseleri indirdim.

—Buldum! diye bağırdı oğlan, anne yanına koştu.

Oğlan sedirin altından çıktı. Tozunu üfürdü.

—Peh be düğmeymiş.

Anneyle oğulun bir anlık sevinci kursaklarında kaldı. Tekrar aramaya koyuldular.

Anne büfeye yöneldi bu sefer. Çeyizinden arda kalan tabakları bardakları, kaşıkları indirdi. Çeyizi görünce, kendisini istemeye geldikleri günü hatırladı. Mahmut'un işi yok ama yakında başlayacak demişti kaynanası. İlk önce bizde otururlar, sonra işleri yoluna koyunca kendi evlerine taşınırlar. Evlilik hayırlıdır, rızkları açılır. Mahmut'la da gizli gizli görüşme imkanı bulunca yaptığı planlar çok hoşuna gitmişti. Yirmi iki yıl olmuştu evleneli. Fabrikada ça-

lıştığı yıllar iyi kötü geçse de beş yıldır ekmek parası bulamadıkları zamanlar çok olmuştu. Artık gittikleri mahallelerde bakkal da bir müddet sonra borcu kesiyordu. Şimdi de öyle olmuştu. Manav da kesmişti artık. Abisinden isteyecekti, onlarda da yoktu zaten. Herhalde bu yüzden tek görüştükleri akrabaları abisiydi. Diğerleri zengindi; zengin olanlar tek tek silindi gitti yıllar geçtikçe. Tabakları kaldırınca geride parlayan nesneye elini attı, iğne çıktı. Hatice de getiremezdi, daha maaşa üç gün vardı. Patrondan avans ala ala maaş neredeyse bitmişti zaten. Evde de kuruş kalmamıştı, mutfakta akşam yemeği için yapacak hiçbir şey yoktu. Sağa sola bozuk para düşmüştür diye aramaya koyulmuşlardı…

…

Kapı çalındı. Mahmut'un karısı açtı kapıyı. Şimdiye kadar hiç görmediği bir yüz ifadesi vardı kocasında. Donuk ve ifadesizdi suratı.

—Ne oldu? dedi telaşla.

—Bir şey yok hanım, biraz canım sıkkın sadece. Evde her zamanki koltuğuna oturdu. Etrafa donuk ve anlamsız bakmaya devam ediyordu. Yatmak istediğini söyledi ve yatak odasına geçti. Üstünü başını soymadan girdi yatağa. Yüreği acımaya başlamıştı…

Anne ve Hatice haberleri izlemeye koyuldular. Mahmut'un durumu kafasına takılmıştı ya. Başbakan televizyonda hükümeti yeni devraldıklarını, eski hükümetin kendilerine enkaz devrettiğini fakat bu enkazı kısa zamanda kaldırıp refah ülkesi yaratacaklarını, enflasyonu bitireceklerini, işsizliğin tarihe karışacağını, ülkenin iyiye gideceğini anlattı. Mahmut'un yeni iş sevincinin üstüne bir de bu haberi görünce yüreklerine biraz daha su serpildi anneyle kızın. ❦

İçimizdeki Dünya

Üzeyir Lokman ÇAYCI

Pazartesi ipin ucunda bir halka
Salı insanların ellerinde bir düğüm
Çarşamba üstüne yazıldı bir kütüğün
Perşembe balık günü
Cuma düğün
Bizim için yeterli değil
Geride kalan iki gün!

Cumartesi incir tatlısı
Pazar günlerin atlısı...
Gezinti... piknik
Elde durur mu hiç keklik!

Geçer gider günler gibi haftalar
Ayların dahi önemi yok
Acı çekerken yaşlılar ve hastalar!

Sevelim hayatı ve insanları
Koruyalım doğayı...
Hayvanlarla
Ormanlarla süsleyelim dünyayı!

Paris, 27.05.2008

Bu kitabı okumayın!!!

Güney Yılmaz

Yazar-şair Adil Okay'ın Kasım ayında Ütopya Yayınlarından yeni bir kitabı daha çıktı. Ancak kitabı okumaya gerek yok! Uzun uzun ve sürekli bakmak, baktığımızı görmek, kendi hayatlarımızdan özdeş kareler bulmak ve gözlerimizin hemen her gün karşılaştığı şeyleri yeniden hatırlamak yeterli. Çünkü Okay'ın yeni kitabı kendi çektiği fotoğraflardan ve bu fotoğraflara baktığımızda belki aynı sözcüklerle olmasa da benzer duyguları duyumsatan şiirlerden, metinlerden oluşuyor. Yani hem göz hem de söz Okay'ın kendisine ait.

"Yolların, yolculukların, bir sırt çantasına sığdırılan bir ömrün fotoğraflarını çekiyoruz." diyen Mehmet Özer'in "Neden fotoğraf çekiyoruz?" önsözü ile başlıyor kitap. "Konuşan Fotoğraflar" ismini taşıyan çalışma Adil Okay'ın yıllarca gezdiği, gittiği, bizim için fotoğrafladığı yerlerin, insanların hayatlarından kesitler sunuyor.

Kitap kendi içinde bir bütünlük taşırken, belli bölümlere de ayrılmış. Bütünlük kitabın yaşamın, insanın ta kendisinin fotoğraflarından oluşmasında. Bölümler ise kitabı inceledikçe ortaya çıkıyor. Yolculuk, yoksulluk, hüzün, terk edilmişlik, aitsizlik, aşk, eylem ve sevgi…

Adil Okay 12 Eylül faşizminin mağdurlarından. Gerçi "mağdur" demek pek doğru olmasa gerek, çünkü Okay'da diğer birçok devrimci gibi bu yola bilerek girmiş olanlardan. Kimisinin payına soğuk bir ölüm, kimisinin payına yıllarca süren zindan hayatı, hemen hepsinin payına işkence, birçoğunun payına sürgün düştü. Adil Okay gibi birçok kimse ise hepsini birden gördü. Yıllarca sürgünde yaşamış ama bu durumu avantaja dönüştürmüş ender insanlardan biri Adil Okay. Sürgün hayatında ve sonrasında yeni bir dünya mücadelesini bırakmayarak, yazınsal-sanatsal çabaları ile de bu mücadeleye hala destek verenlerden. İşte "Konuşan Fotoğraflar" kitabı, bu çabanın son ürünü. Sürgün hayatı ona yeni bir dil, yeni bir göz, yeni bakış açıları kazandırmış. Fotoğraflar bunu çok iyi yansıtıyor. Kitapta Afrika'dan, Asya'dan, Avrupa'dan eylemcilerden çocuklara, evsizlerden kölelere kadar birçok kare yer alıyor.

Çocukların sıcaklığını, eylemcilerin coşkusunu, yoksulların umutsuzluğunu ve her şeye rağmen yaşamanın sevincini gördüğüm bu fotoğraflardan sonra bir kez daha anlıyorum; dünyanın tüm insanlarının aynı dili konuştuğunu…

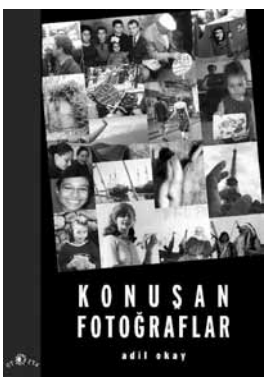

"Konuşan Fotoğraflar"
Ütopya Yayınevi, Kasım 2008
Fotoğraflar, şiir ve metinler:
Adil Okay
Sayfa ve Kapak Düzeni:
Gonca Ocakcı

"Eğilme
Ah çocuk sakın eğilme
Sertler kırılır
Yumuşaklar eğilir
Kırıl ama eğilme" (s.66)

"Ne mutlu şu insanlara
Başları düştü mü yatağa
Pembeye boyarlar dünyayı" (s.107)

Zehra İpşiroğlu'nun son kitabı „Özgürlük Yolları" üzerine

Beni öldürmeyen herşey daha da güçlendirir

Başak Demir
Gazeteci, Film Yönetmeni

Zehra İpşiroğlu

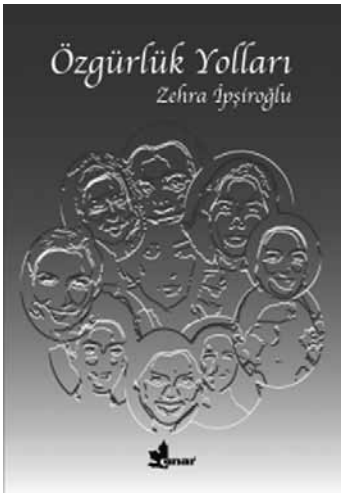

"Beni öldürmeyen herşey daha da güçlendirir" demiş Nietzsche. İşte Zehra İpşiroğlu'nun son kitabı "Özgürlük Yolları"da Nietzsche'nin bu sözüne örnek olabilecek sekiz yaşam öyküsünü içeriyor. Zehra İpşiroğlu'nun uzunca yıllar titiz ve sabırlı gözlemlerinin sonucu ortaya çıkan ikisi alevi, birisi Çerkes, birisi Kürt sekiz gencin hikayesi. Kitap, Avrupa'nın göbeği Almanya'da bu gençlerin yaşadıkları ve daha binlercesinin hala yaşamaya devam ettiği problemlerin içinde, bir ayakta kalma ve kendi yolunu bulma savaşı. Kitapta öyküleri geçen her karakterin bir ortak yanı var; hepsi de umut dolu. Belki de bu nedenle her biri pes etmeyen, birçok Türk gencinin aksine kendine acıyıp hayatı hayıflanarak geçirmeyen, umutla direnen, mücadele eden, hassas ve güçlü gençler. Akıllılık olumsuz koşulları insanın lehine çevirmesidir. İşte Zehra İpşiroğlu'nun "Özgürlük Yolları"nda hikayelerini anlattığı gençlerin her biri buna birer örnek. Hayatta yaşadığı zorlukları lehine çeviren sekiz güçlü gencin olumlu hikayesi "Özgürlük Yolları".

Zehra İpşiroğlu'nun, gençler üzerine olan gözlemlerini tam bir belgeselci tarzında kaleme alması, kitabı elimden düşürmeden bir çırpıda okumamı sağladı. Ayrıca kitabın her hikayesindeki karakterlerin gelişimi, onların hayatta verdiği sınavlar, sanki her öyküde soluk almadan bir kısa film izlemişim duygusu verdi bana. Her öyküde anlatılan kişiler hakkında o kadar ince ve önemli detaylar var ki, her karakterle özdeşleşip hepsiyle birlikte onların yaşadıklarını ben de yaşadım, onları ben de yazarın kendisi kadar iyi anladım. Bazen okuduklarıma Avrupa'nın göbeğinde dünyanın en gelişmiş ülkelerinden birinde yaşananlara inanamadım. Kitap bu nedenle kesinlikle bir an önce Almancaya çevrilip okullarda ders kitabı olarak okutulmalıdır bence. Bu belgesel niteliğindeki kitap, yaklaşık 50 senedir Almanya'da yaşayan Türkleri bir türlü anlamayan Almanların, nihayet daha iyi anlayabilecekleri ustaca kaleme alınmış gerçek mi gerçek bir kitap. Kitapta Türklerin gelenek ve göreneklerinden kaynaklanan sıkıntılarına, neden Almanya'daki Türklerin daha tutucu olduklarına, Almanların nasıl da hayatı onlara daha da zorlaştırdığına dair çok ince düşünülmüş örnekler yer alıyor. Örneğin kitabın bir bölümünde geçen köpek hikayesi gibi. Evli bir Türk çift eve bir köpek aldıktan sonra Almanlarla ilişkileri daha da kuvvetleniyor. Çünkü çiftin böylece Alman toplumuna uyum sağladığı düşünülüyor. Bu çift bir gün köpeği gezdirmeye çıkardığında sağanak yağmur başlıyor. Evli çift eve yaklaştığında kapı önünde karşılaştıkları Alman komşudan köpeğin nasıl böyle ıslanmasına sebep olursunuz diye okkalı bir fırça yiyor... Oysa orda sırılsıklam ıslanan sadece köpek değildi ki...

Hem Zehra İpşiroğlu'nun yalın ve akıcı Türkçesi hem de kitabında sıkça kullandığı metaforik anla-

tımları sayesinde büyük bir keyifle okudum "Özgürlük Yolları"nı. Örneğin kitabın ilk bölümündeki Nur'un öyküsünde Zehra İpşiroğlu, üniversitede verdiği bir seminerde yaptığı, yaratıcı yazma çalışmasını anlatıyor. Bu derste her öğrencinin bir sırt çantası, bir sandığı ve bir çöp tenekesi olduğunu varsaymasını ve sırt çantasına sürekli ihtiyacı olanları, sandığa saklamak istediklerini, çöp tenekesine de kurtulmak istediklerini yerleştirmesini istiyor gençlerden. Nur'un kaleme aldığı yazı da ise onun sadece sırt çantası var ve bir an önce onu alıp çekip gitmek istiyor... Yine aynı metaforik anlatım üçüncü bölümdeki Gülpembe'nin hikayesinde de var. Türk toplumunun kız çocuklarına ve Türk kızlarına dayattığı yapılmaması gerekenler listesini, hikayesinde Gülpembe 'Gipo' diye adlandırıyor. Yani hepimizin içinde küçüklüğümüzden beri filizlendirilen toplumsal dayatmaların, yani toplumsal gizli polisin kısaltması 'Gipo'. Gülpembe'nin sadece kendisi değil, abisi de Gipo'nun kurbanı oluyor. Çünkü Türk toplumunda bu dayatmalar erkek çocukları için de söz konusu. Gipo, kız kardeşlerini adım adım takip etmediği anda, onların da tepelerine biniyor. Aileye kendini, komşunun şişko oğlu kadar kabul ettiremeyen erkek çocuk, çok sevdiği kız kardeşinin hayatını zindan etmeye mecbur bırakılıyor... Gülpembe 22 yıl boyunca Gipo'nun istediklerini harfiyen uygulayan bitki gibi bir hayat sürüyor...

Kitabın sonunda Zehra İpşiroğlu, 30 yıl önce üniversiteye gittiği Almanya'daki Türklerle, onların çocukları olan şu an ki jenerasyon arasında bir karşılaştırma da yapıyor. Kitapta nasıl herşeyin yıllarca yerinde saydığı ve neden öyle olduğuna ilişkin çok güzel sosyolojik tespitler yer alıyor. Ayrıca yazar İpşiroğlu, kendini Almanya'da hala dışlanmış hisseden Türklerin nasıl kendini Alman toplumunda kurban yerine koyup, hatta bazen bu rolü kendi lehine kullandıklarına da örnekler veriyor. Uzun yılların titiz gözlemleri sonucu hazırlanmış bu kitabı toplumsal gerçeklere kayıtsız kalamayan herkes elinden düşürmeden okuyacaktır. Kitabın en büyük özelliği ise o ağır gerçeklerin hiç sıkıntı yaratmadan Zehra İpşiroğlu'nun dizelerinde akıcılık kazanması. Yani Zehra İpşiroğlu'nun nesnel ama optimist tavrı... ''Özgürlük Yolları''nı bitirdiğinde her okur tıpkı kitaptaki karakterler gibi daha da güçlenecek...

15.12.2008, Köln

Orada Her Şey Sizler İçindir

A. Karabağ

Bırak, başın göğsümde kalsın
Uyu diyemem, bebecan
Çok uyuttular bizi.
Anneninkine benzemez ninnileri
Sarhoş uykusuna salar gibi uyuturlar.

Kulağına dolacak ninniler anneninkine benzeyebilir
Göz kapakların şişer, ağırlaşırsa uyuma
Aç gözünü, sütünü iste
Kalk meme altından, oyuncaklarını iste
Sakın uyuma, bebecan
Çok uyuttular bizi
Ölüm uykusuna koyar gibi uyuturlar.

Çabuk büyü, bebecan
Öyle uyandırılacak çok kimse var ki
Saymakla, küçücük parmakların yetmez.
Sakın, usandım deme
Miskin uykusundan uyandırmak büyükleri
mesleklerin en güzeli.

Birkaç kuşağın yükünü omuzlamak
senin için yorucu olabilir,
Hem de parasız bir meslektir bu.
Büyüyünce de nice ninniler duyabilirsin
Sakın uyuma, bebecan
Kalk, bağır, yaşıtlarını çağır, oynayın.
Öyle bir gelecek var ki önünüzde
Orada uykular kaygısız, oyunlar süresiz,
Arkadaşlıklar çıkarsız, oyuncaklar parasız
Orada her şey sizler içindir.

(Tartıya Kalan Düşler)

2008 mersin

M. Şehmus Güzel
Söyleşiler: vir-gül-üne dokunmadan

Sanatçıları, bilim kadın ve adamlarını, yazar ve şairleri, yaratıcıları tanımak için onlarla söyleşi yapılması çok yararlı yöntemlerden biridir: Onları tanımak veya biraz daha iyi tanımak için. Sadece bu kadar da değil: Yeni veya yepyeni birçok şeyi öğrenmek için de.

Taner Timur gibi ciddi bir bilim adamı sayesinde toplumsal tarihin resmî tarihle hesaplaşması gerektiği sonucuna ulaşabiliyoruz. Resmî tarih(ler)in devlet-ulus(lar) tarafından nasıl "yaratıldığını", uydurulduğunu dememek için, öğrenmek az şey mi?

Ressamlar, yazarlar, şairler ile yaptığım söyleşiler onların sanatlarını kenarından köşesinden aralamak amacını taşıyor: Nasıl yaratıyorlar? Neden yazıyorlar? Ve benzeri birçok sorunun yanıtını aramak başlıbaşına bir serüven. Şairle şiiri, yazarla boş kağıt, ressamla tabloları arasındaki ilişkiler, "doğum sancıları" ve daha binbir macera var anlatılanlarda.

Çocukluğun ve çocukken yaşanılanların önemi de elbette.

Dahası anlattıklarıyla toplumsal tarihe katkı yapıyorlar: Öyküleri, yaşadıkları ve/veya yaşayamadıkları ile.

Çünkü burada söyleşi yaptığım ressamlar, şairler, türkü sanatçıları ve yazarlar öyle sıradan kişiler değil: Siz de okuyunca göreceksiniz ve bana hak vereceksiniz. Anlattıklarıyla bilgi hazinemizi genişletiyorlar: Yakın hatta çok yakın siyasi tarihimizin kimi "anahtarlarını" bize sunuyorlar.

Bu "anahtarlarla" istediğimiz kapıları açmak artık bize kalıyor: Haydi hep beraber nice yolculuklara, söyleşiler eşliğinde.

KALDIRAÇ YAYINEVİ, İSTANBUL, 2008.

Kaldıraç Yayınevi,
Hüseyinağa Mahallesi, Topçekenler Sokak, No : 18/1
beyoğlu/İstanbul
Telefon ve Faks: 0212 251 68 61
www.kaldiracdergi.com
kaldiracdergi@gmail.com
İlişki kurulması gereken: ÜLKÜ GÜNDOĞDU

ANKARA İRTİBAT:
Mithatpaşa Cad. No : 34/F Daire: 33
Kızılay/Ankara,
Telefon ve Faks: 0312 434 39 71

Sinema Notları

Anuş Pazarcıyan

USTA İŞİ İKİ FİLM:

| Üç Maymun
(Fransa/İtalya/Türkiye)

Yönetmen: Nuri Bilge Ceylan
Senaryo: Ebru Ceylan + Nuri Bilge Ceylan
Oyuncular: Yavuz Bingöl, Hatice Aslan, Rıfat Sungar, Ercan Kesal, Cafer Köse vd.

Bu yıl Cannes'da NBC'nin en iyi yönetmen ödülünü aldığı "Üç Maymun"u görme fırsatını nihayet buldum. Üç Maymun yalnızca Cannes'da değil, bütün yarışmalarda en iyi yönetmen ödülünü hak eden bir film bence. Anlattığı öykü, karı-koca-yetişkin genç bir oğul'dan oluşan bir aile somutunda, modernleşen toplumda insani ilişkilerde, aile ilişkilerinde yalanın rolünü sorgulayan bir öykü.

Yaklaşan seçimlere aday olarak girmeyi planlayan iş adamı Servet, bir gece yorgun araba sürerken ıssız bir yolda trafik kazası yapar. Ölümle sonuçlanan kaza sırasında araçta olmayan şoförü Eyüp'e (Yavuz Bingöl) ölümün sorumluluğunu almasını ister. Karşılığında yokluğunda ailesinin ihtiyaçlarını karşılayacak, çıktığında da toplu bir para verecektir. Eyüp karısının ve oğlunun da bilgisi dahilinde, bu anlaşma karşılığı kazanın sorumluluğunu yüklenir hapse girer.

O hapisteyken oğul okulda başarısız olur, taksici-

lik yapmak için paraya ihtiyacı olur. Annesine baskı yaparak Servet'ten toplu para almasını sağlar. Servet ile aslında hiç tanışmak bile istemeyen Hacer (Hatice Aslan) bu şekilde onunla tanışır. Aralarında bir cinsel ilişki başlar. Oğuldan ve Eyüp'ten gizli bu ilişki bir süre sonra oğul tarafından keşfedilir. Annesine tokat atar ve fakat babasına karşı susar. Yalana ortak olur.

Bir süre sonra Eyüp hapisten çıkar. Tesadüfen karısı ile eski patronu arasındaki ilişkiyi öğrenir. Çılgına döner. Hacer evli olan "mutlu aile babası"nı oynayan Servet'in peşine düşer. Onunla birlikte yaşamak ister. Red edilir. Aşağılanır. Yıkılır. İntiharı düşünür. Fakat Eyüp'ün müdahelesi ile intihar etmez.

Servet öldürülür. Öldüren'in oğul olduğu Eyüp ve Hacer tarafından anlaşılır. Filmin sonunda Eyübü oğlu yerine cinayeti üzerlenecek bir gönüllü ararken görürürüz.

Yalanlar üzerine kurulu bir dünyada, ancak üç maymunları oynayarak yaşanabilir, yaşanmaktadır.

Nuri Bilge Ceylan ağdalı bir drama olarak da anlatılabilecek bu öyküyü, hiçbir abartı katmadan, objektif bir gözlemci olarak, fakat aynı zamanda izlediği, gözlediği insanları küçümsemeden, onları üstün yanları ve zaafları ile bir bütün olarak alıp, onlara anlayışla yaklaşarak anlatıyor.

Nuri Bilge Ceylan'ın sinema dili, resimlerin gücüne güvenen, fazla diyalog ve müziğe ihtiyaç duymayan ekonomik bir sinema dili.

Filmin girişindeki kaza sahnesine bakın. Ardından kısa telefon konuşmasına, patron-şöför buluşmasına, sonra oğulun babayı hapiste ziyaretine bakın. Geveze yönetmenler, öykünün yalnızca bu bölümünü anlatmak için yarım saat kullanır, her sahneyi gereksiz müzikle doldurur filan. NBC öyle yapmıyor.

Ya da anne/oğulun birbirine girdiği sahneye, ardından kahvaltı sahnesine bakın.

Geveze bir yönetmen olsa feryat figan, bol gürültülü, bol müzikli korkunç dramatik sahneler yaşarız. NBC öyle yapmıyor. İyi ki yapmıyor. NBC iyi yönetmen. NBC iyi sinemacı.

Bunu yalnızca Cannes'da söylemediler. Sinemayı iyi bilenlerin NBC hakkında yargısı örtüşüyor. Çok sevdiğim Coen kardeşler'le yapılmış bir röportaj yayınlandı Almanya'da haftalık "Die Zeit" gazetesinde. Röportajı yapanın sorduğu "Son dönemde gördüğünüz filmler içinde beğendikleriniz var mı?" sorusuna şöyle cevap veriyor Coen kardeşler:

"Joel Coen: Evet evet var. Nuri Bilge Ceylan'ın İklimler'i çok iyi bir film.

Ethan Coen: Yeah. Aslında bu filmi herkesin görmesi lazım. Mesela orta Amerika kovboyları bu filmi görseler ne iyi olur. Ama ne yazık ki, ne onların bu filmi görme şanslarını var, ne de onlar bunun gibi filmleri görmek ister."

Aslında bunu bütün NBC filmleri için söylemek mümkün. Ortalama sinema seyircisinin görme şansı olmadığı ve fakat aynı zamanda –bugünkü görme alışkanlıkları nedeniyle de- görmekte zorlanacakları, birçok halde "bu da ne ya!" diyecekleri filmler. Onların suçu değil tabii bu. Görme alışkanlıklarını yaratanların, bunu belirleyenlerin suçu.

Üç Maymunları oynamak –zorunda kalmak- tek başına birey olarak Hacerlerin, Eyüplerin suçu olmadığı gibi.

Coen'lerde sıra ajan filmlerinin demontajında…

Coen Kardeşler

| Okuduktan sonra yak!
Burn after reading (ABD 2008)

Yönetmen: Ethan Coen+Joel Coen
Senaryo: Ethan Coen+Joel Coen
Oyuncular: George Clooney, Frances McDormand, Brad Pitt, John Malkovich, Tilda Swinton, Richard Jenkins, Elizabeth Marvel vd.

Coen kardeşler de çok iyi filmci. NBC gibi. Fakat NBC'den değişik olarak onların filmleri ortalama sinema seyircisine de -en azından yer yer- ulaşıyor ve onların da beğenisini kazanabiliyor. Ve bence bu bir olumluluk. Nasıl oluyor? Coen kardeşler seyircinin alıştırılmış olduğu film tarzlarını baz alıyor, onları alıp, kendi tarzlarında o film tarzlarını demonte ederek, kendi öykülerini anlatıyorlar. Bu arada hemen her filmlerinde o alışılmış tarzların klişeleri ile oynuyor, onları sorguluyorlar. Bunu da eğlenerek, gülerek yapıyorlar.

"Burn after reading"te sıra ajan filmlerinin, somut olarak da CIA üzerine filmlerin demontajına gelmiş.

Anlatılan öykü, bütün ajan filmlerinde olduğu gibi inanılmaz bir öykü. Fakat bu kez inanılmazlık, bir bölümü inanılmaz derecede saf/salak olan karakterlerin de devreye girmesiyle daha da güçleniyor. Trajik olaylar komik hale geliyor.

Anlatılan aslında iki çiftin ve üç yalnız kalbin öyküsü.

Çiftlerden biri Cox çifti. Osbourne Cox (John Malkovich) bir CIA ajanı. Fakat masa başında planlayıcı olarak çalışan –yani operasyonların beyni görevini yerine getiren- bir bürokrat ajan. Film bu ajanın alkolik olduğu gerekçesiyle daha pasif bir işe çekilmek istenmesi ve istifası ile, ardından CIA üzerine bir kitap yazma kararı almasıyla başlıyor. Katie Cox, Osbourne'nun eşi. Çocuk doktoru. Ama çocuklardan nefret eden bir tip. Kocasını ailenin yakın dostu olan bir ailenin erkeği ile aldatıyor. Boşanıp sevgilisiyle evlenmek hayalleri içinde. Avukat üzerinden boşanma işlemlerini yürütüyor. Osbourne'un şimdi emekli olup evde kalması hiç işine gelmiyor.

İkinci çift Pfarrer çifti. Bunlar Osbourne çifti ile aile dostu. Harry Pfarrer (George Clooney) bir özel güvenlikçi. Silahı ile ve bunu bütün meslek hayatı boyunca hiç kullanmamış olmakla övünüyor. Aslında işsiz. Ünlü bir çocuk kitabı yazarı olan eşi

Sandy Pfarrer (Elizabeth Marvel) den geçiniyor. Kendisi bir seks manyağı. Katie Cox'la ilişkisi var. Fakat yalnızca onunla değil, internet üzerinden tanıştığı bir çok kadınla da ilişkisi var. Aslında Katie ile evlenmek niyeti yok. Fakat onu evleneceğiz diye oyalıyor. Evinde kilerde bir makine inşa ediyor. Gizlilik içinde inşa edilen bu makinenin bir seks otomatı olduğunu sonradan görüyoruz. Karısının kendisine sadık olduğunu düşündüğü için arada bir vicdan azabı çekiyor. Fakat karısı da aslında okuma gezilerinde onu aldatıyor. Ve ayrılmak için hazırlıklar yapıyor.

Yalnız üç kalbe gelince:

Bunlar "Hardbodies" isimli bir fitnes merkezinde antrenör olarak çalışan Linda Litzke (Frances McDormand) ve Chad Feldheimer (Brad Pitt) ile, aynı merkezin patronu konumundaki Ted Treffon (Richard Jenkins)'dur. Linda bir dizi güzellik ameliyetı ile kendini yeniden yaratmak istemektedir. Bunun için paraya acilen ihtiyacı vardır. Sevgi peşinde koşmakta, uygun bir eşi internet siteleri üzerinden aramaktadır. Bu sayede Harry ile de tanışır. Chad, erkek ve para aramada Linda'ya yardımcı olan, biraz salakça, Brad Pitt'in şimdiye kadarki bütün rollerinden değişik, Brad Pitt klişesine tabandan zıt bir karakterdir. Ted ise aslında Linda'ya aşıktır. Fakat Linda'ya bunu bir türlü açıkça ve doğrudan söylememektedir. Linda ise yanıbaşında kendine aşık olan bu insanı hiç görmemektedir.

Yani bütünüyle yalanlar, salaklıklar, yanlış anlamalar üzerine kurulu bir dünyadır anlatılan.

Bu dünyada her şey eski CİA ajanının kitap için aldığı notların disketinin bir türlü fitnes merkezinde unutulması, bunun Chad ve Lisa'nın eline geçmesi; onların bundan para çıkarma hevesi ile eski ajana şantaj yapmaya kalkmaları ile birbirine girer. Bu arada boşanma avukatlarının tuttuğu dedektiflerin Harry ve Osbourne'u gizlice izlemeleri. CIA'nin Osbourne'u izlemesi, Chad ve Lisa'nın Rus konsolosluğuna gitmeleri dolayısıyla CIA tarafından izlenmeleri, herkesin herkesi izlemesi sonucu kaos daha da artar. Sonuçta bir dizi ölü CIA tarafından toplanıp yok edilmek zorunda kalır.

Linda ise nihayet güzellik ameliyatı yaptırabilecek paraya kavuşur. CIA ona etrafı daha fazla karıştırmaması için ameliyat parasını öder. Öykü bu. Nasıl anlatıldığını gidip görmeniz lazım. İşte sinema sanatı bu diyerek keyifle izlenecek bir film daha Coen'lerden. Ellerine sağlık.

İYİLER:

Bir Philip Roth uyarlaması…

| Aşkın Peşinde

Elegy (ABD 2008)

Yönetmen: Isabel Coixet
Oyuncular: Antonio Cupo, Alessandro Juliani, Penélope Cruz, Ben Kingsley, Patricia Clarkson, Peter Sarsgaard, Deborah Harry, Sonja Bennett, Dennis Hopper, Chelah Horsdal, Kris Pope vd.
Berlinale-Film

Amerikalı yazar Philip Roth'un "The dying animal" (Ölen hayvan) isimli romanının uyarlaması. Philip Roth, yaşlanmakta olan ve seksi yalnızca bir ihtiyacın giderilmesi olarak yaşayan, bu anlamda aşk yaşamamış olan gayet "kültürlü", ünlü edebiyat eleştirmeni bir profesörün (David Kepesh/Ben Kingsley) genç bir öğrencisine (Consuela/Penelope Cruz) aşık olma sürecini, "hayvanın ölümü" sürecini anlatıyor romanda. Consuela da profesörü çeken ilk başta gençliği ve güzelliğidir. Onun için, kendisi gibi olan en yakın arkadaşı şair George Hearn (Peter Saarsgard) ile üzerine geyik muhabbeti yapacağı bir avcı/av ilişkisidir olan. İlişki başladığında, yine bir, belki birkaç gecelik macera olarak düşündüğü bir ilişkidir profesör için. Fakat ilişki içinde o gencecik insandan seksin aynı zamanda yalnızca bir ihtiyacın giderilmesi için yaşanan bir şey olmadığını, insanın bundan daha fazlasını yaşayabileceğini öğrenir. Aşık olur. Aşık olma

süreci içindeki bir "hayvan"ın ölüm sürecidir. Bu kez başka bir "hayvan" girer devreye. Bencil bir sahiplenme ve güvensizlik duygusu: kıskançlık. Sonra, yıllar sonra onu bugünden yarına terk eden Consuela günün birinde yeniden çıkıp geldiğinde, bunun da yanlışlığını görür. Yaşlanan bir orta sınıf erkeğinin (belki Philip Roth'un "alter ego"su) bakış açısından anlatılan bir öyküdür bu. Öykü böyle anlatıldığında "ölen hayvan" içeriğin en kısa, en doğru ifadesi.

Film fakat "elegy" (ağıt) ismini taşıyor. Neye ağıt? Hayvan'ın ölümüne mi? Neden bu isim değişikliği? Bunu filmi gördüğünüzde anlıyorsunuz.

Filmi yapan Katalonyalı İsabel Coixet, filmlerinde öyküleri bir kadın olarak anlatan, kadın bakış açısıyla anlatan bir yönetmen. Şimdiye kadarki filmleri hep orjinal senaryolarını da kendisinin yazmış olduğu filmler. İlk kez bir başkasının romanını uyarlıyor. Fakat yine kendine sadık kalıyor bence. Uyarlama romana çok sadık kalıyor görünümüne rağmen, diyalogların ve iç monologların hepsi birebir alıntı- film romanın bakış açısını değiştirmiş. Öykü –anlatıcısı yine yer yer profesör, yer yer de onun en yakın dostu şair olmasına rağmen- Consuela'nın, genç kadının bakış açısıyla anlatılıyor. Bu haliyle öykü erkek dünyasının anlayışsızlığı, "hayvan"lığıki anlatılan en uygar, en kültürlü kesimdir- karşısında genç ve güzel, bağımsız bir kadının mutsuzluğuna, aradığı aşkı bulamamasına bir ağıt öyküsü oluyor. O zaman da filme ağıt isminin konması, içeriği en iyi anlatan bir isimlendirme oluyor.

İyi oyuncuların inandırıcı oyunculuğu ile, Philip Roth'un usta işi diyalogları ile, hüzünü yakalayan güzel resimleriyle ortalamanın üzerinde bir edebiyat uyarlaması "elegy". ❦

Uygarlığın sınırı ne ?...

| Batman.. Kara Şövalye

The Dark Knight (ABD 2008)

Yönetmen: Christopher Nolan
Senaryo: Jonathan Nolan+Christopher Nolan
Oyuncular: Christian Bale, Michael Caine, Heath Ledger, Aaron Eckhart, Maggie Gyllenhaal, Gary Oldman vd.

"Kara Şövalye" Christopher Nolan'ın ikinci Batman filmi. Film sezonun seyirci rekorlarını kıran bir film. İlk bakışta işte öyle bir vurdulu-kırdılı, ciddiye alınmaya değmez bir Hollywood "action" filmi. Gerçekten de film eşini arayan, nefes kesici action sahneleriyle dolu, seyirciye nefes almaya fırsat bırakmayan bir hızda film. Ve anlatılan da sonuçta bir comic-çizgi kahramanın öyküsü. İlk bakışta. Üzerinde durmaya değmez.

Fakat öyle de değil. Film aynı zamanda burjuva ahlakının sınırlarının tartışıldığı, uygarlığın sınırlarının tartışıldığı, popüler sinema aracı üzerinden yüksek felsefi sorunların tartışıldığı, karmaşık mı karmaşık kurgulu bir film.

Görünürde anlatılan "kuralsızlığın hüküm sürdüğü", çıplak terörün egemen olduğu sanal "Gotham" kenti. Fakat bu sanal kent, bugünün emperyalist metropollerinin herhangi gerçek bir kenti de olabilir. Nitekim filmde kısa bir bölümde Gotham şehrindeki terörden kar eden spekülatör bankerlerin peşinden bugünün gerçek bir kentine Hongkong'a gidiyor Batman (Christian Bale). Ve burada sanal Gotham (dış çekimler Chicago'da gerçekleştirilmiş) ile, reel Hongkong arasında bir fark olmadığını görüyoruz. Her ikisinde de kentin resmini belirleyen karanlık sahnelerdir. Aydınlık olan, az sayıdakı birilerinin içlerinde oturup milyonlarca insan hakkında kararlar aldıkları mekanlarının dışı silahlı "güvenlikçiler" ve her türlü teknolojik güvenlik aracıyla, alarm sistemiyle vb. korunmaktadır. Bunlar ortaçağın kaleleri gibidir adeta.

Terörün hüküm sürdüğü Gotham City'de, ki buradaki terör herhangi bir siyasi vb. amaç için şiddet kullanımı vb. değil; bir yandan daha fazla kar etmek için uygulanan mafya usulü terör, ya da en uç noktasında en büyük terörist "Joker" (Heath Ledger) somutunda ise kendisi artık amaç haline gelmiş, zevk için, iktidarın kimde olduğunu göstermek için uygulanan sadist terördür, resmi güvenlik güçleri, ya korkmuş sinmiş, ya satın alınmış durumdadır. Ya da kurallar içinde terörle mücadele etmeye çalışan küçük kesiminin ise "kural tanımayan" terör karşısında hiçbir şansı yoktur. Sokaklarda ağır silahlarla dolaşarak güya güvenlik sağlamaya çalışın polis ve ordu güçleri kendileri egemen terör ortamının bir parçası haline gelmiştir. Güvenlik sağlamanın değil korku ve panik yaratmanın aracıdırlar. Gotham kenti filmin anahtar sahnelerinin birinde bu durumu üzüntüyle seyreden kurtarıcısını beklemektedir. Söz konusu sahnede "kara şövalye" Batman henüz bitmiş bir sokak çatışması ertesinde dumanı tüten yıkıntılar üzerinde çenesi ellerinde düşünceli, üzüntülü oturmaktadır. Geri planda şehir yanmakta, patlamalar, canhıraş feryatlar, itfaiye ve cankurtaran sirenleri kulakları sağır etmekte, güvenlik güçleri kaotik bir biçimde ordan oraya koşuşturmaktadır.

Tam da böyle bir ortamda "terör bitsin de nasıl biterse bitsin" noktasına getirilmiş yığınların umududur kendi de aslında yasanın, kuralın dışında hareket eden "kurtarıcı" Batman. Ama çözüm bu mudur? Çözüm kuralsızlığın, kuralsızlıkla ezilmesi midir? Sonuç olarak yöntem hiçbir şey midir? Amaç her türlü aracı mübah kılar mı? Yoksa yöntemin kötülüğünden, amacın kötülüğüne varmak kaçınılmaz mıdır?

"Kara Şövalye" bu soruları sormaktadır kendine. Onun kopyaları türemiştir çünkü. Neden "terörden bıkmış" normal vatandaşlar da, Batman kıyafetine bürünüp, "adalet arama" ve suçluları cezalandırma işini kendi eline almasın? Ve bu durumda terörü zevk için yapan Joker'e gün doğmaz mı? Her gün canlı yayında yeni "Batman" ların idamı ne zevkli bir terör eylemidir!

Tam bu ortamda kurallara uygun olarak savaşacağını ilan eden bir yiğit çıkar ortaya: Korkusuz bölge savcısı Harvey Dent (Aaron Eckhart). Yanında da ona destek veren polis

şefi Jim Gordon (Gary Oldman) vardır. Nihayet korkusuz bir kanun adamı çıkmıştır ortaya. Gerçekten de şehri kanunsuzların şerrinden temizlemekte kararlı görünmekte, şimdiye kadar hiçbir yasa adamının yapmaya cesaret etmediği işleri yapmakta, güçlü mafya örgütlerini çökertecek adımlar atmaktadır. Hatta öyle ki Batman'a aşık olan, Batman'ın da aslında Batmanlığa son verip kendisiyle çoluk çocuğa karışmayı düşlediği Rachel Daves (Maggie Gyllenhaal) bile Dent'e yakınlaşır. Dent ise Rachel'e aşıktır. Ona evlenme teklif eder. Böyle bir yasa adamının teröre karşı mücadeleyi üzerlenmesi halinde Batman'a gerek kalmayacaktır. O da zaten çoktan kara kostümünü çıkarıp, sivil milyarder işadamı Bruce Vayne kimliği ile Harvey Dent'i desteklemeye hazırdır. Fakat bu hesaba uymayan birisi vardır: Görünürde terörü terör için yapan Joker. Gerçekte ise Kara Şövalye'de Joker eylemleri ile hasımlarının görünürdeki uygarlık cilasını sorgulayan şeytanın avukatı rolüne soyunmuştur adeta. Evet çizilen Joker resmi bir yanı ile bir psikopat resmidir. Fakat bu psikopat üzerinden sorgulanan başka şeyler vardır:

Örneğin her gün canlı yayında yeni "Batman" leri idam eder, Batman gerçek kimliğini açıklayana kadar sürdüreceğini açıklar. Terörü durdurmanın yolu, Batman'ın Joker'e teslim edilmesidir. Kamu oyunda

o zamana kadar "kurtarıcı" kahraman olan Batman, giderek istenmeyen adam haline gelir. Kimlik açıklaması -ki bu onun işlevinin bitmesi demektir- yönünde kamu baskısı artar.

Örneğin Joker hakkın, adaletin, özgürlüğün vs. savunucusu görünümündeki Kara Şövalye'nin sevgilisini kaçırır; aynı anda Harvey Dent'i de kaçırır. Bu kaçırma işleminde polis içindeki işbirlikçileri kendine yarndımcı olur. Rehinelerin ikisi de şehrin iki ayrı ucunda değişik mekanlarda aynı anda patlayacak saatli bombaya bağlanmıştır. Yerleri belli değildir. Joker polisin elindedir. Normal sorgu yöntemleri ile konuşmamakta, sorgucularla alay etmektedir. Devreye giren Batman işkenceyle bilgi almaya başlar. Uygarlık cilası dökülmüş, Batman'ın karanlık yüzü çıkmıştır ortaya. Sonuçta iki ayrı adres alır. O Rachel'i, polis şefi de Harvey Dent'i kurtarmaya giderler. Verilen adresler ters adreslerdir. Sonuçta Rachel ölür, Harvey Dent ağır yaralı kurtulur. Yüzünün yarısı yanmış "iki yüzlü" hale gelmiştir. Bir yanı eski halkın sevgilisi'nin yüzü, diğer yanı intikam ateşi ile tutuşan insanlığını yitirmiş bir yüz.

Örneğin bu Dent, Joker'in verdiği bilgiler temelinde de Rachel'in ölümünden de, kendi kaçırılmasından ve ağır yaralanmasından da polis şefini ve Batman'ı sorumlu tutmaya başlar, polis şefinin karısını ve çocuğunu rehin alır. Polislere karşı intikam seferine çıkar.

Örneğin filmin sonlarında iki arabalı vapurda mahsur kalan iki ayrı gruba – birinde mahkumlar, diğerinde normal vatandaşlar vardır- vapurda saatli bomba üzerinde oturdukları, ancak diğer vapuru havaya uçurmaları halinde kurtulabilecekleri bilgisi verilir. Belli bir saate kadar iki arabalı vapurdan biri havaya uçmazsa, ikisi birden havaya uçurulacaktır. vs.

Filmin sonunda gerçekte bazı polisleri intikam ateşi içinde öldüren Harvey Dent'in suçlarının üzeri örtülüp, o kahraman ilan edilerek, yalan üzerine kurulu düzen sürdürülür.

Böyle içerikte bir film Kara Şövalye. Tartışmak için çok malzeme sunan, teknik olarak mükemmel bir film. Oyuncular içinde aksayan yok, fakat filmin montaj aşamasında ölen Joker (Heath Ledger) in çizdiği tip sinema tarihinde yerini alacak bir oyunculuk örneği.

Hollywood sinemasının son dönem en yeteneklilerinden birinin usta işi bir filmi Kara Şövalye. Yalnız daha ekonomik, daha kısa olabilirdi.

İşte hayat…

| Balıklı Kuskus

La Graine et le Mulet (Fransa 2007)

Yönetmen ve senaryo: Abdel Kechiche
Oyuncular: Mohammed ben Abdeslem, Farida Benkhetache, Habib Boufares, Leila de D'İssernio, Cyril Fabre, Çarole Franck vd.

Abdel Kechiche Fransa'da yaşayan Tunus kökenli göçmen bir yazar ve yönetmen. Şimdiye kadar yaptığı filmler hep içinden çıkıp geldiği kesimin hayatını anlatan öyküler üzerine kuruluydu. Yeni filmi "Balıklı Kuskus"ta da o yakından tanıdığı, dertlerini, sevinçlerini, tasa ve kıvançlarını en yakından bilip tanıdığı bu kesimin öykelerini anlatma geleneğini sürdürüyor.

"Balıklı Kuskus"ta Slimane Beiji (Habib Boufares) in öyküsü anlatılıyor: Slimane Güney Fransa'nın bir sahil kentinde otuz yıldır bir tersanede işçi olarak çalışmaktadır. Tersanede işlerin iyi gitmediğini söyleyen porton temsilcisi onu önce kısa çalışmaya zorlar, daha sonra da ilk çıkış verilenlerden biri olur. Yaşlı bir göçmen işçi söz konusu kısa çalışma veya işten çıkarma söz konusu olduğunda ilk sırada gelenlerdendir.

Slimane çok çoçuklu ve torunları da olan bir işçidir. Çok iyi kuskus yapan, tipik bir ev kadını/ana olan, evde egemen olan- eşinden ayrılmıştır. Tersanede birlikte çalıştığı bir Fransız işçi ile evli olan büyük kızı ve ondan olan torunu ile arası çok iyidir. Ailenin diğer fertleri ile de arası iyidir. Sahilde tanıdığı balıkçılardan aldığı ucuz balıkları hep onlara taşımaktadır. Sahilde bir pansiyon otelde yalnız yaşa-

maktadır. Otelin diğer sakinleri de magrep kökenli emekli yalnız erkeklerdir. Tavla oynamak, müzik ve dedikodu yapmakla geçirmektedirler günlerini. Slimane otelin Fransız sahibesi ile uzun yıllardır birlikte yaşamaktadır. Fransız sahibenin güzel kızını, kendi öz kızı gibi sevmektedir.

Çıkış verildikten sonra özellikle oğulları onun aldığı ikramiye ile Tunus'a dönüp rahat bir hayat yaşaması yönünde tavır takınırlar. O ise bu ikramiye ile bir rüyasını gerçekleştirmek, bir gemi restoran açmak, burada müşterilere eski karısının pişireceği kuskusu sunmak istemektedir.

Üvey kızı ile birlikte bu projenin peşinde koşmaya başlarlar.

Karşılarına bir dizi, Fransa'da göçmenlerin entegrasyonu açısından sorunların varlığını ve derinliğini gösteren engel çıkar.

Sonunda bütün engellere rağmen olağanüstü çabalarla geçici olarak en azından açılış gecesi yapma izni alırlar.

Bu açılış gecesi bir dizi dramatik olay içinde, Slimane'nin sde son gecesi olur. Slimane gelmesi geciken kuskusun peşinde iken çalınan mopedini geri alma çabası içinde yığılır kalır. Aynı anda bir fiyasko ile bitme yönünde ilerleyen geceyi ise üvey kızın göbek dansı ve annesinin kuskusu kurtarır.

Slimane zaferini görememiştir.

Kechiche balıklı kuskusta, büyük aile dayanışması; emekçiler arasında dayanışma ile Fransa bürokrasisinin göçmenlere tepeden bakan, ırkçı soğuk yaklaşımlarını karşı karşıya koyuyor. Hiç abartısız, inandırıcı sahnelerle entegrasyonun nasıl işlemlediğini gösteriyor. Bunu yaparken fakat geriye dönük, büyük aile idealizmi yapma tuzağına da düşmüyor. Büyük ailenin, büyük aile dayanışması adına nasıl haksızlık beşiği olduğunu da gösteriyor. Örneğin bütün ailenin toplandığı neşeli Pazar yemeklerinin başköşesinde oturan sevecen ana'nın, Ukraynalı gelinini sürekli aldatan ve döven oğluna nasıl yardımcı olduğunu öğreniyoruz. Kechiche büyük ailenin gerçekte bittiğini, geleceğin burada değil, aileyi aşan emekçi dayanışmasında olduğunu yine hiç abartısız süssüz alçak gönüllü ve zoraki didaktiklikten uzak sahnelerle gösteriyor.

Sağlam öykü ve kurgusu, sakin, dingin kamerası, paralel montajları, bir çoğu amatör olan oyuncuların aksaksız yönetilmesi ile de orijinal bir yönetmenle karşı karşıya olduğumuzu gösteren bir film Balıklı Kuskus.

KÖTÜ...

Bernd Eichinger "Der Untergang/Çöküş (Hitler'in Son Günleri) filminin yapımcısı. O filmle ikinci dünya savaşının tarihi başkentleri bomba terörü altında yok edilen, yönetimleri bunkerlerde kaçınılmaz sonu bekleyen zavallı "kurban" Almanların perspektifinden yeniden anlatılmış, bu bağlamda yürüyen tarih revizyonizmine katkıda bulunmuştu.

Şimdi Eichinger senaryosunu da kendisinin – Ste-

| Baader Meinhof olayı...

Baader Meinhof Komplex (Almanya 2008)

Yönetmen: Uli Edel
Senaryo: Bernd Eichinger
Oyuncu ve karakterler: * Martina Gedeck: Ulrike Meinhof * Moritz Bleibtreu: Andreas Baader* Johanna Wokalek: Gudrun Ensslin * Niels Bruno Schmidt: Jan-Carl Raspe* Nadja Uhl: Brigitte Mohnhaupt* Vinzenz Kiefer: Peter-Jürgen Boock* Stipe Erceg: Holger Meins * Katharina Wackernagel: Astrid Proll * Johannes Suhm: Thorwald Proll* Anna Thalbach: Ingrid Schubert* Annika Kuhl: Irmgard Möller * Hannah Herzsprung: Susanne Albrecht* Daniel Lommatzsch: Christian Klar* Alexandra Maria Lara: Petra Schelm* Christian Blümel: Siegfried Hausner* Britta Hammelstein: Hanna Krabbe* Susanne Bormann: Irene Goergens* Hannes Wegener: Willi-Peter Stoll * Jan Josef Liefers: Peter Homann* Volker Bruch: Stefan Aust * Simon Licht: Horst Mahler * Hans-Werner Meyer: Klaus Rainer Röhl * Bruno Ganz: Horst Herold * Bernd Stegemann: Hanns Martin Schleyer vd.

fan Aust'un aynı isimli kitabına dayanarak- yazdığı ve Hitler'de birlikte çalıştığı ekibin önemli bölümüyle birlikte gerçekleştirdiği "Baader Meinhof Komplex" le yeni bir tarih revizyonu tartışmasına malzeme sunuyor. Bu tarih revizyonu 68'in kırkıncı yılında Almanya'da yürüyen ve 68 hareketinin devrimci özünü karalayan bir kampanya biçiminde yürüdü, yürüyor.

Baader Meinhof Komplex, 68 hareketinin ürünlerinden biri olan "Kızıl Ordu Fraksiyonu" (RAF) isimli şehir gerillacı; küçük burjuva devrimci örgütün doğuşundan, Alman Sanayici İşadamları Derneği'nin başkanı Hans Martin Schleyer'in (Nazi ordusunda subaydı kendisi) öldürülmesine kadar olan dönemini belgelere dayalı olarak anlatmak iddiasında olan bir film.

İçerik olarak anlatılanlar içinde şunlar da var:

* Örgütün kurucularından ve teorisyenlerinden Ulrike Meinhof, gerçekte hiç istemeden, bir tesadüf sonucu, anlık bir kararla illegale geçti.

* Örgütün kurucularından Baader aslında işe güce yaramaz bir serseri idi. Onunla örgütün diğer kurucusu Gudrun Ensslin arasındaki acayip aşk ilişkisi, örgütün motoru oldu.

* Örgüt halka karşı eylemler geliştirdi ve bunu savundu.

* Örgüt kurucularından Ulrike Meinhof, dava sırasında mahkemede örgütten ayrılmak istediğinin işaretini verdi ve örgüt tarafından tecrit edildi. Bu baskıya dayanamayarak intihar etti.

* Örgüt, Batı Almanya'nın en iyi korunan hapishanesine kimseye fark ettirmeden silah soktu.

* Kurucular hapishanede iken örgütün bütün eyleminin merkezi hapistekilerin dışarı çıkarılması haline geldi, çünkü hapistekilerin tek isteği bu idi. Baader ve Ensslin çifti başka türlü birlikte yaşama imkanına sahip değildi.

*Örgütün başını çeken Gudrun Ensslin, Andreas Baader ve Jan Karl Raspe, şeytani bir planla bu içeri soktukları silahlarla topluca intihar ettiler. Amaçları bu toplu intihara cinayet süsü vermekti.

Kısacası: Siyasi değil, patalojik-psikolojik bir vaka "Baader Meinhof " grubu.

Kuşkusuz RAF gerçeği, filmde anlatılan gerçek karikatürü değil. Sorun şu ki, bu filmle –nasıl ki Hitler filmiyle yapıldı ise- resmi tarih yazılıyor. Gerçek tarihi yaşamamış, bilmeyen ve araştırmayanylar için RAF bu filmde portreleri çizilen tehlikeli, katil, manyakların cinayet örgütüdür. Filmin fonksiyonu budur. O görevini hakkıyla yerine getiriyor.

Nasıl yapıyor?

2,5 saat boyunca, burjuva medyasında RAF ile ilgili olarak bilinen ve yayınlanmış ne kadar resim varsa, bunlar kronolojik sıra ile oyuncuların canlandırması ile canlı olarak sunuluyor. Araya da dolgu malzemesi olarak yukardaki tezlere uygun diyaloglar ve resimler yerleştiriliyor. Böylece bilinen resimler hatırlanıyor, o resimler "gerçeğin" tanıkları olarak kavrandıkları için, eklenen resimler de aynı kategoriye dahil ediliyor. Sonuç: Rezil bir propoganda filmi, filmi yapanların adeta RAF'cilerin sürekli yanıbaşında olan belegeselcilermiş gibi kavrandığı bir film oluyor. Sonuç: "Baader Meinhof Komplex"in RAF tarihinin gerçek belgeseli imiş gibi kavrandığı bir film oluyor.

Film gerçekte sadece içerik açısından rezil değil.

Burjuva medyanın çok övdüğü oyuncular, gerçekte oynadıkları kişilerin karakterlerini değil, kafalarındaki klişeyi oynuyorlar.

Filmde tek orijinal ve kendini oynamayan, oynadığı karaktere inanılır canlı bir insan tipi katan oyuncu Alman Gizli Polis Teşkilatı şefi Herold'u canlandıran Bruno Ganz.

Hemen her sahnesi müzikle yorumlanan, belki müzik nasıl kullanılmamalı diye ders filmi olarak kullanılabilir bir film Baadar Meinhof Komplex.

Kurgu açısından, aradaki propoganda dolgularına rağmen bir film değil; birbirinden kopuk resim ve sahnelerin birbirine yapıştırılmış olduğu eklektik bir kolaj Baader Meinhof Kompleksi.

Güncel mali ve ekonomik kriz üzerine iyi bir ders filmi …

| Gelin Para Kazanalım!

"Let's Make Money" (Avusturya 2008)

Yönetmen: Erwin Wagenhöfer

2005'te "We feed the world" (Dünyayı biz besliyoruz) isimli belgeselinde "Besin Endüstrisi"nin nasıl işlediğini ortaya koyan Erwin Wagenhöfer (bkz. Güney sayı 39, sayfa 64-65) şimdi mali krizin bütün dünyada borsaları salladığı, ekonomik krizin giderek derinleştiği bir ortamda yeni filmiyle karşımızda: "Let's make money" adlı belgeselde yine kamerası ile yollarda. Gana, İsviçre, Hindistan, İngiltere, İspanya, Almanya, vergi cenneti Kayman Adaları… Bu kez "para"nın, bankaların elinde, tekellerin elinde çoğaltılan, bazen de şimdi olduğu gibi buharlaştırılan paranın peşinde.

Bir yanda çoğalan paranın maddi temellerini üretenlerin yoksulluğunu, bir yanda ise onu elinde tutanların, kullanan ve çoğaltanların sinik yüzsüzlüğünü belgeliyor. Tam bir ders filmi aslında. Hele bugünlerde neler olduğunu anlamak ve anlatmak için çok iyi bir araç. Zayıflığı bundan önceki Wagenhöfer filminde olduğu gibi biraz didaktik olmasında ve bu didaktikliği de aslında sorunu kapitalizmde değil, "sosyal pazar ekonomisini!" bozan "neo liberal" politikalarda gören reformist bir sosyal demokrat, H. Scheer'in yorumları üzerinden yapmasında. Fakat bu eksiklikler filmin çok yararlı bir eğitim malzemesi olduğu gerçeğini ortadan kaldırmıyor. Bütün sendika eğitimcilerine, eğitimle ilgilenen tüm kurumlara duyurulur!

Bu filmin yapımında Erwin Wagenhöfer'e yardımcılık yapan Caspar Dohmen film üzerine bir de aynı ismi taşıyan bir kitap yayınladı.

Kitapta Wagenhöfer'in "Making Let's make Money" başlıklı bir sonsözü var.

Burada Wagenhöfer önce "Deutsche Bank"ın Yönetim Kurulu Başkanı Josef Ackermann ile bir röportajın planlanmış olduğunu, önce verilen randevunun daha sonra iptal edildiğini anlattıktan sonra şöyle devam ediyor:

"Başlangıçta üzüldüm doğrusu. Bay Ackermann'a daha çok kısa dönem önceye dek övünerek söz ettiği akıl almaz boyutlardaki karları nasıl elde ettiklerini sormayı çok istiyordum. Ama olmadı. Bu sorunun cevabı şimdi bütün dünyayı sallıyor. Ve belgesel film denen şeyde önceden hazırlanmış senaryolara bağlı kalınamıyor. Sorun sorulan soruya cevap aramak. Cevabı hayat kendisi veriyor. Buna rağmen koca finans uzmanı Ackermann'ın benim gibi küçücük bir filmciden korkup kaçması da beni birazcık da olsa gururlandırıyor. Aslında film Ackermann'sız daha iyi oldu. O yalnızca bir büyük bankayı yönetiyor. Bizim de paramızın içinde bulunduğu ticaret, rizikolar ve daha fazla kar için hep yeni mali ürünlerin yaratılması işleri başka yerlerde, başka bölümlerde veya işletmelerde gerçekleştiriliyor. Ayrıca Ackermann çok çabuk polarize eden bir tip. Filmin tanıtımı açısından tabii kötü olmazdı. Fakat Ackermann'ın varlığı filmdeki dengeleri bozabilirdi. Duygusal tepkilerin aslında yeri doldurulması, değiştirilmesi çok kolay olan bir kişiye karşı yönelmesini engellemek için epey uğraşmak gerekebilirdi. Ackermann olmaksızın sistemin anlaşılması daha kolaydır.

Durumlarının düzelmesi için tavır takınılan insanlarla çekim yapmak başka türlü sorunları getiriyor beraberinde. Mesela İspanya'daki Afrika kökenli yapı işçilerinin durumu: Onların kendi ülkelerindeki yaşam temelleri yok edilmiş durumda. Artık balıkçı veya köylü olarak hayatlarını devam ettirmeleri mümkün değil. Çünkü ülkelerinde tarımın büyük mali destek alan Avrupa tarım ürünleri ile rekabeti mümkün değil. Şimdi bir türlü denizi aşarak gelmişler ve İspanya'daki inşaat firmaları için bunlar ideal iş gücü. En düşük ücretlerle ve kayıt dışı olarak çalışıyorlar. Kara para için bulunmaz fırsat. Bu insanlar filme çekilmekten aşırı korku duyuyorlar. Diğer şeylerin yanında evde geri kalanların cennet sanılan Avrupa'da hangi insanlık dışı şartlarda yaşayıp

çalıştıklarını görme ihtimalinden duydukları korku da engelleyici bir rol oynuyor. O yüzden çekim işine başlamadan önce nerde neleri çekebiliriz, o resimlerle ilişkileri nasıl kurabiliriz sorularının cevaplanmış olması gerekiyor. Film yapımında en zor ve fakat en çekici de olan şey bu.

Film şimdi benim "Altın Hırsızlığı" diye adlandırdığım, en büyük ikinci altın arayıcı firması Newmont'un teknik olarak en ileri olan bir altın madeninde geçen bir bölümle başlıyor.

Çevreye verilen zarar göz önüne alındığında büyük karlar yapan Newmont gibi bir firmaya Dünya Bankası'nın nasıl kredi verdiği sorulmak zorunda. Afrika yağmur ormanlarına bu çevre düşmanı müdahale için Dünya Bankası kredisi kullanılıyor. Çevreye verilen zararı ödeyecek olan Afrikalılar. Gana tropik yağmur ormanı içindeki altın madeninde çıkarılan altın başkenti Akra'ya her hafta iki kez gelen helikopterle taşınıyor. Ordan da külçe halindeki altınlar bir jetle İsviçre'ye taşınıyor. Burada altın rafine edilerek % 99'luk altın külçelerine dönüştürülüyor. Afrika'da çıkarılan altının değerinin % 3'ü Afrika'da kalırken, % 97'si İsviçre'ye gidiyor. Burada filmin konusunun değişik yönleri, bileşenleri bir bölümde toplanıyor: Para'nın (Altın'ın), yani yalnızca değişim değeri olan bir metanın yaratılması. Bilindiği gibi belirli madeni özellikleri dışta tutulduğunda altının ekonomik olarak hiçbir değeri yoktur. Yenmez, içilmez, herhangi bir iş görmez, müzik yapmayı beceremez, fakat az olduğu için çok isteklisi vardır. Böyle olduğu için de, kişilerin zenginliklerini geçici olarak depoladıkları bir değişim aracıdır.

Bu bölüm tüm sistemi bütün çarpıklıkları içinde göstermektedir: Altın Gana topraklarından gelmektedir. Gana'da, Gana'lılar tarafından topraklarından çıkarılmakta ve eritilip külçe altın haline getirilmektedir. Fakat değerin neredeyse tamamı bir vergi cenneti olan İsviçre'ye akmaktadır. Yani Gana devleti ve halkının altından nerdeyse hiçbir çıkarı yoktur. Newmont şirketi İsviçre'de herhangi bir vergi ödeme durumunda değildir. Yani değerin neredeyse tümü Amerikan Anonim Şirketi Newmont'ta kalmaktadır. Newmont İsviçre'de altın rafinerisinin de ortağıdır.

Çevre zararları ve borçlar Afrika'ya kalmaktadır. Oradaki insanlara perspektifsizlik nedeniyle göç dışında bir yol kalmamaktadır. Fakat bir yolunu bulup, yolda ölmeden Avrupa'ya gelmeleri halinde "ekonomik kaçaklar" olarak aşağılanmakta ve kriminalize edilip, yakalandıklarında geri gönderilmektedirler. "Bu dünyadaki tüm liberaller para /altın ve hizmetlerin hiç engelsiz serbestçe dolaşımından yanadır. İnsanlara gelince durum değişiktir: Onlardan –zengin ülkelere geldiklerinde ÇN)- giriş parası istenmelidir." Josef Ackermann'ın dostu, ve NZZ (Neue Zürcher Zeitung , İsviçre'nin aydın liberal gazetesi! ÇN) Ekonomi redaksiyonunun şefi Gerhard Schwarz'ın bu sözleri nasıl bir sistemde yaşadığımızı, bu sistemde liberal denenlerin nasıl liberaller olduklarını çok iyi gösteriyor. Bu gibi açıklamalar yorum gerektirmeyen açıklamalar. …

Bu kez kuru materyali bir düzene koyma işinde çok zorlandım. Emekçilere karşı kendini bir kirpi gibi kapayan finans dünyasının maskesini indirmek bayağı zor bir iş. Yapılması gereken seyircilerin finans pazarlarındaki bir değişikliğin kendileri ile de ilgili olduğunu anlamalarına yardımcı olmaktı. Ben her projenin başlangıcında bu proje ile yapmak istenenin ne olduğu sorusunu sorarım. Bu projede bu sorunun cevabı şöyle idi: Seyirciler sonunda ödeyecek olanın kendileri olduğunu kavramalıdır."

Benim gittiğim seanstan çıkan insanların aralarındaki konuşmalardan ve filmi gören arkadaşlarımla yürüttüğüm konuşmalardan çıkardığım, Wagenhöfer'in bu projede bayağı başarılı olduğu!

Enternasyonal türküsü / şiiri / marşı 120 yaşında

M. Şehmus GÜZEL

"Cellatların döktükleri kan
Kendilerini boğacak
Bu kan denizinin ufkundan
Kızıl bir güneş doğacak.
Bu kavga en sonuncu kavgamızdır artık
Enternasyonalle kurtulur insanlık."

120 yaşında ve yüzünde tek kırışık yok.

Yüz yirmi yaşında ve tek yorgunluk işareti vermiyor.

120 yaşında ve hala vicdanlarımıza, gönüllerimize, beyinlerimize ve özetle kardeşlerim "içimizdeki bize" ilk günün coşkusuyla hitap ediyor.

Daha önceki dönemleri saymasak bile 19. yüzyıldan bu yana daha örgütlü ve daha düzenli bir biçimde savaş belasıyla mücadele ediliyor. Ve bu mücadelede Enternasyonal'in de önemli bir yeri var.

Sadece bu kadar da değil: Emekçilerin sömürülmesine, kadın, erkek ve çocuk işçilerin, sanayide ve tarımda ve hizmet sektöründe ahlaksızca ezilmelerine başkaldırıdır Enternasyonal.

23 Temmuz 1888'de Lille kentinde ilk kez okunuşundan bu yana tamı tamamına 120 yıl geçti ama bu şiir, bu türkü, bu marş gücünden ve etkisinden, güncelliğinden, güzelliğinden ve yiğitliğinden hiçbir şey evet hiçbir şey yitirmedi. Hem en sıkı ve en sahici biçimde barışçıldır Enternasyonal: Bütün savaşlara ve silah satıcılarına karşıdır. Hem de sıkılı yumruklarıyla yürüyen, gösterilerde, toplantılarda, binbir tür eylemlerinde ve dayanışmalarda hem kendilerini hem de sınıfdaşlarını savunan emekçilerin, kadın, erkek ve çocukların gür sesidir Enternasyonal.

Evet, içimizin, beynimizin ve kalbimizin derinliklerine hitap ediyor Enternasyonal: Bugünlerimiz ve yarınlarımız için.

Enternasyonal'in 120. yıldönümü vesilesiyle Mayıs 1992'de Mülkiyeliler Birliği Dergisi'nde yayınlanan "Enternasyonal" başlıklı makalemi buraya aynen almak istiyorum.

Makaleye Enternasyonal'in Fransızca olarak ilk yazıldığı biçimiyle şiirini sunarak başlıyorum. Sonra Enternasyonal'in marş olarak bütün ülkelerin emekçileri ve işçilerince seslendirilişinin Türkçesini.

L'İnternationale

Enternasyonal'in 1870'de yazılan ilk şekli (*)

C'est la lutte finale.
Groupons-nous et demain
L'İnternationale
Sera le genre humain.

Debout! l'âme du prolétaire!
Travailleurs, groupons-nous enfin.
Debout! les damnés de la terre!

(*) Alıntı: Jacques Estager, Georges Bossi: L'İnternationale 1888-1889, Jaques Estager, Georges Bossi, Messidor, Editions Sociales, Paris 1988.

Debout! les forçats de la faim!
Pour vaincre la misère et l'ombre
Foule esclave, debout! Debout!
C'est nous le droit, c'est nous le nombre:
Nous qui n'étions rien, soyons tout.

Il n'est pas de sauveur supréme:
Ni dieu, ni césar, ni tribun.
Travailleurs sauvons-nous nous- mêmes:
Travaillons au Salut Commun.
Pour que les voleurs rendent gorge,
Pour tirer l'esprit du cachot,
Allumons notre grande forge!
Battons le fer quand il est chaud!

Les rous nous soûlaient de fumée,
Paix entre nous! guerre aux tyrans!
Appliquons la grève aux armées,
Crosse en l'air! et rompons les rangs!
Bandit, prince, exploiteur ou prêtre
Qui vit de l'homme est un criminel;
Notre ennemi c'est notre maitre:
Voila le mot d'ordre eternel.

L'engrenage encore va nous tordre:
Le Capital est triomphant;
La mitrailleuse fait de l'ordre
En hachant la femme et l'enfant
L'Usure folle en sec colères,
Sur nos cadavres calcinés,
Soudée à la grève des Salaires
La grève des assassinés.

Ouvriers, paysans, nous sommes
Le grand parti des travailleurs.
La terre n'appartient qu'aux hommes.
L'oisif ira loger ailleurs.
C'est de nos chairs qu'ils se repaissent!
Si les corbeaux, si les vautours,
Un de ces matins disparaissent…
La terre tournera toujours.

Qu'enfin le passé s'engloutisse!
Qu'un genre humain transfiguré
Sous le ciel clair de la Justice
Mûrisse avec l'epi doré!
Ne crains plus les nids de chenilles
Qui gataient l'arbre et ses produits.
Travail étends sur nos familles
Tes rameaux tout rouges de fruits.

C'est la lutte finale.
Groupons-nous et demain
L'Internationale
Sera le genré humain.

Enternasyonal

Uyan artık uykudan uyan
Uyan esirler dünyası
Zulme karşı hıncımız volkan
Bu ölüm dirim kavgası
Yıkalım bu köhne düzeni
Bir başka alem isteriz
Bizi hiçe sayanlar bilsin
Bundan sonra her şey biziz
Bu kavga en sonuncu kavgamızdır artık
Enternasyonalle kurtulur insanlık

Tanrı, paşa, bey, ağa, sultan
Nasıl bizleri kurtarır
Bizi kurtaracak olan
Kendi kollarımızdır
Yükselt kurtuluş bayrağını
Zulmü rüzgarlara savur
Körükle devrim ocağını
Tavı gelen demire vur
Bu kavga en sonuncu kavgamızdır artık
Enternasyonalle kurtulur insanlık

Hem fabrikalar, hem de toprak
Her şey emekçinin malı
Tufeyliye tanımayız hak
Dünya emeğin olmalı
Cellatların döktükleri kan
Kendilerini boğacak
Bu kan denizinin ufkundan
Kızıl bir güneş doğacak
Bu kavga en sonuncu kavgamızdır artık
Enternasyonalle kurtulur insanlık

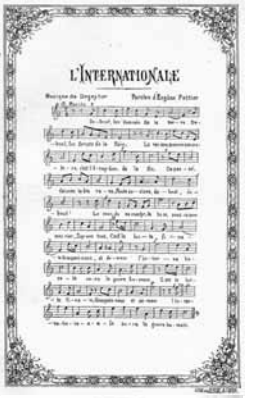

_____

Enternasyonal marşı ilk kez 23 Temmuz 1888'de Fransa'nın Lille kentinde söylendi. Sözlerini bir Fransız işçi, Eugène Pottier, 1870'de yazdı. Bestelenmesi ise 1888'de yine bir Fransız işçinin, Pierre Degeyter'in eseri. Enternasyonal'in serüveni birçok açıdan ilgi çekici: Pottier kim ve niçin böyle bir şiir yazma ihtiyacını duydu? Degeyter niçin besteledi? İlk kez nasıl ve neden söylendi? Kısa sürede milyonlarca sosyalist, komünist ve ilerici işçinin marşı biçimine dönüşmesinin sırrı nedir? Burjuvaziyi korkuturken işçi kitlelerine ve militanlarına nasıl cesaret kaynağı ve umut ışığı oldu?

Yazan: Enternasyonal'in sözlerini E. Pottier yazdı. Pottier (1816-1887) dönemine şair, siyasetçi ve halk adamı olarak damgasını vuran bir militan. 4 Ekim 1816'da Paris'te mütevazi bir sandık yapımcısı zanatkârın oğlu olarak dünyaya

geldi. Babası O'nu on iki yaşında okuldan alıp, yanında çırak yapmak istedi. Fakat Eugène baba mesleğinden hoşlanmadığı için kağıt işçiliğini tercih etti.

Tam anlamıyla halk adamı olan Pottier gerçek bir autodidacte: Boş zamanlarını okumaya, özellikle de Pierre Jean de Béranger'nin türkülerini ezberlemeye ayırıyor. Béranger başkaldıran, isyancı türküleriyle tanınıyor. **"Le peuple, c'est ma muse"** (Halk benim ilham kaynağımdır) diyen Béranger genç Pottier'yi etkiliyor. Ve o da yazmaya başlıyor. Pottier ilk türküsünü 1830 ihtilali sırasında kaleme alıyor: **Vive La Liberte** (Yaşasın özgürlük). Türküsünde Babeuf ve Fournier'nin etkisi görülüyor. Pottier ana babasının bonapartist ve dinci inançlarını yadsıyıp, din tanımayan sosyalizmi benimsemiştir artık. Kralın, krallığın, dinin, dinsel ahlâkın ve din adamlarının halk türkülerinde "tiye" alındığı bu yıllarda Pottier de kervana katılıyor. Alaycı ve eleştirici türkülerini, mahallesinin işçi, zanatkâr, küçük dükkan sahiplerinin toplanıp sohbet ettiği küçük kahvelerde söylüyor. Edebi ve bohem bir yaşam sürdürüyor. Bu yıllar kahveler sivil toplumun en önemli unsuru, en birinci muhalif mekanlardır. Kahvelerde yapılan söyleşiler ve içkili toplantılar, halk türkü ve şiirleri ile onların elden ele dolaşan örnekleri iktidarların en çok korktuğu propaganda araçlarıdır. Bu tür kahveler işçi örgüt, birlik ve sendikalarının toplantı yaptığı yerlerdir. Haftanın belli günlerinde doktor muayenesi yine bu kahvelerde yapılıyordu.

Şubat 1848 ihtilaline isyancılar yanında, aktif olarak katılan Pottier, Haziran'da kurşuna dizilmekten kılpayı kurtulur. 2 Aralık 1851'deki hükümet darbesinden sonra Cumhuriyet'in rövanşı alacağından emin **Qui la vengera?** (O'nun intikamını kim alacak?) isimli şiirini yazdı. (I)

Değişik birçok işe girip çıktıktan sonra resim yapmayı öğrenip Paris'in kumaş üzerine en iyi resim yapan ressamlarından biri olduktan sonra, 1867'de **La chambre Syndicale des Ateliers de Dessin**'i (Resim Atölyeleri Sendika Odası) kurdu. Sendikacılık ve enternasyonalizm öncülerinden olan Pottier, sendikası ile Nisan 1870'de I. Enternasyonal'e (**Assocation İnternationale des Travaileurs**. Çalışanlar/ İşçiler Uluslararası Derneği) katılıyor.

İmparatorluğun düşüşü, Cumhuriyetin 4 Eylül 1870'de ilânı ve savaş üzerine, Pottier, Cumhuriyet'in kurtarılması ve savunulması için ulusal muhafız birliğinde astsubay olarak görev alıyor.

Enternasyonal marşının yazılış tarihi uzun süre efsanevi bir havaya büründürüldü. Kimi, Pottier'nin şiirini Komüncülerin insafsızca katledildiği "Kanlı Hafta" (22-28 Mayıs 1871) sırasında ve saklandığı çatı katında yazdığını öne sürdü. Efsanevi ve mitik öykünün bizzat Pottier tarafından canlı tutulduğu bile yazıldı.(2) Ama bugün, tarihi gerçekler ışığında, şiirin ilk versiyonunun, 3. Napolyon'un Sedan'da Prusya ordusu önünde yenik düştüğü ve Fransa'da Cumhuriyet'in ilân edildiği 4 Eylül 1870'in ertesi günü yazıldığı biliniyor. Gerçek ve inanmış bir cumhuriyetçi olan Pottier coşkusunu Enternasyonal şiiri ile dile getiriyordu. İlk versiyondan sonra şiir birkaç kez, özellikle de 1876-1877'de Pottier ABD'de siyasi mülteci iken, değişikliklere uğradı.(3) Enternasyonal'in gücü, döneminin Fransız ve uluslararası proletaryasının ana konularını ve belli başlı isteklerini, günün diliyle şiirleştirmesinden kaynaklanıyor.

18 Mart 1871'de Paris'te Komün ilânı üzerine, Pottier, 2. arrondissement (İlçe. Paris'te toplam 20 arrondissement var) temsilcisi olarak Paris 20 Arrondissements Cumhuriyetçi Merkez Komitesi üyesidir. Böylece Komün'e aktif bir biçimde katılıyor. "Çağdaş sanatın ihtiyaçlarını, yollarını ve geleceğini" saptamak görevini üstlenen **Le Fédération des Artistes** (Sanatçılar Federasyonu) bünyesinde yaratıcı ve yöneticilerinden biri olarak da çalışıyor. Komün'ün son gününe dek 2. arrondissement belediyesinin işleriyle düzenli bir biçimde uğraşıyor. Barikatlarda Komün'ü savunuyor. 25 ile 30 bin Komün taraftarının hunharca katledildiği "Kanlı Hafta" katliamından mu-

cize eseri kurtulan Pottier önce İngiltere'ye sığınıyor. Daha sonra ABD'de sürgün hayatı yaşıyor. Komün ve komüncülerin katliamı birçok şiirine konu oldu: Le Mur Voilé (Lekeli Duvar), Le Monument des Fédérés (Federeler Anıtı).(4)

Birçok sürgün ve siyasi sığınmacı Komün taraftarı gibi Pottier de, 17 Mayıs 1873'te, gıyabında ölüme mahkum edildi. Zor, sıkıntılı ve dertli sürgün yıllarında ABD işçi hareketiyle ilişki kurdu. Komün'den çıkarılması gereken dersleri, Komün'ün başarısızlık neden ve sonuçlarını anlattı. ABD Sosyalist Parti kurucuları arasında yer aldı.

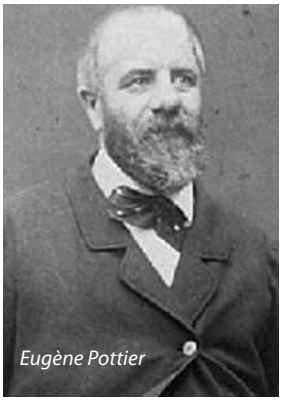
Eugène Pottier

1880 affından sonra, birçok Komün taraftarı gibi, Paris'e döndü: Pottier o günlerde yarı felç, yoksul ve artık hiç kimsenin tanımadığı yaşlı bir "eski tüfek"di.

1883'te Lice Chansonnière (Türkü Yarışması) tarafından düzenlenen yarışmaya katıldı. 300 aday arasında birinci seçildi. Böylece Fransa'ya dönüşü duyuldu. Yeni şiirleri tanıdıkları, bu arada müzisyen, besteci ve türkücü Gustave Nadaud tarafından ilgi ve beğeniyle karşılandı.

Bu dönemde Pottier, Jules Guesde ve Paul Lafargue'in **Le Socialiste** gazetesine katkıda bulunuyor. Onların **Parti Ouvrier Français** (Fransız İşçi Partisi)'nin kurulması ve geliştirilmesi çabalarına yardımcı oluyor. Şiirleri dost ve tanıdıklarının yardımı ile 1887'de **Chants Révolutionnaires** (Devrimci Türküler) adıyla yayınlanıyor.

Enternasyonal'in de yer aldığı bu derlemenin 1908 ve 1937'de yeni baskıları yapıldı. 1908 baskısının önsözünü Jean Jaurès, Edouard Vaillant ve Jean Allemane kaleme aldılar.

Eugène Pottier, 6 Kasım 1887'de Paris'te Lariboisière Hastanesinde hayata gözlerini kapadı. Cenazesi 9 Kasım'da binlerce kişinin katılımıyla kaldırıldı. "Yaşasın Komün!" sloganlarıyla ve yer yer polisle çatışmalarla topluluk cenazesini Père-Lachaise mezarlığına getirdi. Duvarı dibinde Komüncülerin katledildiği, Komüncüler mezarlığı bir devrimciyi daha kabul ediyordu.

Pottier öldüğünde Enternasyonal henüz bestelenmemişti.(5)

Besteleyen: Pierre Degeyter

Fransa'nın kuzeyindeki Lille kenti 19. yüzyılın dokuma ve maden merkezlerinden en önemlisi, belki de en başta geleniydi. İşçi yoğun kent, sosyalizmin kalesidir.(6) **Vignette** sokağındaki **A La Liberte** (özgürlüğe), kahvehanesi her pazar sosyalist-işçilerin toplandığı, söyleştiği, tartıştığı, okuyup-yazdığı ve eğlendiği bir yerdir. Aynı kahvehanede Fransız İşçi Partisi'nin (7) kurduğu **Lyre des Travailleurs** (Çalışanlar Korosu) provalarını yapıyor. İşte bu koronun üç üyesi, yani bir süre sonra Lille'in belediye başkanı ve milletvekili seçilecek olan Gustav Delory(8) ile Pierre ve kardeşi Alphonse Degeyter (9) Enternasyonal'in işçi marşı olarak düzenlenmesinde önemli roller oynuyorlar.

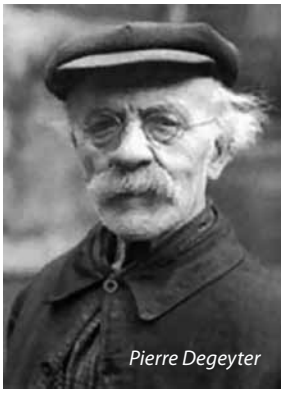
Pierre Degeyter

Gustave Delory o sıralarda yapacağı "seçim kampanyasına uygun bir marş" ararken, 1888'de Paris'te, bir yıl önce ölen Eugéne Pottier'nin **Chants Révolutionnaires** isimli kitabındaki **L'İnternationale** şiirine tutuluyor. Kitabı alıp, Lille'e dönüyor. Ve hayran olduğu bu şiiri bestelemek istiyor. Yetenekli bir besteci arıyor. Pierre Degeyter işi üstleniyor, 15 Temmuz 1888'de. Birkaç gün, daha doğrusu gündüzleri Fives-Lille fabrikasında çalıştığı için birkaç gece metin üzerinde kafa yoran Pierre Degeyter bu işi kotarıyor.

Ve 23 Temmuz 1888'de Lille'de Saint-Sauveur mahallesinin yukarıda bahsettiğim, popüler küçük kahvesinde, Gazete Satıcıları Sendikasının (**La Chambre Syndicale des Marchands de Journaux**) bir toplantısında Enternasyonal marşı ilk kez İşçi Korosu tarafından söylendi. Ancak herkes marşı beğenmedi. İşçilerin pek çoğu Büyük Fransız Devrimi'nden gelen **La Carmagnole** ile ilk kez 10 Ağustos 1792'de söylenen ve 14 Temmuz 1795'te Fransa'nın "ulusal marşı" olarak benimsenen **La Marseillaise** gibi marşları tercih ediyordu. Ama her şeye karşın Fransız İşçi Partisi Lille yönetimi Enternasyonal marşının bilinmesi, tanınması, yayılması ve ezberlenmesi için basılı altı bin örneğini dağıtıyor.

Bestecisinin işinden atılmasına yol açan ve ilk yıl-

larında sadece Lille ve çevresindeki devrimci işçilerce bilinen Enternasyonal tam sekiz yıl sonra sihirli bir biçimde bir mücadele marşına dönüştü. İşte öyküsü:

Gustave Delory'nin Lille belediye başkanı seçilmesinden sonra, Fransız İşçi Partisi 14. Ulusal Kongresini Lille'de yapıyor. Fransa'nın dört bucağından gelen delegeler yanında W. Liebknecht'in de aralarında bulunduğu Almanya Sosyaldemokratları, Avusturyalılar, İspanyollar, Rumenler de kongreye katılıyorlar. 23 Temmuz 1896'da Kongrenin sonuçlanması vesilesiyle düzenlenen dostluk gösteri ve yürüyüşü milliyetçi, tutucu ve dincilerce engellenmek isteniyor. Saldırıya sosyalistlerin yanıtı topluca okunan Enternasyonal marşıdır. Sosyalistler bile marşın söylenişi sırasındaki kendiliğindenciliğe şaşırıyorlar. Ve işte böylece Enternasyonal marş olarak, işçilerin ve sosyalistlerin marşı olarak artık tarihe geçmiştir. Nitekim ertesi günkü **Le Reveil du Nord** gazetesi **"La Marseillaise'in L'Internationale tarafından"** alt edildiğini yazdı.

Üc yıl sonra 3-8 Aralık 1889'da Paris'te Japy Salonunda "Fransız sosyalist örgütleri genel kongresi" adı altında işçi hareketi içindeki bütün eğilimleri bir araya getirmek ve birliği sağlamak amacıyla bir toplantı yapıldı. Kongre sonunda delegeler hep bir ağızdan Enternasyonal'i söylediler.

Enternasyonal artık işçi grevlerinde, gösteri ve yürüyüşlerinde söyleniyor: Örneğin 14 Haziran 1903'te Nantes'daki işçi gösterisinde, Longwy'de madenciler grevinde, Fressenneville'de anahtar fabrikası işçileri grevinde (3 Nisan-30 Ağustos 1906).

C.G.T.'nin (**Confédération Générale du Travail.** Genel İş Konfederasyonu. O günkü en önemli işçi sendikaları konfederasyonu) ünlü 1906 Amiens Kongresinde Enternasyonal söylendi.

Uluslararası düzeyde de Enternasyonal gittikçe tanınıyor. 1900'de Paris'te toplanan Uluslararası Sosyalist Kongrede Fransız delegeler birkaç kez Enternasyonal'i söylüyorlar. 7 Şubat 1904'te Brükselli sosyalistler Uluslararası Sosyalist Büro toplantısı sonrasında Enternasyonal ve yaratıcıları adına özel bir şenlik düzenliyorlar. Pierre Degeyter tribünden izliyor.

28 Ağustos-3 Eylül 1910'da Kopenhag'da yapılan Uluslararası Kongrede Uluslararası Sosyalist Büro Genel Sekreteri Belçikalı Camille Huysman'ın kararıyla Enternasyonal 500 müzisyen ve koro sanatçısı tarafından söyleniyor. Ve delegeler ayakta alkışlıyorlar.

Birçok ülkede olduğu gibi Fransa'da da 1920'de sosyalist hareket ikiye bölünüyor: Çoğunluk Fransız Komünist Partisi'ni (FKP) kuruyor, azınlık Sosyalist Parti'yi. Bir süre sonra Gustave Delory ve Pierre Degeyter'in kardeşi Alphonse, Enternasyonal'in Pierre tarafından değil, Alphonse tarafından bestelendiğini iddia ediyorlar. Amaçları FKP üyesi olan Pierre'e bunu pahalıya ödetmek. Siyasi ve mali mülahazalarla ortaya atılan bu iddia mahkemelerde yıllarca süren dava sonucunda Pierre Degeyter lehine sonuçlanıyor. Zaten Alphonse Degeyter, daha sonra kardeşine yazdığı bir mektupta bu işe Delory tarafından teşvik edildiğini belirtip, özür diledi.

Enternasyonal ilk okunuşundan otuz yıl kadar sonra dünya işçilerinin dillerinden düşmez oluyor.

Bu arada SSCB 1917 ile 1941 arasında Enternasyonal'i "ulusal marş" olarak kabul etti. (10)

Pierre Degeyter Komünist Enternasyonal'in Moskova'da 17 Temmuz- 1 Eylül 1928'de yapılan 6. Kongresine katılıyor, delegeler besteciye büyük bir sevgi ve ilgi gösteriyorlar. Marş büyük bir orkestra tarafından çalınıyor.

84 yaşında 26 Eylül 1932'de Paris'in hemen kuzey bitişiğindeki Saint-Denis'de vefat eden Pierre Degeyter için 50 bin kişinin katıldığı büyük bir cenaze töreni yapıldı. **Le Front Populaire**'in (Halk Cephesi) 1936'daki zaferini muştulayan bu cenaze töreni tarihi bir öneme sahip. O gün sosyalist ve komünistler ayrılıklarını unutup birlikte yürüdüler.

Pierre Degeyter'in anısı Saint-Denis Müzesinde yaşatılıyor.

Enternasyonal yoluna devam etti: İspanya iç savaşında Cumhuriyetçileri desteklemeye koşan uluslararası gönüllü birliklerin marşı Enternasyonaldir. Sendika genel kurullarında, 1 Mayıslarda, işçi toplantılarında Enternasyonal dillerdedir. ❦

NOTLAR

(l) Bk. Jacues Estager ve Georges Bossi, **L'İnternationale 1888-1988**, Messidor-Editions Socialc, Paris, 1988. Bu kitap Enternasyonal'in 100. yıldönümü vesilesiyle FKP'ye yakınlığı bilinen adı geçen yayınevince yayınlandı. Enternasyonal'in 100. yıldönümü, 1988'de oldukça mütevazi bir biçimde kutlandı. 18 Haziran 1988'de Doğu Berlin'de bir tören yapıldı. (Bk. **Le Monde**, 31 Temmuz-1

Ağustos 1988). Lille belediye başkanı ve milletvekili, Sosyalist Parti Genel Sekreteri Pierre Mauroy, Enternasyonal'in anısına Lille'de bir anıt yaptırılacağını açıkladı. Yine Lille'de kimi kültürel faaliyetler düzenlendi. Alman televizyonu marşın tarihine ilişkin bir televizyon filmi çekti.

(2) Estager-Bossi, s.49.

(3) Ayrıntılı bilgi için bk. a.g.k., s.49-60. Bu konuda kesin bulgular toplumsal türkü tarihçisi Pierre Brochon'a aittir, yazarın şu kitabına bk. **Florilège de la chanson révolutionnaire. Hier et demain**, Paris, 1978.

(4) Bk. Estager-Bossi, s.23-41.

(5) Eugene Pottier ismi bir süre sonra Enternasyonal'in kazandığı ünle daha çok tanindi. Uluslararası bir boyut kazandı. Ailesi kuşaktan kuşağa anısını yaşattı. Nitekim Enternasyonal'in 100. yıldönümü için 1988'de Pottier'nin 85 yaşındaki torunu bayan Marguerite Eckert ile görüşen gazeteci Pascali Robert-Diard "Marguerite'in ailesinde sosyalizm inançtan öte, bir ödevdir." diye yazdı. Bk. **"Les cents ans de l'hymne revolutionnaire: La gardienne de L'İnternationale"**, Le Monde, 31 Temmuz-1 Ağustos 1988.

(6) Dün olduğu gibi bugün de durum aynıdır. 1981-1983 arasında Sol Birlik hükümetinin Başbakanlığı'nı yapan, Mayıs 1988'den itibaren uzun süre Sosyalist Parti Genel Sekreterliğini yürüten Pierre Mauroy yıllarca hem Lille belediye başkanıydı hem de milletvekili. Bugün Lille Belediye Başmkanı Sosyalist Parti'nin en önemli isimlerinden Martine Aubry'dedir. Bütün bunlar bu kentin ve bölgesinin günümüzde bile Sol'un kalesi olduğunun göstergeleridir.

(7) Jules Guesde (1845-1922), 1877'den başlayarak **L'Egalité** (Eşitlik) isimli gazetesi aracılığıyla Marks ve Engels'in fikirlerinin Fransa'da yayılmasına katkıda bulunuyor. Eylül 1882'de **Le Parti Ouvrier Français** kuruluyor. Aynı yıl Jules Guesde Fransa'nın kuzeyindeki işçi yoğun sanayi merkezlerinde propaganda gezilerine başlıyor. Ve kısa süre içinde işçi sınıfı sosyalizme katılıyor, grev, gösteri vb. savaşımlarında sosyalist fikirleri dile getiriyor. Ve partide örgütleniyor. Bu bağlamda Lille kenti Gustave Delory önderliğinde sosyalizmin kalelerinden birine dönüşüyor.

(8) Gustave Delory (1857-1927), 1896'da Lille'in ilk sosyalist belediye başkanı seçildi. Bu görevi 1904'e dek götürdü. 1909'da yeniden belediye başkanlığına getirildi. Bu kez 1925'e kadar görevde kaldı. İşçi kökenli olan Delory, 1902'den 1925'e milletvekili olarak Meclis'te sosyalizmi savundu. 1920'de Tours Kongresindeki bölünmede, daha sonra Sosyalist Partisine dönüşecek olan S.F.I.O. (**Section Française de L'İnternationale Ouvriere.** İşçi Enternasyonali Fransız Seksiyonu) içinde kalmayı tercih etti.

(9) Degeyter ismini dönemin gazeteleri **de Geyter** biçiminde iki ayrı sözcük olarak yazıyorlar: Bk. örneğin **L'Emancipation**, 1 Ekim 1932. Son yıllarda ise Degeyter yazım biçimi kullanılıyor. 8 Ekim 1848'de Gand'da doğan Pierre Degeyter, Lille'de Fives fabrikasında 7 yaşında dokuma işçisi olarak çalışmak zorunda kalıyor. Yoksulluktan. 1841 tarihli "Çocukların Çalıştırılmasını Düzenleyen Kanun"un uygulanmadığının çarpıcı bir örneği olan bu durum sadece Pierre'le sınırlı değildi. O yıllarda binlerce, onbinlerce çocuk, çok düşük bir ücretle (örneğin 10 centimes) günde 9-10 saat çalıştırılıyorlardı. Flaman ve çok çocuklu bir ailenin üyesi olarak Pierre yoksulluğu, kötü ve zor yaşam koşullarını çocukluğundan itibaren tanıdı. Daha ayrıntılı bilgi için bk. Estager-Bossi, s.9,92 vd.

(10) Yukarıda belirttiğim **Le Monde** gazetesinde değişik iki yazıda birer kez 1917-1941 tarihleri verilirken, Estager ve Bossi 1917-1947 tarihlerini ileri sürüyorlar.

Postal, İlhami Erdoğan

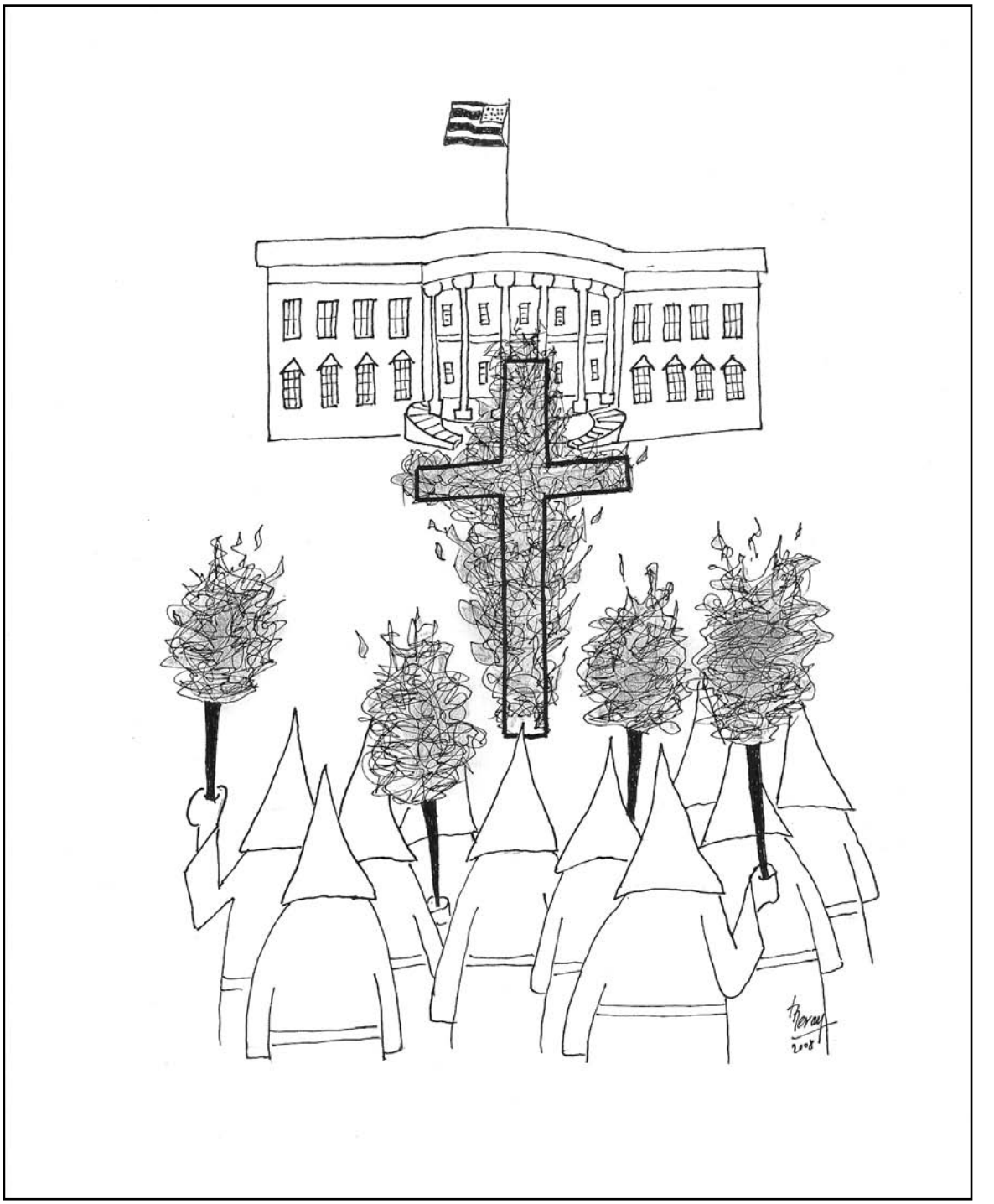

MERAY ÜLGEN

6. Geleneksel Kuruluş Yıldönümümüzde

Tüm Dostlarımızı Bekleriz

KONSER

Efkan Şeşen

Nurdan İpek
Fuat Bahçeci
Figen Genç
Ufuk Çoban (Grup Nareke)

Tiyatro Güney
Tiyatro Veto
Sinevizyon
Yaşar Pütün (Yılmaz Güney'in kardeşi)
Şiirleriyle Osman Genç

Tarih: 24 Ocak 2009 Cumartesi

Yer: Özgürcan Düğün Salonu
İncirtepe Mah. Kemalpaşa Cad.
Kurtaran İşhanı No: 24
Tabela Durağı - Esenyurt

Süresi: 18.00 - 23.00
Giriş Saati: 17.30
İrtibat: 0538 - 238 77 77

GÜNEY
KÜLTÜR MERKEZİ

"Arte Mar" … Deniz Sanatı… Pedro Valdez Cardoso, Portekiz/Lizbon